

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Ivana Kukić Rukavina

NAKLADNIČKI NIZOVI GRIGORA VITEZA ZA DJECU I MLADEŽ

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2015.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Ivana Kukić Rukavina

NAKLADNIČKI NIZOVI GRIGORA VITEZA ZA DJECU I MLADEŽ

DOKTORSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Diana Zalar

Zagreb, 2015.

University of Zagreb

Faculty of Philosophy

Ivana Kukić Rukavina

GRIGOR VITEZ'S PUBLISHING SERIES FOR CHILDREN AND ADOLESCENTS

DOCTORAL THESIS

Supervisor: Prof. Diana Zalar. PhD

Zagreb, 2015.

INFORMACIJE O MENTORICI

Diana Zalar, rođ. Barić (Split, 8. srpnja 1965.) srednju i glazbenu školu završila je u Splitu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je 1990. Jugoslavenske jezike i književnosti. Na istome fakultetu magistrirala 1994. s radom *Jezični ludizam u poetici hrvatske dječje poezije* (mentor prof. dr. Joža Skok) te doktorirala 2002. s radom *Mitološka bića u hrvatskoj umjetničkoj dječjoj prozi* (mentor prof. dr. Josip Bratulić).

Nakon fakulteta radi u Osnovnoj školi Augusta Šenoe. Od 1990. do 1995. stalno zaposlena kao knjižničarka u studijskoj knjižnici na Filozofskom fakultetu Pedagogijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu (danas Učiteljski fakultet). Od 1996. primljena u radni odnos u zvanju asistenta. Od 1996. do 1997. zaposlena na Filozofskom fakultetu Pedagogijske znanosti, Odsjek za razrednu nastavu i predškolski odgoj u Petrinji (danas Učiteljski fakultet u Zagrebu Odsjek Petrinja). Od 1. listopada 1997. do danas radi na Učiteljskoj akademiji (danas Učiteljski fakultet) u Zagrebu pri Katedri za hrvatski jezik i književnost, scensku i medijsku kulturu. Od 2002. izabrana u zvanje docenta, od 2011. izvanredna profesorica. Predaje kolegije Svjetska dječja književnost i Hrvatska dječja književnost na integriranom preddiplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju za obrazovanje učitelja primarnog obrazovanja, te nositeljica i voditeljica tri kolegija: Svjetska dječja književnost, Hrvatska dječja književnost (prije Dječja književnost I i II), te kolegija Suvremene književne teorije u dječjoj književnosti na integriranom preddiplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju za obrazovanje odgojitelja Rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Posljednji kolegij u nizu uvela je kao novi kolegij. Predavala na poslijediplomskom (doktorskom) studiju na Učiteljskom fakultetu. Bila je voditeljica znanstvenoistraživačkog projekta Ministarstva znanosti i tehnologije Dječja i usmena književnost u interferenciji (2011.-2013.), znanstveni istraživač u projektu Hrvatska dječja književnost u kontekstu svjetske dječje književnosti (2001.-2006.), također i u projektu Hrvatska bibliografija dječjih knjiga do 1945. u okviru znanstvenog programa Hrvatska dječja književnost u europskom okružju (2007.-2013.). Bila je voditeljica istraživanja ostvarenog uz potporu Sveučilišta u Zagrebu s naslovom Hrvatska muzejska slikovnica kao čuvar baštine (2013.-2014.), koje je rezultiralo monografijom o muzejskim izdanjima za mlade.

Autorica je knjiga *Poezija u zrcalu nastave* (2002), *Potjehovi hologrami - studije, eseji i kritike iz književnosti za djecu i mladež* (2014.), te monografije *Izlet u muzej na mala vrata – prema teoriji slikovnice* (2014., sa A. B. Šimrak i S. Rupčićem), suautorica knjiga *Slikovnica i dijete I* (2002., dr. izd. 2008., uz M. Boštjančić i V. Schlosser), *Slikovnica i dijete II* (2009., uz

S. Kovač-Prugovečki, Z. Zalar), te monografije *Ivan Kušan – dijalog s motivom* (2013.) Suautorica je početnice te triju čitanki i radnih bilježnica za drugi, treći i četvrti razred osnovne škole *Kuća Svemoguća* (Zagreb, 2009., Mostar, 2010), *Kuća Igrajuća* (Zagreb i Mostar, 2010) i *Kuća Putujuća* (Zagreb, 2010) koje su u službenoj uporabi u školama Hrvatske te Republike Bosne i Hercegovine od 2009. i od 2010. g. Suautorica je u sva četiri objavljena sveska *Hrvatske književne enciklopedije* (2010.-2012.). Autorica je brojnih znanstvenih i stručnih radova, više antologija, poglavlja u knjigama, pogovora i predgovora u beletrističkim izdanjima, recenzentica znanstvenih i stručnih izdanja. Suurednica je knjige *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza* (2013., sa M. P. Štimec i D. Zimom). Jedna od osnivačica i članica užeg uredništva dvaju novih znanstvenih i stručnih časopisa koji izlaze iz tiska od 2012. godine: *Libri et Liberi*, časopis za istraživanje dječje književnosti i kulture (s međunarodnim uredništvom, izd. Hrvatska udruga istraživača dječje književnosti); *Književnost i dijete*, časopis za dječju književnost i književnost za mlade (izd. Društvo hrvatskih književnika).

Znanstveni interesi dr. sc. Diane Zalar prvenstveno su vezani uz istraživanje bajke i fantastične proze za djecu i mlade iz perspektive mitološke svijesti koja se u umjetničkoj prozi zrcali kroz razvoj mitoloških likova, potom uz suvremenu poeziju za djecu kao nepresušni izvor ludističkih jezičnih oblika i uz suvremeno žanrovsko i tematsko profiliranje slikovnice kao posve osebujnog likovno-književnog fenomena.

Živi u Zagrebu sa suprugom i troje djece.

SAŽETAK

U književnoteorijskim krugovima Grigor Vitez (1911. - 1966.) prvenstveno je poznat i prepoznat kao vrsni pjesnik za djecu i začetnik hrvatskoga dječjega suvremenoga pjesništva u kojemu je inaugurirao sve važnije fenomene koji obilježavaju taj žanr i danas. O Vitezovoj književnoj djelatnosti dosad je napisan velik broj studija, ogleda, eseja, kritika, dok je njegova stručna djelatnost ostala zanemarena, pa je izvan ozbiljne recepcije ostao Vitezov opsežan urednički rada na mnogobrojnim nakladničkim nizovima za djecu i mladež. O tom dijelu njegova stručnoga djelovanja do danas djelomično svjedoče svega tri rada (Kulušić, 1987.; Zalar, D., 2013. i 2013.a). Također, mnogi teoretičari hrvatske dječje književnosti (Crnković, 1967. i 1990.; Idrizović, 1984.; Zalar, I., 1991.a; Hranjec, 2004. i 2006.) također ne spominju ili tek usputno navode podatak da je Vitez bio urednik u izdavačkome poduzeću *Mladost* te da je osnovao i uređivao Biblioteku *Vjeverica*. Različiti autori samo površno navode taj dio Vitezova stručnoga djelovanja, kao da je on bio beznačajan i usputan – a nije! Naime, Vitez je od 1951. do kraja svoga života (1966.) bio zaposlen u izdavačkome poduzeću *Novo pokoljenje*, koje se ubrzo po njegovu zaposlenju preimenovalo u *Mladost*, gdje je bio glavni urednik za dječja i omladinska izdanja. U petnaest godina uredničkoga rada pokrenuo je i sustavno uređivao čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, što je dosad bila nepoznata činjenica, koja je nedvojbeno upućivala na Vitezovu veliku ulogu kao urednika u razvoju hrvatske, odnosno onodobne jugoslavenske, dječje književnosti. Riječ je većinom o književnoj znanosti nepoznatim i dosad nevaloriziranim nakladničkim nizovima koji su imali velik utjecaj na književnu recepciju, profiliranje književna ukusa i odgoj mlade čitateljske publike sredinom 20. stoljeća. Također, dosad je stala nepoznata i njihova bibliografija i detaljan uređivački profil. Uz prvi put proučenu bogatu Vitezovu ostavštinu, navedeno predstavlja središnji interes ovoga rada, kao i iznimno slojevit Vitezov utjecaj i ulogu na tadašnju jugoslavensku dječju književno-kulturnu scenu.

ABSTRACT

In literary-theoretical circles Grigor Vitez (1911-1966) is primarily known and recognized as a great poet for children and a pioneer of contemporary Croatian children's poetry in which he inaugurated increasingly important phenomena that characterize the genre today. Along with writing for children, he also wrote for adults. Regardless of fruitfulness of his literary activity, Vitez's professional activity cannot be ignored since he also translated from Russian, Slovenian and French language, compiled anthologies, language textbooks and workbooks for primary education, edited various literary journals, collections, publishing a series and other editions for children and young people, writing articles, reviews and essays in the field of (children's) literature and introductions and forewords for various literary publications. Complete Vitez's professional activity so far has been insufficiently considered and researched, so his extensive editorial work on a number of publishing series for children and youth stayed outside serious reception. This part of his professional activities until today partially has been evidenced by three papers only (Kulušić, 1987; Zalar, D., 2013 and 2013). In addition, many theorists of the Croatian children's literature (Crnkovic, 1967 and 1990; Idrizović, 1984; Zalar, I., 1991; Hranjec, 2004 and 2006) do not mention or only incidentally refer to the fact that Vitez was the editor in the Mladost publishing company and that he founded and edited the Biblioteka Vjeverica library series. Various authors only briefly mention this part of Vitez's professional activity as it was insignificant and casual - and it was not, indeed. From 1951 until the end of his life (1966) Vitez was employed in the Novo pokoljenje publishing company, which was shortly after his employment renamed in Mladost, where he was the editor in chief for children's and youth editions. In fifteen years of his editorial work he launched and systematically edited thirteen publishing series for children and adolescents, which has been an unknown fact so far. This undoubtedly indicated that Vitez had a major role as an editor in the development of the Croatian, and at that time the Yugoslav children's literature. These are mostly the publishing series that had a major impact on literary reception, profiling literary taste and upbringing young readership in the mid-20th century, yet they are unknown to literary science and so far have not been evaluated. The aim of this paper was to determine for the first time the exact number, names and the bibliography of all publishing series of which Vitez was the initiator, the founder and/or editor and to present for the first time their editorial profile through technical and poetic analysis and statistical processing of titles. Based on the bibliography, its description and Vitez's inheritance (which for the purpose of this paper have been for the first time systematically

explored) research methods of data collection from literary theoretical and literary historical references on knowledge of children's literature as well as historical literature and selected periodicals, and their evaluation, screening, linking and comparing, have tried to find answers set out in the aim of investigation and ultimately determine the role of Vitez on the Yugoslav children's literary and cultural scene throughout his editorial work on publishing series for children and adolescents.

KLJUČNE RIJEČI: Grigor Vitez, urednik, nakladnički niz, uređivački profil, dječje nakladništvo, dječja književnost, književnost za mladež, bibliografija, *Novo pokoljenje*, *Mladost*

KEY WORDS: Grigor Vitez, editor, publishing series, editorial profile, children's publishing, children's literature, adolescent's literature, bibliography, *Novo pokoljenje* publishing company, *Mladost* publishing company

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1. 1. Predmet i cilj istraživanja	5
1. 2. Metodologija istraživanja	7
2. ŽIVOT I DJELO(VANJE) GRIGORA VITEZA (1911. – 1966.).....	9
3. OSTAVŠTINA GRIGORA VITEZA	23
3. 1. Korespondencija	24
3. 1. 1. Vitezova pisma upućena Lovraku	29
3. 1. 2. Pisma Kristine Brenkove upućena Vitezu	38
3. 1. 3. Zaključno o Vitezovoj korespondenciji.....	39
3. 2. Rukopisna bibliografija	41
3. 3. Ostalo.....	43
4. KNJIŽEVNOPOVIJESNE I DRUŠTVENO-POLITIČKE OKOLNOSTI I TENDENCIJE U RAZDOBLJU VITEZOVA KNJIŽEVNOGA I UREDNIČKOGA DJELOVANJA	45
4. 1. Strujanja u dječjoj književnosti od kraja 30-ih do početka 50-ih godina 20. st.	45
4. 2. Sudbina bajke i stripa u drugoj Jugoslaviji.....	56
4. 3. Godina 1956. ili početak modernosti u hrvatskoj dječjoj književnosti	62
5. UREDNIČKI RAD GRIGORA VITEZA NA NAKLADNIČKIM NIZOVIMA ZA DJECU I MLADEŽ (1951. – 1966.).....	70
5. 1. O izdavačko-knjižarskom poduzeću <i>Mladost</i>	71
5. 2. Analiza Vitezovih nakladničkih nizova.....	74
5. 2. 1. <i>Mala knjižnica</i> (1951. – 1952.).....	76
5. 2. 1. 1. Tehničke odrednice.....	76
5. 2. 1. 2. Poetičke odrednice i analiza odabranih svezaka.....	78
5. 2. 2. Biblioteka <i>Moja knjiga</i> (1951. – 1952.)	80
5. 2. 2. 1. Tehničke odrednice.....	80
5. 2. 2. 2. Poetičke odrednice.....	82
5. 2. 2. 3. Jugoslavenski pisci	84
5. 2. 2. 4. Inozemni pisci.....	90
5. 2. 2. 5. Zaključna razmatranja o <i>Maloj knjižnici</i> i Biblioteci <i>Moja knjiga</i>	91
5. 2. 3. <i>Pionirska knjižnica/biblioteka</i> (1947. – 1957.)	93

5. 2. 3. 1. Tehničke odrednice.....	93
5. 2. 3. 2. Poetičke odrednice.....	97
5. 2. 3. 3. Zaključna razmatranja o <i>Pionirskoj knjižnici/biblioteci</i>	103
5. 2. 4. <i>Palčićeve knjižnica</i> (1955. – 1962.)	103
5. 2. 4. 1. Tehničke odrednice.....	105
5. 2. 4. 2. Poetičke odrednice.....	109
5. 2. 4. 3. Jugoslavenski pisci	111
5. 2. 4. 4. Inozemni pisci.....	115
5. 2. 4. 5. Zaključna razmatranja o <i>Palčićevoj knjižnici</i>	115
5. 2. 5. Biblioteka <i>Vjeverica</i> (1957. – 1998.).....	116
5. 2. 5. 1. Tehničke odrednice.....	117
5. 2. 5. 2. Biblioteka <i>Veverica</i> [БИБЛИОТЕКА ВЕВЕРИЦА]	121
5. 2. 5. 3. Poetičke odrednice.....	123
5. 2. 5. 4. Jugoslavenski pisci	133
5. 2. 5. 5. Inozemni pisci	136
5. 2. 6. Biblioteka <i>Jelen</i> (1957. – 1989.)	139
5. 2. 6. 1. Tehničke odrednice.....	139
5. 2. 6. 2. Biblioteka <i>Jelen</i> (БИБЛИОТЕКА ЈЕЛЕН)	143
5. 2. 6. 3. Poetičke odrednice.....	144
5. 2. 6. 4. Jugoslavenski pisci	149
5. 2. 6. 5. Inozemni pisci	151
5. 2. 6. 6. Zaključna razmatranja o Biblioteci <i>Vjeverica</i> i Biblioteci <i>Jelen</i>	155
5. 2. 7. Biblioteka <i>Zmaj</i> (1957.- 1958.)	157
5. 2. 7. 1. Tehničke odrednice.....	157
5. 2. 7. 2. Poetičke odrednice.....	158
5. 2. 8. Biblioteka <i>Orion</i> (1957. - 1958.; 1963. - 1964.; 1967.; 1971.; 1975.)	161
5. 2. 8. 1. Tehničke i poetičke odrednice	161
5. 2. 9. <i>Iz priče u priču</i> (1958. – 1967.)	166
5. 2. 9. 1. Tehničke odrednice.....	167
5. 2. 9. 2. Poetičke odrednice.....	170
5. 2. 9. 3. Jugoslavenski pisci	172
5. 2. 9. 4. Inozemni pisci	175
5. 2. 9. 5. Analiza odabranih svezaka	178
5. 2. 9. 6. Zaključna razmatranja o nakladničkom nizu <i>Iz priče u priču</i>	180

5. 2. 10. Biblioteka <i>Vesela družba</i> (1959. – 1981.?)	181
5. 2. 10. 1. Tehničke i poetičke odrednice	181
5. 2. 11. <i>Mala plava knjiga</i> (1959. – 1961.)	182
5. 2. 11. 1. Tehničke odrednice.....	183
5. 2. 11. 2. Poetičke odrednice.....	186
5. 2. 11. 3. Zaključna razmatranja o <i>Maloj plavoj knjizi</i>	196
5. 2. 12. <i>Sabrana djela Mate Lovraka</i> (1964.)	200
5. 2. 13. Neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga.....	202
5. 2. 13. 1. Tehničke i poetičke odrednice	202
6. GRIGOR VITEZ – <i>ARBITAR UKUSA</i> DJEČJE KNJIŽEVNOSTI	
U DRUGOJ JUGOSLAVIJI	204
7. ZAKLJUČAK.....	219
8. IZVORI I LITERTURA	227
9. PRILOZI.....	238
9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova	238
9. 2. Slike naslovnica i ilustracije	314
9. 3. Plan rada Grigora Viteza u Ministarstvu prosvjete NrH (1947. – 1949.).....	329
ŽIVOTOPIS AUTORICE S POPISOM OBJAVLJENIH RADOVA	336

1. UVOD

Grigor Vitez, hrvatski književnik, prevoditelj, urednik i kulturni radnik, u književnoteorijskim je krugovima prvenstveno poznat i priznat kao vrsni pjesnik za djecu i začetnik dječjega hrvatskoga suvremenoga pjesništva u kojemu je inaugurirao sve važnije fenomene koji obilježavaju taj žanr i danas. Iako je kao dječji pjesnik punu afirmaciju doživio tek u zrelim godinama¹, na tom je području, odudarajući svježinom i inovativnošću od većine tadašnje dječje pjesničke produkcije, ostavio neizbrisiv trag. Za djecu je pisao i prozu, no njegov prozni opus nije velik, ni kvantitetom ni veličinom proznih oblika jer je pisao samo kraću prozu - priče, bajke, basne, slikovnice, jedan igrokaz i jednu slikopriču. Njegova proza nije doživjela uspjeh kao, primjerice, njegove pjesme, no da je tu prozu napisao „netko tko u svom opusu nema tako uspjelih ostvarenja kao što su Vitezove pjesme, njima bi bila posvećena vjerojatno veća pažnja i dano značajnije mjesto“ (Težak, 2008: 219). Prije toga većinom je pisao „ozbiljnu“ poeziju, najčešće ratne (partizanske) tematike, objavivši nekoliko zbirki koje se zbog svoje neinventivnosti i korištenja istrošenih stilskih pjesničkih modela danas, uz one dječje, navode samo kao bibliografski podatci (Hranjec, 2004: 152).² Uz navedeno, Vitez je u različitim serijskim publikacijama objavljivao prozu za odrasle, epigrame, zatim niz članaka, prikaza, kritika i eseja s područja književnosti, a napose one dječje. Pisao je pogovore, objavio veći broj prijevoda, ponajviše poezije (dječje i nedječje), s ruskoga (Puškina, Ljermontova, Majakovskog, Pasternaka, L. N. Tolstoja, Čehova, Gorkoga, Čukovskoga, Zoščenka), slovenskoga (Peroci, Župančiča, Bevka, Pavčeka, Vipotnika, Menarta, Maršaka) i francuskoga jezika (Prévverta i druge francuske pjesnike). Sastavljao je antologije, jezične udžbenike te čitanke za osnovu školu, uređivao veći broj književnih časopisa, antologija, zbornika i drugih izdanja namijenjenih djeci. Od 1950. godine do kraja života (1966.) bio je zaposlen u izdavačkom poduzeću *Novo pokoljenje*, odnosno *Mladost*,

¹ Ne računajući *Vesele zamke*, zbirku zagonetaka u stihu objavljenu 1955. godine, Vitez je svoju prvu zbirku pjesama za djecu *Prepelica* objavio tek 1956., kada je imao četrdeset pet godina. Do tada je većinom pisao poeziju za odrasle, objavivši do tog vremena tri zbirke poezije: *San boraca u zoru* (1948.), *Pjesme* (1950.) i *Naoružane ruže* (1955.). Prije *Prepelice* objavio je i dvije slikovnice (*Medvjed kao pudar*, 1951.; *Dva pijetla*, 1951.) i niz manje zapaženih pjesama za djecu koje je objavio u različitim dječjim časopisima. Kako naglašava I. Zalar (1991b: 49), ni sâm Vitez nije imao visoko mišljenje o tim pjesmama, čemu ide u prilog činjenica što je rijetko koju od njih kasnije uvrstio u svoje zbirke, a i u autobiografiji je zapisao kako ih je u to vrijeme pisao „više po dužnosti nego iz unutrašnje potrebe“ (Hromadžić, 1963: 45). Stoga mnogi današnji književni kritičari *Prepelicu* „doživljavaju kao početak Vitezova 'pravoga' pisanja za djecu“ (Težak, 2013: 168).

² Uz zbirke poezije za odrasle navedene u bilješci 1, Vitez je za života objavio još dvije zbirke „ozbiljne“ poezije: *Povjerenje životu* (1957.) i *Kao lišće i trava* (1960.). Iako u ogledalu književne kritike te pjesme ne zauzimaju značajnije mjesto na vrijednosnoj književnoj ljestvici, zanimljivo je istaknuti da je Vitezova pjesma *Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja*, doživjela poseban uspjeh te je bila prevedena na čak petnaest jezika - bjeloruski, bugarski, češki, engleski, esperanto, francuski, mađarski, njemački, poljski, rumunjski, ruski, slovački, slovenski, talijanski i turski.

gdje je radio kao glavni urednik za dječja i omladinska izdanja, sustavno se posvetivši uredničkim poslovima na brojnim nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Vitez je u razdoblju od posljednjih petnaest godina svoga života, od 1951. do 1966., u okviru spomenutih izdavačkih poduzeća što osnovao, što započeo, a što od početka do kraja uredio čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, od kojih su neki od njih postali središnji medij dječje književnosti i književnosti za mladež na hrvatskoj književno-kulturnoj sceni, ali i na ostalim prostorima bivše Jugoslavije. Bio je utemeljitelj i/ili urednik sljedećih nakladničkih nizova: *Mala knjižnica* (1951. – 1952.), *Biblioteka Moja knjiga* (1951. – 1952.), *Pionirska knjižnica/biblioteka* (1953. – 1957.), *Palčićeve knjižnica* (1955. – 1962.), *Biblioteka Vjeverica* (1957. – 1966.), *Biblioteka Jelen* (1957. – 1966.), *Biblioteka Zmaj* (1957. – 1958.), *Biblioteka Orion* (1957. – 1958.; 1963. – 1964.; 1967.; 1971.; 1975.), *Iz priče u priču* (1958. – 1966.), *Biblioteka Vesela družba* (1958.), *Mala plava knjiga* (1959.- 1961.), *Sabrana djela Mate Lovraka* (1964.) i neimenovanog niza slikovnica i ilustriranih knjiga. Riječ je većinom o, književnoj znanosti manje poznatim i nevaloriziranim, nakladničkim nizovima koji su imali golem utjecaj na književnu recepciju, profiliranje dječjega književna ukusa, populariziranje pojedinih dječjih književnika te odgoj mlade čitateljske publike pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća. U stvaranje nakladničkih nizova bili su uključeni široki krugovi Vitezovih književnih i kulturnih suvremenika (nerijetko uglednih do današnjih dana), što pojašnjava i razotkriva njegov iznimno slojevit utjecaj na tadašnju jugoslavensku, ali i inozemnu književno-kulturnu scenu. Međutim, iako je o Vitezu napisan velik broj studija, ogleda, eseja, kritika³, a njemu u čast dosad su održana i dva znanstvena skupa: *Književno djelo Grigora Viteza*, održan u Novoj Gradiški, 14. i 15. studenoga 1986., u povodu 75 godina rođenja, odnosno 20 godina Vitezove smrti i *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*, održan 24. i 25. studenoga 2011., u povodu stote godišnjice Vitezova rođenja⁴, problematika njegova

³ Navodim kronološki izbor literature o životu i djelo(vanju) G. Viteza: Šicel (1966: 237); Crnković (1966: 337-344; 1990: 110-114); Pražić (1968: 431-436); Mihanović (1978: 33-40); Idrizović (1984: 159-163); Arsenijević (1987); Nola, ur. (1987.); Zalar, I. (1991a: 94 – 97; 1991b: 45-81; 1993: 7-51); Diklić, Z., Težak, D. i Zalar, I. (1996: 29-33); Hranjec (2004: 147-168) i (2006: 91.-100); Skok (1972: 15-29); Kajan, I. (2002: 156-160); Težak, D. (2006: 279-288); Vitez-Babić (2008: 334-366) i (2011: 375- 379); Protrka Štimec, Zalar, D., Zima, ur. (2013) itd.

⁴ Tim povodima radovi s prvoga skupa objavljeni su u tematskom broju časopisa *Umjetnost i dijete*, dvomjesečniku za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih, koji je uredila Danica Nola, a radovi s drugog znanstvenog skupa objavljeni su monografiji *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*, koju su uredile Marina Protrka Štimec, Diana Zalar i Dubravka Zima. U većini radova objavljenih u tematskom broju časopisa *Umjetnost i dijete* analizirano je Vitezovo dječje pjesništvo (s posebnim naglaskom na ludičku funkciju, onomatopēju, ulogu i značenje prirode i djetinjstva i dr.), njegov odnos prema književnoj tradiciji, mikrostrukture njegova stila, tadašnja recepcija njegove poezije, Vitezova poetika, prozno stvaralaštvo, neki aspekti književne kritike o Vitezu, zatim pristup njegovu književnome djelu u metodičkoj literaturi, kao i pojedini Vitezovi tekstovi koji su bili poticaj u razvoju ilustracije. U tri eseja govori se o Vitezovu uredničkom i prevoditeljskom radu, zatim odnosu Viteza i njegova zavičaja te o televizijskom dokumentarnom filmu o G.

utemeljiteljskoga i uredničkoga rada na nakladničkim nizovima za djecu i mladež dosad je bila gotovo potpuno zanemarena tema. O tom dijelu njegova stručnog djelovanja do danas djelomično svjedoče svega tri rada. Prva koja je o toj temi progovorila bila je An(k)a Kulušić, Vitezova dugogodišnja suradnica i (su)urednica brojnih, najčešće slikovničkih, izdanja, u istom izdavačkom poduzeću u kojem je i Vitez bio zaposlen. Godine 1987. u tematskom broju časopisa *Umjetnost i dijete, dvomjesečniku za estetski odgoj, dječje stvaralaštvo i društvene probleme mladih*, u kojem su bili objavljeni i drugi radovi izlagani na prvome, gore spomenutom, znanstvenome skupu posvećenom Vitezu, bio je objavljen njen omanji esej „Grigor Vitez – urednik i prevodilac“, koji se prostire na svega tri stranice. Kulušić u njemu navodi da je Vitez bio urednik Biblioteke *Vjeverica* i Biblioteke *Jelen* te da je „uređivao više serija manjih knjiga za djecu koje su se do danas posve izgubile i to iz trgovačkih razloga (zarad na njima je bila premala)“ i u tom kontekstu nabroja nizove *Palčićeve knjižnice*, *Iz priče u priču*, *Plava knjiga* i *Moja mala knjiga*⁵ (Kulušić, 1987: 192). Kulušić u tom radu spominje samo šest od ukupno trinaest nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik te se o njima saznaje samo na razini informacije. Prava je šteta da Kulušić nije iznijela više podataka i dala detaljniju analizu Vitezova uredničkoga, ali, kako i naslov nagovještava, prevoditeljskoga rada, jer je bila njegova dugogodišnja suradnica i kolegica pa je o mnogim temama i problemima vezanima uz taj aspekt njegova djelovanja mogla pisati „iz prve ruke“. Druga dva rada napisala je Diana Zalar, izv. profesorica na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu. Prvi od njih nosi naslov „Koncentrični semantički krugovi književnog djelovanja Grigora Viteza“, objavljen u spomenutoj monografiji *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza* (2013.), u kojemu u samo jednom njegovom dijelu, bez opširnijih analiza, piše o Vitezu kao uredniku, nabrojajući i dajući osnovne informacije o nakladničkim nizovima koje je uređivao (Biblioteka *Vjeverica*, *Moja knjiga*, *Mala knjižnica*, Biblioteka *Jelen*, *Mala plava knjiga*, *Palčićeve knjižnice*, *Neimenovani niz slikovnica tvrdog uveza i tvrdih kartonskih stranica za najmlađe* i *Iz priče u priču*). Iste godine (2013.), u trećem broju *Hrvatske revije, časopisu Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu življenja*, D. Zalar objavljuje i rad

Vitezu. U monografiji *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza* također se ponajviše radova bavi različitim aspektima Vitezova pjesništva. U ostalim radovima zastupljene su sljedeće teme: korelacija ilustracije i teksta u Vitezovoj poeziji i prozi, „koncentrični krugovi“ Vitezova književnog djelovanja, njegov urednički rad i korespondencija, odnos tradicionalnoga i modernoga u Vitezovu književnome radu, njegova autobiografija, jezičnometodički prilog G. Viteza, odnos književne kritike i Vitezova književnoga kanona kao i njegova stvaralaštva, recepcija njegova djela u hrvatskoj, srpskoj i slovenskoj književnosti, odnos pjesničkoga djela G. Viteza i Jovana Jovanovića Zmaja, Vitezovi prijevodi na slovenski i engleski jezik, scenski potencijal Vitezovih književnih tekstova, Vitez na LiDraNu.

⁵ Kulušić u eseju pogrešno navodi imena posljednjih dvaju navedenih nizova. Umjesto *Mala plava knjiga* i *Moja knjiga*, zapisala je *Plava knjiga* i *Moja mala knjiga*. Moguće je da je i do pogrešnoga naziva nizova došlo tiskarskom, a ne njenom greškom.

„Slikovnica u Hrvatskoj“ s podnaslovom *Kratki presjek razvoja i suvremeno stanje*, u kojem također u jednom njegovom dijelu, uz naglasak da je riječ o nedovoljno istraženom utjecaju „ključne osobe u hrvatskom izdavaštvu“ (Zalar, 2013b: 32), ništa opširnije nego u prvome radu, piše o nakladničkom nizu *Iz priče u priču*. Dakle, ni jedna od autorica ne navodi sve nakladničke nizove kojima je Vitez bio urednik, ne daje njihov zaokružen profil niti određuje jasniju Vitezovu ulogu na području dječjega nakladništva pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, a time i njegovu ulogu u razvoju i afirmaciji hrvatske (koja je tada bila u sklopu jugoslavenske) dječje književnosti. Također, objema su se potkrale i greške (što u nazivima nizova, godinama njihova osnutka ili trajanjima ili nekih drugih tehničkih i/ili poetičkih odrednica). Vitezovo uredničko djelovanje nije bila primarna i jedina tema radova spomenutih autorica pa je to glavni razlog zbog čega u njima ne nalazimo detaljnije znanstvene analize i prosudbe o toj temi.

Nadalje, brojni teoretičari hrvatske dječje književnosti (Crnković, 1967. i 1990.; Idrizović, 1984.; Zalar, I., 1991.a; Hranjec, 2004. i 2006.) također ne spominju ili tek usputno navode podatak da je Vitez bio urednik u izdavačkom poduzeću *Mladost* te da je osnovao i uređivao nakladnički niz *Vjeverica*. Ostali nizovi kao da nisu ni postojali. Tek Hranjec (2004.) u dijelu teksta u kojem spominje Vitezov prevodilački rad upućuje na vrlo kratak, već spomenuti, esej A. Kulušić iz kojega se može, pored navedenoga niza, saznati za još pet nakladničkih nizova koje je Vitez uređivao. U svakom slučaju, različiti autori samo površno navode taj dio Vitezova stručnoga djelovanja, kao da je on bio beznačajan i usputan – a nije! Taj je posao Vitez obavljao točno desetljeće i pol i, k tome, pokrenuo i/ili uređivao čak trinaest nakladničkih nizova. Tako su do danas ostale posve nepoznate činjenice o ukupnom broju svih nakladničkih nizova koje je Vitez uređivao, njihovi nazivi, bibliografija te opis i detaljan uređivački profil kao i Vitezov iznimno slojevit utjecaj kao urednika na tadašnju jugoslavensku dječju književno-kulturnu scenu. Iz svih navedenih razloga nastala je i ideja o temi ovog rada kojoj je dosad bilo posvećeno premalo znanstvene pažnje. Stoga će se, uz prvi put sustavnije proučenu bogatu Vitezovu ostavštinu⁶, pokušati rasvijetliti to dosad slabo istraženo područje Vitezova stručnog djelovanja.

⁶ Vitezova kći Olga Vitez-Babić u ljeto 2012. godine predala je ostavštinu svoga oca na čuvanje u Hrvatski školski muzej u Zagrebu, koja do pisanja ovoga rada nije bila u potpunosti sređena prema pravilima arhivistike. Na manjem dijelu ostavštine prije mene radila je D. Zalar i o tome objavila članak „Koncentrični semantički krugovi književnog djelovanja Grigora Viteza“ (potpune bibliografske podatke vidi u poglavlju 8. *Izvori i literatura*). S obzirom da to istraživanje nije obuhvatilo cjelokupnu Vitezovu ostavštinu već se ono odnosilo na njen sasvim maleni dio, iz tog razloga navodim da je riječ o prvom sustavnijem istraživanju Vitezove ostavštine.

1. 1. Predmet i cilj istraživanja

Grigor Vitez je, kako se to iz dosad napisanoga moglo saznati, za vrijeme svoga radnoga i životnoga vijeka, uz trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, uređivao i veći broj književnih časopisa, antologija, zbornika i drugih izdanja namijenjenih djeci i mladeži te se tim poslovima ozbiljno bavio. Izučavanje svih aspekata Vitezova uredničkoga rada bila bi preširoka tema, jer samo proučavanje njegova uredničkoga rada na trinaest nakladničkih nizova kojima je bio idejni začetnik, utemeljitelj i/ili urednik ponegdje uključuje i više od stotinu svezaka po nizu. Stoga je zbog opsežnosti tog dijela Vitezova stručnoga djelovanja, a i zbog distinkcije od ostalih uređivačkih poslova, predmet istraživanja ovoga rada Vitezov urednički rad na trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež koje je sa suradnicima, u razdoblju od 1951. do 1966. godine, utemeljio i godinama sustavno uređivao.

Cilj istraživanja je po prvi put ustanoviti točan broj, nazive i bibliografiju svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio idejni začetnik, utemeljitelj i/ili urednik, a koji su danas većinom zaboravljeni i nevalorizirani. Također, cilj je istraživanja i po prvi put iznijeti njihov uređivački profil kroz tehničku i poetičku analizu, te donijeti statističku obradu naslova svakog nakladničkog niza (dinamika izlaženja svezaka, zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca, pripadnost književnih djela stoljeću, zastupljenosti pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti). I napokon, na temelju spomenute bibliografije i njene sveobuhvatne analize, pokušat će se odrediti Vitezova uloga u hrvatskoj dječjoj književnosti⁷ kroz njegov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež.

Pri opisu tehničkih i poetičkih odrednica svakog pojedinog nakladničkog niza pratit će se sljedeći parametri, a na temelju kojih će se na kraju ocijeniti Vitezov urednički rad: trajanje niza, podatci zapisani u impresumu svezaka, likovna i tekstualna oprema svezaka, publika kojoj je nakladnički niz prvenstveno bio namijenjen, dinamika izlaženja svezaka, broj Vitezovih prijevoda u pojedinome nakladničkome nizu, paralelni ćirilički nizovi, zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca, pripadnost književnih djela unutar nizova stoljeću te podjela na ona koja su bila objavljena prije i nakon Drugog svjetskog rata, zastupljenost pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti i njihov status s obzirom na položaj u povijesti nacionalne književnosti, zastupljenost književnih vrsta, profil nizova prema određenome ključu (lektirnom, zabavnom, slikovničkom, ključu nagrađivanih knjiga, svjetskih i jugoslavenskih klasika i dr.), autori i knjige koji su doživjeli prvo objavljivanje i/ili prvi prijevod u Hrvatskoj pod Vitezovim uredništvom.

⁷ Hrvatska dječja književnost u vrijeme kada je Vitez bio glavni urednik u *Mladosti* bila je sastavni dio jugoslavenske dječje književnosti.

Istraživanje će provjeriti polaznu tezu da je Vitez kao urednik nakladničkih nizova za djecu i mladež smišljeno i planski vodio brigu o najmanje trima ciljevima: o umjetničkoj, posebice estetskoj, naobrazbi mladih naraštaja kroz odabranu književnu ponudu; o tome da u nakladničkim nizovima koje je uređivao uz većinom hrvatske pisce, bude zastupljen i razmjerni broj pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika, čime je nastojao među dječjom i omladinskom čitalačkom publikom popularizirati dječje pisce koji su stvarali u različitim jugoslavenskim republikama, te uz prvenstveno hrvatsko, stvoriti i šire jugoslavensko tržište dječjih knjiga i jugoslavensku čitalačku publiku; o osvješćivanju raznolikosti jugoslavenske i inozemne dječje književne produkcije kroz objavljivanje recentne produkcije svjetske i jugoslavenske književne scene.

1. 2. Metodologija istraživanja

Istraživanje će se, u prvom redu, temeljiti na rekonstruiranju bibliografije trinaest nakladničkih nizova koje je u razdoblju od 1951. do 1966. godine uređivao G. Vitez. Pri rekonstrukciji bibliografije nakladničkih nizova kojima je Vitez bio (su)urednik, a često i utemeljitelj, korist će se *online* katalogom te kartičnim predmetnim i stručnim katalogom knjiga do 1975. godine Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (dalje NSK), *online* katalogom Knjižnica grada Zagreba (dalje KGZ) ili, ako postoji, popisom dosad objavljenih knjiga koji je najčešće bio otisnut na kraju knjižnoga bloka ili na stražnjoj strani korica pojedinoga sveska. U te svrhe poslužit će i *Bibliografija Jugoslavije* (1951. – 1966.). Nakon ustanovljivanja bibliografije nakladničkih nizova uslijedit će tehnički i poetički opis svakog pojedinog niza i statistička obrada naslova, te će se izložiti njihov uređivački profil. Na temelju bibliografije i njenoga opisa istraživačkim postupcima prikupljanja podataka iz književnoteorijske i književnopovijesne literature o spoznajama o dječjoj književnosti kao i povijesne literature te izabrane periodike četrdesetih, pedesetih i šezdesetih godina 20. st, te njihovim vrednovanjem, selekcioniranjem, povezivanjem i komparacijom, pokušat će se doći do zaključaka i pronaći odgovori zacrtani u cilju istraživanja.

Za provjeru teza ovoga rada neophodno je i arhivsko gradivo koje se nalazi u Hrvatskom školskom muzeju (dalje HŠM), u osobnom fondu *Vitez, Grigor*, koji dosad nije bio dostupan javnosti te je bio tek malim dijelom istražen⁸. Za potrebe ovoga rada bit će sustavnije proučeno.

Također, važno je naglasiti kako do sada postoji tek neznatan broj znanstvenih, kritičkih prikaza hrvatske dječje književnosti u razdoblju socijalističke Jugoslavije i za vrijeme komunističkoga režima, kojega je G. Vitez, zahvaljujući svojim književno-kulturnim djelovanjem, bio vrlo istaknutim i zaslužnim predstavnikom, što primjećuju i drugi teoretičari književnosti:

[...] nema niti jednog jedinog rada o pitanjima ideološke cenzure u dječjoj književnosti, niti jednog rada o ideološkom inženjerstvu u kreiranju kanona, u politici nakladništva itd. (Majhut, 2013: 313)

Stoga će ovaj rad, obrađujući određena pitanja vezana za hrvatsku dječju književnost u razdoblju druge Jugoslavije, a koja se tiču Vitezova uredničkoga rada na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, na neki način biti među pionirskima, što će imati određene prednosti, ali i nedostatke. No prije no što će se krenuti u traženje odgovora na zacrtana

⁸ Vidi bilješku 6.

pitanja, slijedi detaljniji uvid u Vitezov život i djelo(vanje), kako bi se lakše mogle razumjeti neke kasnije pojave njegova uredničkoga djelovanja.

2. ŽIVOT I DJELO(VANJE) GRIGORA VITEZA (1911. – 1966.)

Grigorije⁹ Vitez (Kosovac kraj Okučana, 15. II. 1911.¹⁰ – Zagreb, 23. XI. 1966.) prvi se put kao pjesnik javio u književnoj periodici još tridesetih godina 20. stoljeća¹¹, a svoju je prvu zbirku pjesama objavio tek 1948. godine. Riječ je bila o zbirci pjesma za odrasle *San boraca u zoru* (1948), a nakon nje uslijedile su i druge, također zbirke pjesama za odrasle: *Pjesme* (1950.), *Naoružane ruže* (1955.), *Povjerenje životu* (1958.), *Kao lišće i trava* (1960.). Vitez je, dakle, svoj književni put započeo pjesmama (u stihu i prozi) i zbirkama pjesama za odrasle, od kojih su mnoge od njih bile vezane uz teme i motive iz Narodnooslobodilačke borbe (dalje NOB) te opterećene „reminiscencijama na proživljeno ratno doba“ (Vujčić, 2011: 371). One su „uglavnom ostale nezapažene“ (Zalar, I., 1993: 13), kako od strane književne kritike tako i od strane čitalačke publike, pa se danas smatraju više „dokument[om] jednog vremena nego kao tekst koji ima značajniju i dublju poetsku ekspresiju“ (Vujčić, 2011: 371). S druge strane, Vitezove dječje zbirke pjesama naišle su na „oduševljen prijem u djece i upravo euforične ocjene kritičara“ (Zalar, I., 1993: 13) pa možemo konstatirati da je svoju punu književnu afirmaciju Vitez stekao tek sa spomenutim zbirkama. Govoreći o Vitezu kao dječjem pjesniku, mnogi su isticali da je „već od početka objavljivanja svoje dječje lirike pisao pjesme gotovo antologijske vrijednosti i da u njega i nije bilo postupne razvojnosti – što nije točno“ (Zalar, I., 1991b: 48). Iz njegovih prvih dječjih pjesničkih uradaka objavljenih krajem četrdesetih godina 20. st. u dječjem listu *Pionir* „teško [bi se moglo] prepoznati budućeg začetnika moderne hrvatske dječje poezije“ (isto) jer one „ni po čemu bitnom“ nisu odudarale „od tadašnje standardne pjesničke produkcije“ (Zalar, I., 1991b: 49). Stoga je njegov razvojni put do priznatoga dječjega pjesnika tekao postupno. Tako je prije Drugoga svjetskoga rata napisao nekoliko priča za djecu i objavio ih u dječjim časopisima *Smilju*, *Jugoslavenčetu* i *Dobrom detetu*. Svoje prve pjesničke uratke za djecu, kao što je i spomenuto, počeo je objavljivati u dječjem časopisu *Pionir*, kojemu je svojevremeno bio i urednik, ali je te pjesme

⁹ Rođeno ime Grigora Viteza bilo je Grigorije (HŠM 35470 Vitez, Grigor, Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Krsni list, strojopis). Njegovo je ime u drugim osobnim dokumentima i/ili korespondenciji ponekad bilo zapisano i kao Gligorije ili Gligor, a često i Gliša/o, odnosno Griša.

¹⁰ Na mnogobrojnim Vitezovim osobnim dokumentima (školske svjedodžbe, Izvod iz matične knjige vjenčanih, Izvod iz matične knjige umrlih, svjedodžba o državljanstvu itd.) pišu različiti datumi njegova rođenja: 2. veljače 1911. (npr. Godišnje svjedočanstvo Državne realne gimnazije u Novoj Gradiški, 28. IV. 1926.), 6. veljače 1911. (npr. Izvod iz matične knjige vjenčanih, 4. IV. 1963.) ili 15. veljače 1911. (Svjedodžba o državljanstvu, 31. V. 1956.). Do različitih datuma u ispravama došlo je najvjerojatnije zbog toga što je Vitez prema krsnome listu bio rođen 2. veljače, a kršten 6. veljače. Kako je, pak, došlo do toga da je u njegove isprave dospio datum 15. veljače 1911., koji se uvriježio u svim današnjim prikazima i radovima o Vitezu, a kojega je i sâm Vitez zabilježio u svojoj autobiografiji (G. Vitez: „Autobiografija“, u Hromadžić, ur. (1963: 31-46); isto i u Brešić, prir. (1997: 1007-1015)) zasad ostaje otvoreno.

¹¹ Prvi Vitezov objavljeni rad bila je pjesma *Vedar dan*, koju je poslao za beogradski časopis *Život i rad*, a koja je bila objavljena u godišnjaku tog časopisa, kalendaru *Budućnost* za 1930. godinu.

pisao „više po dužnosti nego iz unutrašnje potrebe“ (Hromadžić, ur. 1963: 45). Godine 1951., kada je pokrenut dječji časopis *Radost*, na stalni nagovor Dalibora Cvitana, tadašnjega urednika tog časopisa, počinje sustavnije objavljivati dječju poeziju te postaje „gotovo stalni suradnik tog časopisa, a onda i drugih časopisa i listova. Tako su, polako, jedna za drugom nastajale i [...] zbirke stihova za djecu [...]“ (Hromadžić, ur. 1963: 45). Uz dvije slikovnice (*Medvjed kao pudar*, 1951.; *Dva pijetla*, 1951.), zbirka zagonetaka u stihu¹² *Vesele zamke* (1955.) bila je prva Vitezova objavljena knjiga za djecu. U narednih je deset godina (1956. – 1966.) objavio čak sedam zbirki dječje poezije (*Prepelica*, 1956.; *Sto vukova i druge pjesme za djecu*, 1957.; *Kad bi drveće hodalo*, 1959.; *Iza brada plava*, 1961.; *Jednog jutra u gaju*, 1961.; *Hvatajte lopova*, 1964.; *Gdje priče rastu*, 1965.). Zbirka *Igra se nastavlja* objavljena je posthumno, i to neposredno nakon Vitezove smrti, početkom 1967. godine, kao i knjiga pjesama u Vitezovu prijevodu *Pjesme četiri vjetra* (1968.). Vitez je tako kao pjesnik prešao relativno dug razvojni put, od književnika ozbiljne, pretežno partizanske poezije bez većih literarnih pretenzija, do suvremenoga i inovativnoga dječjega pjesnika, unijevši u tadašnju suvremenu dječju poeziju svježinu i poetsku invenciju:

Odmah od prvih zbirki Vitez je pokazao izgrađenu i punu pjesničku individualnost, odmah je našao svoj put, koji će dobrim dijelom postati i put naše dječje poezije [...] (Crnković, 1990: 111)

Time je naznačio novu poetsku koncepciju dječje poezije, a sebi osigurao status autentične poetske pojave:

Svoje posebno mjesto u toj dječjoj, omladinskoj poeziji Griša je izborio svojim vedrim duhom i jedrom osjećajnošću, jezičnom svježinom, smislom za humor i drugim odlikama, koje ga vidno izdižu čak i u najužem krugu koji su u dječjoj poeziji nastavili plemenite tradicije naših pjesnika [...] (Krklec, 1967: 8-9)

Vitez nije pjesnik grada kao Lukić, a nije niti pjesnik sela i varošice u onom smislu u kojem je to bio Zmaj, nije ni pjesnik dječje sobe, Vitez je pjesnik djetinjstva provedenoga na selu. (Crnković, 1967: 110)

Vitez je moderan pjesnik koji do igre riječima i do nonsensne poezije ne dolazi ponukan stranim utjecajima ili s pozicija nadrealizma, nego slijedi put narodne poezije i pogotovo nonsensne stihove što ih seosko dijete čuje u igri ili u drugim zgodama. (Crnković, 1990: 111)

Formula njegova uspjeha svakako leži i u njegovu odnosu prema dječjem književnome stvaralaštvu. Vitez je smatrao da pisci za djecu trebaju

da upoznaju dobro djecu i njihove želje, radosti i tuge, da pokušaju biti ravnopravni s djecom, a ne prilaziti im kao neodraslima, i znati da djeca mogu da dožive i osjete

¹² Prema Crnkoviću (1990) riječ je o slikovnici zagonetaka.

poeziju kao i odrasli, samo mora biti stvorena na njima bliskom jeziku. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Autobiografski zapisi, strojopis, nedatirano)

Iako je formalnim obrazovanjem bio učitelj, on odlučno prekida s naglašenom poukom u svojim pjesmama:

Kada je, jednom, preveo s talijanskog Rodarijevu pjesmu „Rascvjetane glave“, on je u kratkoj bilješci o pjesniku istaknuo da je svršio učiteljsku školu i da je to značajno za njega kao dječjeg pjesnika. Netko bi tu okolnost mogao shvatiti krivo i pomisliti da je Vitez i u svojoj dječjoj poeziji bio u prvom redu pedagog. Daleko od toga! Vitez je prvenstveno bio autentični dječji pjesnik, koji se, doduše, postepeno izgrađivao, ali i uzdigao do jednog od naših ponajboljih modernih dječjih pjesnika. (Krklec, 1973: 14)

Bio je itekako svjestan da „poezija ako je istinska umjetnost riječi, oplemenjuje i odgaja sama za sebe“ (Zalar, D., 2013a: 5). U tom kontekstu Joža Skok (1987: 9) naglašava kako je svaka Vitezova zbirka bila „u doslovnom značenju riječi *knjiga* pjesama, veliki datum i blagdan dječje poezije“.

Svojom prvom zbirkom pjesama za djecu *Prepelica*, objavljenom 1956. godine, Vitez je najavio značajan preokret u dotadašnjoj hrvatskoj dječjoj poeziji:

Vitez se svojim dječjim radovima javio tada kada su u tzv. odrasloj hrvatskoj (tadašnjoj jugoslavenskoj) književnosti zapuhali novi vjetrovi, nakon socijalističkog dogmatskog modela u poraću; [...] Radikalno drugačiji pristup književnosti kao umjetnosti riječi [...] reflektirao se gotovo istodobno u dječjoj književnosti. Pjesnik je postao sinonim za drugačiju dječju poetiku [...] a Vitez je afirmirao posve novi stih i najavio nov književnodječji naraštaj [...] (Hranjec, 2004: 148)

Da je poeziju pisao s nevjerojatnom lakoćom svjedoči djelić iz njegove autobiografije:

U četvrtom razredu gimnazije pokušao sam pisati stihove. Napisao sam dvije pjesme. [...] A kad sam ih napisao, i sam se začudio kako mi je pravljenje stihova dosta lako polazilo za rukom. Bilo je to za mene kao neko otkriće. (Hromadžić, ur. 1963: 37)

Vitez je u većini svojih pjesničkih uradaka nadvladao „ustaljeno uvjerenje da dječja poezija mora imati epsko-lirski karakter, da mora biti priča u stihu okićena praporcima rima i pošćropljena mirisnom vodicom osjećaja“ (Crnković, 1990: 113). Većina njegovih dječjih pjesama lirska je „i u tome je također njena novost“ (Crnković, 1990: 114).

Brojne su Vitezove pjesme bile i uglazbljene kao primjerice *Gitara jesenjeg vjetrova*, *Dohvati mi tata mjesec*, *Svirala od vrbe*, *Gdje ćemo smijeh sijati*, *Kad bi drveće hodalo*, *Ševina jutarnja pjesma*, *Kako živi Antuntun*, *Mi ćemo djeca*, *Tu je mladost*, *Tri pjesme*, *Gušća uspavanka*, *Medvjeda uspavanka*, *Zečja uspavanka*, *Tiha tiha pjesma*, *Jedan mišić žut*, *Neposlušne stvari*, *Maksimir i dr*, a uglazbili su ih mnogi poznati skladatelji poput Ive

Tijardovića, Branka Mihaljevića, Nikole Hercigonja, Ive Lhotke Kalinskog, Brune Bjelinskog, Fedre Pomykala, Lovre Županovića i dr.

Također, brojni su Vitezovi književni uradci bili i dramatizirani.

Pisao je i prozu, no njegov prozni opus nije velik, ni kvantitetom ni veličinom proznih oblika jer je pisao samo kraću prozne oblike poput priča, bajki, slikovnica, jednog igrokaza¹³ i jedne slikopriče¹⁴. Suprotno poeziji, Vitez nije bio vješt ni pretjerano sklon pisanju proze, o čemu je posvjedočio u autobiografiji:

Odmah nekako poslije objavljivanja prve pjesme pokušao sam pisati i prozu. Išlo je dosta teško. Sve su to bile male stvari kratkoga daha i lirski obojene. Nikako da pogodim pravi pripovjedački ton. [...] Zanosio sam se mišlju da napišem roman o selu. Imao sam nabačeno nekoliko poglavlja. Naslov je bio Zemlja i ljudi. Ali ga nisam nikad dovršio. (Hromadžić, ur. 1963: 42)

Također, u jednome pismu upućenome hrvatskome književniku i učitelju Mati Lovraku u kojem, između ostaloga, piše da ga je posjetio bosanskohercegovački književnik i novinar Ahmet Hromadžić, tada glavni urednik izdavačkoga poduzeća *Narodna prosvjeta* (poslije *Veselin Masleša* u Sarajevu), koji mu je donio ugovor za njegovu tada najnoviju zbirku priča *Bajka o glinenoj ptici*, naglašava kako je proza za njega „ipak samo epizoda te kako će sljedeća knjiga [...] opet biti stihovi.“ (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 15. I. 1963.).

Iako Vitezov prozni rad, kao što je prethodno naglašeno, obimom nije velik te se većinom svodi na kraće prozne vrste, taj segment njegova književnoga rada ipak nije zanemariv.¹⁵ Kratke priče, što za djecu, a što za odrasle, objavljivao je u sljedećim časopisima i novinama: *Savremeni pogledi*, *Ilustrirani vjesnik*, *Narodni list*, *Jugoslavenče*, *Oslobođenje*, *Politika*, *Dobro dete*, *Smilje*, *Radost*, *Modra lasta*, *Male novine*, *Vesela sveska*, *Telegram*, *Pedagoški rad*, *Život*, *Knjiga i knjižnica*, *Radiotelevizija u školi* itd.

Vitez je za života objavio i nekoliko slikovnica u stihovima: *Medvjed kao pudar* (1951.), *Dva pijetla* (1951.), *Tko će s nama u šumicu* (1958.), *Životinje spavaju* (1958.) i *Maksimir* (1960.), a neposredno nakon smrti objavljene su mu još dvije: *Čudna škola* (1967.) i *Doživljaji svjetskog putnika* (1967.).

¹³ Riječ je o igrokazu *Plava boja snijega*, koji je prvotno bio izveden kao radioigra 1964. godine.

¹⁴ Riječ je o slikopriči naslova *Priča kratka kao zečji rep*, koja je bila objavljena u dječjem časopisu *Vesela sveska*, br. 7, 1. XII. 1963., str. 16.

¹⁵ Navodim izbor Vitezovih proznih naslova: *Pijetlova suzica* (priča, 1955.; objavljena i 1960. godine unutar nakladničkoga niza *Iz priče u priču*, koji je Vitez uređivao), *Dvanaestoro braće* (slikovnica, 1958.), *Ogledalce* (priča, 1963.), *Razbojnik sa žutom pjegom* (priča, 1963.; objavljena i u obliku slikovnice 1967.), *Bajka o glinenoj ptici i druge bajke i priče* (bajke i priče za djecu; 1964.), *Zekina kuća* (priča, 1964.).

Dugi je niz godina objavljivao i epigrame u *Telegramu* pod pseudonimom Čiča – K, čiji je izbor po prvi put bio objavljen 2007. godine u knjizi *Šaka čičaka*, u izdanju Srpskog kulturnog društva „Prosvjeta“.

Također, u različitim je dnevnim novinama i periodici objavljivao članke, prikaze, kritike i eseje s područja (dječje) književnosti, a objavljivao je i pogovore. Ipak, književnom se kritikom, kao i književnom teorijom, nije sustavno bavio:

U prikazima pojedinih pisaca, mahom svojih suvremenika, ograničio se više na pogovore njihovim djelima ili neke uredničke napomene nego na davanje zaokružene prosudbe o njima. (Zalar, I. 1993: 42)

Osim navedenih aktivnosti, ozbiljno se bavio i prevoditeljskim radom prevadajući s ruskoga, slovenskoga i francuskoga jezika, a pokušao je prevadati i s češkoga.

U kontekstu potonjega jezika zanimljivo je spomenuti Vitezovu suradnju s daruvarskim dječjim časopisom češke manjine *Naš koutek* (*Naš kutić*), o čemu svjedoči rad Žofie Kraskove, svojevremene urednice časopisa, naslovljen *Sen o Praze* (*San o Pragu*), koji je bio objavljen 1993. godine u *Česky lidovy kalendaru 1993*.¹⁶ U njemu Krasková opisuje kako joj je Vitez nesebično pomogao savjetima i dobrom voljom kada je kao mlada urednica preuzela uredništvo nad časopisom *Naš koutek*. Događaji opisani u tom radu mogu se datirati u godinu 1958. kada je umro Franta Burian, profesor i ravnatelj na daruvarskoj gimnaziji, književnik, kulturni radnik u tamošnjoj *Češkoj besedi*, pokretač i urednik dječjega časopisa *Detsky koutek*. Kraskovoj je bilo vrlo važno da *Koutek* surađuje s uredništvima drugih značajnih dječjih časopisa u Zagrebu, ali i iz drugih jugoslavenskih republika, pa je pomoć potražila od D. Cvitana, tadašnjega glavnog urednika dječjega časopisa *Radost*, zatim Stjepka Težaka, tadašnjega glavnog urednika *Modre laste*, a naposljetku i Kristine Brenkove, slovenske spisateljice i urednice. Prema podacima iz rada *Sen o Praze*, pomoć Cvitana i Težaka nije dobila, ali Brenkova joj je „savjetovala nešto što je za nju imalo dalekosežno značenje. Trebala je potražiti Grigora Viteza. On će joj sigurno u svemu pomoći i otvoriti vrata svih redakcija.“ (Krasková, 1993: 84). Krasková je njihov susret opisala sljedećim riječima:

U velikoj trgovini izdavača „Mladost“, Jarmila¹⁷ je pitala prodavačice da li možda zna kako bi našla pjesnika Viteza? Prodavačica ju je pogledala s lukavim osmjehom, kao da nije sigurna je li se s njom Jarmila zafrkava. Onda ju je poslala u zgradu i objasnila gdje će naći ured Grigora Viteza. Išla je tamnim stepenicama i osjetila kako u nju ulazi strah, što ako završi kao i prvi posjet Zagrebu?¹⁸ Pokucala je i ušla. Nevelika soba imala je prozor prema suncem obasjanom vrtu. Za pisaćim strojem se na nju nasmiješilo lijepo lice, ne baš mladog, a ni starog muškarca. Imao je nešto

¹⁶ Pune bibliografske podatke o radu vidi u poglavlju 8. *Izvori i literatura*.

¹⁷ S. Krasková je u svojim autobiografskim zapisima sebe nazivala Jarmila. Tako je bio slučaj i u ovome radu.

¹⁸ Tu Krasková misli na susrete s Cvitanom i Težakom koji su završili bez suradnje i pomoći.

neobjašnjivo drago na licu. Ni sama nije znala što mu je sve povjerila. Onda ju je iznenadio: „Znate, ja sam sve vrijeme rata u ruksaku nosio malu knjižicu „Češka lirika“. Bili su odmah prijatelji. [...] Jarmila je željela da čitatelji „Kouteka“ budu informirani o tome što je novo u izdavaštvu. Vitez je obećao da će joj poslati mala džepna izdanja te da će joj poslati i svoje knjige. Posjet je prerastao u suradnju. [...] [Vitez] ju je kao iskusniji, rado u svemu savjetovao i pomagao. (Krasková, 1993: 84-85)¹⁹

Osim što je sâm preveo znatan broj književnih djela, i njegovi su brojni književni uradci bili prevedeni na mnoge strane jezike.

Svojevremeno se bavio i crtanjem, slikanjem pa čak i kiparenjem, čemu mnogi pripisuju slikovitost njegovih pjesama. Malobrojni sačuvani Vitezovi crteži čuvaju se u njegovoj ostavštini kao i fotografija skulpture koju je Vitez izradio.²⁰

U svrhu promicanja književne riječi, s drugim je dječjim književnicima sudjelovao na brojnim književnim večerima, susretima i turnejama, koje su se održavale po cijeloj Jugoslaviji. Da je tamo vladalo pozitivno ozračje svjedoči njegov, prema dosadašnjim saznanjima, neobjavljen esej *Nešto o susretima književnika, djece i prosvjetnih radnika koje već deset godina organizuje Savjet za društveno vaspitanje djece Bosne i Hercegovine*, u kojemu je opisao zanimljive anegdote koje su se na nekima od tih susreta zbile:

U Ključau [Ključu, greška u pisanju, op. I. K. R.] smo priredili čitanje za odrasle. Puna sala, a mene zapalo da čitam prvi. Izadem iza zastora na pozornicu, publika zapljeska, a u publici se našlo neko psetance te krenu da laje. Ja se snebio. Već sam bio zaustio da kažem „molim publiku da ne laje“ ali se odmah svladam, pomislivši da će me možda krivo shvatiti. Pričam to iza toga Ćopiću, a on nije ni uvažio to da sam ja očutao, već je pričao svima kako sam u Ključu molio poštovanu publiku da ne laje. [...] Mogao bih spomenuti još takvih veselih zgoda koje su rezultat jedne atmosfere koja je vladala među nama. No, ko bi ih sve pobilježio! Ja to samo spominjem da pokažem kako je i pored prilične zamornosti putovanja, a dešavalo se da i po nekoliko nastupa imamo dnevno, naša „čerga“ bila vesela družina kojoj je vedrina pomagala da sve prođe lakše nego što je u stvari bilo. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost. „Nešto o susretima književnika, djece i prosvjetnih radnika koje već deset godina organizuje Savjet za društveno vaspitanje djece Bosne i Hercegovine“, strojopis, nedatirano)

U istome je eseju naglasio i da takva kulturna događanja ne utječu pozitivno samo na relaciji *književnik-publika-knjiga* već su ona vrlo korisna i za bolje upoznavanje i povezivanje pisaca međusobno kao i za procjenjivanje vlastitih književnih uradaka:

[...] možda se nigdje pisci ne mogu međusobno tako upoznati i zbližiti kao na takvom jednom „čergarskom“ putovanju od mjesta do mjesta, gdje su u svakoj prilici zajedno dvadesetak dana. Nikad neću zaboraviti kako se naš auto tresao ne samo od naših

¹⁹ Prevela Ines Havranek.

²⁰ Skulptura je u privatnom vlasništvu Vitezove kćeri O. Vitez-Babić, a riječ je o gipsanom odljevu lica Ludwiga van Beethovena, njemačkoga skladatelja kojega je Vitez iznimno cijenio.

neravnih cesta, nego i od smijeha. Naročito je to bilo s ekipom u kojoj sam bio sa Ćopićem, Dikličem, Carićem, Ristićem i Kulidžanom, koja je išla u sjeverozapadnu Bosnu i Bosansku Krajinu. Ćopić je neumoran pripovjedač, pa kad se nađe u svom ambijentu i društvu koje mu odgovara onda moraju gume na autu dvostruko više [da] poskakuju. Tada nastaju anegdote i vicevi na licu mjesta. [...]. Osim takve prisne atmosfere među piscima, prosvjetnim radnicima i djecom, za mene su takvi kontakti, svaki dan pred drugom publikom, imali i jednu važnu ulogu procjenjivanja i odmjeravanja vlastitih stvari koje sam čitao, jednu ulogu orijentacionog faktora koji je jednom piscu neophodan. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost. „Nešto o susretima književnika, djece i prosvjetnih radnika koje već deset godina organizuje Savjet za društveno vaspitanje djece Bosne i Hercegovine“, strojopis, nedatirano)

Nadalje, Vitez je bio član različitih uglednih institucija, udruženja, sindikata, vijeća, odbora: od 1944. godine član je Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkoga rata Jugoslavije²¹; prema dostupnim podacima, od 1. svibnja 1945. do 1955. godine bio je član sindikata Saveza prosvjetnih radnika Jugoslavije²²; godine 1953. postaje članom Društva prevodilaca Hrvatske²³; godine 1955. imenovan je, kao predstavnik građana, jednim od članova Kazališnog vijeća Gradskog kazališta lutaka u Zagrebu²⁴. Iz službenoga pisma Zagrebačkog pionirskog kazališta, kojega je Vitezu poslala njegova tadašnja direktorica Božena Begović, saznaje se da je Kazalište Viteza predložilo za člana Savjeta Zagrebačkog pionirskog kazališta s molbom da dužnost prihvati jer su „uvjereni“ da će Vitez „svojim savjetima svakako pomoći [...] ustanovi.“²⁵. Također, iz službenoga pisma hrvatskoga novinara i književnika Mladena Bjažića, u ime organizacijske komisije *Dječjih dana – Šibenik* (tadašnji naziv današnjega šibenskoga *Međunarodnog dječjeg festivala*), doznajemo da javlja Vitezu da je na sastanku Komisije za organizaciju *Dječjih dana – Šibenik* predložen za člana Glavnog odbora „ove najveće dječje manifestacije u našoj zemlji“ te ga moli da se „prihvati te dužnosti“²⁶. Bio je i član Matice hrvatske, jedne od najstarijih hrvatskih kulturnih ustanova, a 7. srpnja 1945. imenovan je dopisnim članom Hrvatskog pedagoško-književnog zbora (dalje

²¹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Članska iskaznica Saveza udruženja boraca Narodnooslobodilačkoga rata Jugoslavije.

²² HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Članska iskaznica jedinstvenih sindikata Jugoslavije.

²³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Dopisnica Društva prevodilaca Hrvatske, strojopis, 8. II. 1953.

²⁴ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Rješenje o imenovanju članova Kazališnog vijeća Gradskog kazališta lutaka u Zagrebu, strojopis, 8. VI. 1955.

²⁵ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo B. Begović u ime Zagrebačkog pionirskog kazališta, strojopis, 24. I. 1951.

²⁶ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo M. Bjažića u ime Komisije za organizaciju Dječjih dana - Šibenik, strojopis, 20. III. 1962.

HPKZ)²⁷, gdje su bili okupljeni gotovo svi istaknuti radnici na području prosvjete u Hrvatskoj, specijalno na području pedagogije i književnosti za djecu i mladež. U sklopu HPKZ postojao je, između ostalih, i Odsjek za književnost za djecu i omladinu, kojemu je 1948. godine Vitez bio pročelnik (Franković, 1949: 321). Godine 1947. bio je kandidat Društva hrvatskih književnika²⁸ (Petrač, ur. 2010: 128; dalje DHK), a prema popisu članova i kandidata DHK od 13. srpnja 1949.²⁹ Vitezovo se ime nalazi u rubrici članova, gdje je u njegovoj biografiji navedeno da je „književno [...] aktivan, a radne uslove ni ekonomske ni vremenske nema još dobro sredjene.“³⁰ Od 1950. godine, uz Petra Šegedina, izabran je za tajnika DHK (Petrač, ur. 2010: 140). Tu je istu dužnost, uz Živka Jeličića, obnašao i naredne, 1951. godine (Isto, 142), a 1952. godine uz M. Lovraka i Peru Ljubića bio je izabran u Sud časti DHK (Isto, 143). U Vitezovoj ostavštini pronašla sam i pisma koja svjedoče da je tajnik DHK bio i 1954. kao i 1955. godine³¹. To najvjerojatnije nisu bila sva Vitezova članstva i zaduženja, ali se iz dosad navedenih naslućuje Vitezova istaknuta uloga na književno-kulturnome planu.

Što se Vitezova formalnog obrazovnog puta tiče, on je trajao četrnaest godina. Od 1. rujna 1918. do 30. lipnja 1923. polazio je i položio pet razreda niže pučke škole u Okučanima³². Školske godine 1923/24. upisuje Kraljevsku realnu gimnaziju u Novoj Gradiški, koja se 1925. preimenovala u Državnu realnu gimnaziju. Četiri razreda niže (male) gimnazije završio je 28. lipnja 1927. godine.³³ Školske godine 1927/28. upisuje Državnu učiteljsku školu u Pakracu, koju nakon četiri godine trajanja završava položivši učiteljski diplomski ispit, koji je trajao od

²⁷ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Dokument o imenovanju G. Viteza o dopisnom članu HPKZ.

Hrvatsko pedagoško-književni zbor, u vrijeme kada je Vitez bio član, nosio je naziv Pedagoško-književni zbor. Naime, godine 1946. „komunističke [su] vlasti zatražile da se ime društva promijeni u Pedagoško-književni zbor, na što se moralo pristati kako bi se moglo nastaviti djelovati. Nestao je atribut "hrvatski". U nekoliko navrata, iz Pedagoško-književnog zbora odlazili su u zgradu na Savi prijedlozi da se vrati stari naziv Hrvatski pedagoško-književni zbor, ali za to nije bilo odobrenja. Kada se išlo zadnji put, 1986. godine, u CK i SSRNH, odgovoreno je 'lakše je bilo izgubiti taj naziv, nego ga sada vratiti.'" (Vrgoč 1996: 13). Više o djelovanju HPKZ vidi i u Franković, Dragutin, Ogrizović, Mihajlo i Pazman, Dragutin, ur. (1971).

²⁸ Društvo hrvatskih književnika osnovano je u Zagrebu 22. travnja 1900. Godine 1945. mijenja naziv u Društvo književnika Hrvatske, a svoj je izvorni naziv Društvo vratilo 1990. godine.

²⁹ HR HDA 1732, 1, DHK, kut. 15, 1.3.2.7 Popisi članova, 1949. godina.

³⁰ Isto.

³¹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Dopisnica Marijana Matkovića, 18. III. 1954.; HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo M. Lovraka, rukopis, 14. XII. 1955.

³² HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Svjedodžba otpusnica, 21. VIII. 1923.

³³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Godišnje svjedodžbe/godišnja svjedočanstava Kr. realne gimnazije/Državne realne gimnazije e u Novoj Gradiški.

7. do 21 lipnja 1932. godine.³⁴ Godine 1937. pred ispitnim odborom Državne učiteljske škole u Pakracu položio je praktični učiteljski ispit, koji je trajao od 12. do 22. travnja.³⁵

Nakon školovanja uslijedila je vojska. Vitez je kao vojni obveznik služio u vojsci Kraljevine Jugoslavije, od 1. rujna 1932. do 1. studenog 1933. Tada je bio u 29. pješačkoj pukovniji i imao je čin redara.³⁶ Također, kratko je služio i u Jugoslavenskoj armiji, nepunih godinu dana, od 20. svibnja 1944. do 9. svibnja 1945. Bio je u pješadiji, prvotno kao „poslužilac mitraljeza“, a potom i „mitraljezac“.³⁷

Kako je po obrazovanju bio učitelj, nepunih je deset godina, od 1934. do 1943., učiteljevaio u različitim mjestima Slavonije i Bosne. Kao učitelj prvo je radno mjesto dobio u Državnoj osnovnoj školi u Slobodnoj Vlasti (kotar Đakovo), u kojoj je bio zaposlen od 15. ožujka 1934. do 5. travnja 1936.³⁸ Premješta se, potom, u Državnu osnovnu školu u selu Voćinu (kotar Podravska Slatina), u kojoj je bio zaposlen od 6. travnja 1936. do 10. prosinca 1941.³⁹ Zbog službene potrebe premješten je zatim u Državnu pučku školu u Donjem Vakufu (kotar Jajce⁴⁰), gdje je radio od 19. prosinca 1941. do 15. listopada 1943.⁴¹ Potom je premješten za učitelja na Državnu pučku školu u selo Dobrošin kraj Bugojna (Zalar, I., 1993: 11). Posljednja škola u kojoj je radio kao učitelj bila je Državna pučka škola u selu Golinci (kotar Donji Miholjac), u kojoj je bio zaposlen od 16. listopada 1943. do 24. svibnja 1944. godine.⁴²

Iz Golinaca odlazi u partizane, gdje je bio dodijeljen Oblasnom prosvjetnom odjelu Slavonije, a potom i Prosvjetnom odjelu Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog

³⁴ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Diploma o učiteljskom završnom ispitu.

³⁵ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Diploma o praktičnom učiteljskom ispitu.

³⁶ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Vojna knjižica.

³⁷ Isto.

³⁸ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.

U Vitezovu Stručnom kartonu navodi se kako je u istoj osnovnoj školi bio zaposlen od svibnja 1934. do srpnja 1936. godine (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Stručni karton).

³⁹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.

Također se u Stručnom kartonu navodi kako je u istoj osnovnoj školi bio zaposlen od srpnja 1936. do studenoga 1941. godine (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Stručni karton).

⁴⁰ Na dokumentu o premještaju G. Viteza iz učiteljske pučke škole u Voćinu u pučku školu u Donjem Vakufu, datiranom 17. II. 1941. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju) navedeno je da je Donji Vakuf bio sastavni dio kotara Jajce, a na potvrdi Vitezova radnoga staža, datiranoj 6. I. 1954. (HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju) zabilježeno da je Donji Vakuf tada pripadao kotaru Bugojno.

⁴¹ HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954. Također se u Stručnom kartonu navodi kako je Vitez u istoj osnovnoj školi bio zaposlen od studenoga 1941. do listopada 1943. (HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Stručni karton).

⁴² HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.

oslobođenja Hrvatske (dalje ZAVNOH), sve do završetka Drugog svjetskog rata (Vitez Babić, 2011: 377). Na oslobođenome je teritoriju za vrijeme Narodnooslobodilačke borbe od 25. svibnja 1944. do 14. svibnja 1945. proveo na dužnosti u ZAVNOH-u te bio nastavni referent organizacije u prosvjetno-naučnoj struci⁴³ te je radio na obrazovanju učitelja u sklopu tzv. tečajeva na Papuku. To je vrijeme proveo izvan radnoga odnosa, ali ono mu se kasnije ipak uračunalo u radni staž.⁴⁴ Od 15. svibnja 1945. do 14. siječnja 1946. radi u Odjelu narodne prosvjete kao referent, a potom i kao šef odsjeka za narodno prosvjećivanje⁴⁵ u Ministarstvu prosvjete Narodne republike Hrvatske (dalje MPRO NRH)⁴⁶ te obilazi terene po Slavoniji, Baranji, srednjoj Dalmaciji, Biokovsko-Neretvanskom okrugu, Kninskom i Dubrovačkom okrugu⁴⁷. O. Vitez-Babić piše (2011: 377) da Vitezu bez obzira na njegove ingerencije „nije bio blizak činovnički stil rada“ u MPRO NRH pa usput uređuje *Narodnu prosvjetu* (službeni list MPRO NRH) i *Malu prosvjetnu knjižnicu*⁴⁸. Zbog toga je 15. siječnja 1946. premješten u Nakladni zavod Hrvatske (dalje NZH)⁴⁹ gdje je bio urednik knjiga i časopisa te postao zamjenik načelnika Školpedisa, odjela za školska i pedagoška izdanja, a na prijedlog Zdenka Štambuka, tadašnjega direktora NZH, 24. siječnja 1947., postaje načelnik istog odjela.⁵⁰ Iste godine kada je premješten u NZH, preciznije 14. listopada 1946., upisuje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu studij pedagogije i ruske književnosti s kojega će se, zbog

⁴³ Isto

⁴⁴ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje za vrijeme koje se računa u radni staž, a provedeno je izvan radnog odnosa u NOB, 20. IV. 1955.

⁴⁵ ⁴⁵ HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954. i Stručni karton.

⁴⁶ Inače, dok je Vitez radio u MPRO NRH stekao je poznanstvo s brojnim osobama s kojima će kasnije surađivati, primjerice s Edom Vajnahtom, koji je u MPRO NRH bio krajem četrdesetih godina 20.st. upravitelj tečaja za odgojitelje đачkih domova, s Viktorom Cvitanom, koji je u istome Ministarstvu bio prosvjetni inspektor, Erosom Sequijem, Ivanom Dončevićem i dr.

⁴⁷ HR HDA 207 ZAVNOH, sign. 7. 1429.

⁴⁸ Uspjela sam pronaći šest svezaka *Male prosvjetne knjižnice*, a svi su iz 1945. godine (I. Frol: *O novoj prosvjetnoj politici*, sv. 1; A. Ljevšin: *Učite djecu kako treba da uče; Organizacije narodne srednjoškolske omladine i škola*, sv. 2; S. Gopner: *Kulturni polet u Sovjetskom Savezu*, sv. 3; *Na početku školske godine*, sv. 4; N. Deržavin: *Akademija znanosti Sovjetskog Saveza*, sv. 5; S. I. Ganelin i E. J. Golant: *K. D. Ušinski, Povijest pedagogike*, sv. 6. Na ni jednom od navedenih svezaka nije pisalo tko je bio urednik. Šesti je svezak imao pogovor kojega je napisao Vitez, a koji je bio potpisan njegovim inicijalima (G. V.).

⁴⁹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.

⁵⁰ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Dokument o postavljanju G. Viteza za načelnika NZH, 24. I. 1947.

Inače, komunistička je vlast 1945. godine ukinula *Hrvatski izdavački bibliografski zavod* (dalje HIBZ) od kojega će iste godine u Zagrebu nastati državno tiskarsko i nakladničko poduzeće NZH, po uzoru na rusko izdavačko poduzeće *Gosizdata*. Tamo će Vitez, pored drugih izdanja, urediti i jezični udžbenik koji će izaći u tri izdanja, a čiji naslov u ćirilćkoj varijanti glasi *Bukvar za nepismene*, odnosno latinićkoj *Počćtnica za nepismene* te jezićni udžbenik *Naš jezik: gramatika i pravopis za IV. razred osnovne škole*, kojega je napisao u suaatorstvu s Ivom Frolom, pomoćnikom MPRO NRH od 1945. godine i (su)autorom nekoliko jezićnih udžbenika i gramatićkih i pravopisnih prirućnika.

raznih okolnosti, ispisati 15. prosinca 1953. godine.⁵¹ U NZH radio je do 4. rujna 1947.⁵² kada je ponovo zbog službene potrebe, 5. rujna 1947., premješten natrag u MPRO NRH, gdje obavlja različite dužnosti. Prvo radi kao referent u Odjelu za osnovne škole/osnovu nastavu (Nastavni odsjek)⁵³, gdje je bio i zamjenik načelnika⁵⁴ te inspektor osnovne nastave/škole (na čijoj je dužnosti bio svega četiri mjeseca)⁵⁵, čime je bio razriješen dužnosti u NZH. Sljedeće, 1948. godine, u studenome⁵⁶ prelazi u Odjel za kulturu i umjetnost gdje je tijekom te godine bio načelnik odjela, o čemu svjedoči njegov potpis na nekolicini dokumenata koje sam pronašla u HDA u fondu MPRO NRH. Na dokumentu koji svjedoči o *Planu i programu stručnog kursa za referente i instruktore narodnog prosvjećivanja i kulturno-umjetničkog rada sa područja oblasti Zagreb, Bjelovar i Osijek*, koji se održao u Zagrebu od 1. do 16. srpnja 1949. godine te na dokumentu o *Planu i programu stručnog kursa za referente i instruktore narodnog prosvjećivanja i kulturno-umjetničkog rada sa područja oblasti Karlovac, Rijeka i Split* koji se održao u Zagrebu od 21. srpnja do 5. kolovoza 1949. godine⁵⁷, piše kako je Vitez oba puta održao izlaganje⁵⁸ na temu „O idejnosti i partijnosti našeg kulturno-prosvjetnog i kulturno-umjetničkog rada“ te u oba dokumenta uz njegovo ime piše da je u to vrijeme bio prosvjetni inspektor prosvjetno-naučne struke. To bi značilo da je tijekom 1949. godine ponovo bio premješten u Odjel za osnovne škole⁵⁹, gdje radi kao prosvjetni inspektor. Na toj će poziciji ostati do 15. lipnja 1950., kada će od 16. lipnja, uz suglasnost tadašnjega načelnika personalnog odsjeka Ministarstva za nauku i kulturu NRH M.

⁵¹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Diploma o učiteljskom diplomskom ispitu.

⁵² HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.

⁵³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje o utvrđivanju radnog odnosa, 13. II. 1954.; HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Rješenje MPRO NRH, 3. IX. 1947.

⁵⁴ HR HDA, MPRO NRH 291, kut. 12, 2.2.16 Kabinet pomoćnika ministra.

⁵⁵ HŠM 35470 VITEZ, GRIGOR. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Stručni karton.

⁵⁶ HR HDA, MPRO NRH 291, kut. 12, 2.2.16 Kabinet pomoćnika ministra.

Na jednom dokumentu MPRO NRH na kojemu je otisnut plana rada za Odjel za umjetnost i kulturu (HR HDA, MPRO NRH 291, kut. 13., 2.2. 16. Kabinet pomoćnika), piše godina 1948. iako je, zapravo, riječ o 1949. godini. To se može zaključiti prema datumima planova rada drugih odsjeka, na kojim je ručno ispravljena 1948. u 1949. godinu. Naime, ostao je višak praznih listova u koje se upisivao plan rada, a na koje je već otprije bila otisnuta 1948. godina. Da papir ne propadne, za novu, 1949. godinu, MPRO NRH koristilo je stare prazne planove rada kod kojih je trebalo, kod upisivanja novih podataka, ručno prepraviti godinu u odgovarajuću – u 1949. U skladu s time, Pertrović i Vignjević u svome članku *Jezičnometodički prinos Grigora Viteza* (2013: 130) navode pogrešno da je Vitez od siječnja 1948. bio zaposlen u Odsjeku za kulturu i umjetnost. Pune bibliografske podatke navedenoga članka vidi u poglavlju 8. *Izvori i literatura*, a detaljnije o Vitezovu radu u MPRO NRH u poglavlju 9. *Prilozi*. 9. 4. *Plan rada Grigora Viteza u Ministarstvu prosvjete NRH (1947. – 1949.)*.

⁵⁷ HR HDA, MPRO NRH 291, kut. 2, Pomoćnik ministra 2.2.1 – 2.2.4.

⁵⁸ Prvi put je izlaganje održao 5. srpnja 1949., a drugi put 25. srpnja 1949. godine. MPRO NRH, kutija 2, Pomoćnik ministra 2.2.1 – 2.2.4.

⁵⁹ Odjel za osnovne škole dijelio se na četiri odsjeka: Nastavni odsjek, Inspektore za osnovne škole, Inspektore za sedmogodišnje škole i Odsjek za manjinske škole.

Gaberšnika, biti premješten u Omladinsko izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje*⁶⁰, koje se u studenom 1951. godine preimenovalo u Izdavačko-knjižarsko poduzeće *Mladost*, gdje će biti zaposlen do kraja života.⁶¹ Tamo se doživotno posvetio uredništvu i neposrednom izdavaštvu:

Kao urednik, pedagog i književnik, sa željom da mladima približi knjigu, smatrao je da njima treba ponuditi samo vrhunsko i najvrednije iz domaće i strane književnosti. (Vitez-Babić, 2011: 378)

U razdoblju od 1951. pa sve do smrti, 1966. godine, unutar spomenutih izdavačkih poduzeća Vitez će pokrenuti i urediti čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, od kojih će pojedini ostaviti neizbrisiv trag u hrvatskoj dječjoj književnosti.

Vrlo je vjerojatno da je Vitez na književno-kulturnome planu mogao ostaviti još mnogo više da ga prerana smrt u tome nije spriječila. Naime, preminuo je 23. studenoga 1966. nakon duge i teške bolesti u današnjem Kliničkom bolničkom centru Zagreb, na Rebru. Gotovo sve jugoslavenske novine i časopisi prenijeli su tu vijest. Vječno je počivalište Vitez pronašao na zagrebačkome groblju Mirogoj, u arkadama, koje su, prema svjedočenju njegove kćeri O. Vitez-Babić, bile daleko od ugođaja Vitezova rodnoga sela, za koje je za života bio vrlo vezan i iz kojega je crpio velik dio svoje inspiracije. Također, Vitez je i sâm u oporuci izrazio želju da bude sahranjen u svome rodnom selu Kosovcu kraj Okučana⁶². Stoga su nepunih jedanaest mjeseci kasnije, točnije 21. listopada 1967., s Mirogoja preneseni njegovi posmrtni ostaci u novosagrađenu grobnicu u Kosovcu (A., 1967: bez numeracije). Na njoj se nalazi spomenik od bijelog prilepskog kamena, u obliku tri stilizirana tulipana, kojega potpisuje hrvatski akademski kipar Lujo Lozica. Ideju za izradu spomenika Lozica je pronašao u Vitezovoj pjesmi *Tri tulipana*⁶³. Kad je spomenik bio dovršen, „tri tulipana“ su se doista, kao u spomenutoj pjesmi, *prošetali* „najživljom ulicom [odnosno dijelom] grada“, današnjim Trgom bana Josipa Jelačića, „I čudno da nitko od onolika svijeta / Ne upita: / kuda to idu [...] ta tri cvijeta“, (Vitez, 1976: 56) i *otputovali* u Kosovac.

⁶⁰ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Suglasnost za premještanje, 15. lipnja 1950.

⁶¹ Iz ovog dijela prikaza Vitezova života i djelovanja ne vidi se njegova politička težina, ali se ona naslućuje po visini obnašanih dužnosti. Stoga je moguće da se Vitez nalazio visoko u KPH/KPJ, odnosno SKH/SKJ ili SUBNOR-u. Da bih to provjerila, pokušala sam doći do Vitezova članskoga dosjea koji se nalazi u HDA, u fondu Kontrolne komisije KPH/SKH. Međutim, pravni slijednik fonda je Socijaldemokratska partija Hrvatske (SDP), koja je, pozivajući se na zakonske odredbe iz 1995. i 2008. godine, 25. travnja 2014. pismeno odbila moj zahtjev za uvid u tu dokumentaciju jer je riječ je o zaštićenome fondu dokumenata koji u trenutku pisanja ovoga rada nije bio dostupan za javnost (Odbijeni pismeni zahtjev u arhivu I. K. R.).

⁶² Prema članku E. Čengića *Spomenik pjesniku*, u HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Isječak iz novina, *Spomenik pjesniku*, tekst i snimak E. Čengiće.

⁶³ Smatram da tri tulipana simboliziraju Vitezovu malu obitelj – Viteza, njegovu suprugu Elizabetu Vitez r. Perlik (koju je od milja zvao Eliza) i njihovu kćer Olgu, što se naslućuje i iz pjesme koja je poslužila kao inspiracija za izradu Vitezova nadgrobna spomenika.

Vitezova smrt potresla je mnoge - i javne i privatne osobe - a mnogi su inspirirani tim događajem napisali njemu u čast pjesmu ili različite tekstove, nekrologe poput Mire Alečković, Zlate Kolarić-Kišur, Josipa Biffel, Gustava Krkleca, brojnih osnovnoškolskih učenika i dr.

Nedugo nakon Vitezove smrti, preciznije 1967. godine, njemu u čast, osnovana je književna nagrada „Grigor Vitez“:

U petak, 2. lipnja u 12 sati, održat će se u prostorijama Društva književnika Hrvatske konferencija za štampu u povodu osnivanja nagrade za dječju književnost koja će nositi ime pjesnika Grigora Viteza. Konferenciju priređuju Društvo književnika Hrvatske, Savez društva „Naša djeca“ te Centar za vanškolski odgoj djece. Na konferenciji će također biti riječi o općoj problematici književnosti za djecu i omladinu u nas i o potrebi da bude smišljenije stimulirana. (HR HDA 1732, 1 DHK, kut. 41, 1.6.13. Nagrada Grigor Vitez, 1967/1975.)

Iste je godine Nagrada prvi put bila i dodijeljena⁶⁴. Ona se kontinuirano do danas godišnje dodjeljuje za najuspješniji književni tekst i ilustraciju u djelima za djecu autora koji žive i djeluju na području Hrvatske. To je ujedno bila prva, a time i najstarija nagrada za dječju knjigu u Hrvatskoj. Time je, naglašava Vitez-Babić (2011: 378), ispunjena Vitezova želja za razvojem i napredovanjem dječje književnosti, o čijem je usustavljanju Vitez razmišljao još ranih pedesetih godina 20. st.:

Slazem se potpuno da bi bilo potrebno izdati knjigu u kojoj bi bio prikazan rad na dječjoj literaturi kod nas, bila bi to neka mala historija dječje literature. Možda bi se tim pitanjem mogao pozabaviti Ped. knjiž. zbor? Samo, zašto ograničavati dječju literaturu od 8-14 godina? Možda još koju godinu prije osam dodati? (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza 16. VI. 1951.)

Vitez je i sâm dobitnik nekoliko značajnih nagrada i priznanja: za zbirku pjesama *Sto vukova* dobio je 1957. godine nagradu „Svjetlost“; za zbirku pjesma *Kad bi drveće hodalo* 1959. godine dobio je čak dvije nagrade - Nagradu grada Zagreba⁶⁵ i Nagradu „Mladost“, gdje je u žiriju bio hrvatski književnik Dobriša Ceasrić⁶⁶; godine 1960. dobio je u obliku diplome priznanje Radničkog savjeta Izdavačkog knjižarskog poduzeća *Mladost* za aktivan rad u organima radničkog upravljanja prilikom proslave desete godišnjice radničkoga

⁶⁴ Autori koji su 1967. godine bili prvi koji su dobili Nagradu „Grigor Vitez“ za književni tekst bili su Gustav Krklec (*Majmun i naočale*, Mladost, Zagreb, 1967.) te Ratko Zvrko (*Grga Čvarak*, Mladost, Zagreb, 1967.), a za ilustraciju Vilko Gliha Selan (*Priče iz djetinjstva* Ive Andrića, Naša djeca, 1967.) i Cvijeta Job (*Šuma Striborova* Ivane Brlić-Mažuranić, Mladost, Zagreb, 1967.). O dobitnicima Nagrade od 1967. do 2005. godine vidi na internetskoj stranici: <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=2033> Inače, svi dobitnici Nagrade dobivaju određeni novčani iznos te diplomu i skulpturu *Ptica*, koja je u obliku ptice spremne za let - uzdignutih krila i glave - a koju je izradila hrvatska akademska kiparica Ksenija Kantoci (1909. – 1995.).

⁶⁵ HR HDA 1732, 1 DHK, kut. 40, 1.6.5. Nagrada grada Zagreba, 1959. godina.

⁶⁶ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Nagrada „Mladost“.

upravljanja; sljedeće godine (1961.) Vitez je dobio još jedno priznanje istoga Savjeta za „požrtvovan i savjestan desetogodišnji rad i doprinos napretku kolektiva“⁶⁷; za cjelokupan rad na području dječje književnosti dodijeljena mu je 1963. godine nagrada i zlatna plaketa „Mlado pokolenje“⁶⁸; 1965. godine dobio je Orden Republike sa srebrnim vijencem, koje mu je dodijelilo DHK⁶⁹; godine 1966. dobio je prvu nagradu Festivala „Kurirček“ za pjesmu „Dvije riječi“.⁷⁰

Iako do danas postoje brojne znanstvene i stručne studije tematski vezane za život i djelo(vanje) G. Viteza, zanimljivo je primijetiti da su neki aspekti njegova djelovanja, posebice onoga književnoga (primjerice Vitezovo dječje pjesništvo), vrlo temeljito obrađeni, dok je njegovo stručno djelovanje, poput uredničkoga rada na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, gotovo potpuno zanemareno. U ovome se radu po prvi put sustavnije pristupa tom području Vitezova profesionalnoga djelovanja.

⁶⁷ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. „Mladost“, dva priznanja.

⁶⁸ U svrhu ove nagrade Savet organizacija i ustanova za vaspitanje dece Jugoslavije „Društvo i vaspitanje“ iz Beograda poslalo je Vitezu pismo u kojemu se, između ostaloga, navodi sljedeće: „Članovi žirija, kao i članovi sekretarijata našeg Saveta bili su jednodušni u donošenju odluke i zadovoljni što Vam bar na ovako skroman način mogu da zahvale za one mnogobrojne radosne i lepe trenutke kojima ste se trudili da ispunite detinjstvo najmladjih u našoj zemlji. Ovogodišnja odluka naišla je, također, na dobar prijem i odobravanje među mnogobrojnim piscima i kulturnim i prosvjetnim radnicima u Beogradu.“ (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Pismo Saveta organizacija i ustanova za vaspitanje dece Jugoslavije, 9. IX. 1963.). Također, brojne su novine prenijele vijest o dodjeli te nagrade: „Grigoru Vitezu, istaknutom dječjem pjesniku predana je jučer nagrada „Mlado pokolenje“ za dugogodišnji i plodonosan rad na polju literature za djecu. U ime Savjeta za staranje o deci, nagradu su predale Roksanda Njeguš i Sanda Marjanović. Predaji nagrade u pjesnikovu stanu gdje se oporavlja nakon bolesti prisustvovali su predstavnici republičkog Društva za staranje o djeci Hrvatske Mladen Koritnik i Danko Oblak, predstavnik Društva književnika Hrvatske Mirko Božić te Ladislav Indik i Oto Šolc kao predstavnici izdavačkog poduzeća „Mladost“. Osim nagrade, Vitezu je predana plaketa, rad kipara Augusta Augustinčića.“ (T. I., 1963: 11).

⁶⁹ HR HDA 1732, 1 DHK, kut. 28, 1.3.8.2 Komisija za odlikovanja, 1965. godina

⁷⁰ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Nagrade.

3. OSTAVŠTINA GRIGORA VITEZA

Arhivsko gradivo relevantno za temu ovoga rada odnosi se na ostavštinu G. Viteza⁷¹, koju je u ljeto 2012. godine HŠM poklonila Vitezova kći O. Vitez-Babić. Gradivo je danas u Muzeju raspoređeno u tri dijela: prvi i najveći čuva se u Arhivskoj zbirci, u osobnom fondu *Vitez, Grigor*, a trenutno je raspoređeno u šesnaest arhivskih kutija te uključuje sljedeće serije: 1. *Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju* (dvije kutije); 2. *Profesionalna djelatnost Grigora Viteza* (jedna kutija); 3. *Radovi Grigora Viteza* (šest kutija); 4. *Korespondencija* (pet kutija); 5. *Hemeroteka i separati* (jedna kutija); 6. *Obitelj Vitez* i 7. *Radovi o Grigoru Vitezu i djelu; Nagrada Grigor Vitez* (obje serije u jednoj kutiji).

Drugi dio ostavštine čuva se u Zbirci izvornih fotografija, koja uključuje Vitezove osobne i službene fotografije te pojedine osobne predmete kojima se Vitez za života služio.

Treći dio nalazi se u Pedagoškoj knjižnici Davorina Trstenjaka, a sadrži knjige (često autorske primjerke), slikovnice i časopise koji su se čuvali u Vitezovoj obiteljskoj knjižnici.

Dosad to gradivo nije bilo znanstveno valorizirano i tek je djelomično istraženo.⁷²

Za potrebe ovoga rada gradivo sam u cijelosti pregledala i iz njega izabrala te citirala, analizirala i komentirala one dokumente ili dijelove dokumenata za koje sam smatrala da su relevantni za potkrepljivanje teza ovoga rada i u kojima sam mogla (katkad djelomično) pronaći odgovore na pitanja zacrtana u cilju istraživanja. U rad sam također uvrstila i one dokumente koji su donijeli dosad nepoznate i/ili nepotpune Vitezove biobibliografske podatke.

Vitezova ostavština raznovrsna je i uistinu bogat izvor podataka ne samo za ovo istraživanje, nego i za neka buduća. Iako uključuje brojne osobne dokumente, rukopise i strojopise Vitezove proze, poezije, prijevoda, eseja, referata i drugih poetičkih tekstova te brojne Vitezove bilješke s različitim informacijama i citatima iz područja književnosti i kulture (potvrđujući time da je Vitez nastojao biti informiran), najbrojnija je ipak Vitezova korespondencija. Razlog tome je najvjerojatnije bio taj što je Vitez pet posljednjih godina svoga života bio nepokretan ili slabo pokretan te zbog bolesti vezan za postelju. Stoga mu je korespondiranje bio jedan od glavnih načina komuniciranja s raznim suradnicima iz kulturnoga i književnoga života Jugoslavije i šire. U njoj, nažalost, nema Vitezovih odgovora pa često nedostaje kontekst i određeni podatci koji bi zaokružili međusobnu prepisku. Ipak, u dijelovima pisama mogu se razabrati pojedini Vitezovi stavovi i razmišljanja.

U Vitezovoj korespondenciji najviše je pisama književnika i učitelja Mate Lovraka – njih pedeset dva. Osim pisama, tu se nalazi i trideset šest dopisnica, devet razglednica i jedan

⁷¹ Vidi bilješku 6.

⁷² Isto.

telegram koji je Lovrak uputio Vitezu. Kako se Lovrakova ostavština, a u sklopu koje je i njegova korespondencija, također čuva u HŠM, tako me istraživanje navelo da Vitezova pisma pokušam pronaći na tom mjestu, a koja su možda mogla sadržavati pojedine informacije o njegovu uredničkom radu ili nekoj nepoznatoj dimenziji njegova rada i stvaralaštva. Istraživanje je bilo plodonosno jer Lovrakova ostavština krije brojnu Vitezovu korespondenciju, sačuvanu u dvije serije: *Korespondencija pasivna, ustanove u zemlji i inozemstvu – Mladost* i *Korespondencija pasivna, pojedinci – Vitez, Grigor*. Obje serije sadrže ukupno šezdeset Vitezovih pisama, deset dopisnica i jednu razglednicu. U navedenoj Vitezovoj korespondenciji pronašla sam pojedine Vitezove zapise koji se pretežno odnose na njegove stavove o dječjoj književnosti, a koji su također mogli poslužiti kao ishodište za promišljanje o Vitezu kao uredniku nakladničkih nizova za djecu i mladež. Stoga u nastavku, uz prethodnu kratku analizu Vitezove korespondencije⁷³, slijedi i analiza pojedinih Vitezovih zapisa iz pisama upućenih M. Lovraku.

3. 1. Korespondencija

Vitez je korespondirao s brojnim i danas poznatim i cijenjenim osobama iz kulturnoga i književnoga života Jugoslavije, ali i šire. Korespondirao je i s onima koji nisu ostavili značajniji trag na književno-kulturnome području, ali i s onim „malim“, običnim ljudima koji su se jednostavno divili njegovu radu i cijenili ga kao književnika. U njegovoj korespondenciji pronašla sam i pročitala mnogo pisama, dopisnice, telegrame i razglednice različitih književnika, prevoditelja, urednika i ostalih kulturnih i pedagoških radnika s kojima je minuciozno i angažirano korespondirao. Riječ je o fondu koji se sastoji od preko dvije stotine osoba koje su pisale Vitezu, s time da je kod pojedinaca riječ o više od pedeset, najčešće rukom napisanih pisama, nekoliko desetaka dopisnica, razglednica, telegrama. Od mnogobrojnih osoba koje su Vitezu pisale, izdvajam samo poznatije: Ivo Andrić, Mira Alečković, Mladen Bjažić, Kristina Brenkova, Ivan Brlić, Viktor Car-Emin, Dobriša Cesarić, Viktor Cvitan, Vladimir Čerkez, Branko Ćopić, Arsen Diklić, Ahmet Hromadžić, Jure Kaštelan, Ljudevit Krajačić, Gustav Krklec, Mato Lovrak, Desanka Maksimović, Anđelka Martić, Boris Pasternak, Bogumil Toni, Ratko Zvrko, Dragutin Tadijanović, Husein Tahmišćić i mnogi drugi. S mnogima je od njih i osobno prijateljevao (primjerice s Brankom Ćopićem, Arsenom Diklićem, Draganom Kulidžanom, Anđelkom Ristićem, Gabrom

⁷³ Kako je Vitezova korespondencija uistinu obima, zbog ograničenosti teme ovoga rada nije mogla biti u cijelosti proučena, pa u nastavku donosim preliminarne rezultate njenog proučavanja.

Vidoviće, Dankom Oblakom itd.).⁷⁴ Korespondirao je i s učenicima (pojedincima, ali i cijelim razredima) te njihovim učiteljima, kao i odgajateljima, ne samo iz Hrvatske nego i s onima iz drugih jugoslavenskih republika (a ponajviše onima iz Slovenije). U tom kontekstu O. Vitez-Babić napominje kako „nikad nijedno dijete nije ostalo bez odgovora“ (Vitez-Babić, 2008: 357). Iz njegove bogate korespondencije mogu se, primjerice, pronaći pisma učenika OŠ Sveti Ivan Žabno – osnovne škole koja je prva u Hrvatskoj, i to svega godinu dana nakon Vitezove smrti (27. studenoga 1967.), dobila naziv po Vitezu - te OŠ Duško Mrduljaš (današnja OŠ Meje iz Splita). Riječ je bila o učenicima koji su bili članovi školskih literarno-novinarskih grupa, a koje je Vitez savjetovao i posjećivao. Učenici su Vitezu pisali o svojim utiscima nakon njegova posjeta njihovoj školi, slali mu komentare i dojmove o pjesmama koje je objavio u različitim novinama i časopisima te vlastite literarne i likovne radove, koji su često bili inspirirani upravo Vitezovim pjesmama, pričama. Viteza je to, zapisuje O. Vitez-Babić⁷⁵, iznimno veselilo, posebice u danima bolesti kada se nije mogao sastati s dječjom publikom. Vitez je i njima običavao slati svoje književne uratke, poput kakve slikovnice. Sve u svemu, njihova je suradnja i povezanost bila dalekosežna jer su učenici i njihove učiteljice posjećivali Vitezovu obitelj još dugo i nakon Vitezove smrti (o čemu također svjedoče brojna pisma iz ostavštine). Koliko mu je bio važan kontakt s djecom govori i činjenica da je u vrijeme bolesti i fizičke nepokretnosti s veseljem primao u svoj dom učenike i djecu iz vrtića. O jednom takvom susretu svjedoči rad Nevenke Brajčić i Vlaste Vucelić pod naslovom *Posjetili smo pjesnika Grigora Viteza* objavljen u beogradskom časopisu *Predškolsko dete* 1964. godine.⁷⁶

Da je i sâm mislio na bolesnu djecu, svjedoči i zahvalno pismo djece iz dječje bolnice na Kantridi u Rijeci, koje je pohranjeno u Vitezovoj korespondenciji.

Također, dopisivao se i s polaznicima učiteljskih škola kojima je također bio važan kontakt s Viteзом – kao nekadašnjim učiteljem, ali i književnikom.

S druge strane, javljali su mu se i oni koji su ga, kao glavnog urednika u *Mladosti*, doslovno molili, žaleći se na financijsku situaciju ili druge životne okolnosti, da im objavi njihova djela namijenjena djeci i mladima ili neke druge radove kao, primjerice, Slavko

⁷⁴ To se može zaključiti iz sadržaja i načina na koji su pisma, dopisnice i razglednice dotični pisali Vitezu.

⁷⁵ Prema rukopisnom zapisu O. Vitez-Babić koji se nalazi u Vitezovoj ostavštini, u korespondenciji s učenicima.

⁷⁶ U radu „Posjetili smo pjesnika Grigora Viteza“ opisan je susret odabrane djece iz tadašnjega zagrebačkoga vrtića „Marijan Čavić“ s Viteзом u njegovu domu u vrijeme Vitezove bolesti. Susret je bio potaknut time što su odgajateljice često djeci čitale Vitezove pjesme koje su ona s oduševljenjem prihvaćala pa su dobile želju da pjesnika, zajedno s vrtićkom djecom, osobno i upoznaju. U znak zahvale Vitez im je već narednoga dana poslao pjesmu *Lopta*, koju im je posvetio, a koja je nastala kao impresija i uspomena na njihov zajednički susret. Više o tome vidi u . Brajčić i Vucelić (1964: 193-195).

Mihalić ili Mato Lovrak⁷⁷. Nekima je taj ustupak Vitez i učinio, kao primjerice M. Lovraku, objavivši pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća znatan broj njegovih književnih djela, čime je uvelike doprinio Lovrakovoj kanonizaciji u tadašnjoj jugoslavenskoj, a danas i hrvatskoj dječjoj književnosti, o čemu će još biti u nastavku ovoga rada.

Vitezu su i mnogi književnici u sponu slali svoje dosad neobjavljene radove pitajući ga za savjet (primjerice Mara Rakić ili Dragan Studen⁷⁸), a savjet su od njega tražili i profesionalci. Tako su mu se, primjerice, obratili čelni ljudi koji su uređivali dječje emisije na Radio-Zagrebu, koji su ga pitali za mišljenje o knjizi koju su namjeravali objaviti, a koja bi bila sastavljena od izabranih (po njihovu mišljenju najboljih) tekstova iz emisija Radio-Zagreba. Iz sačuvane kopije najvjerojatnije nacрта Vitezova odgovora na to pismo⁷⁹, saznala sam da im je prigovorio na njihovoj neobjektivnosti i pristranosti. Naime, u knjizi je predloženo šezdeset četiri rada od ukupno šest autora – a sve redom članova redakcije dječjega radijskoga programa ili njegovih stalnih suradnika. Vitez takav izbor autora nije odobrio jer je smatrao da bi se na taj način stvorila slika o tome da su dječje radijske emisije bile sastavljene isključivo od radova koje su pisali članovi redakcije, što ipak nije bio slučaj, jer su u program bili uvršteni i tekstovi domaćih i stranih pisaca, koji nisu bili članovi redakcije ili njegovi stalni suradnici. Stoga bi se takvim odabirom tekstova, koji bi trebali predstavljati reprezentativan presjek tekstova koji su bili emitirani u dječjem radijskom programu, stvorila slika o tome da su upravo tekstovi članova njihove redakcije ili njihovih stalnih suradnika najbolji, a da radovi ostalih autora ne vrijede jer ni jedan od njih nije zaslužio da uđe u jedan takav izbor. U svom iscrpnom i detaljnom nacrtu odgovora, kojega je napisao točno dva mjeseca prije svoje smrti, dotaknuo se i još nekih nedostataka te svojevrzne antologije, što svakako ide u prilog njegovoj profesionalnosti, ali i brizi za pitanja vezana uz dječje kulturno-umjetničko područje.

Nadalje, Vitez je na pojedinim pismima, najvjerojatnije odmah po čitanju, u vrlo kratkim crtama zabilježio svoje odgovore kako ne bi što zaboravio – toliko mu je to bilo važno. Takve Vitezove zabilješke danas su od neprocjenjive vrijednosti jer se iz njih mogu razaznati njegovi pojedini stavovi o dječjoj književnosti i onima koji su tu književnost stvarali. Primjerice,

⁷⁷Vidi: HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo S. Mihalića, rukopis, 27. X. 1952.; 4. Korespondencija. Pisma M. Lovraka: rukopis 30. III. 1951.; rukopis, 8. V. 1951.; rukopis, 30. IV. 1952.; rukopis, 6. III. 1953.; rukopis 23. VII. 1957.; rukopis, 20. XI. 1957.

⁷⁸HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo M. Rakić, rukopis, 4. II. 1954.; Pismo D. Studena, rukopisi, 9. VI. 1966. i 14. XI. 1966.

⁷⁹HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Bez naslova/Knjiga za djecu sastavljena od izabranih tekstova iz emisije Radio-Zagreb/, strojopis, 23. IX. 1966.

Ahmet Hromadžić, bosanskohercegovački književnik, novinar i tadašnji urednik izdavačkog poduzeća „Veselin Masleša“ iz Sarajeva, u jednome od pisama Vitezu piše sljedeće:

[...] evo opet da ti se javim u vezi s knjigom „Djeca svijeta“⁸⁰. Naime, pošto smo već prikupili materijale iz drugih zemalja koji se nalaze na prevođenju i posljednjoj pripremi trebalo bi da se odlučimo i za jugoslavenske autore. Naime, kao što sam ti već ranije javio mi imamo pravo na 5 mjesta i bilo bi najbolje da tih 5 mjesta popunimo iz pet republika i da uzmemo pisce čija je afirmacija u dječjoj književnosti neosporna. Mislim da bi bilo dobro da mi ti predložiš imena za koja smatraš da bi ih trebalo uvrstiti iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Makedonije, i po mogućnosti i pripovijetke za koje misliš da bi mogle ući u ovu knjigu. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo A. Hromadžića, strojopis, 14. I. 1966.)

Vitez, pročitavši pismo, vlastoručno, plavom tintom, na njegovoj poledini, zapisuje redom sljedeća imena: *Ćopić* [najvjerojatnije za predstavnika jugoslavenske republike Srbije], *Bulajić* [za predstavnika jugoslavenske republike Bosne i Hercegovine], *Janevski* [za predstavnika jugoslavenske republike Makedonije], *Lovrak* [za predstavnika jugoslavenske republike Hrvatske], *Peroci: Moj kišobran može biti balon ili Seliškar ili Bevk* [za predstavnike jugoslavenske republike Slovenije]. Time je jasno naznačio koje je dječje pisce smatrao svojevrsnim predstavnicima jugoslavenske dječje književnosti i čija je, kako Hromadžić naglašava, „afirmacija u dječjoj književnosti neosporna“.

Vitez je preferirao, sudeći prema pismima koje je uputio Lovraku, ali i drugim rukopisnim dokumentima iz ostavštine, pisati vlastoručno, a manje na pisačemu stroju, najčešće plavim naliv-perom (njime je napisao gotovo sva pisma upućena Lovraku i svoju rukopisnu bibliografiju, ali i brojne druge osobne bilješke i tekstove).

Također, pred sam kraj pedesetih godina 20. stoljeća Vitez se razbolio, a kao što je to već i spomenuto, posljednjih se otprilike pet godina svoga života teško kretao te bio prisiljen

⁸⁰ Vitez je, kako piše u jednom od pisama Lovraku, „sticajem prilika postao [...] jedan od urednika zbirke priča „Djeca svijeta“ koja treba da izađe na nekoliko jezika: na ruskom (Detska literatura, Moskva), njemačkom (Kinderbuchverlag, Berlin), bugarskom (Narodna mladež, Sofija), češkom (Zlatý maj, Prag), slovačkom (Mlada leta, Bratislava) i dr. U knjizi je svaka zemlja zastupljena sa po jednim pripovjedačem i jednom pričom. Budući da je ove godine jugosl. izdavač (Veselin Masleša/Sarajevo) domaćin, Jugoslavija će biti zastupljena sa pet autora.“ (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 10. II. 1966.). Knjiga je doista i bila tiskana, 1967. godine, a u redakciji su bili Mario Abriani (Italija), Stanislav Alek-Sandrzak (Poljska), Vasilij Kompaniec (SSSR), Emil Karalov (Bugarska), Peter Kriger (DDR), Mark Soriano (Francuska), Zdenk Slabi (Čehoslovačka), Marija Šlago (Mađarska), Ahmet Hromadžić (Jugoslavija), Hamid Lukovac (Jugoslavija) i Grigor Vitez (Jugoslavija). Vitez je predložio da u „Djeci svijeta“ budu zastupljeni sljedeći pisci: Ćopić, Bulajić, Janevski, Lovrak, Peroci ili Seliškar ili Bevk. Hromadžić se nije složio s Vitezovim prijedlogom da u knjizi objavi jednu Lovrakovu priču jer je smatrao „da ga je teško uključiti iz prostog razloga što se radi o poredjenju sa drugim pričama u ovom izboru i što naša literatura mora biti prezentirana na istom nivou.“ (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo A. Hromadžića, strojopis, 25. IV. 1966.). Umjesto njega uvrštena je Desanka Maksimović (*Ukradeni kolač*). Uz nju u knjizi su bili objavljeni i sljedeći autori: Stevan Bulajić (*Trideset i pet jedinica*), Branko Ćopić (*Okamenjeni cigani*), Slavko Janevski (*Karamba - Baramba*) i Ela Peroci (*Moj kišobran može biti balon*). Konačan Hromadžićev odabir pisaca pokazuje da, prema njegovome sudu, očito ni jedan pisac iz Hrvatske nije bio dovoljno dobar da bude objavljen u toj knjizi.

većinu vremena provoditi u krevetu, koji je često bio i Vitezovo „radno mjesto“ (Vitez-Babić, 2008: 352). To ga ipak nije omelo u obavljanju svakodnevnih profesionalnih dužnosti, pa ni u odgovaranju na pisma suradnika i prijatelja, koji često nisu ni znali da je teško bolestan i „vezan“ za krevet

Pišem Vam ležeći, već evo sada će biti 3 mjeseca kako ležim zbog lumboišijalgije⁸¹. Za koji dan ću vjerovatno u Lipik, na oporavak i dalje liječenje.⁸² (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 5. VI. 1962)

Da je profesionalna zaduženja, konkretno ona vezana za urednički rad, doista obavljao od kuće potvrđuje jedna Vitezova molba, datirana 26. svibnja 1964., koju je ručno napisao, a u kojoj traži od uprave izdavačkog poduzeća *Mladost* da mu dopuste da može „svoju redakcijsku dužnost do ozdravljenja vršiti za prvo vrijeme kod kuće, u krevetu [...]“⁸³. To je potkrijepljeno i tekstom O. Vitez-Babić, koji je bio objavljen kao pogovor knjizi *Kad bi drveće hodalo i druge pjesme* (2008.):

Bio je nepokretan. Na leđima je ležao pet godina, uz veliku pažnju i njegu njegove obitelji. Trpio je strašne bolove [...] Nije želio ni bolovanje ni mirovinu. Nastavio je raditi, marljivo i savjesno i kao urednik, i kao književnik, i to u skučenom stanu na Radničkoj cesti, bez današnjih pogodnosti stanovanja. Sastanci redakcije održavali su se u njegovu stanu. Pisao je, kontaktirao, primao sve koji su to zatražili i radio, radio. [...] Njegovo radno mjesto bio je kauč, na koji je poslagao svoje fascikle, knjige i sve što mu je trebalo, da bi to mogao sam dohvatiti. [...] Tu, u mračnoj sobi, nastajali su stihovi za djecu, puni radosti i sunca. Ostalo je pitanje odakle je i kako crpio svu tu snagu i radost. [...] Najteže mu je bilo što se ne može sastati s djecom kao publikom. [...] Mukotrpnim vježbama, s ortopedskim pomagalima, s vremenom je mogao nakratko ustati [...] Mogao je, uz velike bolove, izdržati oko dva sata [...] (Vitez-Babić, 2008: 352-358)

U jednom je pismu Lovraku pisao o tim svojim zdravstvenim tegobama:

[...] ja idem dnevno po desetak koraka i to po sobi. Sa štapom i uz asistenciju kćerke ili supruge. Ali hodam, sve stabilnije. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 6. IV. 1963.)

S nadom u ozdravljenje, Vitez je od 28. veljače 1962. do 14. veljače 1963.⁸⁴, u pratnji Nikole Babića, tadašnjega zaručnika Vitezove kćeri Olge, boravio u Parizu, u Institutu Gustave Roussy na liječenju. Prema dostupnim podacima, na bolovanju je bio od 12. ožujka 1962. na

⁸¹ O. Vitez-Babić (2008: 351) piše da je Vitezu od samog početka bila pogrešno postavljena dijagnoza. Zbog nedetektiranja pravog uzroka bolesti, Vitez ubrzo nije mogao stajati na vlastitim nogama. Stoga ga je obitelj na određeno vrijeme smjestila u uglednu kliniku u Parizu. Bolest je nakon toga na neko vrijeme bila zaustavljena, ali su se tegobe ipak vratile od čijih je posljedica Vitez na kraju i preminuo.

⁸² Zbog prethodno spomenute pogrešno postavljene dijagnoze, Vitez se liječio u Lipiku, u poznatom hrvatskom lječilištu.

⁸³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Molba, rukopis, 26. X. 1964.

⁸⁴ HŠM 35470 Vitez, Grigor, 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Molba za isplatu deviznih sredstava za troškove liječenja u Francuskoj, strojopis, 23. V. 1964.

kojem je ostao do sredine 1964. godine. Njegov tadašnji liječnik preporučio mu je daljnje bolovanje, no Vitez je bez obzira na bolest iz svoje bolesničke postelje neumorno nastavio raditi svoje uredničke i prevoditeljske poslove, minuciozno i savjesno komunicirajući s brojnim poslovnim kolegama i suradnicima, članovima redakcije izdavačkoga poduzeća u kojemu je radio, ali i članovima brojnih drugih redakcija diljem bivše Jugoslavije, prijateljima, znancima, djecom i njihovim učiteljima, o čemu svjedoče mnogobrojna pisma iz Vitezove korespondencije.

Vitezova korespondencija uistinu je bogata. Međutim, u njoj je sačuvana jednosmjerna komunikacija, odnosno samo pisma suradnika i kolega, dok su Vitezovi odgovori na njih, ako oni još uvijek postoje, najvjerojatnije razasuti po prostoru cijele bivše Jugoslavije, ali i šire, u različitim privatnim i javnim fondovima, pa su, zapravo, vrlo malo mogla poslužiti boljem razumijevanju i rasvjetljavanju Vitezove uredničke uloge.

Kako su mi zasad jedino bili dostupni Vitezovi odgovori na Lovrakova pisma, a iz kojih se zrcale neki važni Vitezovi stavovi, smatrala sam da bi njih bilo vrijedno analizirati i komentirati. Time se, između ostaloga, htjelo ukazati i na mnoštvo tema o kojima je Vitez pisao u svojim pismima, a koje se mahom tiču dječje književnosti, a često i njegova uredničkoga rada. Stoga u nastavku izdvajam samo nekoliko onih koji su od većeg općeg književnog i kulturnog značenja. Iz njih su izostavljeni osobni i privatni dijelovi.⁸⁵

U nastavku će biti analizirana i dosad neobjavljena pisma Kristine Brenkove (1911. – 2009.), poznate slovenske spisateljice, pjesnikinje, prevoditeljice, urednice i doktorice znanosti s područja pedagogije, s kojom je Vitez kao urednik tijesno surađivao, a koja razotkrivaju javnosti dosad nepoznate književno-kulturne veze koje je Vitez uspostavljao i njegovao s književnim i kulturnim radnicima na drugim jezičnim područjima.

3. 1. 1. Vitezova pisma upućena Lovraku

Ako je suditi prema broju sačuvanih pisama, Vitez je najčešće komunicirao s književnikom i učiteljem M. Lovrakom. Prema sačuvanim primjercima, Lovrak je Vitezu uputio pedeset dva pisma, trideset šest dopisnica, devet razglednica i jedan telegram, a Vitez Lovraku ukupno šezdeset pisama, deset dopisnica i jednu razglednicu. Lovrakova pisma poslana Vitezu datirana su u razdoblju od 28. VI. 1950. do 13. VII. 1966., a Vitezova od 13. XII. 1946. do 28. VI. 1966. Vitezovi odgovori Lovraku najčešće su se protezali na jednu, ponekad dvije stranice

⁸⁵Osim u ovome poglavlju, dijelovi Vitezove korespondencije upućene Lovraku komentirat će se i analizirati u narednim poglavljima kao i neki Lovrakovi odgovori Vitezu.

pisma. Bili su jezgroviti, pisani „na nivou“, sadržavali precizne odgovore na Lovrakova pitanja, a iz mnogo njih moguće je iščitati Vitezove stavove i razmišljanja o brojnim tada aktualnim književnim temama i problemima, što svakako zaslužuje detaljniju analizu.

Na početku pedesetih godina 20. stoljeća Vitez piše Lovraku o svom viđenju tadašnje suvremene jugoslavenske dječje književnosti, što je i javno iznio na jednom od svojih predavanja/izlaganja⁸⁶:

Moja je namjera bila da iznesem dvije činjenice, koje su nove u našoj dječjoj literaturi prema, recimo, prošlih par godina: to je da su se tog rada prihvatili pisci kojima to nije glavni rad literature i nekoliko mlađih imena. Ja sam u napisanoj bilješci imao napisano i niz imena koja danas sačinjavaju glavni kadar naše dječje literature i koja sam htio spomenuti ali nisam to učinio, jer nisam htio otežati diskusiju, koja je uz referat trajala dva sata, a odmora nije bilo, a držao sam da nije baš tako nužno navoditi imena, koja već „stoje“ u našoj dječjoj literaturi. Ono o „pedagoškom“, što sam na kraju spomenuo također se ne bi trebalo krivo shvatiti, jer sam naglasio da će to osvježanje dobro djelovati, kako se naša literatura za djecu ne bi shvaćala „usko pedagoški“, jer i Vama je to poznato da na tom području ima dosta didaktičizma i praktičizma. Mislim, da ste i Vi sami protiv takve uskosti sudeći barem po Vašim djelima. U bilješci stoje imena: Lovrak, Pavičić, Sever, Kišur, Dean i druga, koja nisam spomenuo, ali su napisana i ukoliko se bude stvar gdje objavljivala bit će to tamo navedeno. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 17. I. 1951.)

Vitez će se, ne samo u svojim književnim djelima za djecu, nego i drugim područjima profesionalnoga djelovanja, zalagati da se dječja književnost oslobodi primarne pedagoško-didaktičke funkcije, koju je tolike godine prije nosila. Iako i u Vitezovoj poeziji ima pouke, njegove su „'poučne' pjesme prvenstveno poezija, često izvrsna nonsensna poezija, a pouka je zaista samo 'nusprodukt' “ (Crnković 1990: 112) Govoreći u navedenom pismu o svojevrsnome „osvježanju“, Vitez pri tome misli da je pozitivna pojava ta što su se na području dječje književnosti pojavile određene (mlađe) osobe koje primarno nisu pedagogi ili učitelji, a koji su često zbog utjecaja vlastite profesije, stavljanjem didaktičke i pedagoške uloge dječje književnosti na prvo mjesto, gušile njenu estetsku vrijednost. Osim u ovome pismu, Vitez je i na drugim mjestima više puta istaknuo određena književna imena koja je smatrao „stupovima“ suvremene (poslijeratne) dječje književnosti. U ovome pismu naveo je Matu Lovraka, Josipa Pavičića, Zlatu Kolarić-Kišur, Antu Deana, a radu naslovljenom *Literatura za djecu* (1958: 18-19) izdvojio je i sljedeće književnike: Vladimira Nazora, Tonu Seliškara, Franceta Bevka, Branka Ćopića. Za njih je naglasio kako su oni nastavili za djecu stvarati i nakon rata, a njima se onda pridružuju i oni koji se pojavljuju iza rata, poput Prežihova Voranca, Arsena Diklića, Dušana Kostića, Ele Peroci, Branka V. Radičevića,

⁸⁶ Gdje i kada je predavanje bilo održano, zasad sa sigurnošću ne mogu tvrditi.

Slavka Janevskog, Borisa Bojadžinskog, Gligora Popovskog, Desanke Maksimović, Mire Alečković, Gustava Krkleca, Dušana Radovića, Vesne Parun i još „niz drugih pisaca“ (isto). Mnogi od njih i danas su velika književna imena što potvrđuje da je Vitez itekako imao istančano osjetilo za prepoznavanje književno-estetskih potencijala.

Vitez se zalagao i za to da glavni kriterij po kome će se književna djela namijenjena djeci i mladeži ravnati bude onaj estetski, što je jedini način da taj dio književnoga stvaralaštva pisaca ne bude omalovažavan, a to će onda ujedno biti i jamstvo da dječja književnost postane ravnopravan dio korpusa cjelokupne književne baštine. Ipak, oko toga se trebalo mnogo potruditi jer velika većina tadašnje književne dječje produkcije nije išla u tom smjeru:

Zar nije istina da pretežni dio onoga, što je ispunjavalo dječje listove i knjige, često nema neke veće književne vrijednosti osim didaktičke, a nekad ni nje, i da se po tom prosjeku stvarao pojam o dječjoj književnosti kao o nečem manje vrijednom, o nečem što ne mora biti na bogznakakvoj književnoj visini? Zar to nije istina? To ne znači da nismo imali i književno vrijednih djela, ali to nije bila većina, nije bio prosjek naše dječje literature već samo djela pojedinih pisaca među koje u prvom redu ubrajam (od suvremenih živih u Hrvatskoj) Matu Lovraka. [...] mi nemamo krupnijeg imena u hrvatskoj književnosti za djecu od Mate Lovraka. [...] Vašem Kvržici i Vlaku u snijegu nitko ne može poreći književnu vrijednost. [...] Tko od nas nije doživljavao i opravdane i neopravdane kritike i mišljenja. Pa to je sasvim normalno, ali budite uvjereni, da vrijednost jednom djelu niti kritika može dati niti oduzeti. Važna su djela. To je moje mišljenje. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza 4. VI. 1952.)

Objavivši pod svojim uredništvom veći broj Lovrakovih književnih naslova (što ponovljenih, a što prvih izdanja) Vitez je itekako sudjelovao u svojevrsnome procesu kanonizacije Lovraka kao dječjega pisca. Lovrak ga je u više navrata molio da mu objavi pojedina književna djela žaleći se na vlastitu financijsku i zdravstvenu situaciju, a jednome se poslužio čak i prijevarom. Iz Vitezova pisma poslanoga Lovraku saznajemo da je Lovrak pokušao uvjeriti Viteza da će naredne, 1958. godine napuniti šezdeset godina života što nije bilo točno jer je rođen 1899. godine. Lovrak je to učinio iz razloga da se kojim slučajem ne bi zaboravila obilježiti šezdesetogodišnjica njegova života (ili da ona ne bi bila obilježena prekasno), a za koju se Vitez, na Lovrakov nagovor, obavezao napisati članak u dječjemu časopisu *Radost*, čiji je tadašnji urednik bio hrvatski pjesnik, prozaist, dramatičar, esejist, književni kritičar i urednik Dalibor Cvitan:

Vi ste me uvjeravali kako ćete imati 1958 u martu 60 godina. Čak ste i Cvitana u to uvjerali, pa sam pisao članak za *Radost*, koji će gotovo godinu i pô čekati, a ja sam ga morao na brzinu pisati da bi bio na vrijeme. Što vi tako žurite s vašom šezdesetogodišnjicom? Imate još vremena biti star. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 23. XII. 1957.)

Inače, cjelokupnu inicijativu oko obilježavanja Lovrakova šezdesetoga rođendana pokrenuo je sâm Lovrak, obrativši se Vitezu s nizom zahtjeva/prijedloga:

8. III. 1959., budem li živ, navršit ću 60 godina. Uradit ću dotle dosta i trebalo bi tu godišnjicu zabilježiti za javnost i djecu, da mi se ne događa poslije toga kao sada na sastancima s djecom po školama, da me neki proglašavaju stogodišnjakom. U vezi s „Devetoricom hrabrih“, najmilijim mi (posljednja potpuna moja generacija!) đacima, koje sam opisao poslije teškog rastanka s njima, držim u dobrom i kvalitetnom romanu za djecu s posebnom notom i u većem opsegu pa bih želio, kad bi to „Mladosti“ bilo moguće, prihvatiti ga, da ga posebno opremi. Istina, skuplja bi tada bila ta knjiga, ali bi možda ipak išla zbog „jubileja“ i radi zanimljive fabule. [...] Kao 60 godišnji starac želim takvu sentimentalnu pažnju od izdavačkog poduzeća, pa, bude li moguće, učinite mi to ovom knjigom. Ne mislim luksuzno izdanje već nešto bolje. Ne mora ni takvo biti već neka bi bilo s fotografijom mojom ili s fotografijom iz mog života i bilješkom o mojoj 60 godišnjici. Volio bih i predgovor ili pogovor o mom književnom radu u toj knjizi. Seriozan. Onakav, kako bi vi to umjeli napisati, koji znate i mene, moj književni rad i dječju našu književnost. [...] Bilo bi interesantno, velim možda [podvukao M. Lovrak, op. a.], ako bi se to smjelo [isto, op. a.] i ako bi se svi odazvali mom pozivu u stan, da se u društvu s njima danas snimim za fotografiju na prednjoj strani knjige ili za kakvu propagandu djela, da se zabilježi, kako su ovi mladići kao dječaci – ne izvršili hrabro djelo opisano u romanu, već svojom inteligencijom i dobrotom bili povod, prototipovi za pisanje ovog sadržaja. Ovo su već fantastične ideje. [...] Ništa zato, izađe li u 1958. godini. Dakle – ranije, jer se u ovakvim slučajevima dopuštaju „čestitke“ unaprijed. Bolje, nego iza ili taman, naročito, učinim li isto ili slično još koje poduzeće. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo M. Lovraka, rukopis, 23. VII. 1957.)

Doista, pod Vitezovim je uredništvom 1958. godine (dakle, godinu dana prije Lovrakova šezdesetoga rođendana) bio objavljen roman *Devetorica hrabrih*, u Biblioteci *Vjeverica*. Knjiga nije bila luksuznije opremljena od ostalih svezaka istoga nakladničkoga niza. Odudarao je tek zbog jednog malog dodatka - Lovrakove fotografije. Očito je ona bila kompenzacija za Lovrakovu želju da knjiga bude luksuznije opremljena te se na taj način „počastilo“ Lovraka za njegov šezdeseti rođendan.

S druge strane, Vitez je, kao urednik, ali i kolega iz struke, znao na vrlo suptilan i profesionalan način izraziti i suprotno mišljenje (primjerice, odbio je objaviti njegov roman *Iskrica* i njegovu pripovijetku *Bregar*). Ipak, mnoga mu je djela objavio, što često prepoznajem kao izraz Vitezove empatije prema Lovraku. Što je tome bio razlog sa sigurnošću nisam uspjela tvrditi, ali pretpostavljam da je Viteza i Lovraka vezalo više toga. Na prvome mjestu to je bio seoski habitus odrastanja za koji su obojica bili neizmjerno vezali i iz kojega su crpili inspiraciju za vlastiti književni rad, zatim isto formalno zanimanje (obojica su bili učitelji), obojica su pisali za djecu, a Lovrak je, k tome, bio Vitezov stariji kolega, koji je prije njega doživio afirmaciju na tom području, prvenstveno zahvaljujući

svojim realističkim dječjim romanima *Vlak u snijegu* i *Družba Pere Kvržice*, a kojima je Vitez imao vrlo visoko mišljenje:

Što se tiče Vašeg „Vlaka u snijegu“, mislim da su ta knjiga i „Družba Pere Kvržice“, najbolje realistički pisane knjige u prozi za djecu kod nas. (HŠM, A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 14. V. 1951.)

Uistinu, tim se Lovrakovim romanima ni danas ne može osporiti umjetnička vrijednost i značenje koja su imali u razvoju hrvatske dječje književnosti. S druge strane, Lovrak je imao i moga slabija mjesta u svojoj književnoj karijeri poput, primjerice romana *Zeleni otok* i *Devetorica hrabrih*, a koji su doživjeli prvo izdanje upravo pod Vitezovim uredništvom. Oni koji su osobno poznavali Lovraka, poput M. Bjažića, tvrde da je Lovrak bio „silno osjetljiv“ te da se „borio [...] za svaku riječ koju je napisao“ (Kukić Rukavina, 2014: 115), a sličnim ga je riječima opisao i Vitez u jednom od svojih pisama: „O, kako ste vi preosjetljiv čovjek!“ (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, rukopis, 4. VI. 1952.) Možda se upravo zbog te „osjetljivosti“ i zdravstvenih tegoba koje su ga, uostalom kao i Viteza, doživotno pratile, Vitez s njim solidarizirao te mu je iz tih razloga objavio, u estetskome smislu, slabija književna djela. U skladu s time, mislim da je konstatacijom da „nemamo krupnijeg imena u hrvatskoj književnosti za djecu od Mate Lovraka“ Vitez samo laskao Lovraku i da se ona ne bi smjela shvatiti doslovno. Ipak nije riječ o zapisu u nekom službenom dokumentu već u osobnome pismu, kod kojih je sadržaj često subjektivan. U svakom slučaju, kad god da je Vitez spominjao Lovraka u kontekstu „krupnih imena dječje književnosti“ tada je isticao samo dva (a ne neka druga) njegova djela kojima je taj status zaslužio, a koja i danas zauzimaju značajno mjesto u hrvatskoj dječjoj književnosti (*Vlak u snijegu*; *Družba Pere Kvržice*).

I sâm držeći predavanja te pišući mnogobrojne radove i osvrte iz područja dječje književnosti, Vitez je težio k tome da dječja književnost dobije određeni vrijednosni status i mjesto u cjelokupnoj književnosti. Tome u prilog ide i njegova želja za njenim usustavljanjem:

Slažem se potpuno da bi bilo potrebno izdati knjigu u kojoj bi bio prikazan rad na dječjoj literaturi kod nas, bila bi to neka mala historija dječje literature. Možda bi se tim pitanjem mogao pozabaviti Ped. knjiž. zbor? Samo, zašto ograničavati dječju literaturu od 8-14 godina? Možda još koju godinu prije osam dodati? (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 16. VI. 1951.)

Ako uzmemo u obzir da je Vitez pod pojmom „dječja literatura kod nas“ mislio na onu u Hrvatskoj, to onda znači da je o njenom usustavljanju razmišljao petnaestak godina prije no što će se uopće i pojaviti radovi koji bi se ozbiljnije bavili tom temom. On ih, nažalost, nije

doživio jer je prvi ozbiljan i znanstveno utemeljen rad koji se bavio razvojem hrvatske dječje književnosti bio onaj koji je 1967. godine objavio Milan Crnković, profesor i utemeljitelj kolegija Dječja književnost na Učiteljskoj školi u Rijeci. Riječ je o knjizi *Dječja književnost: priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*, a Crnković će do kraja svog života, između ostaloga, objaviti još tri vrlo značajna rada iste tematike: članak *Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti* (1972.), doktorat *Hrvatska dječja književnost do kraja 19. stoljeća* (1974.) te knjigu napisanu u suautorstvu s Dubravkom Težak *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955.* (2002.). Prema nedatiranim Vitezovim rukopisnim bilješkama koje sam pronašla u njegovoj ostavštini⁸⁷, Vitez je svojedobno sastavio svojevrsan pregled jugoslavenske dječje književnosti, koju je podijelio prema nacionalnim književnostima svih pet jugoslavenskih republika. Naslovio ih je *Hrvatska književnost za djecu*, *Srpska književnost za djecu*, *Slovenska književnost za djecu*, *U Bosni i Hercegovini*, *U Crnoj Gori* i *U Makedoniji*. Svaki je od navedenih pregleda Vitez napisao kronološki, po godinama kada su bila objavljena književna djela važna za razvoj pojedine nacionalne književnosti ili navodi važnija književna imena s pripadajućim književnim radovima te ponekad zapisuje i nekoliko kratkih bibliografskih podataka ili drugih napomena.

Vitezove bilješke o pregledu hrvatske dječje književnosti⁸⁸ po opsegu su najduže, a napisane su na devet stranica. Iz njih se može iščitati da Vitez smatra kako hrvatska dječja književnost počinje 1756. godine⁸⁹, objavom književnoga djela Andrije Kačića Miošića *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. U razvoju hrvatske dječje književnosti za Viteza je 1762. bila sljedeća važna godina, a ona je uključivala objavljivanje *Satira iliti divijeg čovika* Matije Antuna Reljkovića, a zatim i 1796. godina, kada je u Zagrebu izašao Vranićev prijevod, kako Vitez navodi, „na kajkavskom“ Campeove prerade Defoeova *Robinsona* naslovljen *Mlaissi Robinzon iliti Jedna kruto povolyna, y hasznovita pripovezt za detczu*. Zanimljivo je spomenuti kako Vitez u vlastitom pregledu hrvatske dječje književnosti ne navodi godinu 1850., koju većina teoretičara uzima za njen početak, a koja je bila obilježena objavljivanjem Filipovićeve zbirke *Mali tobolac raznoga cvetja za dobru i promnjivu mladež*

⁸⁷ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza.

⁸⁸ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Hrvatska književnost za djecu*, rukopis, nedatirano.

⁸⁹ Oko godine početka hrvatske dječje književnosti ni danas se ne slažu brojni njezini teoretičari. Mnogi od njih (Crnković, 1972.; Zalar, I, 1978.; Skok, 1979.; Idrizović, 1984.; Hranjec, 1998.; Crnković i Težak, 2002.; Zima, 2011.) njen početak smještaju u 1850., kada je bila objavljena zbirka Ivana Filipovića *Mali tobolac raznoga cvetja za dobru i promnjivu mladež naroda srbo-ilirskoga*, dok drugi (Jembrih, 1994.; Pašagić, 1998.; Majhut, 2003.) pomiču granicu nešto ranije, uzimajući godinu 1796. kao njen početak. Tada je bio objavljen prvi dječji roman na hrvatskome jeziku *Mlaissi Robinzon iliti Jedna kruto povolyna, y hasznovita pripovezt za detczu*, u prijevodu župnika Antuna Vranića [Anton Vranich], koji je roman D. Defoeova *Robinson Crusoe* s njemačkoga jezika preveo prema slobodom prijevodu njemačkoga pisca Joachima Heinricha Campea.

naroda srbo-ilirskoga. U kontekstu I. Filipovića, Vitezu je važnija 1864. godina kada on pokreće kulturni dječji časopis *Bosiljak*. Vitez pregled završava (?) Milivojem Matošecem i njegovim prvijencem, romanom *Tragom broskog dnevnika* (1957.).

U istome dijelu ostavštine sačuvano je i nekoliko bilježaka sa svojevrsnim konceptom poglavlja za, primjerice, neku knjigu, članak ili možda izlaganje. Prva takva bilješka naslovljena je *Pregled narodne književnosti za djecu* a ispod naslova navedena su sljedeća poglavlja: *Hrvatska književnost za djecu*, *Srpska književnost za djecu*, *Slovenska*, *Mak.* [Makedonska] *i BH* [Bosanskohercegovačka], *U svjetskoj književnosti, Problemi I / Borba za bajku, Problemi II*. Druga slična bilješka sadrži sljedeća poglavlja: 1.) *Postoji li posebna dječja književnost*; 2.) *Narodna književnost za djecu / Narodne pjesme: junačke, lirske, dječje / Narodne priče, Zagonetke*; 3.) *Pregled naše umjetničke književnosti za djecu*; 4.) *Prijevodna književnost*; 5.) *O opremi dječjih knjiga*. Na trećoj je Vitez zapisao sljedeće: *O pojmu „dječje literature“; Vrste i radovi: poezija, bajka; Narodno stvaralaštvo za djecu; Historijski pregled: a) u Hrvatskoj b) u Srbiji c) u Sloveniji d) u Makedoniji, BH i CG* [Crnoj Gori]. Te Vitezove zabilješke dokazuju da je svojevremeno intenzivnije razmišljao o povijesti dječje književnosti u svim tadašnjim jugoslavenskim republikama, a je li ih mislio i objelodaniti u knjizi ili kakvome drugome radu ili ih je jednostavno pisao samo za vlastite potrebe, to ipak ostaje nejasno.

U još jednom pismu upućenome Lovraku Vitez piše kako ne zna što bi odgovorio na njegovu „jadikovku povodom uredbe“ [o honoriranju književnih djela]:

Što se tiče uredbe⁹⁰ i njenoga stava spram dječje književnosti, Vi znate da se u principu s time ne slažem. Ali postoji u praksi jedna stvar: ogromna većina onoga što ide pod pojam dječje literature ne doseže pravu književnu vrijednost. To je i jedan od glavnih uzroka zašto se ona tako tretira. Prosto zato, jer nije na svojoj visini. Ima rijetkih izuzetaka među koje ubrajam i Vaša djela. Mi imamo dobrih pisaca i pjesnika, pa kad uzmu da pišu za djecu, onda podbacuju kao pisci, jer i sami taj posao olako uzimaju. Vi ćete reći, pa ova će ih uredba još više nukati da tako gledaju na taj rad. Slažem se, hoće. Uredbu ne branim, jer je u principu krivo akcentirana, ali mislim da treba raditi na tome da se nivo naše omladinske književnosti digne na dostojnu visinu. Uzmite putopise. Usporedite Šegedinov putopis s kojom god hoćete prozom, pa ćete vidjeti da je na zamjernoj umjetničkoj visini i da zaista spada u umjetničku prozu. A ipak je uredba predviđela nižu stopu. Mislim da je i to slika prakse, jer su putopisi obično bivali prepričavanje utisaka. Nije mi jasno zašto vi u književnosti dijelite i kažete: „mi pedagozi“. Smatram da u književnosti nema pedagoga ili nepedagoga, pa ni u grani dječje književnosti. Uzmite najbolja djela naše književnosti za djecu. Jesu li pisali pedagozi ili nepedagozi. Zmaj je bio liječnik, Župančić intendant, Brlić-Mažuranićka, Levstik? Gotovo da ste Vi među iznimkama jer ste i pedagog, tj. radite praktično u školi. Bilo bi interesantno nabrojiti „pedagoge“ i „nepedagoge“ u dječjoj

⁹⁰ Uredbom o honoriranju književnih djela određeno je da se djela dječje književnosti isplaćuju duplo manjim honorarom od onih namijenjenih odraslima. Uredbu je najvjerojatnije donijelo DHK.

književnosti, našoj i svjetskoj. Uostalom, dugačka tema! Oprostite, što sam ovdje načio nekoliko problema, a ne dotjerao do kraja. [...] (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza 6. V. 1952.)

U još se jednom pismu Vitez ponovo osvrće na istu problematiku:

[...] da li uopće postoji posebna dječja književnost? Neki kažu: ili je književnost ili nije, a nema neke posebne itd. Tu još mnogi nisu načistu. Djelo u prvom redu treba da ima književnu vrijednost, a ostalo je specijalnost pojedinog djela: da li će ga čitati više oni ili ovi čitaoci. O uredbi⁹¹ se slažemo, da u principu ima krivo. I rekao sam da je uredba donekle slika situacije na polju te vrste literature, jer piše se svega i svačega, a vrlo je malo pravih književnih vrijednosti. To pišu već uglavnom renomirani pisci. A uredba bi trebala da kaže da se knjiž. djela za djecu koja imaju knjiž. vrijednost tretiraju kao i ostala knjiž. djela. Samo onda nijedan pisac ne bi pristao na to da mu djelo nema knjiž. vrijednosti – toga se uredba bojala [...] A u praksi, ja sam dosad imao dobro iskustvo: malo koji list mi je plaćao ispod norme za ostala knjiž. djela, a neki listovi teško zbilja plaćaju pa to ispadne pravedno. A koji mogu dobro plaćati, oni su mi plaćali mnogo bolje nego što mi na pr. Republika plati za „ozbiljnu“ liriku. Što se materijalnoga tiče, mogu reći da sam sa pjesmama za djecu prošao bolje nego sa ostalom lirikom. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 15. VII. 1954.)

U oba pisma piše kako se „u principu“ ne slaže s uredbom o honoriranju književnih djela dječje književnosti, ograđujući se od ikakvih kategoričkih određenja. Time je djelomično podržao da se književna djela dječje književnosti honoriraju nižom stopom, ali samo iz razloga što većina njih nije na zadovoljavajućoj estetskoj razini. Kroz primjer honoriranja vlastitih književnih uradaka, indirektno je u ovome pismu Lovraku htio reći da će djelo koje je visokoestetko zasigurno biti prepoznato, a time i dobro honorirano (kao što je to, primjerice bilo s njegovim pjesmama za djecu koje su, u estetskome smislu, kvalitetnije od njegove ratne lirike, koja je, prema Vitezovom zapisu iz pisma, i bila slabije honorirana).

O tadašnjem stanju na hrvatskoj dječjoj sceni Vitez piše sljedeće:

Što se tiče Nikpaljeva⁹² članka u Telegramu i onog svega materijala u Biltenu društva Naša djeca, mogu Vam reći da se u mnogome slažem sa diskutantima koji su govorili o Kušanovoj knjizi. Članak-panegirik D. Cara je pretjeran i prema mnogima nepravedan. A knjiga I. Kušana ne zaslužuje nagradu⁹³. On ne pozna (mislim D. Car) stanje naše savremene literature za djecu, a pogotovu se ne može ono izjaviti u „jugoslavenskom“ integritetu. Pa gdje su onda njemu: Ćopić, Diklić, Kostić, Bevk, Seliškar, Peroci itd. To je on napisao – i ostao živ! Oni zajedno rade u Radio-Zagrebu pa su to skuhalo. Otkad da na diskusiju Naša djeca dolaze: Car, Šoljan, V. Krmpotić, sam I. Kušan, kad nikad nisu dolazili, niti se interesirali za tzv. dječju književnost. A, s

⁹¹ Vidi bilješku 85.

⁹² Berislav Nikpalj (1928. – 1979.), hrvatski književnik, novinar, prevoditelj i nastavnik hrvatskoga jezika.

⁹³ Misli se na Kušanov roman *Domaća zadaća* (1960.) koji je 1960. godine bio nagrađen Nagradom Grada Zagreba. Ona se dodjeljuje građanima Zagreba i drugim osobama koje rade na području Zagreba, radnim skupinama, ustanovama i drugim pravnim osobama za najviše zasluge i postignute rezultate u promicanju znanosti, gospodarstva, prosvjete, kulture, umjetnosti, sporta, zdravstva, socijalne skrbi i drugih područja društvenog života.

druge strane nije sretna figura Nikpalj koja to treba da „ispravlja“. I tako Sava voda teče dalje... (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 8. VI. 1961.)

U jednom od pisama Vitez zahvaljuje Lovraku na darovanom primjerku desetog izdanja romana *Družba Pere Kvržice* te mu ujedno čestita na jubileju i zaključuje sljedeće:

Dugo će još Pero švrljati među našim mališanima i biti im drag i prisan drug. No mi još našoj novoj prozi za djecu nismo dobili dostojne drugove Peri i Ljubanu.⁹⁴ To prilično izmišljeni junaci Kušanove proze neće postići. Ako ima netko u novijoj hrvatskoj dječjoj prozi tko bi možda mogao da donekle pretendira da Vas naslijedi, to bi zasad, mogao postići jedino Oblak⁹⁵, ako tako nastavi. Zasad drugoga ne vidim. Ako bude prilike, dat ću nekome podatke, pa nek objavi, jer treba da se o tome zna. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 16. VI. 1961.)

U ovom se pismu „obrušio“ na Kušana, smatrajući da njegova djela namijenjena djeci i mladež, zbog „prilično izmišljenih likova“, nisu uvjerljiva pa stoga ni neće dugo opstati na dječjoj književnoj sceni. Ipak, vrijeme će pokazati da Vitez nije imao pravo jer će upravo Kušan postići velik ugled na području hrvatske dječje književnosti te ga danas uvrštavamo u hrvatske dječje klasike (Hranjec, 2004), a njegovi likovi poput Koka, Zlatka, Melite i dr. itekako „švrljaju među našim [današnjim] mališanima“, koji ih poznaju ne samo iz knjiga već i iz drugih medija (filma, stripa, serija, kazališnih predstava). S druge strane, Danko Oblak, čiji je opus iznimno velik, hrvatskoj je dječjoj književnosti ostavio svega dva značajnija djela - zbirku pripovijedaka *Ježek: sličice iz života jednog prvoškolca* (1978.) te roman *Modri prozori* (1958.), koji književna kritika svrstava među „najbolja djela dječje ratne proze“ (Hranjec, 2006: 180.). Koliko sam iz Vitezove ostavštine uspjela shvatiti, Oblak i Vitez bili su prijatelji, pa je možda i ovaj put bilo riječ o Vitezovu subjektivnom dojmu.

U pismu od 15. I. 1963. Vitez otkriva svoje književne preferencije:

„Krovove“⁹⁶ sam malo već prolistao. Zanimat će me već i zato što je to svijet koji sam i sam gledao u djetinjstvu i mladim danima, a Vi to tako mirno i jednostavno pričate i slikate, kao da čitam ruske realiste koje mnogo volim da čitam. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 15. I. 1963.)

⁹⁴ Pero i Ljuban glavni su junaci dva proslavljena Lovrakova romana - *Družba Pere Kvržice* (1933.) i *Vlak u snijegu* (1933.)

⁹⁵ Danko Oblak (1921.- 1998.), hrvatski pisac za djecu i mladež, novinar i urednik.

⁹⁶ Riječ je o knjizi *Slamnati krovovi* (1963.) u kojoj je Lovrak opisao svoje djetinjstvo. To djelo predstavlja prvi dio njegova autobiografskog ciklusa, kojemu pripadaju i djela *Gimnazijalac* (1969.) te *Preparandist* (1972.), u kojim opisuje svoje školovanje. Završni dio tog ciklusa odnosi se na djelo *Uzvišeno zvanje* (2011.) u kojem saznajemo o sudbini mladih učitelja u Hrvatskoj prije Drugog svjetskog rata. Glavni lik sva četiri romana je Marko Matić, Lovrakov pandan.

3. 1. 2. Pisma Kristine Brenkove upućena Vitezu

Brenkova je bila Vitezova suvremenica i bliska suradnica, utemeljiteljica više nakladničkih nizova za djecu i mlade u Sloveniji, a najpoznatiji je dugovječni niz *Zlata ptica, zbirka pripovedi z vsega sveta*⁹⁷. Vitez i Brenkova međusobno su korespondirali, između ostaloga, i o njihovoj uredničkoj suradnji. U Vitezovoj ostavštini sačuvano je dvadeset šest pisama K. Brenkove G. Vitezu, koja su datirana u razdoblju od 31. listopada 1952. do 30. svibnja 1966. Deset strojopisa i šest rukopisa (njih ukupno šesnaest) napisano je na listovima s otisnutim službenim logom i nazivom izdavačke kuće *Mladinska knjiga*, sedam rukopisnih i jedno strojopisno pismo napisano je na običnome papiru, bez službenoga loga izdavačke kuće, a u ostavštini se nalaze i dvije razglednice. Iz pisama, koja variraju od posve profesionalnog, kratko i urednički distanciranog, do onih duljega daha, toplog i prijateljskog stila, doznaje se da se među urednicima izdanja za mlade tadašnjih jugoslavenskih republika, ali i među urednicima različitih zemalja (Češke, Mađarske, Austrije) odvija živa korespondencija koja se tiče prevođenja i sastavljanja antologija umjetničkih tekstova. Vitezova zbirka *Vesele zamke* prevedena je na slovenski jezik i tiskana iste godine kad i u Hrvatskoj (prevoditelj je bio Pavel Golia⁹⁸), a zbirka *Prepelica* prevedena je 9. lipnja 1956., da bi izašla iz tiska u slovenskome izdanju u jesen iste godine. U istome pismu navodi se da će prijevod *Prepelice* biti izveden i na Radiju, a kao uvodni dio će biti riječi o životu i djelu Grigora Viteza. Deset primjeraka 29. listopada poslane prevedene zbirke *Prepelica* nije došlo do Viteza, jer se zagubilo tijekom slanja, pa mu Brenkova piše da će dobiti deset novih kad dođe u Ljubljano⁹⁹. U pismima iz 1962. godine osjeća se već prijateljski odnos između dvoje urednika i konstantna briga za Vitezovo narušeno zdravlje. Ipak, od prvog do posljednjeg pronađenog pisma uvijek je na prvom mjestu mnoštvo poslova oko prevođenja, slanja najnovijih rukopisa na ogled, razgovora o ilustratorima i prevoditeljima, dovršavanja izdanja za tisak, priređivanja *Plave boje snijega* za predstavu u ljubljanskom *Mladinskom gledališću* u prosincu 1965. (prevoditelj je bio Tone Pavček), što tješnji kontakt između dvaju izdavačkih poduzeća, *Mladinske knjige* i *Mladosti*. Brenkova je prevela i Vitezovu *Bajku o glinenoj ptici* (naslov nije naveden u pismu). On joj je slao svoje pjesme i prije negoli bi bile tiskane u Hrvatskoj, na čitanje i mišljenje. Vitez i Brenkova izmjenjivali su i časopise koji su izlazili za mlade. Jasno je da su i Vitez i Brenkova bili dobro upućeni u časopisnu produkciju za mlade u Jugoslaviji, a i drugim

⁹⁷ Brenkova je *Zlatnu pticu* utemeljila 1956. i uređivala do 1972. godine. Nakon toga taj niz uređuje Niko Grafenauer, dok su danas urednici Andrej Ilc i Alenka Veler. Do danas je tiskano više od 130 knjiga ovoga bogato ilustriranoga nakladničkoga niza.

⁹⁸ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo K. Brenkove, rukopis, 31. X. 1952.

⁹⁹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo K. Brenkove, rukopis, 15. XI. 1956.

slavenskim zemljama (Vitez je puno prevodio s ruskoga jezika). Iz pisama K. Brenkove doznajemo i da ona u časopis *Ciciban* redovito šalje Vitezove pjesme i priče, da oboje marljivo sakupljaju kritičke osvrte na nova izdanja djela za djecu i mlade, te ih šalju jedno drugome. Savjetuju se o prevoditeljskom radu i spiskovima naslova koji će tek izaći.

Iz pisama se dijelom zrcali i živa i dinamična urednička scena u *Mladinskoj knjizi*: jedan od nakladničkih nizova je i *Mladi oder/Mlada pozornica* u koji bi Brenkova uvrstila i Vitezov igrokaz *Plava boja snijega*, no samo dva mjeseca nakon toga obavještava da je u njenoj redakciji taj niz ukinut (bez pojašnjenja) i da će Vitezovo djelo morati pričekati na objavljivanje.

Zbog svega dosad navedenoga, bilo bi važno pronaći i Vitezova pisma Brenkovoju, kako bi se osvijetlili i drugi aspekti njihove suradnje, prijateljskoga razumijevanja i Vitezove osobnosti.

3. 1. 3. Zaključno o Vitezovoj korespondenciji

Vitezova sačuvana korespondencija iznimno je obima te obuhvaća više stotina pisama dvjestotinjak različitih, mahom zaslužnih, ljudi umjetničke, kulturne i društvene jugoslavenske i inozemne scene iz prve polovice dvadesetoga stoljeća koji su pisali Vitezu. Pisma su dokaz da je Vitez usprkos bolesti i vezanosti za bolesničku postelju pratio suvremena zbivanja u književnome i kulturnome životu te neumorno komunicirao sa svojim suvremenima i suradnicima. Pojedine dijelove te korespondencije, koje sam u prethodnome tekstu citirala i komentirala, pokušala sam „priključiti“ Vitezovim uredničkim poslovima na nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Oni dokumentiraju njegove pojedine stavove i poglede na određena pitanja povezana s tadašnjim suvremenim zbivanjima u kulturi i (dječjoj) književnosti. Pojedina pisma variraju od posve profesionalnog, kratkog i urednički distanciranoga, do onih duljega daha, toplog i prijateljskog stila. Mnoga od njih otkrivaju da se među tadašnjim jugoslavenskim kulturnim radnicima (urednicima, prevoditeljima, književnicima itd.), koji su radili na različitim izdanja za djecu i mlade, ali i među kulturnim djelatnicima u inozemstvu (Češka, Mađarska, Austrija itd.), odvijala živa korespondencija koja se tiče uređivanja i objavljivanja različitih novih izdanja dječjih knjiga, sastavljanja antologija umjetničkih tekstova, utemeljivanja nakladničkih nizova, rada u različitim časopisima, prevođenja, savjetovanja i drugih oblika kulturne suradnje.

U Vitezovoj su korespondenciji najbrojnija pisma književnika M. Lovraka. S obzirom da se Vitezova pisma upućena Lovraku čuvaju u Lovrakovoj ostavštini, njihova je pisma bilo

moгуće „spojiti“ te na taj način potpunije osvijetliti neke Vitezove poglede na određene književne pojave i probleme. Vitezova i Lovrakova korespondencija otkriva živu i dinamičnu pisanu komunikaciju između to dvoje književnika, koja dosad javnosti nije bila poznata. Iz proučavanja neobjavljene korespondencije G. Viteza i M. Lovraka, čiji su se dijelovi po prvi put u ovome radu citirali i komentirali, proizlaze zaključci o intenzivnoj višegodišnjoj i višeslojnoj suradnji ovo dvoje književnika i kulturnih radnika - kako u radu oko novih Lovrakovih izdanja, tako i savjetovanju i drugim oblicima kulturne suradnje. Iz njih smo, primjerice, saznali da se Vitez zalagao da se dječja književnost oslobodi pedagoško-didaktičke funkcije, saznali smo da je pisce poput M. Lovraka, J. Pavičića, Z. Kolarić-Kišur, T. Seliškara, B. Čopića, E. Peroci, S. Janevskog, G. Krkleca i dr. Vitez smatrao predstavnicima, odnosno „stupovima“ suvremene (poslijeratne) dječje književnosti. Iz pisama upućenih Lovraku saznali smo i da se zalagao da oni koji pišu djela za djecu i mlade prvenstveno budu vođeni visokoestetskim kriterijima, što je, po Vitezovu mišljenju, jedino jamstvo da dječja književnost postane ravnopravan korpus cjelokupne književne baštine. Iz pisama smo saznali i o Vitezovu zalaganju oko obilježavanja šezdesete godišnjice Lovrakova života, čiju je inicijativu pokrenuo sâm Lovrak, zatim o tome kako su pod Vitezovim uredništvom pojedina Lovrakova književna djela bila po prvi put objavljena (*Devetorica hrabrih*, *Zeleni otok*), ali da je pojedina njegova djela odbio objaviti (*Iskrica*, *Bregar*). Istaknuo je i svoju zabrinutost zbog malog broja kvalitetnih domaćih dječjih tekstova te progovorio i o uredbi kojom je propisano da se djela dječje književnosti honoriraju nižom stopom, što je smatrao diskriminirajućim za tu vrstu književnosti, ali i jednim od razloga zašto je dječja književnost lošije tretirana od „ozbiljne“ književnosti.

U ovome poglavlju bila su analizirana i pisma Kristine Brenkove, poznate slovenske spisateljice, pjesnikinje, prevoditeljice, urednice i doktorice znanosti s područja pedagogije, s kojom je Vitez kao urednik tijesno surađivao, a koja razotkrivaju javnosti dosad nepoznate književno-kulturne veze koje je Vitez uspostavljao i njegovao s književnim i kulturnim radnicima na drugim jezičnim područjima.

Brojna druga pisma ostalih književnika i kulturnih djelatnika koji su pisali Vitezu još bi potpunije osvijetlila neke Vitezove poglede na određene književne pojave i probleme da je bilo moguće doći do Vitezovih odgovora na njih.

3. 2. Rukopisna bibliografija

Vitez je u želji za sistematizacijom vlastitoga književnoga rada sastavio osobnu bibliografiju, koja se također čuva u sklopu njegove ostavštine. Ispisao ju je vlastoručno plavim nalivperom, na oko dvjesto trideset nepaginiranih stranica, u plavosivu bilježnicu tvrdih korica formata 13,5 x 19,5 cm i naslovio *Bibliografski i drugi podaci*. Dugo je vremena postojala jedino u rukopisu i čuvala se u obiteljskoj ostavštini te bila nedostupna javnosti. Četrdeset pet godina nakon Vitezove smrti, a u čast stogodišnjice Vitezova rođenja, godine 2011. otisnut je njen prijepis u knjizi *Oči traže svjetlost*¹⁰⁰. Iz nje se može iščitati detaljan popis Vitezovih književnih ostvarenja objavljenih u raznim serijskim publikacijama i knjigama, kod kojih Vitez navodi brojne bibliografske podatke poput izdavača, mjesta i godine izdanja, književne vrste, ilustratore, tko je napisao pogovor, predgovor ili bilješku o piscu, ako se radi o izboru, primjerice pjesama, Vitez tada navodi tko ih je izabrao, tko je redaktor i sl., ako je djelo bilo prevedeno na strani jezik, tko je prevoditelj, je li djelo tiskano na latinici ili ćirilici itd. Vitez je u bibliografiju uvrstio i ostale vrste književnoga i kulturnoga djelovanja kojima se bavio (prevođenje, uređivanje, sastavljanje) sa svim pojedinačnim detaljima, te aktivnostima drugih umjetnika koje su bile vezane uz njegov književni rad (poput prevođenja, ilustriranja, prepjeva, kritičkih osvrti na njegova djela itd.). Tako bibliografija sadrži sljedeća poglavlja: *Zasebna izdanja; Sastavio, uredio; Zasebna izdanja prijevoda; Lirika; Satira; Pjesme za djecu; Zagonetke; Proza; Članci, prikazi, predavanja (nepotpuno); Pjesme prevedene na druge jezike (osim knjiga); Antologije; Ostali zbornici, almanasi, godišnjaci, kalendari; Čitanke; Muzička obrada pjesama; Prepjevi (neka objavljivanja izvan zasebnih izdanja); Iz nove ruske poezije, Slovenačke pjesme za svu djecu*

¹⁰⁰ Godine 2011. u izdanju SKD „Prosvjeta“ (Novi Sad) tiskana je Vitezova knjiga izabranih djela u dva toma u kojoj se, između ostaloga, nalazi i prijepis Vitezove rukopisne bibliografije naslovljen *Bibliografija. Bibliografski i drugi podaci*. Priređivač oba dijela bio je Nikola Vujčić. Prva knjiga nosi naslov *Povjerenje životu*, a sadrži sljedeća poglavlja: 1. Pjesme za odrasle [poglavlje koje se sastoji od ciklusa: *San boraca u zoru* (1948.), *Pjesme* (1950.), *Naoružane ruže* (1955.), *Povjerenje životu* (1957.) i *Kao lišće i trava* (1960., pjesme u prozi)]. Ti ciklusi donose izbor pjesama koje je Vitez već otprije objavio. Ovdje se našao i još jedan ciklus pod nazivom *Neobjavljene pjesme*. To su, kako i sam naslov kaže, Vitezove pjesme koje, sve do ovoga izdanja, nisu bile nigdje objavljene], 2. Pjesme za djecu [poglavlje koje se sastoji od sljedećih ciklusa: *Vesele zamke* (1955.), *Prepelica* (1956.), *Sto vukova* (1957.), *Kad bi drveće hodalo* (1959.), *Iza brda plava* (1961.), *Hvatajte lopova* (1964.), *Gdje priče rastu* (1965.), *Na bijelom polju redari (malo šale na račun ozbiljnih stvari)*, *Plava boja snijega (priča za čitanje i prikazivanje)*, *Igra se nastavlja* (1967.)], 3. Proza za djecu [sastoji se od sljedećih potpoglavlja: *Bajka o glinenoj ptici* (1964.) i *Čudesni pjevač*, s podnaslovom *Priča o Rajvilu* (2000.)]. Druga knjiga pod naslovom *Oči traže svjetlost* podijeljena je na sljedeća poglavlja: 1. *Oči traže svjetlost* (ulomci nenapisanog dnevnika), 2. *Iz književnosti za odrasle* (potpoglavlje: *Šaka čičaka* (2007.)), 3. *Poetički tekstovi* (potpoglavlje: *Svojim mladim čitaocima, Djetinjsto i poezija*), 4. *Prevodi sa ruskog jezika* (potpoglavlje: Eduard Bagricki: *Pjesma o opanasu*, Maksim Gorki: *Pjesme*, Mihail Ljermontov: *Knjiga poezije*, Vladimir V. Majakovski: *Iz antologije svjetske lirike*, Boris Pasternak: *Poezija*, Sergej Jesenjin: *Ispovijest huligana*, Aleksandar Blok: *Dvanaestorica*), 5. *Pisma* (potpoglavlje: *Pisma Borisa Pasternaka Grigoru Vitezu, Pismo bivšeg razrednika*), 6. *Bibliografija*, 6. *Pogovor* (Apoteoza djetinjstva, napisao Nikola Vujčić). 7. *Biografija Grigora Viteza* (napisala Olga Vitez-Babić).

svijeta, Literatura 1.) Opći članci, 2.) Prikazi knjiga; Čitanja; Dramske izvedbe; Uređivao (ili učestvovao u redakciji); Časopisi; Novine; Proza (prevedena na druge jezike, osim knjiga); Prevodioci; Prijevod pjesme Epitaf vojniku koji je pao u času potpisivanja primirja na druge jezike; U čitankama (Zagreb, Sarajevo, Beograd); Ilustratori – oprema knjiga; Kompozitori i Bibliografija (prvi put objavljeni radovi). Iza svakog poglavlja Vitez je ostavio po nekoliko neispisanih stranica kako bi mogao dopisati nove bibliografske podatke. Navedeni su podatci, razumljivo je, vezani uz Vitezovo književno i kulturno djelovanje za vrijeme njegova života. Iz navedene bibliografije može se zaključiti da je riječ o književnoj ličnosti koja, kako svojom kvantitetom, a kako kvalitetom književne i stručne djelatnosti, zauzima značajno mjesto na hrvatskoj književnoj i kulturnoj sceni. Iz bibliografije također možemo saznati da je Vitez, osim što je bio pjesnik, prozaik i prevoditelj, pisao i satiru, basne, epigrame, aforizme, poslovice, članke, prikaze, držao predavanja u različitim gradovima bivše Jugoslavije, bio antologičar, kritičar, sastavljač i urednik različitih književnih izdanja i časopisa.

Iz cjelokupne ostavštine, osim korespondencije, izdvojila sam i Vitezovu rukopisnu bibliografiju iz razloga jer ona govori puno o Vitezovu karakteru, što bi također moglo poslužiti za bolje razumijevanje njegove uredničke uloge. Naime, ovakav opsežan i detaljan zapis mogao je sastaviti samo onaj koji mnogo pažnje pridaje detaljima, kojemu je stalo do preciznosti i kome rijetko što promiče - drugim riječima izrazito sistematična osoba. Mišljenja sam da je Vitez takav pristup imao i kad je odabirao i pripremao knjige koje će biti objavljene pod njegovim uredništvom, o čemu će detaljnije biti riječ u narednim poglavljima.

Ipak, iznenadila me činjenica da u toj bibliografiji izostaju podatci o nakladničkim nizovima koje je Vitez godinama uređivao. Naime, oni se nigdje ne spominju, a u rubrici naslovljenoj *Uređivao (ili učestvovao u redakciji)* Vitez zapisuje samo pojedine časopise kojima je bio urednik. Za života je uredio čak trinaest nakladničkih nizova, koji su ukupno brojili petstotinjak svezaka i koji su, upravo zbog velikoga broja, zahtijevali napor da se upišu svi njihovi bibliografski podatci. U svakom slučaju, njihovo popisivanje zahtijevalo bi mnogo vremena, kojega je Vitez, s obzirom na bolest i sve profesionalne obaveze, imao vrlo malo. S druge strane, iza zadnjeg navedenog podatka u navedenoj rubrici ostao je zarez, pa to može voditi zaključku da je Vitez ipak imao namjeru dopisati još podataka, ali iz nekog razloga to nije učinio ili zbog prerane smrti jednostavno nije stigao učiniti.

3. 3. Ostalo

U dijelu ostavštine koja se odnosi na profesionalnu djelatnost G. Viteza, a u fasciklu koji je Vitez vlastoručno naslovio *Redakcija „Mladost“, Dopisi*, O. Vitez-Babić ostavila je rukom napisanu poruku u kojoj piše kako Vitez, nakon što se razbolio, nije nikada tražio da se otvori ladica njegova uredničkoga stola u izdavačkom poduzeću *Mladost* te da ukućane nikad nije tražio da osobno otiđu (s obzirom da nije mogao hodati duže od pola sata) po neki dokument u poduzeće. Iako teško bolestan, urednički je posao nastavio raditi od kuće, gdje su se i održavali sastanci redakcije, većinom korespondirajući sa suradnicima. Kada je *Mladost* propala, prema riječima O. Vitez-Babić, kompletna dokumentacija, bez ikakve selekcije, bila je direktno bacana u smeće, što je zaista prava šteta jer, vjerujem da je sadržavala brojne dokumente koji bi danas bili od neprocjenjive vrijednosti. Vrlo mali dio uspjela je spasiti O. Vitez-Babić, koja je nakon Vitezove smrti pokušala autorima ili njihovim potomcima vratiti rukopise, ali su joj mahom svi (osim kćeri književnice Zlate Kolarić-Kišur) rekli da to baci, što je Vitez-Babić i učinila (!) pa je, najvjerojatnije, i s te strane, mnogo toga izgubljeno u nepovrat. Dok je Vitez bio zdrav, urednički dio posla, zapisuje O. Vitez-Babić, nije nosio kući, pa ni u Vitezovoj obiteljskoj ostavštini nije sačuvano mnogo dokumenata iz tog dijela Vitezova profesionalnoga rada. U svakom slučaju, sačuvana pisma svjedoče o tome da je Vitez, iako nije bio fizički prisutan u izdavačkome poduzeću *Mladost*, iz svog doma, iz svoje bolesničke postelje, vrlo predano i savjesno izvršavao uredničke dužnosti, čitajući brojne rukopise, dajući svoje primjedbe i kritike. To *de facto* znači da ni jedan rukopis nije mogao biti objavljen u nekom od nakladničkih nizova koje je uređivao (ili kao zasebno izdanje), a da ga on prethodno nije pročitao i dao svoj sud o njemu. Neki od njegovih izravnih suradnika i kolega, kao što je to, primjerice, bila A. Kulišić, posvjedočili su da je „mlađe urednike [...] Grigor Vitez učio ozbiljnosti, savjesnosti i marljivosti.“ (Kulušić, 1987: 193)

Također, mnogi od njegovih suradnika i kolega nisu ni znali da je zapravo teško bolestan. Kako svjedoči O. Vitez-Babić, ni sâm se nije nadao smrti, pa je večer prije no što će ujutro preminuti u bolnici, diktirao kratke napomene svome tadašnjem zetu Nikoli Babiću o tome kome se sve treba javiti. Tako je umjesto Viteza pismo tadašnjoj urednici izdavačkoga poduzeća *Svjetlost* iz Sarajeva Milici Česarević-Borić napisala Vitezova supruga Elizabeta Babić, u kojem na kraju pisma, u Vitezovo ime, pozdravlja dotičnu s napomenom da će joj se Vitez osobno javiti „kad mu se zdravstveno stanje poboljša i kad se vrati iz bolnice“. Pismo je datirano 18. studenoga 1966., a Vitez je preminuo svega pet dana poslije.¹⁰¹

¹⁰¹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1.Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Poruke dan prije smrti.

Također i u dijelu ostavštine koji se odnosi na Vitezovo djelovanje kao tajnika u DHK Vitez-Babić napominje da je dokumentacija parcijalna i nepovezana pa ni tu nisam pronašla više informacija o Vitezovu uredničkomu radu.

O. Vitez-Babić, nadalje, po svome sjećanju piše da je u vrijeme kada je Vitez bio tajnik DHK, Mirko Božić bio predsjednik. Oni su tada uveli sustavnu brigu o svojim članovima, ustanovivši mirovine za sve one članove koji su bili nezaposleni, a književno su djelovali, zalagali su se i radili na širenju književnoga stvaralaštva putem književnih turneja po raznim gradovima i mjestima diljem Jugoslavije, tribine, predavanja i sl. O osiguranjima mirovina za književnike u to vrijeme svjedoči i pismo Gustava Krkleca Vitezu:

Ljubimij Grišenka,

hvala Ti na vijesti o penziji, jer penzija kakva bila, rođenom je sinku mila. Sada će se moći lakše disati i – pisati. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo G. Krkleca, rukopis, 3. VIII. 1954.)

U prilog Vitezovu zalaganju za određena prava književnika svjedoči činjenica da je 1956. godine¹⁰² imenovan predsjednikom Republičke komisije za socijalno osiguranje umjetnika Hrvatske, a o tim Vitezovim nastojanjima svjedoči i dokument Savjeta za kulturu i nauku NRH, datiran 18. XI. 1959.:

Savjet za kulturu i nauku Narodne Republike Hrvatske toplo Vam zahvaljuje na Vašem učestvovanju i punom zalaganju u radu i rješavanju teških i delikatnih slučajeva iz problematike Republičke komisije za socijalno osiguranje umjetnika Hrvatske. Svojim radom Vi ste pridonijeli uspjehu rada same Komisije. Zahvaljujući Vam, Savjet Vas ovom prilikom ujedno razrješava dužnosti predsjednika te Komisije. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Pismo Savjeta za kulturu i nauku NRH, 18. XI. 1959.)

¹⁰² HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Rješenje o imenovanju Republičke komisije za socijalno osiguranje, 27. VI. 1956.

4. KNJIŽEVNOPOVIJESNE I DRUŠTVENO-POLITIČKE OKOLNOSTI I TENDENCIJE U RAZDOBLJU VITEZOVA KNJIŽEVNOGA I UREDNIČKOGA DJELOVANJA

4. 1. Strujanja u dječjoj književnosti od kraja tridesetih do početka pedesetih godina 20. stoljeća

Izbijanjem Drugoga svjetskoga rata (1939.), koji je ujedno i označio svršetak tridesetih godina 20. stoljeća, a koje su u dječjoj književnosti bile obilježene prijemom između realističnoga i fantastičnoga književnoga diskursa¹⁰³, književni se fokus u potpunosti prebacuje na ratnu tematiku i ideološki obojene tekstove pa angažirana književnost sa crno-bijelim likovima i pojavama postaje imperativ toga doba. U specifičnim ratnim okolnostima nastaje Nezavisna Država Hrvatska (1941.- 1945.; dalje NDH) u kojoj je na cijeni bio „tradicionalni tijek, [...] gdje su glavne zasade: umjereni realizam, životni optimizam, slikanje djeteta u dječjim okvirima, vezanost za igru, jači ili blaži ton vjerske ili nacionalne obojenosti“ (Crnković i Težak, 2002: 392), a od pisaca najviše su se isticali J. Truhelka, zatim Josip Cvrtila, Zlatko Špoljar, Edo i Branko Špoljar kao spisateljski tandem, Agata Truhelka, Gabrijel Cvitan. Iako je NDH nastala u ratnome razdoblju, donijela je vrlo bogat književno-kulturni život koji se, između ostaloga, očitovao u plodnoj nakladničkoj djelatnosti, s velikim brojem nakladnika i nakladnina - više od tri tisuće objavljenih naslova iz različitih područja, šezdesetak kalendara i više od četiristo naslova muzikalija (Turčinec, 2000: 71) – a najviše se knjiga objavilo upravo s područja dječje i književnosti za mladež. Razlog tome je bio taj što su državne institucije uvidjele veliku promidžbenu i odgojnu vrijednost dječje i književnosti za mladež pa su nastojale nizom poticajnih mjera pokrenuti njenu proizvodnju - pokreće se velik broj nakladničkih nizova za djecu i mladež, sustavno se radi na što kvalitetnijoj likovnoj opremi knjiga, organiziraju se izložbe, dodjeljuju nagrade, doneseni su propisi koji olakšavaju plasman knjige itd. - a to do tada u dječjoj i književnosti za mladež nikada nije bio slučaj (Majhut, 2008: 192). Iako su se na taj način tadašnje državne institucije žestoko uključile u proces razvoja dječje i književnosti za mladež, ona je itekako bila pod čvrstim državnim nadzorom i ništa ideološki nepodobno, ali ni ono balastno, nije moglo promaknuti strogoj kontroli (Majhut, 2008: 191). U NDH su djela dječje i književnosti za mladež, uz ostale

¹⁰³ Više o hrvatskoj dječjoj književnosti tridesetih godina 20. stoljeća vidi u: Lovrić Kralj, Sanja (2014).

naslove, objavljivali *Matica hrvatska*¹⁰⁴, *Hrvatski izdavački (bibliografski) zavod* (uz slikovnice izdavali su i enciklopediju za mlade *Znanje i radost*), *Hrvatsko književno društvo svetog Jeronima*, *Nakladni zavod A. Velzeka*, *Nakladna knjižara Stjepana Kuglija*, *Hrvatski pedagoško književni zbor*, *Nakladna knjižara R. Horvata*, *Odjel za promičbu ustaške mladeži*, *Nakladna knjižara R. Horvata*. Ipak „procvat izdavačke djelatnosti zadavao je probleme tiskarama, zbog poteškoća s nabavom materijala, naročito s nestašicom papira, koji se najvećim dijelom nabavljao iz inozemstva, a u ratnim uvjetima to je bilo teško, komplicirano i skupo.“ (Turčinec, 2000: 51). U Zagrebu je tijekom NDH, ali još i prije nje, najutjecajnija tiskara i izdavačka ustanova bila Tipografija, koja je, uz brojne knjige, časopise i novine (*Obzor*, *Jutarnji list*, *Večer*, *Hrvatski narod*, *Croatia*, *Elektrotehnika*, *Hrvatska mladost*, *Hrvatska smotra* (do br. 8), *Hrvatsko kolo*, *Liječnički vjesnik*, *Polet*, *Pravica*, *Prosvjetni život*, *Glasnik sv. Franje*, *Hrvatski krugoval* i dr.) i *Hrvatsku enciklopediju* (Turčinec, 2000. 52) i u razdoblju Druge Jugoslavije bila vrlo produktivna te tiskala brojne knjige kojima je G. Vitez bio urednik. Iako je književna produkcija u NDH bila golema i iako je u tom razdoblju, kako to primjećuje Berislav Majhut (2008: 190), dječja i književnost za mladež obuhvaćala oko 250 objavljenih monografskih izdanja, Milan Crnković i Dubravka Težak (2002: 392) ističu da je novih, po prvi put objavljenih, naslova dječje književnosti bilo vrlo malo.

Nakon raspada NDH i završetka Drugoga svjetskoga rata, 1945. godine, te uspostave Druge Jugoslavije (dalje Jugoslavija)¹⁰⁵ i komunističkoga režima, dolazi do velikih potresa u svim političkim i kulturno-umjetničkim sferama. Te velike promjene koje su tada nastupile, a koje su se odrazile i u dječjoj književnosti, bile su obilježene odlučujućim utjecajem vanknjiževnih faktora:

Ti čimbenici korjenito mijenjaju cijelo društvo, pa onda nužno mijenjaju i sve njegove sastavnice, pa tako i dječju književnost. (Majhut, 2008: 193).

¹⁰⁴ „Matica hrvatska predstavljala je za ustaški vrh centralnu instituciju na području širenja kulture i podizanje svijesti Hrvata putem knjige, pa je on nastojao da se njena izdanja što više šire, naročito među mladima.“ (Turčinec, 2000: 58.)

¹⁰⁵ Jugoslavija je bila višedržavna tvorevina sastavljena od federalnih jedinica, koje su nakon 1991. godine postale samostalne države (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Slovenija, Srbija i Crna Gora). Ona je postojala od 1918., odnosno službeno od 1929. godine, a pod srbijanskom dinastijom Karadžorđevića trajala je do 1941. i za to se razdoblje kolokvijalno uvriježio naziv Prva Jugoslavija. Drugom Jugoslavijom naziva se višedržavna tvorevina nastala pod komunističkom vlašću (1945. – 1991.), koja je nekoliko puta promijenila svoj službeni naziv (Demokratska Federativna Jugoslavija (1945.), Federativna Narodna Republika Jugoslavija (1945. – 1963.), Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija (1963. – 1991.)). Kako je tema ovoga rada vezana uz razdoblje od 1945. do 1966. godine koristit će se samo naziv *Jugoslavija* ili *Druga Jugoslavija*, pri čemu će se taj pojam odnositi na spomenuto razdoblje. Isto će se postupiti i kod pisanja imena jugoslavenskih republika, gdje će se koristiti današnji, a ne službeni nazivi tadašnjih jugoslavenskih republika (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Slovenija, Srbija i Crna Gora).

Po završetku Drugoga svjetskoga rata narodna je vlast cijeli privredni i umjetničko-kulturni život naroda preuzela pod svoj nadzor. To se u književnosti, u prvome redu, odrazilo u sustavnome ideološkome nadziranju i cenzuri pisaca i objavljivanju knjiga, pogotovo onih koji su se odnosili na dječju i književnost za mladež. Iako je Ustav Jugoslavije jamčio slobodu izražavanja svakom njenom građaninu, „ispod te površine, punih četrdeset pet godina provodila se nemilosrdna cenzura i kontrola apsolutno svega što se u Jugoslaviji tiskalo, čime je komunistička vlast samo nastavila dugu povijest cenzorske prakse.“ (Paraščić, 2007: 2) Ona se „najintenzivnije provodila u prvim poratnim godinama [...] što je i inače slučaj kada je riječ o totalitarnim režimima“ (isto). Od 1945. do 1990. godine doneseni su brojni zakoni o tisku i izdavačkoj djelatnosti, koji su znatno ograničavali njihovu slobodu:

Zakoni su se mijenjali ovisno o političkim prilikama. Knjige su zabranjivane, a njihovi autori proganjani. (Hebrang-Grgić, 2000: 118.)

U tom kontekstu valja naglasiti kako se u to vrijeme podupirala

kultura i nasljeđe socijalističkog pokreta, prešućivali su se ili oštro kritizirali ideološki protivnici i djela. Bilo je nepoželjno sve što nije imalo socijalno obojen sadržaj i što nije bilo politički aktualno. [...] Tzv. „partijnost“, dakle, ono što je na tragu ideologije i politike KPJ¹⁰⁶, što je bilo narodno, realistično i korisno za proizvodnju, bilo je najvažniji kriterij za objavljivanje umjetničkih, ali i drugih djela. (Radelić, 2006: 161)

U dječjoj je književnosti to uključivalo i nužno isticanje odgojnoga momenta, koji je bio u službi tadašnjega proklamiranog komunističkog političkog programa, a koji je zastupao odgojne vrijednosti uspostavljene tijekom toga režima. Tadašnja je vlast putem književnosti nastojala doprijeti do onih najpodobnijih, a to su bila djeca i mladi, usađujući im posrednim putem – putem književnih djela – ideje nastale u Narodnooslobodilačkoj borbi (dalje NOB), kao što je načelo bratstva i jedinstva, borba za potlačene, nemoćne, siromašne, poslušnost itd.:

Književnici, kao „inženjeri duša“ i „učitelji života“ nisu trebali samo umjetnički opisivati događaje, nego stvarati „novoga čovjeka“. (Radelić, 2006: 159)

Dalekosežan plan bio je političkom indoktrinacijom i novouspostavljenim te od državnoga vrha kontroliranim i proklamiranim odgojnim vrijednostima, stvoriti generacije koje će biti odane idealima koje je zastupala KPJ, a koja „nije poštivala višestranačje, građanske slobode, privatno vlasništvo, slobodno tržište pa ni tradicionalne vrijednosti poput religije i nacionalne tradicije koja je slavila nacionalne junake koji su pak pripadali vladajućim klasama“ (Radelić, 2006: 153). Prema riječima bivšeg premijera Ujedinjenoga kraljevstva Winstona Churchilla u Jugoslaviji je glavnu riječ vodila KPJ koja je nad svim društveno-političkim sferama vršila „policijski teror“ i strogo nadzirala tisak „kao u nekoj fašističkoj zemlji“ (Radelić 2006:151).

¹⁰⁶ Komunistička partija Jugoslavije.

Prvi zakon o štampi u novoosnovanoj Jugoslaviji bio je objavljen 24. kolovoza 1945. Prema njegovim je odredbama tisak bio slobodan, ali je ta sloboda bila samo uvjetna jer je zakon predviđao mnogobrojne zabrane, koje su mogle biti najšire shvaćene:

Zabranjene su publikacije koje šire nacionalnu, rasnu ili vjersku mržnju, pozivaju na pobunu, vrijeđaju prijateljske zemlje, pomažu djelovanje vanjskih neprijatelja, pozivaju na neispunjavanje vojnih dužnosti, ugrožavaju državne interese i sadrže klevete na račun predstavničkih tijela države. (Radelić 2006: 155)

Zakon o izdavanju i raspačivanju omladinske i dječje književnosti i štampe bio je objavljen 8. travnja 1947. godine u kojem je naglašeno da se ta književnost može tiskati smo uz prethodno odobrenje ministarstva pojedinih jugoslavenskih republika. Naredne je godine, točnije 4. kolovoza 1948., tom zakonu dodano još jedno ograničenje navedeno u *Pravilniku o izdavanju i raspačivanju omladinske i dječje književnosti i štampe u NRH* prema kojemu je svaki izdavač bio dužan MPRO NRH dostavljati izdavačke planove (Hebrang Grgić, 2000: 121):

Javno tužilaštvo FNRJ poslalo je javnim tužiteljima republika, pa tako i hrvatskome, 10. travnja 1947. popis zabranjenih knjiga, svojevrsni *indeks librorum prohibitorum*. Iz privatnih knjižara, jer, dakako, u državnima je to već bilo učinjeno, morale su se izbaciti knjige za koje je ustvrđeno da krivotvore povijest, kleveću SSSR, propovijedaju mračnjaštvo, fašizam, šovinizam, napose velikohrvatski i velikosrpski šovinizam, vjersku i rasnu mržnju, pornografiju te knjige koje potiču na kriminal. Akcija pregleda svih knjižara i oduzimanja takvih knjiga provedena je 25. travnja 1947. Među zabranjenim knjigama našla su se i sva Nietzscheova djela te mnoge knjige Hrvata i Srba koji su se istakli u prošlim režimima. Najpoznatiji su bili Antun Bonifačić, Mile Budak, Bogdan Radica, Ivan Šarić i Janko Šimrak među Hrvatima te Dobrosav Jevđević, Adam Pribičević, Živko Topalović, Dragiša Vasić i Nikolaj Velimirović među Srbima. Knjige neprijateljskih autora izbacivale su se na smetlište i iz privatnih biblioteka [...] (Radelić, 2006: 156-157)

Jugoslavija je u svojim počecima na političkome, a time i na kulturnome planu, surađivala sa Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika (dalje SSSR) i zemljama istočnoga bloka, a od 1948. godine i sukoba s Informbiroom okreće se i zapadnim savezničkim zemljama „iako je njezin cilj bio zacrtani komunizam“ (Knezović, 1986: 418). Međutim, zbog borbe za prevlašću u svijetu prvenstveno između Sjedinjenih Američkih Država (dalje SAD) i SSSR-a te njihovih saveznika dolazi do nove podjele svijeta na dva tabora, zapadni (kapitalistički) i istočni (komunistički), u kojemu se KPJ u početku potpuno opredijelila za potonji, jer joj je on i bio uzor tijekom rata i od samog njezina osnutka. Iako se znala istina o pravome stanju u SSSR-u (logori, staljinističke čistke, dogmatizam) nije se dopuštalo javno iskazati sumnju u vjeru prema Sovjetskom savezu, jedinoj zemlji socijalizma i modelu koji će se kopirati u

svemu¹⁰⁷, pa tako i na kulturnome planu. Stoga je u poratnome razdoblju, od 1945. do 1948. godine, u Jugoslaviji uspostavljeno tzv. razdoblje boljševizma u kojem se zrcalilo već prije usvojeno duhovno ozračje koje je komunistička vlast u Jugoslaviji gajila prema SSSR-u, prije i tijekom rata (Knezović, 1986: 419). Sve ono što nije bilo u skladu s veličanjem i populariziranjem modela staljinističkoga socijalizma u SSSR-u, mehanizam Agitpropa¹⁰⁸, koji je imao nadzor nad svim umjetničko- kulturnim i znanstvenim djelatnostima, javno je ocijenio kao ideološki nepodobno:

U „agitprop sustavu“ u Hrvatskoj djelovalo je više od 100 ljudi, uglavnom profesionalaca. Tako su u Agitprop CK KPH¹⁰⁹ od 1945. do 1952. bili povjesničari i publicisti: Marko Belinić, Tonka Borić, Dušan Brkić, Milan Despot, Natko Devčić, Ivan Dončević, Jure Franičević, Marin Franičević, Tode Ćuruvija, Joža Horvat, Vjekoslav Kaleb, Soka Krajačić, Zlatko Munk, Milo Popović, Ivo Sarajčić, Rikard Sutlović, Gušte Šprljan i Stjepan Tomić (Radelić, 2006: 157-158).

Sve društvene procese i pojave usmjeravala je i kontrolirala KPJ:

Država, stvorena u ratu, također je bila partijska kao što su takvi bili i vojska i policija. KPJ je držala u svojim rukama svu vlast i u privredi, u kulturi, u prosvjeti, u znanosti – svuda; ona je rukovala i svim tzv. masovnim organizacijama: Narodnom frontom, sindikatima, omladinskim, ženskim, športskim društvima – ništa nije moglo nastati i postojati mimo volje i kontrole Partije. (Bilandžić, 1999: 214)

KPJ djelovala je preko najvišeg izvršno-političkog tijela Centralnog komiteta (dalje: CK) Političkog biroa ili Politbiroa, „razgranatog partijskog aparata i tijela državne vlasti u kojima su sjedili komunisti, te je u državi došlo do objedinjavanja partijskog i državnog vodstva“ (Šarić, 2010: 387). Politbiro je u praksi imao svu političku kontrolu u zemlji i donosio konačne odluke u svim sferama političkoga i društvenoga života u Jugoslaviji, pa tako i kulturi i prosvjeti. Dolaskom na vlast, a po uzoru na Sovjetski savez, uspostavljen je tzv. socijalistički realizam, „sovjetski model koji počiva na veličanju *graditelja socijalizma*“ (Matković, H., 2003: 400), kao dominantni i jedini dogmatsko dopušteni pravac u kulturi i

¹⁰⁷ Ustav Federativne narodne republike Jugoslavije (dalje FNRJ), donesen 18. siječnja 1947., napisan je prema uzoru na sovjetski, kao i ustavi ostalih jugoslavenskih republika.

¹⁰⁸ Agitprop ili punim nazivom „Odjel za agitaciju i propagandu“ bilo je glavno tijelo koje je provodilo cenzuru u Jugoslaviji. Glavni zadatak Agitpropa bila je mobilizacija širokoga sloja građanstva u cilju ostvarivanja zacrtanih zadataka KPJ-a: „Agitprop [...], u sastavu CK KPH, rekonstruirano 1945., koji nadzire i rad državnih tijela nadležnih kulturnoj djelatnosti, preuzima kontrolu i usmjerava cjelokupno intelektualno stvaralaštvo u skladu sa zadanom političkom i partijskom linijom, snažno utječući na (ne)slobodu književnog izričaja i izdavačke djelatnosti u NRH“ (Šarić, 2010: 387). Crnogorski i jugoslavenski političar, publicist i književnik Milovan Đilas 1946. godine unutar Agitpropa osnovao je čak više odjela, što samo govori o veličini i moći njegova nadziranja: Teorijsko-predavački odsjek, Odsjek za ideološki rad u partijskim i omladinskim organizacijama, Odsjek za ideološki rad u masovnim organizacijama, Odsjek za štampu i agitaciju, Odsjek za kulturno masovni rad, Odsjek za kulturno-prosvjetni rad, Sektor za umjetnički rad, Sektor za partijske škole, administraciju i ostali sektori, a postojala je čak i Komisija za arhitekturu (Paraščić, 2007: 18).

¹⁰⁹ Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske.

književnosti, s jasno naznačenim smjernicama za književno stvaralaštvo, čime se bitno ograničila umjetnička sloboda (Šarić, 2010: 387):

Tako je prevladala teza pokreta predratne socijalne literature da umjetnost služi revolucionarnom preobraženju društva. (Radelić, 2006: 158-159)

Ipak, mnogobrojni su tadašnji književnici, poput Miroslava Krleže, Ranka Marinkovića, Petra Šegedina, Vesne Parun i drugih, svojim djelovanjem potvrdili da se obrazac socijalističkoga realizma nije slijepo slijedio. Nadalje, poslijeratno je komunističko razdoblje „nametnulo stav da upravo otad počinje prava književnost“ i da ona „mora jasno, otvoreno i transparentno služiti ciljevima nove vlasti i snažiti tečevine oslobodilačke borbe“ (Hranjec, 2006: 90). Nastupilo je razdoblje totalitarnoga pristupa umjetnosti pa tako i književnosti:

Knjiga je postala poslušna, prestrašena i vrlo disciplinirana sluškinja (kao, uostalom, i sva kultura) služeći za dnevopolitičke potrebe, opterećena crno-bijelim pristupom postajući sredstvo za profiliranje „inženjera duša“ te je niz književnika, dakle, i dječjih, tamburao u takve žice. (Hranjec, 2006: 90)

Bilo je važno da tendencije u književnosti budu izrazito transparentne, a istaknule su dvije teme: „događaji iz NOB-e¹¹⁰ [...] i pozivanje na izgradnju zemlje“ (Crnković i Težak, 2002: 397.) na što su upozorili i neki od tadašnjih teoretičara dječje književnosti:

Samo [...] snažno umjetnički izgrađeno djelo za omladinu moći će snažno utjecati na razvitak umjetničkoga osjećaja u omladine i paralelno s time i na odgajanje patriotskoga čuvstva u djeteta i u naroda. Zbog toga je van svake sumnje, da će naša omladinska književnost u buduće zadugo morati crpsti svoju građu iz nedavne prošlosti našega naroda, koliko one prošlosti s fronta, toliko i one iz pozadine. Obje su usko vezane sa sudbinom našega naroda, s borbom za narodnu slobodu i sreću. Iznošenjem događaja iz te nedavne prošlosti morat će se naša omladinska književnost zabogatiti živim plastički donešenim herojskim podvizima partizanske omladine i partizanskih heroja i heroja jugoslavenske armije, čiji su podvizi ostali do danas tek zapamćeni po pojedincima [...] Oni će, doneseni s ljubavlju, krepko i sigurno zahvatiti našu omladinu i u njoj zasplamtjeti osjećaj pieteta, osjećaj divljenja za one tisuće i tisuće heroja djece i odraslih, djevojaka i žena, koji su svi položili svoje živote u borbi za slobodu svoga naroda. Naša će, dakle, omladinska književnost morati zadugo crpsti svoju građu iz te herojske borbe koliko u stihu, toliko u prozi, kako bi obuhvatila svu tu gigantsku borbu i postavila je kao klasičan uzor budućim pokoljenjima (Krajačić, 1946: 13).

[...] omladinska književnost naših dana mora da bude u prvom redu usko povezana s gigantskom borbom našega naroda za otadžbinu i slobodu; ona mora da crpe svoj sadržaj iz te domovinske borbe u prvom redu i mora da na taj način iznositi pred omladinu svijetle primjere herojstva i požrtvovnosti manifestirane u domovinskom ratu, kako bi se na njima mogla omladina i sav narod zapajati patriotizmom, pietetom i plemenitošću za heroje i njihove žrtve. (Krajačić, 1946: 13).

¹¹⁰ Narodnooslobodilačka borba.

Velik se dio tadašnjih pisaca priklonio toj struji (na što su, uostalom, i bili prisiljeni jer se drugačije i nije moglo djelovati), a njihova su književna djela, napisana na zasadama NOB (tzv. partizanska ili NOB književnost), bilo da je riječ o prozi bilo o poeziji, gotovo bez iznimke, bila opterećena crno-bijelim pristupom, sa snažnim ideološkim pečatom, bez većih literarnih pretenzija, pisana za tadašnji trenutak. Većina je njih, stoga, danas ostala zaboravljena u svome vremenu, osim rijetkih iznimaka¹¹¹. Takva su književna djela, na prvom mjestu, bila politizirana i pseudoliterarna pa mnoge pisce koji su pisali takvu literaturu zapravo ne pamtimo po tim djelima već po onima koja su bila umjetnički vrijedna. Tako je, primjerice, i Vitez pisao pjesme s NOB tematikom bez veće literarne vrijednosti (zbirke pjesama *San boraca u zoru* 1948. i *Pjesme*, 1950.), pa je punu afirmaciju kao pjesnik stekao tek pjesmama za djecu, slično kao i, primjerice, Gustav Krklec.

Uspostavom jugoslavenske Republike, a time i novoga društvenoga uređenja, nametnula se misao o novom početku u svim sferama javnoga života. Od tuda se stvorila i potreba o novoj dječjoj književnosti koja će, po prvi put u svojoj povijesti, imati nedvojbenu ulogu i ciljeve:

[...] književnost [za djecu mora se] podredi[ti] aktuelnoj politici revolucionarnog vremena kako bi kao agitaciono sredstvo na marksističkoj ideološkoj liniji delovala na učvršćivanju i konkretizovanju tekovina Revolucije. (Marković, 1958:73)

[...] omladinska književnost mora da u svojim smjernicama i manifestacijama služi savremenim traženjima svoje zemlje i da joj svojom umjetnošću, snagom svoje umjetnički oblikovane riječi pomaže u pravilnome odgajanju buduće omladine. [...] [Književnicima] su zadaci već unaprijed strogo određeni i oni će im znati i moći zadovoljiti svojim posve slobodnim stvaranjem, unutar granica spomenutih zadataka. (Krajačić, 1946: 13).

Ono što se u dječjoj i književnosti za mladež tada najviše željelo naglasiti bio je, kako to primjećuje Majhut (2008: 192), „radikalni prekid s dosadašnjom buržujskom književnošću“, onom prijeratnom, i početak nove „suvremene napredne književnosti“ (isto, 194), one poslijeratne, čije su poetike, jasno, u potpunoj suprotnosti:

Junaci iz suvremene napredne literature za djecu djeluju sasvim drugačije na djecu, nego „junaci“ u knjigama, koje su čitala naša djeca prije rata. Te su knjige svojim sadržajem uzbuđivale djecu potičući ih na avanture, u kojima se nije mogao nazrijevati nikakav konkretni i realni životni cilj. Junaci suvremene napredne knjige za djecu nose u sebi velike životne ciljeve, koje mogu ostvariti i koji se svaki dan ostvaruju. (Cvitan, 1948:342)

Javila se, dakle, „svijest o potrebi posve drugačije dječje književnosti od one građanske, o dječjoj književnosti koja bi bila sukladna i aktivno sudjelovala u novoj revolucionarnoj izgradnji društva utemeljenog na revolucionarnim vrijednostima“ (Majhut, 2008: 193). Ono

¹¹¹ Poput, primjerice, *Pirga* Anđelke Martić, *Modrih prozora* Danka Oblaka i *Velikog skitača* Milivoja Matošeca.

što je tada još „samo“ nedostajalo bili su određeni književnici i književna djela koja će popuniti književni prostor te „nove“ dječje književnosti. S druge strane, većina prijeratnih dječjih književnih djela nije se uklapala u taj strogo zadani ideološki okvir, pa u novome razdoblju nije ni bila poželjna za ponovno objavljivanje. U obzir su dolazila samo ona prijeratna djela koju su zastupali književnici realističkoga književnoga kruga na čelu s književnikom i učiteljem Matom Lovrakom, koji od tada još više u svojim djelima naglašavaju socijalni angažman (Josip Pavičić, Vladimir Nazor i dr.). Također, Lovrakovi su najpopularniji romani, napisani još prije Drugoga svjetskoga rata (*Deca Velikog Sela*, 1933., u svim sljedećim izdanjima preimenovan u *Vlak u snijegu*; *Družba Pere Kvržice*, 1933.; *Neprijatelj br. 1*, 1938.) postali

primjer kako se nekadašnja utopija može pretvoriti u stvarnost. Zadrugari postaju pioniri, poduzetni omladinci koji će zajedničkim radom za opće dobro izgraditi ceste, mostove, pruge, izgraditi novu socijalno pravednu državu. [...] Tako se Lovrak savršeno uklopio u viziju i ideologiju Druge Jugoslavije“ (Lovrić Kralj, 2014: 141).

Slično primjećuju i tadašnji književni teoretičari Sima Cucić i Slobodan Marković:

Ako bacimo ma i letimičan pogled na dosadašnje književno stvaranje Mate Lovraka, videćemo da je ono ne samo obilno, već i visoko umetničko. Danas se već može reći da njegova pojava označava eru u razvoju dečje književnosti svih naših naroda. [...] Za njega se, s punim pravom, mogu primeniti reči K. Simonova da je, pišući o nedavnoj prošlosti i o sadašnjici, gledao u budućnost. Kroz bogatu i šaroliku galeriju svojih dečjih tipova, dao je srčane pretstavnike novog, boljeg naraštaja. [...] Kroz njih je, što je najvažnije, izražena, prvi put u našoj dečjoj književnosti, kolektivna svest naših najmlađih, ona koja danas tako moćno prožima našu decu i omladinu. Lovrakovi junaci, naročito iz prva tri romana (*Deca Velikog Sela*, *Družba Pere Kvržice*, *Neprijatelj br. 1*), preteče su naših pionira. To je najjača karika koja spaja Lovrakovo književno stvaralaštvo sa današnjicom. (Cucić, 1951: 127-128)

U posleratnim godinama Mato Lovrak je nastavio svoje predratno plodno stvaralaštvo sa motivima i temama koje mu je pružilo novo vreme. Njegove predratne socijalne ideje koje su donekle ličile na utopije, društvenim razvitkom delimično su ostvarene i kao takve našle se ponovo u Lovrakovom delu oživotvorene u likovima pionira i omladinaca – graditelja. (Marković, 1991: 144)

Iz navedenih će razloga Lovrakovi prijeratni romani nanovo biti tiskani u poslijeratnome razdoblju i do devedesetih godina 20. stoljeća doživjeti više desetaka izdanja. Očito je bilo nužno „naći korijene socijalne misli u dječjoj književnosti u domaćem podneblju“ (Majhut, 2008: 198):

Uz Ćopića, Skendera Kulenovića, Vladimira Nazora, odmah posle rata intenzivno pišu već ranije poznata imena: Mate Lovraka, Desanke Maksimović, Gvida Tartalje, Josipa Pavičića itd. Bitno je naglasiti taj kontinuitet da bi se shvatilo da je naša ovoposleratna književnost namenjena deci izrasla na našem tlu, sa našim snagama i da je uslovljena koliko društveno toliko i književno istoriski. (Marković 1958:73)

U tom kontekstu Majhut (2008: 198) zaključuje kako je „ideološki postulat koji je vrijedio nakon 1948. kako je jugoslavenska komunistička misao izrasla na jugoslavenskom tlu (pa onda ima pravo i na vlastiti put) dobio [...] svoju inačicu i na području dječje književnosti.“ Ipak „oba Lovrakova romana ma koliko socijalizmu bliskih ideja imali u sebi nastali su u građanskom društvu i zapravo su u sebi nosili i kukavičja jaja građanskih vrijednosti.“ (isto).

Sve u svemu, od prijeratne su dječje književnosti u poslijeratnome razdoblju bila „pozdravljena“ samo ona književna djela koja su bila ideološki čista. U svrhu toga, Krajačić u svome programskome tekstu *Omladinska knjiga i njeni današnji zadaci* (1946.) zagovara kontrolu i purifikaciju dječje književnosti od svega „što nije valjano“:

Zbog toga treba ubuduće omladinsku literaturu staviti pod stručnu i strogo objektivnu kontrolu kritike i ono, što ne vrijedi bezobzirno odstraniti s literarnoga tržišta, ili uopće ne dopustiti da se na njemu pojavi. S tim u vezi napominjem, da bi bilo prijeko potrebno da se učini revizije dosadašnjih edicija iz oblasti omladinske književnosti, pa da se odstrani sve što nije valjano i što nije u mogućnosti da oplemeni duševni život djeteta u duhu današnjih potreba. Mnogo bi se tu našlo korova, a na taj bi se način ne samo pročistilo tržište omladinskih knjiga, nego bi se, što više, stvorila i veća mogućnost prodaji valjanih, u domovinskoj borbi nastalih ili kasnije napisanih omladinskih knjiga. (Krajačić, 1946: 13)

Navedenim postupcima „kultura i ideologija postaju sinonim, jer im je cilj [bio] zajednički – stvaranje novog društvenog sistema“ (Doknić, 2013: 11).

Nadalje, poslijeratna je dječja i književnost za mladež bila „vrlo oskudna na originalnim djelima i na valjanim piscima“ te se većinom „forsirala“ strana, poglavito sovjetska, i to najčešće ruska, literatura, pa otuda i pojava da tržištem dominira većinom prijevodna književnost dok je „originalnih knjiga od originalnih domaćih pisaca [iz] oblasti dječje književnosti veoma malo [...]“ (Krajačić, 1946: 12). Do te su pojave doveli navedeni postupci kontrole učinivši to da je dječja književnost bila reducirana na neznatnu količinu književnih djela koja su ideološki bila prihvatljiva novouspostavljenoj političkoj-društvenoj garnituri. Stoga je komunistička vlast bila prinuđena svojevrstu „rupu“ popunjavati upravo djelima preuzetima većim iz sovjetske, najčešće ruske književnosti, koja su bila „jamstvo ideološke čistoće“ (Majhut, 2008: 198), a to onodobno primjećuje i sâm G. Vitez:

U godinama odmah iza Oslobođenja imali smo nerazmjerno velik broj prevedenih stranih djela za djecu, i to gotovo isključivo ruskih: izdavači su tada smatrali, da tu neće pogriješiti u pogledu idejne čistote djela, pa se prevelo i izdalo, pored zaista vrijednih, i dobar broj djela sasvim prosječne, pa i sasvim slabe vrijednosti. U tom periodu, posve nepravedno, vrlo su malo prevedena djela zapadnoevropskih i američkih pisaca (Vitez 1952:266).

Iz ovoga je citata razvidno da je Vitez već na samome početku svoje uredničke karijere uvidio negativne strane takve isključivosti u dječjoj književnosti jer

smatrati gotovo cjelokupno književno stvaralaštvo na Zapadu kao moralno i umjetnički defektno i štetno za naše čitaoce samo zato, što je stvoreno i što se stvara na području, gdje je na vlasti građanska kapitalistička klasa, bilo bi u najmanju ruku jednostrano generaliziranje, dogmatski i formalistički ograničeno (Vitez 1952:267).

Usprkos tome, brojniji su ipak bili oni koji su upozoravali na štetnost zapadnoga utjecaja na sve ljudske sfere, a poglavito one koje su se odnosile na djecu i mladež.¹¹²

Stav o ideološkoj neupitnosti sovjetske, odnosno ruske književnosti, načelno se zadržao sve do 1948. godine kada ponovo dolazi do radikalnih društveno-političkih promjena u Jugoslaviji, a koje su se odrazile i u umjetnosti i kulturi. Naime, kao vodeća socijalistička zemlja na svjetskom ideološko-političkom planu, SSSR je imala vrlo velik utjecaj i na tadašnju Jugoslaviju, kako na državnome i društvenome planu, tako i na području umjetnosti i znanosti. Takvo se stanje zadržalo sve do sukoba s Informbiroom 1948. godine i službenoga političkoga odvajanja od staljinističkih nazora, a time i raskida dotadašnjih čvrstih veza između SSSR-a i Jugoslavije te otvaranja prema Zapadu, kada oživljavaju „razgovori o slobodi stvaralaštva, odnosu komunističke djelatnosti i umjetnosti, probijanju partijskih estetsko-tematskih okova“ (Radelić, 2006: 161). Te se promjene ipak nisu odmah odrazile i na umjetničko-kulturnome polju, pa je prethodno i naglašeno da se radilo o načelnome stavu:

[...] u narednim desetljećima jugoslavenskog/hrvatskog socijalizma, socrealizam nije nestao kao spužvom izbrisan te su njegovi estetički i ideološki obrasci na specifičan način i dalje cirkulirali kako umjetničkim tako i javnim političkim diskursom. (Kolanović, 2012: 175)

Ipak, nakon 1948. godine sovjetska, napose ruska, prijevodna književnost polako nestaje kao okosnica inozemnih izdanja, ali se još uvijek s određenom dozom skepse gledalo prema zapadnim (književnim) tvorevinama:

Uz načelnu otvorenost prema Zapadu, simboličke tvorevine koje su pristizale s te strane bile pod lupom, naročito kad je riječ o popularnokulturnim utjecajima. (Kolanović, 2013: 210)

U tom se kontekstu naročito oprezno trebalo pristupati dječjoj prijevodnoj književnosti:

Dok se odraslom čitatelju može dati u ruke knjiga čak i sa potpuno suprotnom ideologijom, jer se radi o čitaocu, koji ima formiran pogled na život i svijet, dotle za neizgrađene čitaoce, u ovom slučaju djecu, to se ne može činiti. Prema tome, izbor strane literature za djecu ograničeniji je nego za odrasle. (Vitez 1952:266)

¹¹² Primjerice, 1965. godine Ivan Sep, tadašnji delegat iz Vukovara, ukazao je na Petom kongresu Saveza komunista Hrvatske na štetne utjecaje koji dolaze sa Zapada te iskazao svoju zabrinutost „da se prodaje i reklamira šundliteratura, traperice, twist, western, sladunjavi filmovi i drugi „prozapadnjački proizvodi“ masovne kulture koji utječu na odgoj mladih“ (Radelić, 2006: 324), no taj njegov proglas kod javnosti nije imao snažnijega odjeka. S druge strane, državni je vrh ipak povremeno morao intervenirati po pitanju čudoređa što se manifestiralo, primjerice u zabranama pojedinih književnih naslova, kao primjerice romana *Čangi* Alojza Majetića.

Nakon te sudbonosne 1948. godine jugoslavenska je Republika postepeno počela podlijevati zapadnim utjecajima, napose onim američkim, što se očitovalo u svim kulturno-umjetničkim sferama: književnosti, glazbi, filmu, kazalištu, slikarstvu kao i različitim segmentima svakodnevice. No, u jugoslavenskoj svakodnevnoj praksi stvarnost je bila ipak malo drugačija:

Svirao se i pevao rokenrol, ali i revolucionarne pesme i pesme o Titu; gledali su se američki filmovi, ali su se gledali i filmovi o NOB-u i revoluciji; deca su gledala Diznijeve crtane filmove, ali su i polagala pionirsku zakletvu i nosila crvene marame, pila se koka-kola, ali se proizvodio i ruski kvas; išlo se na gitarijadu, ali i na slet povodom Dana mladosti; Beograd se dičio zgradom Doma sindikata, građenom u socrealističkom stilu, a sedište Partije je bilo smešteno u novoizgrađenom oblakoderu u američkom stilu; na ulicama je bilo najviše „fića“, ali je bilo i „ford-mustanga“. (Vučetić, 2013: 219)

Još jedan događaj koji je također označio prekretnicu za razvojni tijek književnosti veže se uz 1952. godinu. Naime, na III. kongresu Saveza književnika Jugoslavije u Ljubljani, kojemu je prisustvovao i sâm Vitez¹¹³, a koji se održao od 5. do 7. listopada 1952., Miroslav Krleža, pisac koji će postati „središnja osoba hrvatskoga književnog Novocenta [...] i najveća književna pojava cjelokupne hrvatske povijesti“ (Frangješ, 1987: 284), četiri godine nakon Informbiroa i raskida odnosa s SSSR-om, izložio je svoj čuveni programski referat u kojem je naglasio da se književnost treba osloboditi svih ideoloških stega. Taj govor označio je prekretnicu za slobodu umjetničkoga stvaralaštva i simbolički predstavio prekid s jugoslavenskom praksom socijalističkoga realizma te ujedno označio i završetak tzv. *sukoba na književnoj ljevici* iz razdoblja između dva svjetska rata. Tada dolazi do pojave primjetnijega slabljenja političkoga pritiska na jugoslavensku književnost i umjetnost, a Jugoslavija se sve više počinje otvarati prema ostatku svijeta i utjecajima Zapada, mnogo više nego druge zemlje iz Istočnoga bloka.¹¹⁴ U tom kontekstu valja napomenuti da je te iste 1952. godine u Zagrebu osnovan časopis *Krugovi, mjesečnik za književnost i kulturu* (1952. – 1958.), oko kojega su se okupili pripadnici novoga, po časopisu nazvanoga, *krugovaškoga* naraštaja književnika, a koji su bili „okrenuti zapadnjačkom kulturnom toposu“ (Kolanović, 2013: 192). Jedni od najpoznatijih *krugovaša* bili su hrvatski književnici Ivan Slamnig i Antun Šoljan, koji su te iste, 1952. godine, objavili prijevodnu zbirku pjesama *Američka lirika* u kojoj su donijeli izbor od četrdesetak pjesama američkih antologijskih pjesnika poput Thomasa Stearnsa Eliota, Eadgara Allana Poea, Ezre Pounda, Roberta Frosta, Whalta

¹¹³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. III. kongres Zveze književnikov Jugoslavije.

¹¹⁴ Ipak „manje stroža ograničenja putovanja, veća raznovrsnost u mišljenjima i pojavljivanje potrošačke kulture bila su obilježja života i u mnogim istočnoeuropskim državama sredinom 1950-ih“ (Yeomans, 2013: 91).

Whitmana, Hermana Melvilla i dr. što je, uz pojavu časopisa *Krugovi*, bila „simbolička gesta otvaranja prema simboličkom prostoru Zapada i angloameričkom modernizmu“ (Kolanović, 2013: 192). Svi navedeni postupci ipak nisu predstavljali nedvosmisleni pojavu koja se odvijala bez poteškoća:

Navedeno je otvaranje Zapadu redovito pratila istodobna kritika koja nije 1948. u potpunosti nestala s pozornice javnog diskursa. Dapače, ona se nastavljala i to nerijetko u vrlo žestokom obliku, ali nikad više nije imala onaj stupanj homogenosti kao što je to bilo u razdoblju do 1948. (Kolanović, 2013: 192)

Također, pedesetih godina 20. stoljeća pojavljuju se i popularni časopisi poput *Plavog vjesnika*, kolokvijalno znanoga i kao *Plavac* (1954. – 1973.) i *Svijeta* (1953. – 1992.), a nešto kasnije i *Džuboksa* (1966. – 1968.; 1974. – 1985.), *Pop Expressa* (1969. – 1970.) „koji su rasprostirali zapadnjačke, prvenstveno američke, utjecaje. Zemljom se širila zapadnjačka moda i glazba, a Amerika je sve više utvrđivala svoje utopijske konotacije“ (Kolanović, 2013: 193). Ta nova strujanja u dječjoj ubrzo su se odrazila i u dječjoj i književnosti za mladež što znatno utječe na njen daljnji tijek i razvoj.

4. 2. Sudbina bajke i stripa u Drugoj Jugoslaviji

Razdoblje od 1945. do 1956. godine Majhut (2008) naziva *drugom fazom* u periodizaciji hrvatske dječje književnosti (koja je tada bila u sklopu jugoslavenske književnosti), a koju obilježava odsustvo „trivijalne književnosti, te homogenost [...] u kojoj ne postoji sukob nekanonske i kanonske književnosti“, ali i postojanje mnogobrojnoga „revolucionarnoga šunda“ koji se znatno razlikuje od „ustaljenih formi trivijalne književnosti koje su čvrsto ukorijenjene u građanskim, zapadnim kulturama“ (isto, 198). Majhut, nadalje, naglašava kako su se u tom razdoblju, a naročito neposredno po završetku Drugoga svjetskoga rata, promjene u dječjoj književnosti najviše očitovale u njenom *sustavu*, u kojem se „trebalo odstraniti sve one vrste koje ne mogu nositi poruku Revolucije“ (isto, 194) poput bajki i pustolovnih romana kakve su pisali Karl May, Zane Grey, Edgar Rice Burroughs, Alexandar Dumas, Arthur Conan Doyle i drugi, zatim u *institucijama dječje književnosti* poput časopisa i knjižnica, koji su nastali za vrijeme NDH, a koji su u novom razdoblju bili ukinuti (dječji časopis *Smilje* ili *Knjižnica za mladež*, koje je oboje izdavao PKZ (isto, 196)). Majhut također smatra (2008: 197) da su se promjene očitovale i u odabiru *pisaca*, koji je „išao“ po ideološkom ključu, dok su oni drugi doživjeli „književnu smrt“ (Jagoda Truhelka, Verka Škurla-Iljić, Štefa Jurkić, Zlatko Špoljar, Josip Cvrtila i dr.).

Kako se na tadašnjoj književnoj dječjoj pozornici postavilo važno pitanje, koje je bilo načeto još tridesetih godina 20. st., a koje je glasilo: „Ima li bajci mjesta u (socijalističkoj) dječjoj književnosti?“, valjalo bi razmotriti kakve je Vitez o tome imao stavove. Iz nedatiranoga dokumenta¹¹⁵, o kojemu sam iz Vitezova sačuvanog referata¹¹⁶ saznala da je nastao u travnju 1959., doznaje se da je Centar za dječju knjigu i štampu, koji je tada djelovao u Savezu društva „Naša djeca“ NRH, priredio savjetovanje o bajkama, na koje su se prijavili G. Vitez, Dragan Lukić, Staša Jelić, Stjepan Jakševac, Matko Peić, Mirko Jirsak, Zlata Perlić, Marijan Košiček, Zlata Kolarić- Kišur, Milica Buinac i Berislav Nikpalj. Oni su pripremili referate koji su trebali s različitih aspekata (književnih, pedagoških, psiholoških, društvenih itd.) progovoriti o problematici bajke. Iz već spomenutoga Vitezova referata saznajemo da je Vitez 2. travnja 1959. godine u Centru za dječju književnost u Zagrebu održao predavanje u kojemu je brojnim argumentima stao u obranu bajke pa je referat i naslovljen *Borba za bajku*:

Što se tiče „Čardaka ni na nebu ni na zemlji“, zamislite zamisao tog narodnog pripovjedača o čardaku koji nije ni na nebu niti na zemlji. To je vrlo smjela, vrlo lucidna fantazija. Zar taj „Čardak“ nije jedna relejna stanica za Mjesec? To je mogućnost zaključka. O tome govori i Gorki, i kod njega se otprilike to slično može protumačiti.

[...]

Odlaženje čovjeka u morske dubine nastalo je naravno davno prije podmornica, a leteći sagovi, o kojima govori Gorki, nisu ništa drugo nego današnja letala, samo u jednoj naivnoj fantaziji.

Osim toga poznata je priča o čizmama, kojima, kad se obuku, može se preći sedam milja: pa priča o čarobnom ogledalu – kako se događaji na daleko vide. Zar televizor nije nešto slično? Pa tako je i s ovim čardakom. Zar to nije smjelost fantazije – zamislite jedno uporište na putu u svemir!

Dakle, nije bitno, kod bajke sama priča, sami rekviziti. Oni su zato da daju nekakvu radnju, da možda okrilate fantaziju i da mogu jednu tako veliku stvar jače da osvijetle da je vidi onaj koji sluša i onaj koji čita. Homerova Ilijada nastala je u brončano doba, ali ona nam i danas itekako čini veliko zadovoljstvo kad je čitamo i razmatramo. U tome je stvar. Ne možemo na jednu literaturu gledati grubo sociološki. Htio sam reći, da kad danas pišemo uz pomoć fantazije, onda, razumije se, u priču ulaze današnji odnosi današnjeg čovjeka. Ti odnosi će danas naravno biti sasvim drugačiji. Bilo bi smiješno da pisac moderne bajke upotrebljava kralja. Ako već piše, onda će pisati o kralju i kraljevićima s jednog sasvim drugog stanovišta. [...] Ali mislim, ako je u starinskoj bajci kraljević, a mi smo protiv monarhije, pa da zato tog kraljevića izbacimo iz priče, nema smisla. Nije bitan kraljević.

¹¹⁵ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Poziv na savjetovanje o bajkama, strojopis, nedatirano.

¹¹⁶ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Borba za bajku“, 2. IV. 1959., strojopis, nenumerirano; pretpisano 1978. kao prilog za studijske razgovore XVIII Jugoslavenskog festivala djeteta u Šibeniku.

Za vrijeme NOB u Slavoniji bio je jedan partizan, heroj, koji je uzeo partizansko ime Tarzan. Prije rata pa i danas kad se govori o Tarzanu, smatra se da je to nekakva šund-literatura. Taj partizan je to čitao i nije mu ništa ostalo kao glavno, osim smjelosti, spretnosti glavnog junaka Tarzana u džungli. [...] Dakle, kada je čitao Tarzana, stekao je pojam o smjelosti, snalažljivosti i hrabrosti. To je glavni sadržaj u jednom djelu, a ne rekviziti. [...] bajka je način pričanja, bajka nije ništa drugo nego jedna vrsta poezije. Ja sam jedamput isticao primjer gdje se može i o NOB-i pisati bajke. To je nešto kao Čopić s bajkom o sestri Koviljki. Naravno, ta bajka nije činjena ondašnjim prastarim, rekvizitima, nego današnjim. To je poetiziranje, odnosno približavanje činjenicama, jer svaka je bajka bazirana na izvjesnoj nerealnosti. [...] [bajka] je jedna vrsta poetskog jezika. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Borba za bajku“, 2. IV. 1959., strojopis, nenumerirano)

Osam godina nakon Vitezova referata, gotovo identično postupit će i M. Crnković u knjizi *Dječja književnost* (1967: 22), u poglavlju *Svrishodnost uklapanja bajke u dječju književnost*, gdje će se zauzeti za egzistenciju bajke u dječjoj književnosti. Vitez se u svom referatu u jednom njegovom dijelu poziva na ruskoga književnika Maksima Gorkoga, kojega parafrizira i sâm Crnković:

Izmišljanja nisu jednostavno izmišljotine, ona su izraz narodne težnje za pobjedom nad prirodom, uvjerenja u tu pobjedu. Leteći sag je predviđanje aviona, čizme od sedam milja modernih prometnih sredstava, čarobni kristal znači težnju za onim što je djelomično ostvario televizor, živa voda za djelotvornim lijekovima, zmajevi i zli duhovi slikoviti su prikaz pošasti i bolesti pred kojima je narod bio nemoćan ne gubeći ipak nikada vjeru da će ih jednom moći pobijediti, čarobne prelje i tkalje koje za jednu noć opredu i otkaju goleme količine pređe ili vune prva su zamisao kasnijih tekstilnih strojeva itd.

Suvremeni svijet progutao je kraljeve i oni su samo neopasan rekvizit bajke. Uostalom, kraljevi su često u bajkama zli i okrutni, a često i nisu pravi kraljevi, nego predstavnici naroda. Kad siromašni narodni junak pobjedi i dobije ruku kraljeve kćeri, narod pokazuje svoje uvjerenje da bi sam mogao uzet vlast u ruke. (Crnković, 1967: 22)

Kao što su brojni teoretičari i književnici tridesetih godina 20. st.¹¹⁷ zagovarali da se bajka doslovno „spali na lomači“ (Lovrak, 1934: 272), sličnu je sudbinu doživio i strip, koji u Hrvatskoj također nije bio „pošteđen stigme ideološke nepodobnosti“ (Krulčić, 1991: 20). Vitez je također bio jedan od onih koji su o stripu imali negativan stav naglašavajući kako „strip u prvom redu navikava dijete na površnost“ (Vitez 1952: 264).

Braća Neugebauer, Walter kao stripski crtač i Norbert kao scenarist, te scenarist Marcel Čukli, u pokušaju nastavka tradicije izlaženja domaćega zabavnoga tiska, krajem 1945. godine pokreću novi stripski časopis *Narodni zabavnik*, koji je bio svojevrsni nastavak ranije

¹¹⁷ Stjepan Kranjčević, Mato Lovrak, Dalibor Vučica, Tomislav Prpić i dr. bili su jedni od najistaknutijih kritičara bajke. Više o tome vidi u Lovrić Kralj (2014: 25).

pokrenutoga časopisa *Zabavnik*¹¹⁸, a koji kod novih, komunističkih vlasti, biva zabranjen bez ijednog tiskanog broja.¹¹⁹ Tada dolazi je do petogodišnjeg perioda „izopćenja (svojevrnog „indexa“) stripa sa stranica tiska, popularne kulture i javnog života uopće“ (Krulčić, 2009: 93) pa sličnu sudbinu doživljavaju i drugi tek pokrenuti tjedni stripski časopisi poput *Novog svijeta*,¹²⁰ humorističkih listova *Osa*¹²¹ i *Patak*¹²² pokrenutih u Zagrebu ili osječkog *Magneta*¹²³ i *Glasa Slavonije*¹²⁴, da bi 1945. godine u Zagrebu KPH pokrenula humoristički tjednik *Kerempuh*, koji je izdavala Narodna fronta Hrvatske. Time se uspješno nastavila „zagrebačka tradicija visoke likovne vrijednosti onih grafičkih vrsta koje se izražavaju u novinskom tisku, u prvom redu karikature“ (Aljinović, 1998: 16), pa su se svi stripski autori i scenaristi, koji su djelovali u netom zabranjenim tiskovinama, endehaškom *Zabavniku* i stripskim časopisima između dva svjetska rata, aktivno uključili u njegov rad (većina od 1946. godine).¹²⁵ Tako se strip, barem na neko vrijeme „začahurio [...] u kratkoj formi aktualnog političko-satiričkog komentara ili kratke priče za mališane“ (Aljinović, 2009: 109), koja je imala dužnost komentirati dnevno političku situaciju u zemlji, pogotovo švercere, špekulante i

¹¹⁸ Dana 17. rujna 1941. braća Neugebauer i M. Čukli, tiskaju nekoliko desetaka probnih, odnosno „nultih“ primjeraka lista *Zabavnik* ispunjenoga većim dijelom Walterovim stripovima, kojega su tadašnje vlasti zabranile. Braća su ubrzo napravila ustupak ustaškim vlastima „ubacujući“ dva stripa (*Ustaša radi* i *Nastaša mudruje*) na temu ilegalne ustaške borbe protiv režima Kraljevine Jugoslavije, što ipak nije imalo pozitivni učinak na vlastodršce jer stripovi nisu odgovarali duhu „novog poretka“. S obzirom da su stripovi bili dobro prihvaćeni u široj javnosti, vlast je zbog političkih i ratnih neprilika u tadašnjoj NDH, nastojala pridobiti naklonost građana pa je tako 9. svibnja 1943. dopustila pokretanje *Zabavnika*, časopisa koji hrvatski teoretičari stripa smatraju „izdanjem vrhunske vrijednosti, nešto najbolje što se pojavilo u povijesti stripa na ovim prostorima (a zaslužuje pozornost i u svjetskim okvirima)“ (Aljinović, 2011:104). Izdavač je bila Promičba Ustaške mladeži, koja je bila u vlasništvu Ustaškog nakladnog zavoda. Crtači novog časopisa bila su renomirana imena poput Andrije Maurovića, Waltera Neugebauera, Ferde Bisa i Alberta Kinerta (pseudonim Toma Božić), zajedno sa scenaristima Norbertom Neugebaureom, Stankom Radovanovićem (pseudonim S. R. Žrnovački), Marcelom Čuklijem i Franjom M. Fuisom. To je ujedno bio i prvi hrvatski stripski časopis koji je bio tiskan u četverbojnoj tehnici, odnosno u „punom“ koloru. U razdoblju od 1941. do 1945. godine unatoč svim pokušajima vlasti, strip ipak nije u potpunosti bio uklonjen jer se zadržao u vidu grotesknog izraza u novim raznim dnevnim (*Novi list*, preimenovan u *Nova Hrvatska* i *Hrvatski list*) i tjednim publikacijama (*Ustaška uzdanica*, *Bič (Šilo)*, *Satyriscusova humoristička knjižnica*, *Vrabac*, *Pokret*, *Hrvatska krila*, *Borac-Der Kämpfer* i *Vojnik* preimenovan u *Hrvatski vojnik*). Kompletanu bibliografiju stripova spomenutih dnevnih listova i tjednika pogledati u Aljinović (2011: 87-119).

¹¹⁹ Više o *Narodnom zabavniku* vidi u Aljinović (1998: 16) i (2009: 97-99; 107; 109).

¹²⁰ Više o *Novom svijetu* vidi u: Macan (2007: 20-21); Aljinović (2009: 105-106; 108).

¹²¹ Više o *Osi* vidi u: Aljinović (2009: 104-105; 108).

¹²² Više o *Patku* vidi u: Macan (2007: 19.-20); Aljinović (2009: 102-104; 108).

¹²³ Više o *Magnetu* vidi u: Macan (2007: 20); Aljinović (2009: 106; 108).

¹²⁴ Više o *Glasi Slavonije* vidi u: Macan (2007: 21); Aljinović (2009: 106.; 108).

¹²⁵ Braća Neugebauer su kao uigrani tim objavljivali kraće humoristične stihove uz poznate i od publike vrlo dobro prihvaćene Norbertove rimovane dijaloge, dok su W. Neugebauer i M. Čukli zbog zabrane potpisivanja punim imenom koristili zajednički pseudonim „Vanič“ (u stripu „Tomo Funtaš“ (1946.-1948.)), zatim Ivan Kušanić, Ismet (Ico) Voljević koji je od 1950. počeo izdavati svoj poznati serijal *Grga Protokol*. U listu su još surađivali akademski slikar Ivo Režek, akademski slikar, književnik, filmski i kazališni redatelj Fadil Hadžić, koji je u to vrijeme bio i urednik *Kerempuha*, a koji se ispod svojih karikatura potpisivao pseudonimom *HaF* i ostali. Smatra se da je Hadžić bio jedan od onih koji su preko *Kerempuha* strip uveli u socijalizam. Prema Aljinović (1998: 16). Više o *Kerempuhu* vidi u: Krulčić (1986: 22-23); Macan (2007: 15-19); Aljinović (1998: 16-17); Aljinović (2009: 100-102; 107-111).

ostale koji su se po mišljenju vlastodržaca nalazili i trebali naći na udaru društvene kritike. Nadalje, dana 5. siječnja 1946. u glasilu KPJ *Borba*¹²⁶ i nekoliko dana kasnije u omladinskom listu *Mladost*¹²⁷ objavljeni su oštri komentari o pojavi stripa u društvu. Strip je u tom razdoblju bio predstavljen kao nepoželjno štivo bez ikakve umjetničke vrijednosti. Nazivan je „opasnom razonodom“ (Pavletić, 1951: 2), šundom, odnosno prema riječima književnika, ideologa i glasnogovornika Agitpropa Jovana Popovića, „crnobertzijanskom erzac-robom na književnom tržištu“, koji je „doživeo pravi procvat u Pavelićevoj NDH“ te kao „otrovna roba“ sada „džiklja [...] u novostvorenoj narodnoj državi, kao korov u bašti narodne kulture“ i kako strip treba izbaciti iz javnog života „jer su naročito za vrijeme okupacije nastale razne navike koje sistematski treba uklanjati, među ostalim i pravilnom kulturnom politikom“ (Popović, 1946: 2). Smatralo se da strip „truje čitatelje“, da „terorizira djecu“, da se njime „baca blatom na pravilan odgoj naše omladine“, da predstavlja „zaglupljujuću drogu u književnom obliku“, da ima „antidržavni karakter i osnovni cilj da pojedinci na lak način gomilaju novce“, pa kao takav mora „nestati sa tržišta“ (Krulčić, 2009: 95).

Marginalizacija i negativan stav prema stripu, koji je nedvojbeno nastao pod izravnim utjecajem sovjetske partijske ideologije, zadržao se u Hrvatskoj i nakon sukoba sa SSSR-om i rezolucije Informbiroa (1948.), dakle sve do 1950. godine, kada postepeno dolazi do popuštanja u rigidnim partijskim stavovima te se strip polako reafirmira u svakodnevni javni život preko omladinskih i pionirskih časopisa¹²⁸. Naime, u dječjem listu *Pionirska zastava* (1950.-1951.)¹²⁹ počeo je izlaziti Maurovićev strip *Mimo i njegova četa*, a već sljedeće godine, 1951., u razmaku od svega 4 dana, dva nova domaća stripska uratka – u *Ilustriranom vjesniku* (1946.-1952.)¹³⁰ strip braće Neugebauer *Zakopano blago* te u omladinskom listu *Horizont* (1951.-1953.)¹³¹ Maurovićev *Meksikanac*, koji je nastao kao stripska adaptacija istoimene pripovijetke Jacka Londona. Nakon toga ubrzo izlazi u *Omladinskom borcu* (1951.)¹³², listu Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske i strip našeg, tada još mladog i neafirmiranog crtača i karikaturista, Vladimira Delača *Vuna Kićo, orasi Mićo*.

¹²⁶ Vidi: J. P. [Jovan Popović] (1946: 2-3).

¹²⁷ Vidi: Mišić (1946: 84.-86).

¹²⁸ Više o problematiki stripa u vrijeme neposredno nakon Drugoga svjetskog rata sve do njegove reafirmacije početkom pedesetih godina 20. st. u Hrvatskoj vidi u Macan (2007: 2009: 112-120); Krulčić (2009: 93-107; 2010); Draginčić (1984: 8-11); Aljinović (1996: 6-9; 1998: 17-19); Vladanović (2009: 35-42); Zupan (2010: 152-155).

¹²⁹ Više o *Pionirskoj zastavi* vidi u: Macan (2007: 23-2); Krulčić (2010).

¹³⁰ Više o *Ilustriranom vjesniku* vidi u: Macan (2007: 21-23).

¹³¹ Više o *Horizontu* vidi u: Macan (2007: 25-26); Krulčić (2009: 97-107).

¹³² Više o *Omladinskom borcu* vidi u: Macan (2007: 24-25).

Kako vidimo tradicija domaćeg stripskoga stvaralaštva nastavljena je u većoj mjeri kroz razne specijalizirane stripske revije. Osim spomenutih to su još bili *Pionir* (1951.-1953.)¹³³, *Vjesnikov zabavni tjednik* (1952.)¹³⁴, *Vjesnik u srijedu* (1952.-1977.)¹³⁵, *Horizontov zabavnik* (1952.-1953.)¹³⁶, *Globus* (1954.-1963.)¹³⁷, *Vjesnikov zabavnik Petko* (1952.-1953.)¹³⁸, koji se preimenovao u *Miki strip* (1954.)¹³⁹, a ovaj će se kasnije transformirati u *Plavi vjesnik* (1954.-1973.). Treba još spomenuti kako su u lipnju 1952. godine bila tiskana prva dva domaća poslijeratna stripa u obliku stripskih albuma, što je dodatno potvrdilo popularnost stripa kao reafirmiranoga medija.¹⁴⁰ Riječ je o stripu *Patuljak Nosko*, kojeg su izradila braća Neugebauer te stripu *Izgubljeni svijet* i *Mali prijatelj*, crtača Borivoja Dovnikovića-Borda i scenarista Marcela Čuklija.¹⁴¹ Zanimljivo je spomenuti kako je u *Omladinskom borcu* nekoliko mjeseci prije nego što će spomenuti stripovi biti tiskani u vidu stripskih albuma, Mirjana Buljan u svome članku analizirala dječje časopise *Radost* i *Pionir* gdje je iznijela, u tadašnje vrijeme, rijetko pozitivne stavove vezane za strip.¹⁴²

U vrijeme kada su spomenuti specijalizirani stripski časopisi bili u svom punom zamahu (1953.) u specijalnom tjednom izdanju *Vjesnika u srijedu* tiskan je članak,¹⁴³ tada još uvijek studenta na odsjeku povijesti umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, a kasnijega uvaženog profesora povijesti umjetnosti Radovana Ivančevića, u kojemu se iznosi prvi poznati kritički osvrt na strip kao samostalno umjetničko djelo, odnosno medij, od vremena njegove petogodišnje marginalizacije (1945.-1950.).¹⁴⁴ Otpor prema stripu će, međutim, i

¹³³ Više o *Pioniru* vidi u: Macan (2007: 27-28); Krulčić (2010).

¹³⁴ Više o *Vjesnikovom zabavnom tjedniku* vidi u: Aljinović (1999: 13-15); Macan (2007: 28-29).

¹³⁵ Više o *Vjesniku u srijedu* do 1954. godine vidi u: Macan (2007: 29-30).

¹³⁶ Više o *Horizontovom zabavniku* vidi u: Macan (2007: 30-32).

¹³⁷ Više o stripografiji prvog godišta *Globusa* vidi u: Macan (2007: 37).

¹³⁸ Više o *Vjesnikovom zabavniku Petku* vidi u: Macan (2007: 32-34); Krulčić (2010).

¹³⁹ Više o *Miki stripu* vidi u: Macan (2007: 36-37).

¹⁴⁰ Godinu dana ranije, u lipnju 1951., *Pionirska zastava* izdala je Disneyjev strip *Snježana i sedam patuljaka* kao prvi poslijeratni (i inozemni) stripski album. Inicijator prvih triju poslijeratnih stripskih albuma bio je tadašnji urednik *Pionirske zastave*, odnosno *Pionira*, Mladen Bjažić. Više o tome: Krulčić (2010).

¹⁴¹ Strip *Patuljak Nosko* bio je napravljen prema priči za djecu njemačkoga pisca Wilhelma Hauffa, a izašao je u boji u izdanju *Pionira*. Svoje premijerno izdanje doživio je u nastavcima ratnoga *Zabavnika* (1943.), a bio je i repriziran u *Pioniru* 1951/1952. godine. Strip *Izgubljeni svijet* stripska je adaptacija istoimenoga romana engleskoga pisca Arthura Conana Doylea, koji je izašao isto u izdanju *Pionira*. *Izgubljeni svijet* izlazio je u nastavcima u *Pioniru* (1951/1952.), kao i *Mali prijatelj* (u nastavcima 1952. godine). Oba su stripa doživjela zajedničko izdanje u obliku stripskog albuma (1952. godine). Vidi: Macan (2007: 27-28); Krulčić (2009: 95. i 103.; Krulčić (2010); Kukić Rukavina (2011: 43-51).

¹⁴² Više o tome vidi u: Buljan (1951: 10-11).

¹⁴³ Ivančević (1953: 5).

¹⁴⁴ Ivančević svoje opservacije o stripu temelji isključivo na Disneyjevim crtanim filmovima i stripovima te smatra kako se većem broju stripova „koji preplavljuju Ameriku i Evropu, a specijalno kriminalnim i ljubavnim (pornografskim) mora poreći ne samo umjetnička vrijednost nego i bilo kakva vrijednost“ (Ivančević, 1953: 5). Ivančević, povlačeći analognu usporedbu između filma i stripa, zaključuje „ako crtani film može biti umjetničko djelo, onda i pojedini kadrovi tog filma, pojedine slike (t.j. strip) mogu, s likovnog stanovišta biti umjetnička djela. Ali strip je posebna vrsta i ne može se posmatrati samo s likovnog stanovišta. On je isto tolika književna,

dalje biti prisutan, ali ne u tolikoj mjeri. Od tada će domaći strip polako, ali sigurno početi vraćati stari sjaj iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata.¹⁴⁵

U tom je razdoblju jedna od najvećih briga društva bila „kako [...] obraniti i zaštititi djecu od trivijalnog pripovijedanja“ (Majhut, 2008: 204), koje se odrazilo u „oživljavanju već prije Drugoga svjetskog rata prevođene literature koja je u 40-tim i 50-tim bila ili neobjavljivana ili je izlazila kao posve marginalna pojava“, zatim u „objavljivanju novih prijevodnih djela trivijalne književnosti“, u „prodor u stripa koji se frontalno doživljava kao inferiorna forma“, te u „golemoj popularnosti filma“, a kasnije i „televizije“ (isto). Prema Majhutu (2008: 206) društvo je te probleme nastojalo riješiti nizom „sistematskih mjera“ poput osnivanja *Savezne komisije za dječju štampu i literaturu* (1954.), Dječje knjižnice (1950.), šibenskoga *Festivala jugoslavenskoga djeteta* (1960.), uvođenje kolegija o dječjoj književnosti na *Pedagoškoj akademiji* u Zagrebu (1961.) te osnivanje književnoga časopisa *Umjetnost i dijete* (1969.).

4. 3. Godina 1956. ili početak modernosti u hrvatskoj dječjoj književnosti

Zbog svih razloga navedenih u prethodnome, ali i ovome poglavlju, početkom pedesetih godina 20. st. polako počinju popuštati ideološki okovi i postupno nastupa razdoblje slobodnijega umjetničkoga stvaralaštava i okretanja zapadnim tokovima. Veliku je ulogu u razvoju hrvatske dječje književnosti i njenom zaokretu prema modernosti imala 1956. godina, kojom Majhut (2008) započinje *treću fazu* u njenoj periodizaciji, a koja je danas u svim pregledima povijesti hrvatske dječje književnosti okarakterizirana kao početak modernoga doba hrvatske dječje književnosti. Tada se na dječjoj književnoj sceni pojavljuju hrvatski književnici Ivan Kušan i G. Vitez kao „začetnici i najavljiivači suvremenog pristupa, ali i funkcije dječje književnosti“ (Hranjec, 2006: 91). Ta je prekretnica došla u obliku Kušanova dječjega romana *Uzbuna na zelenom vrhu* i Vitezove zbirke poezije *Prepelica*. Nakon pojeve tih književnih uradaka

više se ne događa da tek povremeno neko djelo iskoči i približi se svjetskim tokovima, nego među suvremenima i sljedbenicima spomenutih autora neprestano ima pisaca

kao i likovna vrsta“ (isto). Također, pri kraju članka dodaje kako „dobar strip, kao umjetnički izraz našeg vremena, treba priznati za vrijedno i korisno umjetničko djelo. Apsolutna negacija nije nikakva kritika. Samo onda, kada se spozna prave vrijednosti i mogućnosti stripa, kada se prizna ono što je u njemu vrijedno i pozitivno, može se kritički odbaciti sva ona ogromna produkcija, koja nema nikakvih vrijednosti, nego je, šta više, društveno opasna i štetna“ (isto).

¹⁴⁵ Strip danas nazivamo devetom umjetnošću, a i do danas su o njegovoj teoriji i povijesti napisani brojni članci i rasprave. Također, u današnjem suvremenom društvu strip predstavlja značajnu oznaku modernoga društva i ne služi samo za zabavu i dokolicu već se koristi i u edukativne svrhe, primjerice u nastavi povijesti, zemljopisa, književnosti i slično (više o edukativnome stripu vidi u: Kukić Rukavina i Kukić, 2012.). Također, u Hrvatskoj danas postoje brojni poznati i priznati stripski umjetnici te mnoge internetske stranice, društva i manifestacije kojima je strip glavna tema te koje su organizirane kao vrlo živa zajednica.

čija se djela u potpunosti uklapaju u svjetske tokove dječje književnosti. Zbog toga godinu 1956. smatramo početkom moderne hrvatske dječje književnosti. (Težak, 2006: 279)

Vitez je tom svojom prvom zbirkom dječjih pjesama „skrenuo pažnju ne samo javnosti i književne kritike, nego i mnogobrojne dječje čitalačke publike, koja mu je ostala vjerna“ (Krklec, 1973: 14). Crnković je *Prepelicu* opisao kao „iznenađujuću“ te navodi da su u njoj „gotovo sve pjesme antologijske“ (Crnković, 1990: 111). D. Težak, s druge strane, ističe kako je Vitez u toj zbirci „deskriptivno-narativnu i emotivno-didaktičnu koncepciju tradicionalne dječje poezije zamijenio suvremenom koncepcijom ritmičko-leksičke nesputanosti, razigrane fantazije i moderne metaforike“, a njena je novina u odnosu na dotadašnju dječju poeziju, „izostanak didaktičnih i patriotskih pjesama“ (Težak, 2006: 280-281). Vrijednost te zbirke jest i u tome što Vitez „pronalazi u staroj pučkoj dječjoj poeziji elemente bliske dječjoj prirodi, koje su stariji dječji pjesnici više-manje zanemarili“, a koje je on „revitalizirao i pokazao kako modernost ne znači uvijek radikalno kidanje sa svime što je bilo prije, nego očuvanje umjetničkih vrijednosti bez obzira na vrijeme kada su dominirale i pokušaj da se one variraju u skladu sa suvremenim duhom“ (Težak, 2006: 282).

Vitez je vlastitom i originalnom poetikom, koju je utkao u svoje cjelokupno pjesničko stvaralaštvo za djecu, „može se reći, stvorio školu“ pa tako možemo govoriti o „vitezovcima kao nastavljačima Vitezove poezije“, u koje ubrajamo hrvatske pjesnike poput Ratka Zvrke, Stanislava Femenića, Mladena Kušeca, Zvonimira Baloga, Stjepana Jakševca, Paju Kanižaja, Dubravka Horvatića, Luku Paljetka (Crnković, 1990: 114-115):

Bez obzira na individualni umjetnički doseg Vitezovog dječjeg pjesništva, koji je nesumnjivo visok, najbitnije značenje njegove pojave jest u punoj afirmaciji toga pjesništva kao autentičnog književnog stvaralaštva. (Skok, 1972: 5)

Znakovito je da je ta pjesnička zbirka još iste godine bila objavljena na latinici, ćirilici i na slovenskome jeziku, što pokazuje silnu Vitezovu želju da odjednom izađe i predstavi se cjelokupnoj jugoslavenskoj dječjoj publici, a ne samo onoj koja ga je okruživala u republici u kojoj je živio i stvarao. Ta činjenica također dodatno potvrđuje tezu o Vitezovom nastojanju osvješćivanja dječjega književnoga bogatstva u tadašnjoj jugoslavenskoj državi. Bilo mu je važno da do djece cijele Jugoslavije dopre vrijedna umjetnička riječ, da djeca u svim jugoslavenskim republikama mogu čitati umjetnički vrijedne stihove. U svrhu toga bavio se i prevoditeljskim radom nastojeći da estetski vrijedna književna djela namijenjena djeci postanu dostupna i razumljiva ne samo onima koji su razumjeli tadašnji hrvatskosrpski jezik, nego i onima koji su govorili slovenski, ali i obrnuto. Kako je prevađao i s ruskoga i francuskoga jezika, također mu je bilo važno da kao urednik prvi u Jugoslaviji donese

prijevide tadašnjih suvremenih svjetskih dječjih pisaca čija su djela, prema njegovu sudu, ali sudu i mnogih drugih, bila neosporno vrijedna.

Prepelica je bila znakovita i po još jednoj činjenici – ta je zbirka pjesma i danas dobro prihvaćena među književnim kritičarima, a to je bila i neposredno po svom izlasku iz tiska:

Knjiga se Grigora Viteza može s pouzdanjem dati djetetu i s uvjerenjem, da je ono ne će s dosadom odbaciti, već nasuprot, još [će] je dugo i dugo čitati i sve više u njoj uživati. Tome će bezuvjetno svoj prinos dati i ilustracije [...] Svakako „Prepelica“ služi na čast i nakladniku („Prosvjeti“ u Zagrebu), pjesniku i ilustratoru. [...] „Evo knjige kojoj je suđeno da nikada ne stari, jer je kod svoga rođenja bila poprskana živom vodom poezije“. (Krajačić, 1956: 4)

Maštovita i inventivna, tematski raznolika i zanimljiva, a ipak ujednačena i cjelovita, ova knjiga ulazi u red naših najboljih ostvarenja te vrste. [...] Već u početku treba spomenuti da u ovoj knjizi nema, inače toliko uobičajene, banalne kliširane deskripcije, ishitrene metaforike i općih mjesta. [...] Sve u svemu, i poetski i i likovno jedna od najvrednijih i najljepših knjiga pjesama naše literature za djecu, koja se, uzgred budi rečeno, ne može pohvaliti s mnogo ostvarenja slične kvalitete. (Golob, 1956: 6)

[...] „Prepelica“ Grigora Viteza poletjela je i sigurno leti ka tom novom i nužnom u poeziji za djecu. (S. B., 1957: 4)

Što se modernosti na dječjem proznome planu tiče, tu se zasluge ponajviše pripisuju Kušan i njegovu književnome uratku *Uzbuna na Zelenom Vrh*u:

Obilježja Kušanova romana, koja su pridonijela ostvarenju modernije koncepcije dječjeg romana u odnosu na baštinu dječjeg romana koju je Kušan zatekao¹⁴⁶, možemo promatrati na razini dječjih likova, tipa akcionosti, afirmacije urbanosti, zanemarivanja vremenske determinacije, ležernosti i nonšalantnosti u iskazu, depedagogizacije i depolitizacije. (Težak, 2006: 283)

Taj je roman u povijesti hrvatske dječje književnosti okarakteriziran kao prvi žanrovski dječji roman:

To je prvi hrvatski dječji roman koji svoje pripovijedanje svjesno gradi na žanrovskom kriminalističkom romanu.¹⁴⁷ Kušan je parodirao obrasce krimića u potpunosti preuzevši njegovu strukturu u svoj dječji roman. (Majhut, 2008: 202).

¹⁴⁶ Autorica pri tome misli na realistički dječji roman lovrakovskoga tipa: „Preuzevši od Lovraka način oblikovanja dječjih likova i radnju s mnogo akcije i napetosti, [Kušan je] otišao [...] korak dalje u biranju motiva dječjih akcija koji prestaju biti tako racionalni, promišljeni i socijalnom situacijom opravdani kao kod Lovraka, gdje se djeca susreću uglavnom s ozbiljnim problemima koje žele riješiti, Kušanovi su junaci mnogo zaigraniji, ne rješavaju samo probleme na koje nailaze, nego i sami ponekad stvaraju probleme kojih nema u želji da im se u životu događa nešto uzbudljivo. Lovrakov svijet u kojem su djeca, svjesna društvenih promašaja, mali borci za socijalnu pravdu, Kušan je zamijenio svijetom dječje vedrine i razigranosti iz koje ipak proizlaze i društveno korisni rezultati.“ (Težak, 2006: 283-284).

¹⁴⁷ „Elementi zločina i detekcije dijelovi su i *Čudnovatih zgoda šegrt*a Hlapića te nekih drugih hrvatskih dječjih romana (*U radu je spas* (1885), *Borba i pobjeda* (1902), *Moglijev sin na putovanju* (1932) itd.) Tu međutim ne može biti govora o namjernom oslanjanju na postupke detektivskog romana.“ (originalna bilješka iz citiranoga članka).

U tom kontekstu Majhut dalje naglašava:

Gledajući iz perspektive tadašnjeg vremena, to nije bilo nimalo bezazleno: žanr je svojom strukturom u roman unio i građanske vrijednosti kao podlogu na kojoj je uopće i nastao. Duboki konzervativizam kriminalističkog romana koji se očituje u njegovom osnovnom nastojanju da zatvori i poravna pukotinu u stvarnosti koju je rastvorio zločin i da na taj način restaurira početno stanje i ponovno vrati ravnotežu u svijet u dubokoj je kontradikciji s revolucionarnim romanom u kojemu je stvarnost nešto što se mora prevladati u ime bolje budućnosti, nešto što se mora razrušiti da bi se na njenim temeljima podigao novi svijet. (Majhut, 2008: 202)

Time je Kušan probio „i književne i društvene granice“ (Majhut, 2008: 202), za razliku od Viteza, koji svojom zbirkom *Prepelica* „novinu u dječjoj poeziji ostvaruje svojevrsnim okretanjem unatrag, fundiranjem svog pjesničkog doživljaja u autentičnosti vlastitog sjećanja na djetinjstvo“ (isto).

Nadalje, „nakon 1956. ne samo što nestaje ideološka isključivost, pa se vraća i prognana trivijalna književnost, već pripovjedni postupci žanrovske književnosti polako osvajaju prostore unutar kanonske književnosti“ (Majhut, 2008: 208). Tada se i nakladnici sve više okreću Zapadu i već „prokušanim komercijalnim naslovima“ objavljenima još prije Drugoga svjetskoga rata poput književnih djela koja su napisali Z. Grey, K. May, A. Dumas, A. C. Doyle i drugih (Majhut, 2008: 199), a slično čini i Vitez. On tih godina, točnije 1957., istodobno utemeljuje i pokreće dva svoja najznačajnija i najutjecajnija nakladnička niza - Biblioteku *Vjeverica* i Biblioteku *Jelen* - od kojih će upravo u potonjemu najviše do izražaja doći zapadni utjecaji i „prokušani komercijalni naslovi“. Vitez tako tih godina pod svojim uredništvom objavljuje nekolicinu romana K. Maya, Z. Greya i drugih pisaca trivijalne književnosti, iako je o takvoj vrsti pripovjedi svojedobno imao negativno mišljenje, o čemu se 1952. godine, na početku svoje uredničke karijere, i javno očitovao. Vitez je tada isticao kako se izdavačka poduzeća u prvome redu moraju rukovoditi estetskim, a tek onda financijskim zakonitostima, pa u skladu s time ne bi trebala objavljivati djela kao što su to ona, primjerice, K. Maya:

Prilikom uvođenja novih privremenih privredno-financijskih mjera, poskupljenjem papira i izrade knjiga i postavljanjem izdavačkog rada na čisto privrednu bazu, izdavači su došli u situaciju, da izdaju sve više ona djela, koja se više kupuju, da bi ostvarila financijsku dobit. Tako su prisiljeni, da svoj rad i planove orijentiraju još više prema trgovačkom efektu. A izdavačko se poduzeće mora upravljati i drugim momentima, a ne samo trgovačkim. [...] Činjenica je, da bi još uvijek dobro išli kriminalistički i senzacionalistički romani i zabavna šundliteratura, kakve je bilo prije rata u izobilju, još uvijek bi se mnogo bolje prodavali romani i stripovi sa gangsterskim i cowboyskim sadržajem od mnoge dobre omladinske knjige, još uvijek bi se lakše prodao roman Karla Maya nego Mate Lovraka ili kojeg drugog dobrog omladinskog pisca, dok je odgojna i kulturna vrijednost obratna. To znači, da se

izdavač knjiga mora rukovoditi u prvom redu kulturnim, t. j. umjetničkim i odgojnim principima. (Vitez, 1952a: 265-266)

Kao urednik Vitez je tako razmišljao na samome početku svoje uredničke karijere, no svoje će mišljenje (ili samo nakladničku taktiku) desetak godina kasnije promijeniti, što potvrđuju komercijalni naslovi objavljeni pod njegovim uredništvom. Konkretno, on je u Biblioteci *Jelen* u razdoblju od 1959. do 1964. pod svojim uredništvom objavio čak četiri naslova (od kojih su tri bila objavljena i u paralelnome ćirilickome nizu) njemačkoga književnika K. Maya, o čijem stvaralaštvu, saznajemo iz prethodnoga citata, i nije imao previsoko mišljenje, a čije su naklade u svijetu dostizale vrtoglave tiraže i koji je bio iznimno popularan među tadašnjom čitalačkom publikom, ali ne i književnom kritikom. Tim je postupkom demantirao samoga sebe i očito pokleknuo pred financijskom dobiti. Nema sumnje da je za *Mladost* valjalo „namaknuti“ određena financijska sredstva i pronaći izvore financiranja brojnih nakladničkih nizova koje je uređivao, a *Mladost* izdavala. Promjena nakladničke taktike o navedenoj problematici vodi zaključku da se jednom kada se postane dio nakladničkoga sustava stavovi neminovno moraju mijenjati, i to u skladu s čitateljskim afinitetima i komercijalnom isplativošću naslova.

S druge je strane Vitez itekako bio svjestan činjenice da se davanjem primata financijskoj dobiti uvelike ugrožava kulturno-umjetnička komponenta u složenome procesu nakladništva, ali to ipak ne znači da se ne treba boriti protiv kiča i šunda u književnosti:

Meni kao uredniku najteže je pomiriti dvije osnovne stvari, a to je komercijalni imperativ i kulturnu misiju. To nikako ne ide, kako bi se to matematički reklo, u upravnom razmjeru. A kao što je poznato, izdavačka poduzeća su privredna poduzeća, a ne kulturne ustanove. Kultura je uvijek ugrožena, da tako kažem, njoj se uvijek prijeti [...] I čitava naša muka je da pomirujemo te dvije stvari. [...] Treba se boriti s kičem, sa šundom, a to nije lako, jer znamo da to ugadja ukusu prosječne publike. Zato smo mi više za to, da se, ako treba financijski pomoći, pomoć daje bibliotekama, da se osnivaju dječje biblioteke, jer računamo da će bibliotekari i oni koji kupuju knjige za biblioteke, ipak znati odabrati što je vrijednije, pa će dobra knjiga ipak time doći na pravo mjesto, do svog čitaoca. Takodjer tu mnogo mogu da pomognu i ostali prosvjetni radnici koji mogu djelovati na djecu i roditelje, kakve knjige treba da kupuju. (HŠM 35470 Vitez, Grigor 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Kratak razgovor o dječjoj književnosti*, strojopis, nedatirano)

Nadalje, uz spomenutu Biblioteku *Vjeverica* i *Jelen*, Vitez iste godine pokreće još dva nakladnička niza - Biblioteku *Zmaj* i Biblioteku *Orion* - od kojih će prvi, prema tematskome izboru naslova, biti vrlo sličan *Jelenu*, ali će za razliku od njega trajati svega godinu dana, dok će drugi niz donositi ozbiljnu suvremenu poeziju svjetskih pjesnika, napose onih francuskih. To će ujedno biti i jedini pjesnički niz kojemu je Vitez bio urednik, a djelomično i prevoditelj.

Godinu dana kasnije (1958.) Vitez pokreće još jedan nakladnički niz nazvan Biblioteka *Vesela družba*. Riječ je bila o bogato ilustriranim slikovnicama koje su originalno nastale u američkom Walt Disney studiju pa je riječ bila o nizu u kojem se po „prvi put kod nas izdaju popularne Disneyeve slikovnice“ (*Mladost*, 1961: 5). To je bio vrlo zanimljiv nakladnički niz s obzirom na američko podrijetlo, a onda i promjenu političke klime u Jugoslaviji koja je dopustila njegovu pojavu.

Godinu 1956. obilježio je još jedan značajan događaj. Naime, 15. svibnja 1956., u čast proslave tridesete obljetnice rada Radio Zagreba¹⁴⁸, emitiran je prvi televizijski program u Hrvatskoj, ali i Jugoslaviji¹⁴⁹ što je imalo značajnu ulogu u širenju opće kulture i zabave, ali je također i snažno djelovalo na dječju književnost. Dječji program na Televiziji Zagreb s redovitim emitiranjem započinje 1959. godine. O pojavi televizije i njenom prožimanju s dječjom književnošću Vitez je načelno imao pozitivno mišljenje, što je i zapisao u jednom nedatiranom rukopisnom *Je li to šansa*, pod podnaslovom *Televizija i dječja poezija* ističući kako „nema sumnje da je i to jedna mogućnost poetskog saobraćanja s djecom.“¹⁵⁰ Ipak, u intervju koji je za *Studio* dao novinaru B. Đorđeviću, izjavio je kako „postoji opravdana bojazan da televizija odvlači dijete (pa i odraslog) od knjige [...]. Dijete treba strpljivo navikavati na čitanje a televizor je u tome 'linija manjeg otpora'. Zato smatram da televizija treba na neki način da popravi, da nadoknadi, da djetetu približi knjigu.“ U tom je smjeru očito razmišljao kad je govorio da je to jedan od načina poetskog komuniciranja s djecom. O tadašnjoj vrlo popularnoj dječjoj emisiji *Mendin program* (1959. – 1965.), kojoj je idejni začetnik bio hrvatski novinar i književnik M. Bjažić, te koji je za nju napisao više od osamdeset scenarija, a koja je iznjedrila nezaboravne likove antropomorfiziranoga medvjedića Mende Mendovića i njegove tajnice Slavice¹⁵¹, Vitez nije imao previše visoko mišljenje, što je također izjavio u istome intervju: „Što se tiče 'Mendina programa', simpatična i odlična Slavica i njen šef Mendo zaslužuju program sastavljen s više invencije i više duha“. Možda je

¹⁴⁸ Radijska postaja Radio-Zagreb emitiranje programa započela je 15. svibnja 1926. godine. To je ujedno bila i najstarija radijska postaja u Hrvatskoj i na ovom dijelu Balkana (Matković, D., 1995: 47).

¹⁴⁹ Više o televiziji u Hrvatskoj vidi u: Matković, D. (1995).

¹⁵⁰ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Je li to šansa“, strojopis, nedatirano.

¹⁵¹ Božo Milačić, tadašnji urednik Programa Televizije Zagreb, godine 1958. poziva na suradnju hrvatskoga književnika i novinara M. Bjažića. Bjažić na to pristaje pa od 1958. godine postaje vanjski suradnik Televizije Zagreb, na kojoj će od 1960. do 1979. godine biti urednikom njenoga Programa za djecu i mlade. Kako je Bjažić do tada bio urednik *Plavog vjesnika*, u kojemu je u to vrijeme bio objavljen djeci omiljen Disneyjev strip „Švrčo“, zbog njegove popularnosti Bjažić još iste 1958. godine uvodi Švrču i u *Pionirski mozaik*, prvu stalnu televizijsku emisiju za djecu, koja će kasnije pod nazivom *Mali svijet*, „postati jednom od europskih najpoznatijih TV emisija te vrste“ (Kalinić Ahačić (2008: 36). Švrčo je ujedno bio i prva televizijska lutka. Zbog neriješenih autorskih prava, Švrčo je morao biti zamijenjen novom lutkom, medvjedićem Mendom Mendovićem, koju je izradio lutkar Ante Despot, a animirao ga je i igrao glumac Krsto Krnic. Njegovu tajnicu Slavicu glumila je tada mlada hrvatska glumica Slavica Kaurić-Fila. Više o *Mendinu programu* i Bjažiću kao uredniku Programa za djecu i mlade vidi u: Kalinić Ahačić (2008: 43-50; 77-114).

upravo ponukan time krajem 1966. godine Bjažić, tadašnji urednik dječjega programa Televizije Zagreb, Vitezu poslao pismu¹⁵² u kojemu traži pomoć i savjet kako unaprijediti televizijski dječji program. U Vitezovoj ostavštini pronašla sam Vitezov strojopisni koncept odgovora na Bjažićev upit, koji je nastao točno deset dana prije no što će Vitez preminuti¹⁵³. Vitez se na samom početku koncepta toga pisma ispričava da neće moći „iznijeti što i kako bih želio“ zbog prekratkog zadanog vremenskog roka za odgovor¹⁵⁴ jer je „za ozbiljnije razmatranje ovako složenoga problema potrebno daleko više vremena“. Možda je to, na neki način bila „sreća u nesreći“ jer je Vitez preminuo točno trinaest dana nakon primitka toga pisma. Da mu je Redakcija Televizije Zagreb kojim slučajem zadala duži rok za odgovor, danas možda ne bi bili poznati njegovi stavovi o tadašnjem dječjem televizijskom programu. Ovako u nastavku pisma saznajemo kako Vitez pitanje dječjeg televizijskog programa smatra „veoma važnim i gorućim, to najviše baš za zagrebačke emisije“ te moli da se njegove „tek ovako nabačene i nabacane misli uzmu samo kao dobronamjerne primjedbe“. Na samome početku upozorava kako se djeca „ne zadovoljavaju jeftinim duhovitostima“ i „improviziranim, na brzinu sklepanim stvarima“, kakvih je, prema njegovu mišljenju, u tadašnjem dječjem televizijskom programu bilo mnogo, te da takav način rada vodi ravno neuspjehu. Osvrće se i na prostorna i materijalna ograničenja u kojemu se stvaraju i izvode emisije za djecu, za razliku od, primjerice, zabavnih emisija u kojima su „dekoracije pretjerano luksuzne i smiješne, da to izgleda kao prava lažno lakirana kruna svega onoga lažnog što se u takvim kič-emisijama daje“ te da u tome „nema prave mjere“. Zabrinut je što se autori pri stvaranju dječjih emisija premalo služe umjetničkim književnim djelima domaćih i inozemnih pisaca. Nadalje, primjećuje kako bi pažnju valjalo usmjeriti na jezik kojima se služe oni koji se na televiziji obraćaju djeci, odnosno da on bude pravilan i bez barbarizama. Smatra i da televizija može učiniti mnogo po pitanju stvaranja dječjih čitalačkih navika i to prvenstveno kroz „reportažno-naučno-informativne emisije“, poput (tadašnje) dječje emisije *Mali svijet*. Takve bi emisije, smatra Vitez, mogle donositi priloge o prikazima različitih dječjih knjiga, „od beletristike do nauke“, ali i slikovnica, pa bi na taj način popularizirale čitanje među djecom i mladima. U pismu iznosi ideju o tome da bi se dječji televizijski program načelno trebao sastojati od dva osnovna tipa emisija – „reportažno-naučno-informativnih“ i „umjetničko-zabavnih“. Prvoj skupini pripadale bi emisije poput spomenutoga *Malog svijeta*, s time da bi toj emisiji trebalo dati „više zanimljivosti i živosti“,

¹⁵² HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4.. Pismo M. Bjažića, strojopis, 10. X. 1966.

¹⁵³ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Redakciji dječjeg programa RTZ*, strojopis, 13. X. 1966.

¹⁵⁴ U Bjažićevu pismu se navodi da Vitez svoje prijedloge Redakciji pošalje do 14. X. 1966.

a u drugoj skupini pripadali bi „dječji filmovi, teatarske priredbe svih rodova, muzika“. Vitez pohvaljuje beogradsku emisiju *Slovo na slovo* te predlaže kako bi zagrebačka televizija trebala stvoriti nešto slično, ali da pri tome ne treba kopirati. Na kraju napominje kako je za sve navedeno potrebna dobro uigrana ekipa, počevši od urednika, preko redatelja, kompozitora, scenografa, kostimografa i svih ostalih suradnika. Vitezovim riječima – za kvalitetan dječji televizijski program na prvome mjestu treba imati „smisla i volje“. Također, u jednom dijelu pisma zaključuje kako su djeca „veoma probirljiva, ali zato kad im se pruži nešto zaista pravo, nema zahvalnije niti iskrenije publike“. Vezano uz ovu temu, dodala bih još samo jedno - smatram da činjenica što je Vitez na Bjažićevo pismo odgovorio svega deset dana prije vlastite smrti svakako ide u prilog njegovoj profesionalnoj odgovornosti i upornom nastajanju da sve što je na bilo koji način povezano sa stvaralaštvom za djecu i mladež, napreduje i razvija se u pozitivnome, umjetničkome smjeru. Toliko mu je to bilo važno.

Na kraju dosadašnjega razmatranja o Vitezovu životu i djelo(vanju), njegovoj ostavštini te povijesno-društvenome okviru njegova profesionalnoga djelovanja te previranjima u tadašnjoj dječjoj književnosti, vrijeme je da se nešto pobliže kaže i o onome što je središnja tema ovoga rada – o Vitezovu uredničkome radu na nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Stoga će naredno poglavlje donijeti kratak pregled povijesti nakladničkoga poduzeća *Novo pokoljenje*, odnosno *Mladost* – poduzeća unutar kojih je Vitez osnovao, pokrenuo i uredio sve nakladničke nizove – te analizu svih trinaest nakladničkih nizova kojima je bio urednik. Te analize donijet će tehničke i poetičke odrednice nizova bez njihove međusobne komparacije ili donošenja zaključaka u kontekstu sveukupne Vitezove uloge kao urednika u povijesti hrvatske dječje književnosti. Takvi zaključci i razmišljanja bit će izneseni u poglavlju *Grigor Vitez – arbitar ukusa dječje književnosti u Drugoj Jugoslaviji*.

5. UREDNIČKI RAD GRIGORA VITEZA NA NAKLADNIČKIM NIZOVIMA ZA DJECU I MLADEŽ (1951. – 1966.)

Osim autorskoga (književnoga, publicističkoga i prevoditeljskoga), Vitez se paralelno bavio i uredničkim radom te bio (su)urednik većeg broja književnih časopisa, antologija, zbornika i drugih izdanja namijenjenih djeci i mladima. Vitez je svojedobno uređivao sljedeće književne časopise: *Narodna prosvjeta*, *Napredak*, *Hrvatsko kolo*, *Srpska riječ* (*Prosvjeta*), *Republika*, *Pionir*, *Radost* (čiji je bio i suosnivač), *Zmaj*, *Male novine*.¹⁵⁵ Uz navedena izdanja, Vitez je u posljednjih petnaest godina svoga života što osnovao, što započeo, a što od početka do kraja uredio čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež. Naime, sredinom lipnja 1950. godine zaposlio se u izdavačkom poduzeću *Novo pokoljenje*, koje se u studenom 1951. godine preimenovalo u *Mladost*, i tamo je do svoje smrti (1966.) radio kao glavni urednik za dječja i omladinska izdanja. Time se doživotno posvetio neposrednom izdavaštvu, uredništvu i utemeljivanju mnogobrojnih nakladničkih nizova za djecu i mladež, čime je ostavio neizbrisiv trag u hrvatskome (napose dječjemu) nakladništvu.

Danas je još sasvim malo onih koji o tom razdoblju i o toj Vitezovoj stručnoj djelatnosti mogu svjedočiti kao njegovi izravni suradnici i kolege, pa se izjava hrvatskoga novinara i književnika M. Bjažića može smatrati vrlo dragocjenom:

Kao što je imao divne ideje u poeziji i s lakoćom ih rješavao, tako je postupao i u izdavaštvu. [...] Vitez je kao dobar pedagog s lakoćom komunicirao s ljudima i nije bilo teško poslušati njegove savjete koji su uvijek bili dobronamjerni. Ni bolest ga nije u tome spriječila, a sve teškoće i boli pretočio je u najljepše stihove naše književnosti. (iz razgovora s M. Bjažićem, u ožujku 2014., u arhivu I. K. R.)

Iako izrečena od strane samo jednoga svjedoka toga vremena, izjava ipak ide u prilog Vitezova profesionalnoga i predanoga odnosa prema izdavačkome i uredničkomu poslu.

Koje je sve poslove kao urednik u *Mladosti* obavljao, vlastoručno je zapisao na jednom nedatiranom dokumentu pod rubrikom *Poslove koje obavlja*:

Čitanje i ocjena pristiglih rukopisa i knjiga, prevedenih i pripremljenih djela, sastavljanje planova izdavanja, vođenje pojedinih biblioteka (urednički): „Vjeversica“, „Palčićeve“, „Jelen“, „Orion“, slikovnice. Opća briga za sve ostale biblioteke. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Poslove koje obavlja* kombinirano strojopis i rukopis, nedatirano)

Ovo će poglavlje donijeti kratak pregled povijesti izdavačko-knjižarskoga poduzeća *Mladost* – poduzeća unutar kojega je Vitez osnovao, pokrenuo i uređivao svih trinaest

¹⁵⁵ Pojedina ostala neperiodička izdanja koja je uredio popisana su u poglavlju 9. *Prilozi*; 9. 2. *Bibliografija ostalih izdanja koja je Vitez uredio*. Zbog opsežnosti Vitezova uredničkoga rada na serijskim publikacijama kao i ograničenja teme ovoga rada, o tom dijelu Vitezove stručne djelatnosti u ovome radu neće biti riječ.

nakladničkih nizova – a zatim i detaljnu analizu svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik.

5. 1. O izdavačko-knjižarskom poduzeću *Mladost*

Izdavačko-knjižarsko poduzeće *Mladost*, u kojemu je Vitez bio zaposlen posljednjih šesnaest godina svoga života i unutar kojega je osnovao, pokrenuo i uredio brojne nakladničke nizove te uredio velik broj ostalih neperiodičkih izdanja za djecu i mladež, kao nakladnik djelovalo je od 1951. godine preimenovanjem izdavačkoga poduzeća *Novo pokoljenje*, osnovanoga još 1947. godine od strane Centralnoga komiteta narodne omladine. To se preimenovanje dogodilo u studenome 1951. godine kada Omladinsko izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje* u Zagrebu odlukom upravnoga odbora mijenja naziv u Izdavačko poduzeće *Mladost*, s odlukom da će poduzeće i dalje izdavati istu vrstu literature kao i do sada.¹⁵⁶ Sjedište *Mladosti* bilo je u Zagrebu (Ilica 30), u nekadašnjoj kući poznatoga hrvatskoga knjižara, nakladnika i tiskara Stjepana Kuglija¹⁵⁷. Ideja tadašnjega direktora *Mladosti* Ladislava Indika i direktora *Zagrebačkog knjižarskog poduzeća*¹⁵⁸ Branka Juričevića o tome da se *Mladost* i *Zagrebačko knjižarsko poduzeće* spoji, naišla je na podršku Radničkih savjeta pa 1. siječnja 1957. dolazi do njihova spajanja. Time nastaje novo izdavačko poduzeće najprije nazvano *Zagreb*, ali je na kraju ipak prihvaćeno topografski neobilježeno ime *Mladost*. Od tada se u krugovima zaposlenika kolokvijalno nazivala *Nova Mladost*. Fuzijom tih dvaju izdavačkih poduzeća *Mladost* je tada postala najveće izdavačko-knjižarsko poduzeće na području Hrvatske. *Mladost* se, kako joj i samo ime govori, specijalizirala za mlade - za izdavanje knjiga s područja dječje i književnosti za mladež - čiju je redakciju vodio upravo G. Vitez te bio njen glavni urednik. Njegov zamjenik bio je hrvatski pjesnik i prevoditelj Oto Šolc (1913. - 1994.), koji je nakon Vitezove smrti preuzeo njegovu funkciju. Iako su u to vrijeme na području izdavanja dječje knjige djelovali i drugi nakladnici, *Mladost* je bila

¹⁵⁶ *Bilten udruženja izdavačkih djelatnosti poduzeća Narodne Republike Hrvatske*, god. 1., br. 9, studeni 1951., Zagreb, str. 6.

¹⁵⁷ Stjepan Kugli (1851. - 1915.) u početku je u Zagrebu radio kao pomoćnik u knjižari zagrebačkoga tiskara Leopolda (Lavoslava) Hartmana, u Ilici 30, koju je 1881. godine preuzeo s Albertom Deutschom. U vrijeme Hartmanove smrti (mjesec i pol ranije knjižaru su preuzeli Kugli i Deutsch) knjižara je bila još u Dugoj ulici 12. Postepeno spuštanje knjižare u Ilicu (prvo na broj 4 pa na 2 pa na 39 i na kraju na 30) proveli su Kugli i Deutsch. Od godine 1902. Kugli je knjižaru vodio sâm i postao najvećim nakladnikom u Hrvatskoj. Izdavao je časopise, tiskao zbirku hrvatskih zakona u 42 knjige, *Hrvatsku biblioteku* u 1100 svezaka te *Kazališnu biblioteku* u 38 svezaka te objavio djela gotovo svih značajnijih hrvatskih književnika druge polovice 19. st. Nakon njegove smrti knjižaru su do 1945. godine vodili njegovi sinovi Ivo, Rudolf i Zlatko. Prema: „Stjepan Kugli“ (natuknica), u *Hrvatska enciklopedija* (2005), sv. 6 Kn-Mak, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 325.

¹⁵⁸ *Zagrebačko knjižarsko poduzeće* nastalo je iz zagrebačkog dijela *Narodne knjige*.

najveća i najznačajnija, a to što je prvenstveno bila orijentirana na dječja i omladinska izdanja, u ono je vrijeme na hrvatskim prostorima bila potpuna novost.¹⁵⁹

Reklamna brošura *Mladosti* donijela je sljedeće informacije za potencijalne kupce nekih od njenih izdanja:

Smatrajući da je izdavanje omladinske literature veoma odgovoran posao, naše je izdavačko poduzeće nastojalo da se u tom radu rukovodi u prvom redu kulturnim, tj. umjetničkim i odgojno-obrazovnim principima. Imena autora s područja klasične i suvremene dječje i omladinske književnosti kao što su Andersen, Grimm, Kästner, Wilde, Vollodi [Collodi], Rodari, Brlić-Mažuranić, Župančić i drugi, čija su djela štampana u velikim nakladama, često puta u ponovljenom izdanju – nesumnjivo dokazuju da je Izdavačko poduzeće „Mladost“ našlo određeno mjesto u krugu ostalih izdavača i da uspješno izvršava književno – umjetničke i društvene zadatke. Vrijednost pažljivo odabranih djela – izdanja „Mladosti“ utoliko je veća, što i po svojoj opremi i bogatim ilustracijama pobuđuje živo zanimanje mladih čitalaca. (*Mladost*, 1961: 3)

U daljnjem će se tekstu ovoga rada kroz analizu svih trinaest nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik saznati da je većina od gore navedenih odlika izdavačkoga poduzeća *Mladost* bila točna. *Mladost* je uistinu bila *spiritus movens* jugoslavenske dječje književnosti.

Hrvatska opća enciklopedija (sv. 7 Mal-NJ, 2005: 571) donosi podatak da je sredinom pedesetih godina 20. stoljeća godišnja produkcija knjiga u Hrvatskoj iznosila oko 1350 naslova, a potkraj šezdesetih godina 20. stoljeća njihov se broj popeo na 2000. To znači da je u razdoblju između pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća, u razdoblju kada je Vitez jedan od glavnih urednika u *Mladosti*, hrvatsko nakladništvo imalo uzlaznu putanju pa, u skladu s time, možemo govoriti o svojevrsnome zlatnome dobu hrvatskoga dječjega nakladništva. Izjava M. Bjažića, koji je tada kao mladi pisac tek počeo objavljivati svoje prve književne uratke, samo ide u prilog tadašnjem pozitivnome stanju u hrvatskome nakladništvu:

Bilo je vrlo povoljno. [...] Knjige za djecu objavljivali su „Mladost“, „Epoha“, IBI, Seljačka sloga, a bilo je i drugih izdavača. pisci su objavljivali svoje radove, pjesme i kratke priče, i na dječjim stranicama dnevnih i tjednih novinskih izdanja. [...] Najjači izdavač knjiga za djecu bilo je u to vrijeme izdavačko poduzeće „Mladost“ s Lazom [Ladislavom] Indikom na čelu i urednicima kao što su bili Živko Jeličić i Grigor Vitez. Tiskale su se pjesme, priče, romani domaćih i stranih autora [...] (iz razgovora s M. Bjažićem, u ožujku 2014., u arhivu I. K. R.)

Sve u svemu, vrlo plodno razdoblje za sve one koji su se bavili i imali neposredne ili posredne veze s nakladničkom djelatnošću.

Devedesetih godina 20. stoljeća, osim rata, u Hrvatskoj je došlo i do promjene državnoga, društvenoga i privrednoga sustava, a dogodile su se i tehnološke promjene koje možda još

¹⁵⁹ Podatci o izdavačkome poduzeću *Mladost* preuzeti iz: Peakić, ur. (1977.). i „nakladništvo“ (natuknica), u: *Hrvatska enciklopedija* (2005.), sv. 7 Mal-NJ, str. 569-571.

snažnije utječu na nakladništvo: video i videoteke koje su na svome vrhuncu, snažni ulazak računala u svakodnevni život, razvoj interneta itd. Godine 1990. zabilježen je podatak da je u Hrvatskoj bilo četiristotinjak nakladnika, ali je od 1989. godine „nad više nakladničkih kuća proveden stečaj iako su imale izvrsne programe i rasprodane naklade“ (*Hrvatska enciklopedija*, sv. 7 Mal-NJ, 2005: 571). Takvu je sudbinu doživjela i *Mladost*, koja je nedugo nakon tih godina počela propadati da bi u konačnici potpuno prestala s radom. Respektabilno nakladničko poduzeće s više od tisuću radnika se pretvorilo u poduzeće sa svega nekoliko zaposlenih:

Nakon što je *Mladost* uništena, iz pepela te nekad moćne tvrtke niknula je Libraria d.o.o. i preuzela njene knjižare na prestižnim lokacijama. No, oni se nikako nisu uspjeli prilagoditi modernom vremenu, njihove su trgovine ostale u duhu socijalizma i nisu odveć privlačile kupce, a izdavaštvo je posve propalo. (Penić, 2010: 43)

Tako je nekad najpopularnije zagrebačko izdavačko i knjižarsko poduzeće, s najvećim izborom knjiga (poglavito dječje i omladinske literature), udžbenika i papirne konfekcije, krajem devedesetih godina 20. stoljeća otišlo u prošlost, a danas se (2014.) u njegovom bivšem atraktivnom prostoru, na adresi Ilica 30, gdje se nekada nalazila središnja poslovnica, nalazi trgovina odjevnim predmetima poznatog španjolskog modnog branda *Zara*. Ipak, brojna manja izdavačka poduzeća osnovana nakon 1990. godine djelomično nastavljaju ostvarivati dijelove programa nekad jakih nakladničkih poduzeća.

Grigor Vitez je od osnutka *Mladosti* i u njenom „početnom zlatnom dobu“ bio šesnaest godina urednik brojnih dječjih i omladinskih izdanja, zaposlivši se 16. lipnja 1950.¹⁶⁰ pa sve do svoje smrti, 23. studenoga 1966., te je u tom razdoblju uredio čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, a većinu njih i osmislio i utemeljio. Svaki od nizova imao je svoj razlog nastajanja, svoju publiku i svoj jasno izražen profil, što je za ono doba (a i danas) izuzetno vrijedna činjenica. Riječ je o sljedećim nakladničkim nizovima: *Mala knjižnica*, Biblioteka *Moja knjiga*, *Pionirska knjižnica/biblioteka*, *Palčićeve knjižnice*, Biblioteka *Vjeverica*, Biblioteka *Jelen*, Biblioteka *Zmaj*, Biblioteka *Orion*, *Iz priče u priču*, Biblioteka *Vesela družba*, *Mala plava knjiga*, *Sabrana djela Mate Lovraka* i neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga. Od navedenih je nizova njih čak pet Vitez osmislio i utemeljio:

¹⁶⁰ Vitez je na prijedlog M. Gaberšnika, tadašnjega načelnika personalnog odjela Ministarstva za nauku i kulturu NRH, premješten u Omladinsko izdavačko poduzeće „Novo pokoljenje“. Do tada je u Ministarstvu bio prosvjetni inspektor. HŠM 35470 Vitez, Grigor. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Suglasnost za premještanje, strojopis, 15. VI. 1950.

Biblioteku *Vjeverica*, Biblioteku *Jelen*, *Iz priče u priču*, *Malu plavu knjigu* i uvjetno *Palčićeve knjižnicu*.¹⁶¹

Godine 1957. – godine koja je za *Mladost* bila jubilara (deset godina od početka njenoga rada) - Vitez je utemeljio čak četiri nakladnička niza: Biblioteku *Vjeverica*, Biblioteku *Jelen*, Biblioteku *Zmaj* i Biblioteku *Orion*, od kojih će prva dva zauzeti značajno mjesto u nakladništvu za djecu i mladež, o čemu svjedoče i oni čija su djela bila objavljena u tim nizovima:

Pokretanje biblioteka „Vjeverica“ i „Jelen“ bio je zaista događaj. Dičim se time što su u prvoj, nažalost nakon Vitezove smrti, objavljena dva izdanja mog i Furtingerova romana „Ništa bez Božene“ [...] (iz razgovora s M. Bjažićem, u ožujku 2014., u arhivu I. K. R.)

5. 2. Analiza Vitezovih nakladničkih nizova

U nastavku će se temeljito i s više aspekata analizirati trinaest nakladničkih nizova koje je Vitez (sa suradnicima) godinama uređivao. Kod nekoliko njih je, u razdoblju kada je Vitez bio njihov urednik, bilo objavljeno i stotinjak svezaka. Stoga bi izučavanje svakog nakladničkog niza na isti način bilo nemoguće. Ipak, sve se nizove općenito nastojalo analizirati prema sljedećim odrednicama: 1. tehničkim, koje su uključile i statističke podatke o dinamici izlaska svezaka i 2. poetičkim, koje su uključile i statističke podatke o zastupljenosti jugoslavenskih i inozemnih pisaca, pripadnosti književnih djela stoljeću te zastupljenosti pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti. Po tim su odrednicama bili analizirani svi svesci koje je Vitez uredio unutar pojedinoga nakladničkoga niza. Kod nakladničkih nizova koji su nastavili izlaziti i nakon što je Vitez prestao biti njihov urednik, takva se analiza na njihovim daljnjim svescima nije provodila iz razloga jer su pojedini nizovi izlazili i po nekoliko desetljeća nakon što je Vitez prestao biti njihov urednik. S obzirom da je središnji interes ovoga rada Vitezov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, takva bi analiza premašila njegov tematski okvir.

Iz okvira ove analize pomalo odstupa nakladnički niz *Mala plava knjiga*. Riječ je o nizu kojega je Vitez osmislio, utemeljio i uređivao od početka do kraja, a koji uključuje svega petnaest svezaka. Stoga je zbog malog broja svezaka bio idealan da se na njemu prikaže uvid u Vitezov uređivački rad kroz detaljnu poetičku analizu svakog pojedinog sveska, što nije bilo

¹⁶¹ *Palčićeve knjižnice* bila je nakladnička cjelina koju je Vitez preuzeo iz Slovenije, a koju je originalno uređivala njegova suvremenica i slovenska književnica i urednica Kristina Brenkova. Niz se originalno zvao *Knjižnica Čebelica*. Vitez je iz te cjeline odabrao samo pojedine naslove, većinu ih sam preveo, uredio te objavio pod nazivom *Palčićeve knjižnice*. Više o tome vidi u poglavlju *Palčićeve knjižnice*.

moгуće kod onih nizova koji su brojili i po nekoliko desetaka, pa i stotinu, objavljenih svezaka za vrijeme Vitezova uredništva. Stoga je analiza poetičkih odrednica kod takvih nizova uglavnom uključila odabrane naslove za koje je autorica ovoga rada smatrala da se u njima zrcale specifičnosti pojedinoga niza ili su pak poetičke odrednice bile prikazane na razini cjelokupnoga niza.

Nadalje, problem se javio kod podjele pisaca na inozemne i jugoslavenske. Kod većine je nakladničkih nizova bio objavljen bar jedan pisac koji je stvarao u 19. st., u razdoblju kada Druga Jugoslavija još nije ni postojala (A. Šenoa, E. Kumičić, I. Cankar, P. Kočić, L. Lazarević i dr.). Primjerice, za Ivana se Cankara, koji nije ni doživio Drugu Jugoslaviju, u *Bilješci o piscu* u sv. 85. Biblioteke *Vjeverica* napominje kao je on „jugoslavenski klasik“. Stoga se tako postupilo i u ovome radu pa su, radi lakše podjele, pisce raspoređeni u dvije skupine (u jugoslavenske i inozemne), koje su imale i podskupine (pripadnost današnjoj nacionalnoj književnosti).

Iako u ono vrijeme jugoslavenska dječja književnost nije bila zbroj republičkih književnosti već je bila jedna i jedinstvena pojava, kod svakog je nakladničkog niza prikazana i statistička analiza zastupljenosti jugoslavenskih pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti. To je učinjeno iz razloga kako bi se mogla provjeriti teza da Vitez pri odabiru pisaca koje će objaviti pod svojim uredništvom nije bio isključiv već je smišljeno i planski vodio brigu o tome da u nakladničkim nizovima koje je uređivao budu zastupljeni pisci ne samo iz Hrvatske, nego i iz ostalih jugoslavenskih republika, čime je nastojao održavati, promicati i učvršćivati književne veze unutar velikog broja dječjih pisaca koji su živjeli i stvarali u različitim jugoslavenskim republikama, ali i iste popularizirati među cjelokupnom jugoslavenskom dječjom i omladinskom čitalačkom publikom. Kako su nakladnički nizovi koje je uređivao bili prvenstveno namijenjeno za distribuciju u Hrvatskoj¹⁶² (a tek onda i u drugim jugoslavenskim republikama) na taj je način također omogućio da tadašnja djeca i mladež iz Hrvatske budu upoznata s relevantnom dječjom i omladinskom književnom produkcijom iz svih jugoslavenskih republika, ali i obrnuto. Time je znatno utjecao na osvješčivanje raznolikosti dječje književne produkcije u Jugoslaviji. Slično je nastojao postići i prevoditeljskim radom kojim je zaslužan što je brojne pisce koji dotad nisu bili prevedeni i objavljeni u Hrvatskoj, kao ni u ostalim jugoslavenskim republikama, po prvi put preveo i pod svojim uredništvom objavio. Stoga je podjela i inozemnih pisaca na pripadnost današnjoj nacionalnoj književnosti učinjena iz istih razloga.

¹⁶² Pri čemu mislim samo na latiničke nakladničke nizove, a ne i one ćirilčke.

Podjelom tadašnjih jugoslavenskih pisaca na pripadnost današnjoj nacionalnoj književnosti željelo se utvrditi i sljedeće: koji su pisci pod Vitezovim uredništvom bili najzastupljeniji – današnji hrvatski, slovenski, srpski, bosanskohercegovački ili makedonski? Odgovor na to pitanje pokazao bi koje je pisce i koju književnost kroz nakladničke nizove koje je uređivao Vitez najviše promovirao.

Nadalje, iako se pri rekonstruiranju bibliografije svakog pojedinog nakladničkog niza, koja se nalazi u poglavlju 9. *Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova*, služilo različitim izvorima (katalogima NSK (kartični abecedni i stručni katalog knjiga do 1975. i digitalni (*online*) katalog), digitalnim katalogom KGZ, Bibliografijom *Mladosti* (1947. – 1976.), *Biltenom udruženja izdavačkih djelatnosti Narodne Republike Hrvatske* (1951. – 1961.), *Bibliografijom Jugoslavije* (1951. – 1966.) te, ako je postojao, popisom dosad objavljenih izdanja koji se nalazio u knjigama pojedinog nakladničkoga niza, nije isključena mogućnost da je ona nepotpuna.

I još samo jedan mali detalj - braću Grimm uvijek se navodi i zbraja kao da je jedan autor jer uvijek dolaze u tandemu.

5. 2. 1. Mala knjižnica (1951. – 1952.)¹⁶³

Jedan od prvih nakladničkih nizova kojega je Vitez uređivao nosio je naziv *Mala knjižnica*. Niz je bio pokrenut 1951., a ugasio se već sljedeće, 1952. godine. Bio je čak i pokrenut paralelni niz *Piccola biblioteca*, tiskan na talijanskome jeziku. O svemu detaljnije slijedi u nastavku.

5. 2. 1. 1. Tehničke odrednice

Nakladnički niz *Mala knjižnica* nije bio dugoga vijeka. Pokrenut je 1951. s prvim sveskom (Maksim Gorki, *Tri priče*), a prestao je izlaziti već naredne, 1952. godine. Prvi je svezak objavilo Omladinsko izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje*, Zagreb, a ostale *Mladost*, Zagreb, Ilica 7 (zbog, ranije u tekstu spomenutoga, preimenovanja nakladničkoga poduzeća).

Urednici prvoga sveska bili su G. Vitez i Malik Mulić, drugoga Stjepan Krešić, a sve ostale uredio je Vitez. Za izdavača je bio potpisan Živko Jeličić, a korektorice su bile Blaženka Latas i Anka Oszelda. Samo se prvi svezak tiskao u „Tipografiji“ grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu, a svi ostali u Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“, Zagreb.

¹⁶³ Bibliografiju *Male knjižnice* vidi u 9. *Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 1.*

Dimenzije svezaka (14x10cm) odredile su naziv ovoga niza jer je bila riječ o knjigama maloga formata – knjižicama - pa se onda takva kolekcija i nazvala *Malom knjižnicom*. Naslovnice svih svezaka bile su tvrde s naslovnim ilustracijama u boji. Svaki je svezak unutar knjižnoga bloka imao nekoliko crno-bijelih (sv. 1, 4, 5, 8) ili ilustracije u boji (sv. 2, 3, 6), koje su bile izrađene u različitim crtačkim odnosno slikarskim tehnikama, a izradili su ih renomirani likovni umjetnici poput Cvijete Job, Dalibora Paraća, Alberta Kinerta itd.

Opseg svezaka nije bio zadan jer je varirao od sveska do sveska, od najmanje 32 (sv. 6) do najviše 116 (sv. 4) stranica.

Svesci ovoga niza u pravilu nisu sadržavali dodatne tekstove. Iznimke su bili sv. 4 (J. Wolker: *Bajke*), koji je imao nepotpisanu kratku bilješku o piscu, i sv. 5 (S. M. Ljubiša: *Kanjoš Macedonović, priča paštrovska iz petnaestog vijeka*), koji je imao popis manje poznatih riječi. Također, pojedini su svesci imali na kraju sadržaj djela. Sv. 1 (M. Gorki: *Priče*), sv. 4 (J. Wolker: *Bajke*) i sv. 8 (A. P. Čehov: *Kaštanka*) imali su fusnote u kojima su bile objašnjene manje poznate riječi ili izgovor stranih riječi.

Cijena je bila zapisana samo na stražnjoj strani korica prvog sveska, a iznosila je 40 dinara.¹⁶⁴ Za ostale sveske uz sva nastojanja nisam uspjela saznati koliko su koštali.

Niz je mogao biti namijenjen ili učenicima viših razreda osnovnih škola ili srednjoškolcima.

Osim uredničkoga, Vitez je za taj niz obavljao i prevoditeljski dio posla, prevevši s ruskoga jezika 6. sv. (M. J. Ljermontov: *Ašik – Kerib*) i 8. sv. (A. P. Čehov: *Kaštanka*).

Bilo je zamišljeno da se paralelno tiska istoimeni niz *Piccola biblioteca* u kojem bi se naslovi sa svom opremom preuzeli i preveli na talijanski jezik. Ta se ideja ostvarila, ali samo u jednome svesku (koliko sam ih dosad uspjela pronaći), koji je nosio naslov *Il cavallo magico* ili u hrvatskome prijevodu *Čarobni konj*, a svezak je izdala *Mladost* u Zagrebu 1952. godine. Urednici su bili S. Krešić i Eros Sequi, a potonji je sa hrvatskoga svezak preveo na talijanski jezik. Iz nekoga razloga, taj prvi na talijanski jezik prevedeni ujedno je, prema dosadašnjim saznanjima, bio i zadnji svezak *Piccole biblioteche* pa je talijanskoj varijanti *Male knjižnice* to ujedno bio i kraj.

Svi osim sedmoga sveska, čiji naslov uz najveće nastojanje nisam uspjela rekonstruirati, danas se mogu pronaći u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici (dalje: NSK).

¹⁶⁴ Cijene *Vjesnika* 1. ožujka 1951. iznosila je 2, a istoga datuma 1952. godine 6 dinara.

5. 2. 1. 2. Poetičke odrednice i analiza odabranih svezaka

Malu knjižnicu čini svega osam svezaka. Prednjačili su inozemni, i to najčešće ruski autori: Maksim Gorki, Mihail Jurjevič Ljermontov i Anton Pavlovič Čehov - sve redom velika imena ruske književnosti - prvi kao predstavnik ruskoga socijalističkoga realizma, drugi ruskoga romantizma, a treći kao tvorac ruskoga modernoga kazališta. U nizu je bio objavljen i jedan istaknuti češki književnik Jiří Wolker, koji je za svoga kratkoga života (umro je sa svega dvadeset četiri godine) pisao pjesme, bajke, pripovijetke i drame. On je u češkoj književnosti okarakteriziran kao predstavnik čeških proletherskih pjesnika. Inozemnim književnostima pripada i jedan svezak naslovljen *Čarobni konj*, koji je donio bajku iz poznate arapske zbirke bajki i priča *Tisuću i jedna noć*.

Od jugoslavenskih autora u nizu su bila objavljena dva srpska pisca – jedan bosanskohercegovačkoga (Branko Ćopić), a drugi crnogorskoga podrijetla (Stjepan Mitrov Ljubiša).

Od književnih vrsta gotovo podjednako su bile zastupljene kratke priče (sedam umjetničkih i jedna narodna) i bajke (njih sedam) te jedna pripovijetka.

Od objavljenih djela koja su nastala u 20. stoljeću, njih dva (Gorki: *Tri priče*; Wolker: *Bajke*) pripadaju prijeratnima, a Ćopićeva zbirka priča nastala je za vrijeme ili neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Djela Čehova, Ljermontova i Ljubiše pripadaju 19. stoljeću, a arapska zbirka bajki i priča *Tisuću i jedna noć*, iz koje je za ovaj niz odabrana i objavljena prethodno spomenuta bajka *Čarobni konj*, datira iz 9. odnosno 10. stoljeća.¹⁶⁵

Prema izboru pisca iz ovoga niza vidljivo je da su većinom bili objavljeni oni koji su svojim književnim djelom i/ili djelovanjem pogodovali klimi relativno nedavno nastale jugoslavenske Republike. Iako je J. Wolker stvarao do 1924. godine, u svojim je pjesmama, koje su nastale nakon Prvog svjetskog rata, opjevao borbu za bolji društveni poredak zbog čega je promicanjem takvih ideala odgovarao i tadašnjem komunističkom režimu. Njegova zbirka priča objavljena u ovome nizu, sastoji se od četiri fantastične priče (*Bajka o dimnjačaru*, *Bajka o listonoši*, *O milionaru koji je ukrao sunce* i *Bajka o Džoniju iz cirkusa.*), koje sve redom govore o nesretnim ljudskim sudbinama. U njima pravda uvijek mora biti zadovoljena, a zlikovci moraju biti kažnjeni. Sve imaju životne pouke koje su fino utkane u tekst.

M. Gorki podržavao je Lenjinove, a potom i Staljinove ideje i bio, kao što je ranije u tekstu i navedeno, predstavnik ruskoga realističkoga socijalizma zbog čega je bio idealan za

¹⁶⁵ Originalna verzija zbirke *Tisuću i jedna noć* nikada nije pronađena pa se teoretičari književnosti ne slažu oko točnog stoljeća njena nastanka.

objavljivanje u razdoblju ranih pedesetih. Prvi svezak *Male knjižnice* donio je njegovu zbirku priča koja je nosila jednostavan naziv *Priče*, a sastojala se od tri priče sljedećih naslova: *Vrapčić*, *Jevsejkin doživljaj* i *O Ivanuški budalici*. Prvu će Vitez ponovo objaviti 1959. godine u novoj opremi u nizu *Iz priče u priču*, kao 8. svezak tog niza. Riječ je o lijepoj poučnoj priči koja govori o malom vrapcu Pudiku koji nije slušao svoje roditelje i koji je sve želio radi i tumačiti na svoj način zbog čega je umalo smrtno nastradao da ga nije spasila njegova majka, koja je zbog toga ostala bez repa. U ovoj, kao i u priči *Jevsejkin doživljaj*, Gorki interpolira stihove pri čemu one time dobivaju na poetizaciji. *O Ivanuški budalici* ruska je narodna priča s elementima humora, a govori o budalastom lijepom momku Ivanuški kojega su neki seljak i njegova žena zamolili da pričuva i nahrani njihovu djecu pri tome naglasivši da ih *gleda* i da *pazi na vrata da djeca ne pobjegnu u šumu*, da *uzme vode, brašna, krumpira*, da *isječe i skuha juhu* što ovaj doslovno shvaća, što pak dovodi do niza komičnih situacija. Nadalje, A. P. Čehov i M. J. Ljermontov bili su ruski pisci, a ruska se književnost ionako preferirala u novonastaloj jugoslavenskoj Republici.

Djelo B. Ćopića, koje je objavljeno u ovome nizu, donosi jednu bajku (*Bajka o sestri Koviljki*) i dvije priče (*Priča o heroju i o Krvavoj Kuli*; *Priča stare puške*) s partizanskom tematikom. Ostale dvije priče iz te zbirke (*Kristof Kolumbo*, *kapetan Kuk i nemarni čitalac*; *Bata i milicionari*) ne pripadaju djelima partizanske literature.

Književno djelo S. M. Ljubiše, srpskoga političara i književnika 19. stoljeća, rodom iz Crne Gore, govori o običnom malom čovjeku, koji je pobijedio gorostasna neprijatelja i spasio svoj narod čime je postao narodni heroj.

U svim su se djelima objavljenima u ovome nakladničkome nizu (ili pak djelovanju njihovih autora) zrcalili ideali koji su se zagovarali i veličali i u novonastaloj jugoslavenskoj Republici (hrabrost, ponos, domoljublje i odanost domovini) tako da bi sve moglo voditi zaključku da je riječ bila o angažiranome nakladničkome nizu. U kojem bi smjeru niz krenuo da je nastavio izlaziti još koju godinu, ostaje samo nagađati.

I za kraj još samo valja primijetiti, a to će se još saznati iz analize ostalih nakladničkih nizova, kako je ovo bio jedini niz kojega je Vitez uredio, a koji nije donio ni jedno djelo hrvatskog pisca.

5. 2. 2. Biblioteka *Moja knjiga* (1951. – 1955.)¹⁶⁶

Nakladnički niz Biblioteka *Moja knjiga* pokrenut je iste, 1951., godine, paralelno uz *Malu knjižnicu*. Izlazio je nešto duže nego prethodno opisani niz, ali je također bio kratkoga vijeka. Ono što je bilo specifično za njega jest to što se po fizičkome izgledu, odnosno likovnoj i grafičkoj opremi njegovih svezaka jedva moglo zaključiti da pripadaju istome nizu. Dimenzije svezaka mijenjale su se iz sveska u svezak, korice su ponekad bile tvrde, a ponekad mekane, opseg knjižnoga bloka nije bio zadan. Više o svemu slijedi u narednim poglavljima.

5. 2. 2. 1. Tehničke odrednice

Nenumerirana nakladnička cjelina *Moja knjiga* izlazila je od 1951. do 1955. godine, a njen izdavač bilo je Omladinsko izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje* (svesci izdani u 1951. godini), a kasnije, iz već navedenih razloga, Izdavačko poduzeće *Mladost* (svi ostali svesci), Ilica 7, Zagreb. Knjige ovoga niza tiskale su se u Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“, Zagreb i u „Tipografiji“ grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu. Na predzadnjem svesku niza, iz 1954. godine, za izdavača je bio potpisan G. Vitez, a na zadnjem (1955.) Oto Šolc dok je na svim ostalim svescima za izdavača bio zapisan Živko Jeličić. Također, na zadnjem je svesku u impresumu po prvi put napisan tehnički urednik (Irislav Meštrović). Korektori niza bili su Anka Oszelda, Blaženka Latas i Josip Tomulić.

Riječ je bila, kako se iz uvodnoga dijela moglo saznati, o nizu koji nije imao prepoznatljiv likovni i grafički izgled tako da bi se, da u knjižnome bloku nije bilo zapisano Biblioteka *Moja knjiga*, teško moglo zaključiti da pripadaju istome nizu.

Većina svezaka bila je dimenzija 21x17 cm, ali se taj obrazac nije slijedio kod svih naslova tako da je njihov format bio u rasponu od 23,5x19,7 do 22,8x16,5 cm.

Slično je bilo i s uredništvom niza. Od ukupno osamnaest svezaka Vitez je uredio njih trinaest, na dva je, uz Viteza, kao urednik bio potpisan i Radovan Ivšić (Claude Aveline: *Stablo tik-tak*, 1951.; C. Aveline: *Baba-Dijen i kocka šećera*, 1951.), jedan je uredio Josip Tabak (Andre Demaison: *Knjiga o životinjama koje zovemo zvijeri*, 1952.), a na posljednja dva sveska niza ime urednika nije bilo zapisano (C. Aveline: *Priče o slonu, o mački, o ribi, o ptici i o čemu još?*, 1954.; Aleksej Nikolajevič Tolstoj: *Žar ptica i druge priče*, 1955.).

¹⁶⁶ Bibliografiju Biblioteke *Moja knjiga* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 2.

Zadani obrazac nije se slijedio ni u opsegu knjižnoga bloka pa su pojedini svesci imali i više od stotinu stranica (primjerice M. Lovrak: *Neprijatelj br. 1*), a pojedini tek dvadesetak (C. Aveline: *Stablo tik-tak*).

Praksa nedosljednosti nastavila se i kad je riječ bila o uvezu svezaka. Samo tri sveska imala su tvrde kartonske korice (C. Aveline: *Baba-Dijen i Kocka Šećera*,. 1951.; M. Lovrak: *Neprijatelj br.1*, 1952.; A. Šenoa: *Mladom čitaocu*, 1952.), a kod svih ostalih korice su bile od mekanog kartona. Ipak, sve su naslovnice bile u boji, a ilustrirali su ih različiti likovni umjetnici (Stevo Binički, Fedor Vaić, Albert Kinert, Slavko Marić, Ljubo Ivančić, Edo Kovačević i dr.)

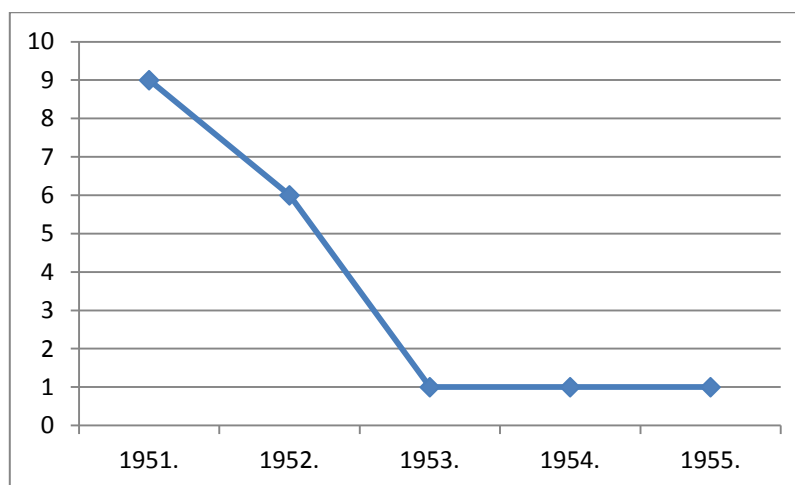
Knjižni blokovi sastojali su se od crno-bijelih ilustracija koje su u nekim svescima bile „obogaćene“ jednom bojom, a samo su dva sveska (C. Aveline: *Stablo tik-tak*, 1951.; C. Aveline: *Priče o slonu, o mački, o ribi o ptici i o čemu još?*, 1954.) imala crteže u boji koji su bili preuzeti iz originala. Također, samo su dva sveska imala dodatne tekstove – zbirka poezije I. G. Kovačić *Za našu djecu* (1951.) imala je *Napomenu* [urednika] o tome kad i gdje su prvotno bile objavljene pjesme odabrane za tisak u toj zbirci, s kraćom napomenom iz pjesnikova života, dok je zbirka priča *Žar ptica i druge priče* A. N. Tolstoja (1955.) imala kratku bilješku o piscu i djelu. Ostali svesci, od dodatnih tekstova, imali su samo sadržaj djela.

S obzirom da se niz sastojao od različitih, dužih i kraćih književnih oblika (kratkih priča, basni, stihova, romana), mogao je biti namijenjen mladima i starijima osnovnoškolcima.

Zanimljivo je spomenuti da je A. Kulušić u svome, već ranije u tekstu spomenutom, eseju *Grigor Vitez – urednik i prevodilac* (1987.), nabrajajući koje je Vitez sve nizove uređivao, navela i niz *Moja mala knjiga*. Na tom je mjestu najvjerojatnije došlo do njene slučajne ili tiskarske greške u pisanju samoga naziva niza. Ipak, kada se uzmu u obzir odrednice kojima je Kulušić u svom članku okarakterizirala taj niz dolazi se do zaključka da je zapravo pod tim imenom mislila na *Malu knjižnicu*, ali je iz nekog razloga (možda zbog vremenskoga odmaka) njegovo ime pogrešno zapisala.

Grafikon 1

Dinamika izlaženja svezaka u Biblioteci *Moja knjiga*

Dinamika izlaženja svezaka u Biblioteci *Moja knjiga* pokazuje silaznu putanju. To znači da se svake iduće godine broj objavljenih svezaka smanjivao – prve je godine (1951.) bilo objavljeno najviše, njih devet, sljedeće, 1952. godine, njih šest, a svake naredne, sve do gašenja niza (1955.) po jedan svezak. Niz se nakon četiri godine postojanja i ukupno osamnaest objavljenih svezaka najvjerojatnije ugasio jer je „zarada na njima [...] bila premala“ (Kulušić, 1987: 192).

Vitez je, osim što je većinu svezaka uredio, i preveo jedan svezak s ruskoga jezika (A. N. Tolstoj: *Žar ptica i druge priče*, 1955.).

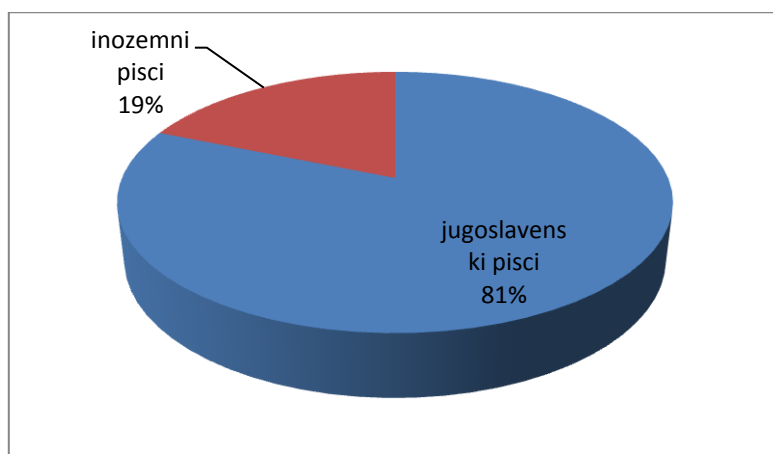
Svi osim jednoga sveska ovoga niza (N. Milićević: *Zlatna grana*, 1952., koji se čuva u Knjižnici Grada Zagreba) mogu se pronaći u NSK.

5. 2. 2. 2. Poetičke odrednice

Prema dostupnim podacima, do danas sam pronašla ukupno osamnaest svezaka za koje smatram da su činili niz *Moja knjiga*. U tih osamnaest svezaka bilo je zastupljeno šesnaest autora jer je tadašnji suvremeni francuski pisac Claude Aveline bio zastupljen sa tri različita naslova.

Grafikon 2

Zastupljenost inozemnih i jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Moja knjiga*

Statistički podatci pokazuju da su u nizu, sa trinaest predstavnika, bili zastupljeniji jugoslavenski pisci, dok je inozemnih autora bilo samo troje (Grafikon 2).

Prema izboru autora i naslova podatci pokazuju da se slijedio princip suvremenosti jer samo jedno djelo iz ove nakladničke cjeline pripada 19. stoljeću (A. Šenoa: *Mladom čitaocu*), a sva su se ostala većinom odnosila na književna djela 20. stoljeća koja su bila objavljena nakon Drugoga svjetskoga rata, ali je niz donio i nekoliko naslova objavljenih još prije rata. Što se tiče inozemnih autora, prijeratnim djelima objavljenima u ovome nizu pripada dva romana dvojice francuskih književnika, C. Avelina *Baba Dijen i Kocka Šećera* (1937.) i A. Demaisona *Životinje koje zovemo zvijeri* (1929.) te najvjerojatnije i priče A. N. Tolstoja (*Žar-ptica i druge priče*). Od domaćih prijeratnih djela niz je donio jedan roman hrvatskoga književnika M. Lovraka (*Neprijatelj br. 1*, 1937.) i zbirku pjesma *Za našu djecu* također hrvatskoga književnika I. G. Kovačića, čije su sve osim jedne pjesme (*Naša pjesma*,) bile između 1936. i 1940. godine. Književnim djelima jugoslavenskih autora koja su bila objavljena nakon Drugoga svjetskoga rata, sva objavljena po prvi put u ovoj nakladničkoj cjelini, pripadaju sljedeći naslovi: B. Toni: *Priče u pjesmi* (1951.), A. Martić: *Mali konjovodac i druge priče* (1951.), D. Ivanišević: *Kotarica stihova* (1951.), M. Alečković: *Pionirsko proleće* (1951.), Z. Kolarić-Kišur: *Po sunčanim stazama* (1951.), D. Oblak: *Priče kraj logorske vatre* (1951.), M. Bjažić: *Sjenica* (1952.), N. Milićević (1952.), M. Tešić: *Od kuće do šume* (1953.).¹⁶⁷ Inozemna poslijeratna književna djela odnose se na dva naslova: C. Aveline: *Stablo Tik-tak*, 1950. i *Priče o slonu, o mački, o ribi, o ptici i... O čemu još?*, 1946.

¹⁶⁷ Nisam uspjela doći do podatka kada je B. Milačić prvi put objavio poemu *Baš-čelik*.

Ova nakladnička cjelina u relativno malo svezaka donijela je pregršt književnih vrsta proze i poezije: lirske i epske pjesme (povjestice), jednu poemu-bajku, basne i priče u stihu, umjetničke priče i romane.

Osim što je bio specifičan po tome što nije imao tipično prepoznatljiv fizički izgled svezaka koji pripadaju jednome nizu, ovaj je niz bio specifičan i po još jednoj svojoj odrednici. Naime, bio je jedini niz kojega je Vitez uredio, a koji je pored različitih književnih vrsta donio veći broj svezaka poezije nego proze. U nizu su sljedeći autori bili zastupljeni s različitim pjesničkim uradcima: Bogumil Toni, Drago Ivanišević, Mira Alečković, Zlata Kolarić-Kišur, Mladen Bjažić, Božo Milačić, August Šenoa, Momčilo Tešić i Nikola Milićević, čija je zbirka poezije *Zlatna grana* (1952.) bila ujedno i prva njegova knjiga objavljena upravo po prvi put zahvaljujući Vitezu, a u kojoj su bile sabrane njegove izabrane pjesme otprije objavljene u različitim serijskim publikacijama. Osim lirskih, u nizu su bile zastupljene i epske pjesme A. Šenoe, tzv. povjestice (*Postolar i vrag*, *Kameni svatovi*, *Kugina kuća*, *Gvozdeni div*, *Junaci gologlavci*, *Prokleta kljet*, *Majčino mlijeko*, *Fratarska oporuka* i *Šljivari*). Knjiga B. Tonija *Priče u pjesmi* (1951.) donijela je basne i priče koje su također bile u stihu. Srpska narodna priča o Baš-Čeliku, tzv. bajka-poema, također je bila ispjevana u stihovima. Time je uz umjetničke prozne i pjesničke književne oblike nizu pridodan dašak narodne književnosti.

Upravo kod svezaka koji su donijeli različite pjesničke uratke razvidan je Vitezov urednički ukus koji se veže uz književnu ilustraciju. Naime, kao urednik i književnik poštivao je i uvažavao oba vida umjetnosti – poeziju i ilustraciju - pa je tako najčešće bio slučaj da su pjesme bile otisnute na jednu, a popratne ilustracije na drugu, zasebnu stranicu pojedinoga sveska, ispunjavajući je u potpunosti. Tek je rijetko crtež bio otisnut na istoj stranici na kojoj je bila i pjesma.

5. 2. 2. 3. Jugoslavenski pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Moja knjiga* (Tablica 1).

Tablica 1
Jugoslavenski pisci u Biblioteci *Moja knjiga*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAJA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Bogumil Toni	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
2. Anđelka Martić	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
3. Drago Ivanišević	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
4. Mira Alečković	1 (1951.)	srpska književnost	20. st.	žensko
5. Zlata Kolarić-Kišur	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
5. Ivan Goran Kovačić	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
7. Danko Oblak	1 (1951.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
8. Mladen Bjažić	1 (1952.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
9. Mato Lovrak	1 (1952.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
10. Božo Milačić	1 (1952.)	crnogorska književnost	20. st.	muško
11. August Šenoa	1 (1952.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
12. Nikola Milićević	1 (1952.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
13. Momčilo Tešić	1 (1953.)	srpska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 13 jugoslavenskih pisaca	Jugoslavenski pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: /	UKUPNO: -hrvatska književnost: 10 -srpska književnost: 2 -crnogorska književnost: 1	UKUPNO: -19. st.: 1 -20. st.: 12	UKUPNO: -muško: 10 -žensko: 3

Tablica 1 pokazuje da je u nakladničkoj cjelini *Moja knjiga* bilo ukupno trinaest jugoslavenskih pisaca, a prednjačili su muškarci dok je spisateljica bilo znatno manje. Kada se obrati pažnja o izboru tih pisaca dolazi se do podatka da je većinom bila riječ o tadašnjim suvremenim piscima (A. Martić, D. Ivanišević, M. Alečković, Z. Kolarić-Kišur, D. Oblak, M.

Bjažić, M. Lovrak, B. Milačić, M. Tešić), zatim onima koji su to donedavno bili (B. Toni) te hrvatskom pjesniku I. G. Kovačiću (poginuo 1943. godine) i najutjecajnijem i najplodnijem hrvatskom piscu 19. stoljeća A. Šenoi. Dakle, samo je jedan pisac pripadao 19. stoljeću što govori o tome da je Vitez za ovaj niz odabrao većinom suvremene, često mlade, ali i one nešto starije, jugoslavenske pisce 20. stoljeća, velikim dijelom objavivši prvi put i to pod svojim uredništvom, njihove nove i još neobjavljene rukopise. Riječ je bila o sljedećim zbirkama poezije: *Pionirsko proleće* (1951.) M. Alečković, *Kotarica stihova* (1951.) D. Ivaniševića (što je ujedno bila i njegova prva knjiga namijenjena djeci), *Po sunčanim stazama* (1951.) Z. Kolarić-Kišur, *Zlatna grana* (1952.) N. Milićevića (njegova prva knjiga uopće objavljena), *Od kuće do škole* (1953.) M. Tešića, zatim zbirkama priča D. Oblaka *Priče kraj logorske vatre* (1951.; također objavljene po prvi put) i A. Martić *Mali konjovodac i druge priče* (1951.; njen književni prvijenac) te zbirci bajka i basana *Priče u pjesmi* (1951.) B. Tonija i zbirci priča i pjesama *Sjenica* (1952.) M. Bjažića (također njegova prva objavljena knjiga). Na temelju tih podataka može se zaključiti da je Vitez u tom, po broju objavljenih svezaka, poprilično malome, ali i kratkotrajnome nizu, objavivši književne (dječje) prvijence nekolicine hrvatskih pisaca (Martićke, Oblaka, Bjažića, Milićevića, Ivaniševića) za hrvatsku (dječju) književnost, već u počecima svoje uredničke karijere u *Novom pokoljenju / Mladosti*, napravio mnogo. Objavivši inicijalna djela namijenjena djeci tih pisaca na taj je način bio prvi koji je upozorio na vrijednosti i estetske potencijale njihove umjetničke riječi te također, objavivši po prvi put i pojedina djela već afirmiranih književnika (Kolarić-Kišur, B. Toni) samo učvrstio njihov status na književnoj ljestvici.

Osim prvih objavljivanja i promocije mladih s jedne, te učvršćivanja statusa afirmiranih književnika s druge strane, Vitez je kao urednik ovoga niza napravio još jedan važan potez. Naime, Lovrakov roman *Neprijatelj br. 1* najprije je bio objavljen u Pragu (1937.) pa u Beogradu (1938.), ali nepotpuno, bez jednoga poglavlja te u Bratislavi. Stoga je Vitez to pokušao ispraviti objavivši ga 1952. godine, po prvi put u Zagrebu, i to u cijelosti, s tim neobjavljenim poglavljem.¹⁶⁸ Također, roman je tom prilikom bio i ponovo redigiran od strane samoga Lovraka pa je prvo zagrebačko izdanje *Neprijatelja* bilo svojevrsno prvo „pravo“ izdanje tog romana - onakvo kakvoga ga je književnik inicijalno i zamislio. Time smo, zahvaljujući Vitezu, dobili prvo potpuno izdanje *Neprijatelja br. 1*. O tome svjedoči i

¹⁶⁸ Riječ je o poglavlju u kojemu se opisuje Olijev san u Maksimiru.

međusobna korespondencija Lovraka i Viteza, koju su književnici razmijenili tijekom prosinca 1951. godine.¹⁶⁹

Vitez je, dakle, za objavljivanje u ovoj nakladničkoj cjelini odabrao tada, a i danas cijenjena i istaknuta imena hrvatske dječje književnosti poput M. Lovraka, koji se dotad već bio istaknuo sa svojim realističkim dječjim romanima *Vlak u snijegu* (1933.) i *Družba Pere Kvržice* (1933.), te Z. Kolarić-Kišur, čiju je istaknutu zbirku pjesama *Po sunčanim stazama* prvi i objavio. Ivanišević se do objavljivanja svoje prve zbirke poezije za djecu *Kotarica stihova* također već bio istaknuo, ali kao književnik za odrasle pa nije ni čudo da je Vitez s povjerenjem preuzeo na sebe da taj njegov dječji književni prvijenac po prvi put, pod svojim uredništvom, i objavi. Ta je Ivaniševićeva zbirka poezije, prema riječima Jože Skoka (1990: 162), bila „prva kreativna najava moderne dječje pjesme“. S druge strane, A. Martić, D. Oblak i M. Bjažić, bili su tada mladi pisci, a upravo djela objavljena u ovome nizu bila su njihovi dječji prozni, a kod Bjažića i pjesnički prvijenci - Martićkina realistička zbirka priča za djecu s temom Narodnooslobodilačke borbe (dalje: NOB), *Mali konjovodac i druge priče* (1951.), pisana jednostavnim stilom, zatim Oblakova također zbirka priča *Priče kraj logorske vatre* (1951), u kojoj se nalaze priče o događajima za vrijeme i nakon Drugoga svjetskoga rata, a koje pričaju ljudi iz sela i grada pionirima u šumi kraj logorske vatre, te Bjažićeva pjesnička i prozna zbirka *Sjenica*¹⁷⁰ (1952.). Vitez je, stoga, tim piscima, objavivši njihove prve važnije dječje književne uratke pod svojim uredništvom, na neki način „dao ulaznicu“ u svijet hrvatske dječje književnosti. Iako je Martićkino i Oblakovo djelo objavljeno u ovome nizu izravno vezano za vrijeme u kojem je nastalo, i danas su i Martićka i Oblak nezaobilazna imena hrvatske, napose ratne, partizanske dječje književnosti, a i Bjažić se, kao svestrani umjetnik koji je književno aktivan i danas, ne može preskočiti u kontekstu hrvatske dječje proze (koju je većinom pisao u tandemu sa Zvonimirom Furtingerom, hrvatskim radijskim

¹⁶⁹ Vidi sljedeća pisma: HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pisma M. Lovraka: rukopis, 16. VII. 1951.; rukopis, 8. VIII. 1951.; rukopis, 31. X. 1951.; rukopis 5. XII. 1951.; rukopis, 20. XII. 1951.; rukopis; 24. XII. 1951.; rukopis, 15. IV. 1951.; rukopis, 6. III. 1953.; rukopis, 16. III. 1953.; rukopis, 13. XII. 1954. HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pisma G. Viteza: rukopis, 28. X.; rukopis, 21. XII. 1951.

¹⁷⁰ O svom književnom prvijencu Bjažić je izrekao sljedeće: „Knjiga me obradovala, jer se pojavila, a pomalo i rastužila zato što je bila tako tanka. Za to je bio „kriv“, a za mene silno zaslužan pjesnik i urednik Grigor Vitez. Te pedesete godine dvadesetog stoljeća bile su za mene nešto posebno. Bio sam pun ideja i energije kojom bi ih mogao ostvariti. [...] Vitez mi je rekao da prati što i kako pišem i da mu se to sviđa iako su [pjesme] ponekad „pedagoški“ opterećene. Na njegov nagovor sakupio sam nešto pjesama i priča, a on je, kao tadašnji urednik u „Mladosti“, napravio izbor i obradovao me prvom, makar i tankom knjigom, kojoj je dao i naslov „Sjenica“ po jednoj priči. Mnogi koji su pročitali tu knjižicu, rekli su da bih mogao i bolje, a Vitez me poticao govoreći da u meni ima potencijala. On je osjetio ono čega ja još nisam bio svjestan, radeći savjesno svoje uredničke poslove i tražeći dobre suradnike.“ (iz razgovora s M. Bajžićem, u ožujku 2014., u arhivu I. K. R.)

novinarom, scenaristom, prevoditeljem i književnikom)¹⁷¹, ali i kao pisca više od stotinu scenarija za razne igrane i dokumentarne filmove, TV serije, dramatizacije i stripove.

Zanimljivo je ovom prilikom spomenuti Vitezovo visoko mišljenje o književnome radu maloprije spomenutoga književnika D. Oblaka. Naime, u jednom od Vitezovih pisama upućenih književniku M. Lovraku, u kojemu mu čestita i zahvaljuje na darovanome primjerku jubilarnoga desetog izdanja romana *Družba Pere Kvržice*, zaključuje sljedeće:

Dugo će još Pero švrljati među našim mališanima i biti im drag i prisan drug. No mi još našoj novoj prozi za djecu nismo dobili dostojne drugove Peri i Ljubanu.¹⁷² To prilično izmišljeni junaci Kušanove proze neće postići. Ako ima netko u novijoj hrvatskoj dječjoj prozi tko bi možda mogao da donekle pretendira da Vas naslijedi, to bi zasad, mogao postići jedino Oblak ako tako nastavi. Zasad drugoga ne vidim. Ako bude prilike, dat ću nekome podatke, pa nek objavi, jer treba da se o tome zna. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 16. VI. 1961.)

Početak šezdesetih godina 20. stoljeća, u vrijeme kada Vitez piše ovo pismo, Oblak je već poznato ime u hrvatskoj književnosti, a dotadašnja su mu književna djela većinom angažirana, ratne ili poratne tematike (*Razgovor o Titu*, 1950.; *Priče kraj logorske vatre* 1951.; pojedine priče iz zbirke priča *Trinaest priča*, 1958.; *Modri prozori*, 1958.). Iako su književni uradci takve tematike u vrijeme druge Jugoslavije bili pozdravljani od strane književne kritike, ali i publike, oni najčešće nisu imali većih literarnih pretenzija. Slično bismo mogli aplicirati i na veći dio dotadašnjeg Oblakova književnoga rada (s izuzetkom dječjega romana *Modri prozori*). I sâm će Oblak, godina kasnije, u vlastitom autobiografskome tekstu naslovljenome *Autobiografija*, objavljenome u zbirci autobiografija dječjih pisaca urednika A. Hromadžića *Dječji pisci o sebi* (1963.), za *Priče kraj logorske vatre* priznati kako su njene teme „vrlo često nikle iz društvene potrebe, pa i potrebe trenutka, a ne iz doživljaja“ (Oblak, 1963: 76.). Vitez je imao pravo kad je tvrdio da će Lovrakovi najpoznatiji književni likovi biti dugo prisutni na književnoj sceni, no nije imao pravo kada je isto pretpostavio i za Oblaka. Oblak je bio vrlo produktivan književnik, ali je hrvatskoj dječjoj književnosti ostavio svega dva značajnija djela – dječji roman *Modri prozori* (1958.) te zbirku priča za djecu *Ježek* (1978.). Proučavajući Vitezovu korespondenciju iz pojedinih sam pisama

¹⁷¹ M. Bjažić (1924.) i Z. Furtinger (1912. – 1986.) dugi su niz godina pisali romane u tandemu što predstavlja jedinstvenu pojavu u hrvatskoj književnosti. Tako su godine 1959. objavili svoj prvi zajednički roman *Osvajač 2 se ne javlja* nakon čega su uslijedili i drugi romani koji su također nastali iz njihove međusobne suradnje, njih ukupno osam, većinom znanstveno-fantastične i avanturističko-pustolovne tematike: *Zagonetni stroj profesora Kržića*, 1960. (preimenovan u *Ništa bez Božene* 1971. godine); *Svemirska nevjestu*, 1960.; *Varamunga – tajanstveni grad*, 1960.; *Tajna stare opeke*, 1960.; *Lažni kurir*, 1963.; *Mrtvi se vraćaju*, 1965.; *Meksičko sedlo*, 1983.

¹⁷² Pero i Ljuban glavni su junaci dva proslavljena Lovrakova romana, oba objavljena prije Drugog svjetskog rata, 1933. godine - *Družba Pere Kvržice* i *Vlak u snijegu*.

shvatila da su Vitez i Oblak, osim što su bili kolege, bili i prijatelji pa je na prosudbu Oblakova tadašnjega stvaralaštva kod Viteza možda ovaj put presudio subjektivni faktor.

Grafikon 3

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Moja knjiga*

Grafikon 3 pokazuje da većina jugoslavenskih pisaca iz Biblioteke *Moja knjiga* pripada hrvatskoj književnosti (10), a da samo dva pisca (M. Alečković i M. Tešić) pripadaju srpskoj te jedan (B. Milačića) crnogorskoj književnosti.

S obzirom da je o hrvatskim književnicima bilo riječ u prethodnome tekstu, valjalo bi reći nešto i o ostalim, tadašnjim jugoslavenskim piscima zastupljenima u ovoj nakladničkoj cjelini – M. Alečković, M. Tešiću i B. Milačiću.

I Alečković i Tešić bili su vrlo popularni dječji pisci u Jugoslaviji, što su i danas u vlastitoj nacionalnoj dječjoj književnosti. Alečkovičkina zbirka pjesma *Pionirsko proleće*, po prvi put objavljena upravo pod Vitezovim uredništvom, donosi rukovet pjesma s motivima iz NOB-a. Pjesme su to koje govore o događajima za vrijeme i neposredno nakon Drugog svjetskog rata, o izgradnji i obnovi, o slavnim i hrabrim podvizima pionira, domoljublju, herojstvu, što je u tom razdoblju bila vrlo popularna tema, ali danas ta njena zbirka nema veću umjetničku vrijednost, slično kao i ranije spomenute Oblakove *Priče kraj logorske vatre*. Nadalje, Tešićevi književni uradci se od 1948. godine pojavljuju u mnogim čitankama i lektiri za osnovnu školu pa je to bio razlog više da je Vitez pjesniku koji je već otprije bio poznat mladima, objavio njegovu (tada) novu zbirku pjesama *Od kuće do škole*. I danas se pojedina njegova djela pojavljuju u srpskoj periodici namijenjenoj najmlađima, zastupljen je u mnogim

zbornicima i antologijama, a mnoge su njegove pjesme uglazbljene i prevedene na brojne europske jezike. B. Milačić je danas također jedno od značajnijih imena crnogorske književnosti. Očito da je Vitez već onda prepoznao dalekosežne umjetničke kvalitete tih pisaca kada se odlučio objaviti njihova djela u nizu koji je uređivao.

5. 2. 2. 4. Inozemni pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca u Biblioteci *Moja knjiga* (Tablica 2).

Tablica 2

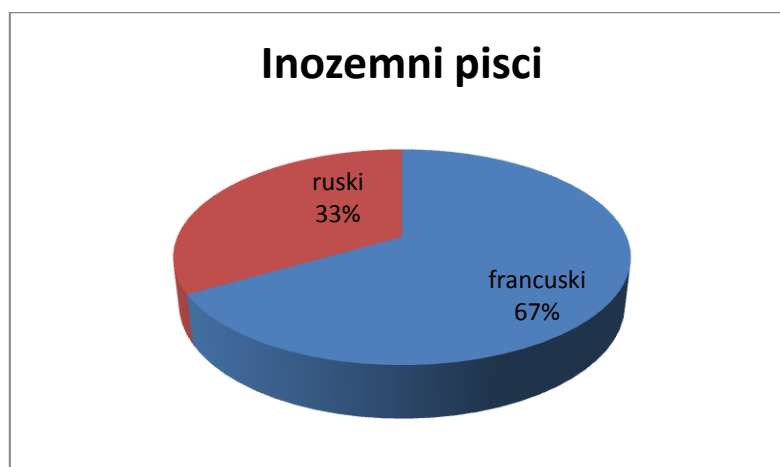
Inozemni pisci u Biblioteci *Moja knjiga*

AUTOR	BROJ OBJAVLJENIH KNJIGA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Claude Aveline	3 (1951.; 1954.)	francuska književnost	20. st.	muško
2. André Demaison	1 (1952.)	francuska književnost	20. st.	muško
3. Aleksej Nikolajevič Tolstoj	1 (1955.)	ruska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 3 inozemna pisca	Inozemni pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: C. Aveline (3)	UKUPNO: -francuska književnost: 2 -ruska književnost: 1	UKUPNO: -20. st.: 5	UKUPNO: -muško: 3

Tablica 2 prikazuje da je u odnosu na jugoslavenske, inozemnih pisaca bilo znatno manje. U nizu su bila objavljena dva tadašnja suvremena francuska – André Demaison i Claude Aveline – pri čemu je potonji bio zastupljen sa čak tri naslova te jedan ruski pisac, Aleksej Nikolajevič Tolstoj (Grafikon 4).

Grafikon 4

Zastupljenost inozemnih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Moja knjiga*

Svi su oni bili pisci 20. stoljeća. C. Aveline, osim što je pisao za odrasle (glavno mu je djelo roman u tri sveska *Život Philippea Denisa* (*La Vie de Philippe Denis*, 1930. – 1955.), pisao je i za djecu, bez većega odjeka.

Demaisonovo djelo objavljeno u ovome nizu dobilo je prestižnu nagradu Grand prix Francuske Akademije (*Grand prix du roman de l'Académie française*) za najbolji roman 1929. godine. Inače, Vitezova praksa i jest bila da je često u nizovima koje je uređivao objavio i pojedine knjige koje su u inozemstvu, ali i u jugoslavenskim okvirima, dobile ugledne književne nagrade.

Što se A. N. Tolstoja tiče, on je već otprije bio objavljen na našim prostorima, a Vitez je za ovu nakladničku cjelinu odabrao njegovu zbirku priča *Žar-ptica i druge priče*. S druge strane, odabirom Demaisonova i Avelinovih književnih uradaka Vitez je pokazao ambicioznu namjeru kao urednik, a i *Novo pokoljenje* / *Mladost* kao nakladnik, tako što je donio prijevode novih inozemnih autora, s obzirom da do tada oni nisu bili poznati ni objavljeni na našim prostorima.

5. 2. 2. 5. Zaključna razmatranja o *Maloj knjižnici* i Biblioteci *Moja knjiga*

Mala knjižnica i Biblioteka *Moja knjiga* bile su prve nakladničke cjeline kojima je Vitez, neposredno po zaposlenju u izdavačkome poduzeću *Novo pokoljenje*, postao urednikom. *Mala je knjižnica* izlazila svega godinu dana i donijela osam numeriranih svezaka od kojih je Vitez uredio njih šest - prvi u tandemu s M. Mulićem, a ostale samostalno. Riječ je bila o

malenim knjižicama (14x10 cm) tvrdoga formata, s naslovnicama u boji i ilustracijama unutar knjižnoga bloka, koje su donijele različite kraće prozne forme (priče, bajke i jednu pripovijetku). To je bio jedini nakladnički niz kojega je Vitez uređivao, a koji nije donio ni jedno književno djelo hrvatskoga pisca. Jedina jugoslavenska književnost koja je, uz tri ruska pisca i jednog češkog, bila zastupljena u *Maloj knjižnici* bila je srpska. Mišljenja sam da bi bilo nepravедno izvoditi konkretnije zaključke o ovome nakladničkom nizu jer nije bilo prostora za njegov daljnji razvitak - tek što je bio pokrenut već se ugasio. Kojim bi putem krenuo da je kojim slučajem potrajao još koju godinu, ostaje nam samo nagađati.

Iste godine (1951.) kada je osnovana *Mala knjižnica*, Vitez pokreće i Biblioteku *Moja knjiga*. Jedan svezak uredio je J. Tabak, dva Vitez u tandemu s R. Ivšićem, a ostale je Vitez uredio samostalno. Riječ je bila, za razliku od *Male knjižnice*, o nenumeriranome nakladničkom nizu, koji je potrajao do 1955. godine. U tom je razdoblju donio osamnaest svezaka (zasad sam ih toliko uspjela rekonstruirati) u kojima su bile zastupljene različite književne vrste, a cijeli su niz karakterizirale nehomogene odrednice – nije postojao zadani obrazac u grafičkoj i likovnoj opremi djela, dominantnoj književnoj vrsti ni uredništvu. Bez obzira na to, ovaj je nakladnički niz važan po tome što je donio nekoliko književnih prvijenaca tada mladih hrvatskih pisca: N. Milićevića (*Zlatna grana*, 1952.), M. Bjažića (*Sjenica*, 1952.) i A. Martić (*Mali konjovodac i druge priče*, 1951.), što im je zasigurno dalo određeni podstrek u daljnjem književnom radu. Također, u *Mojoj su knjizi* po prvi put bila objavljena i prva književna djela namijenjena djeci sljedećih pisca: tada već priznatoga pisca D. Ivaniševića (*Kotarica stihova*, 1951.), zatim mladog D. Oblaka (*Priče kraj logorske vatre*, 1951.), pa zbirka pjesama *Po sunčanim stazama* (1951.) već afirmirane književnice Z. Kolarić-Kišur i također zbirka pjesma *Priče u pjesmi* (1951.) tada književnika na zalazu B. Tonija. Lovrakov već otprije objavljen roman *Neprijatelj br. 1* u ovom je nizu doživio svoje prvo zagrebačko izdanje i prvi je put doneseno u cijelosti s dodatnim poglavljem i novim Lovrakovim intervencijama u cjelokupnome tekstu.

Za sve navedene naslove i njihovo objavljivanje upravo je bio zaslužan Vitez jer je on kao urednik bio taj koji je odlučio da će sa ta djela tiskati. Na temelju tih podataka može se zaključiti da je Vitez u tom, po broju objavljenih svezaka, poprilično malome, ali i kratkoročnome nizu, objavivši književne (dječje) prvijence nekolicine hrvatskih pisaca (Martićke, Oblaka, Bjažića, Milićevića, Ivaniševića) za hrvatsku (dječju) književnost, već u počecima svoje uredničke karijere u *Novom pokoljenju / Mladosti*, napravio mnogo. Objavivši njihova inicijalna djela namijenjena djeci, a kod nekih i prva objavljena djela uopće, na taj je način bio prvi koji je upozorio na vrijednosti i estetske potencijale njihove umjetničke riječi te

također, objavivši po prvi put i pojedina djela već afirmiranih književnika (Kolarić Kišur, B. Toni) samo učvrstio njihov status na književnoj ljestvici. Ovaj je niz bio specifičan i po tome što je to bio jedini koji je, pored različitih književnih vrsta, donio nešto malo više svezaka poezije nego proze, u kojim su razvidni Vitezovi visoki estetski standardi pri odabiru i komponiranju ilustracija sa tekstom.

5. 2. 3. Pionirska knjižnica/biblioteka (1947. – 1957.)¹⁷³

Pionirska knjižnica/biblioteka nakladnički je niz koji je bio osnovan 1947. godine i kojega su prije Viteza uređivali razni urednici. Vitez je uredništvo nad nizom preuzeo 1953. i uređivao ga do 1957. godine, odnosno do njegova gašenja. O svemu detaljnije slijedi u narednome poglavlju.

5. 2. 3. 1. Tehničke odrednice

Po godini osnutka, najstariji nakladnički niz kojemu je Vitez bio urednik, bio je niz nazvan *Pionirska knjižnica/biblioteka*, osnovan 1947. godine, čiji su pojedini, izabrani svesci, osim na latinici, bili tiskani i na ćirilici. Taj je niz, uz *Omladinsku političku biblioteku*, *Biblioteku izabranih pripovijetki*, *Biblioteku izabranih članaka i eseja* i niz *Nauka i omladina*, bio jedan od prvih nizova utemeljenih unutar nakladničkoga poduzeća *Novo pokoljenje*.

Otrpilike iste godine pokrenute su i *Biblioteka pionira* koju je izdavalo *Novo pokolenje* iz Beograda, a urednik je bio Slobodan Galogaža, zatim *Pionerska biblioteka* čiji je izdavač bila *Detska radost* iz Skopja, a urednik Slavko Janevski pa *Pionirska knjižnica* koju je izdavala *Mladinska knjiga* iz Ljubljane, a uređivala ju je Ada Škerl te *Biblioteka per „Pionere“* iz Prištine (izdavač je bio „Mustafa Bakija“, a urednik Vehap Shita). Na neki način ti su nizovi bili pandan hrvatske *Pionirske knjižnice/biblioteke* i u ostalim jugoslavenskim republikama (NR Srbiji, NR Makedoniji i NR Sloveniji¹⁷⁴), ali i šire (Albanija). Ipak, teško je ustvrditi koji se točno od navedenih „pionirskih nizova“ oslanjao na koji, jesu li možda urednici međusobno surađivali ili su nizovi bili neovisni jedan o drugome. To su pitanja koja su zasad ostala otvorena. Bilo kako bilo, kod navedenih nizova nije bio slučaj kao kod, kako će se to u narednome tekstu saznati, *Palčićeve knjižnice* da su se izabrani naslovi preuzeli iz jednoga niza sa svom opremom i preveli na određeni jezik. Kao prvo, izbor naslova nije bio isti - svaki je niz bio slagan prema afinitetima njihovih urednika tako da su se nizovi podudarali samo u

¹⁷³ Bibliografiju *Pionirske knjižnice/biblioteke* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 3.

¹⁷⁴ Nisam uspjela doći do podataka je li i u NR Bosni i Hercegovini tada izlazilo sličan niz.

pojedinin naslovima. Uspjela sam utvrditi da se *Biblioteka pionira* iz Beograda u pojedinim naslovima najčešće podudarala sa *Pionirskom knjižnicom/bibliotekom* koju je izdavallo *Novo pokoljenje*. Kada se to podudaranje dogodilo, tada je format istoga naslova u jednome i u drugome nizu bio drugačiji, slog je bio promijenjen kao i naslovna ilustracija, ali je često bio slučaj da su ilustracije iz knjižnoga bloka bile identične, samo što su bile drugačije koncipirane i katkad „oplemenjene“ jednom bojom, ali je riječ bila o istim ilustracijama (navodim za primjer samo neke od takvih svezaka: A. Tolstoj: *Zlatni ključić*, E. T. Seton: *Vinipeški vuk*, V. Bijanki: *Šumske novine*, P. Voranc: *Durđice*, čiji je naslov u nakladničkome nizu *Biblioteka pionira* glasio *Durđevak*, B. Ćopić: *Sunčana republika*, A. Diklić: *Priče iz škole i žunina gaja* i dr.). Katkada je pak kod takvih „podudarnih“ svezaka bio slučaj da su imali potpuno drugačiju likovnu opremu (T. Seliškar: *Mazge*, F. Levstik: *Martin Krpan*, K. Čukovski: *Doktor Jojboli* i dr.). Nadalje, postojao je u tom razdoblju i niz pod nazivom *La biblioteca dei pionieri* čiji su naslovi bili tiskani na talijanskome jeziku. Uspjela sam pronaći svega dva sveska toga niza. Prvi se odnosi na *Ježevu kuću* B. Ćopića, koja je u talijanskoj varijanti glasila *La casa del riccio*. Taj je svezak izdalo *Novo pokoljenje* u Zagrebu 1951. godine, prevoditelj na talijanski jezik bio je Eros Sequi (s kojim je Vitez svojevremeno radio u MPRO NRH), a urednik upravo Vitez. Svezak je bio istoga formata i imao je istu likovnu opremu kao i istoimeni svesci *Pionirske biblioteke* iz 1949. (izdavač *Novo pokoljenje*, Zagreb – Beograd) i 1950. (*Novo pokoljenje*, Zagreb), a kod kojih nije bilo navedeno ime urednika. Drugi svezak *La bibliotece dei pionieri* do kojega sam uspjela doći književno je djelo Arsena Diklića *Il villaggio sul fiume Tamiš*. Djelo je izdalo *Novo pokoljenje*, Zagreb, 1951. godine, ime prevoditelja nije bilo navedeno, a urednik je ponovo bio Vitez. To je književno djelo u potpuno istome formatu i istoj likovnoj opremi još 1948. godine na latinici i na ćirilici izdalo *Novo pokoljenje*, Zagreb – Beograd, pod naslovom *Selo kraj Tamiša*, ali ono nije pripadalo ni jednome nakladničkome nizu, a ni ime urednika nije bilo zapisano.

Pojedini naslovi koji su bili objavljeni u *Pionirskoj knjižnici/biblioteci* (F. Levstik: *Martin Krpan*, T. Seliškar: *Družina Sinjeg galeba*, A. Tolstoj: *Zlatni ključić*, E. Čarušin: *Priče*, N. Tihonov: *Onih dana*) tiskao je i Nakladni zavod Hrvatske, Odjel za narodno prosvjećivanje MPRO NRH, te poklanjao u obliku nagradnih knjiga seoskim/narodnim knjižnicama onih sela koja su se „istakla u borbi protiv nepismenosti“ (HR HDA, MPRO NRH 291, kut. 54, Narodna prosvjeta 1948., 16131-81864.).

Nadalje, ovaj je niz bez nekog logičnog slijeda mijenjao naziv iz *Pionirske knjižnice* u *Pionirsku biblioteku* i obrnuto, a k tome je bio i nenumерiran.

Konstanta se nije očitovala ni kod njezina uredništva. Naime, urednik se mijenjao iz sveska u svezak pa su svojevremeno urednici bili Živko Jeličić, Jure Kaštelan, Malik Mulić, Ivan Krolo, Leonardo Horvat, Stjepan Krešić, Oto Šolc i, naposljetku, Grigor Vitez.

U početku je niz imao svojevrsni logo koji je bio otisnut na stražnjoj strani korica pojedinih svezaka, a koji se s vremenom izgubio (zadnji svezak na kojemu je bio otisnut je onaj iz 1948. godine). Riječ je bila o otisnutoj replici pionirske značke koja je bila omeđena kružnicom. Prikazivala je mladog pionira i pionirku pogleda uperenoga prema naprijed (prema *novoj, boljoj* budućnosti), iznad čijih je glava sjala zvijezda petokraka i natpis *Za domovinu s Titom spremni*. Izbor loga ne čudi s obzirom da je niz i bio naslovljen *Pionirskom knjižnicom/bibliotekom*, dakle, bio je namijenjen mladim pionirima i pionirkama i onima koji će to tek postati.

Niz je do 1949. izdavalo *Novo pokoljenje*, Zagreb-Beograd, od 1950. do 1951. *Novo pokoljenje*, Zagreb, a od 1952. godine, zbog, u već spomenutoga, preimenovanja *Novoga pokoljenja*, *Mladost*, Zagreb. Korektori su bili Lili Golubović, Blaženka Latas, Anka Oszelda, G. Popović, Muhamed Cico i Danko Grlić, koji su se sami ili u tandemu izmjenjivali iz sveska u svezak. Za izdavača je u pojedinim svescima bio potpisan Živko Jeličić, a katkad G. Vitez (M. Lovrak: *Vlak u snijegu*, 1955.; D. Defoe: *Robinson Crusoe*, 1953.; E. Kästner: *Emil i detekтиви*, 1954.; L. Bechstein: *Patuljkova kapica i druge bajke*, 1955.; E. Kästner: *35. maj*, 1954.).

Sveci su se tiskali na različitim mjestima: u Štampariji *Rožankovski u Zagrebu*, "Tipografiji" grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu, Štamparskom zavodu "Ognjen Prica", Zagreb, Tisku Grafičkog zavoda Hrvatske, Zagreb, Hrvatskoj seljačkoj tiskari i Izdavačkom zavodu Jugoslavenske akademije, Tiskara Zagreb.

U početku je bilo zamišljeno da se niz sastoji od svezaka većega formata i mekih kartonskih korica, dimenzija 28x20,5 cm, s odstupanjem za nekoliko milimetara manje ili više, što je ovisilo o njihovom rezanju u tiskari, a kasnije se, preciznije 1953. godine, i to dolaskom Viteza na mjesto urednika, dimenzije svezaka smanjuju pa su one, također sa manjim odstupanjem, u prosjeku iznosile 21x16,5 cm. Također, Vitez će pod svojim uredništvom kao praksu za ovaj niz uvesti i tvrdi, umjesto dotadašnjeg mekanog uveza (samo su pojedini, malobrojni svesci ovoga niza prije Vitezova uredništva bili tvrdih korica).

Kad govorimo o dimenzijama niza zanimljivo je spomenuti da se 1952. godine pojavio, nazvala bih ga, jedan prijelazni svezak (L. Carroll: *Alisa u zemlji čudesa*, ur. S. Krešić), koji je po dimenzijama (19,8x14,5 cm) odudarao od svojih prethodnika, ali koji će odudarati i od

svojih sljedbenika. On je, na neki način, bio najava novih, manjih dimenzija svezaka ovoga niza, a time i najava novoga urednika, G. Viteza.

Svaki je svezak, neovisno o uredniku, imao naslovnu ilustraciju u boji, a knjižni blokovi sastojali su se od crno-bijelih ilustracija, koje su katkad bile „obogaćene“ jednom ili otisnute u jednoj boji. Jedino je iznimka bilo književno djelo V. Škurle Ilijić *Da vam pričam* (1953.) jer je imalo mnogobrojne crteže u boji, a cijela je knjiga bila otisnuta na kvalitetnijem papiru nego ostali svesci ovoga niza. Urednik tog sveska bio je Vitez.

Tim koji je bilo zadužen za likovnu opremu sastojalo se od raznih renomiranih likovnih umjetnika poput Alberta Kinerta, Fedora Vaića, Dalibora Paraća, Steve Biničkog, Save Nikolića, Raula Goldonija i mnogih drugih.

Opseg svezaka nije bio zadan pa je on varirao od dvadesetak do više od stotinu i pedeset stranica.

Svesci niza, osim sadržaja, u pravilu nisu imali dodatne tekstove kao ni popis dosad objavljenih djela u nizu. Samo je sedam svezaka¹⁷⁵ sadržavalo predgovor ili pogovor u kojemu je bio opisan kontekst nastanka i/ili odabira bajki i priča. Riječ je o svescima sljedećih naslova: A. Tolstoj: *Zlatni ključić* (1948.), *Bugarske narodne priče* (1948.), F. Bevk: *Tonček* (1949.), *Ukrajinske narodne bajke*, (1950.), P. Voranc *Đurđice* (1950.), *Ruske narodne bajke* (1951.) i L. Carroll: *Alisa u zemlji čudesna* (1952.). Predgovor u knjigama *Zlatni ključić* i *Ruske narodne bajke* potpisao je A. Tolstoj, *Ukrajinskih narodnih bajki* M. Riljski, predgovor *Bugarskih narodnih priča* M. Marčevski, *Đurđica* O. Župančić, a pogovor *Alise u zemlji čudesna* M. Jurkić-Šunjić, koja je ujedno bila i prevoditeljica djela.

Dodatne tekstove, dakle bilješke o piscu, koje su često uključivale i bilješku o djelu, uveo je upravo Vitez i to po dolasku na mjesto urednika niza, 1953. godine. Ipak, Vitez iz nekog razloga takve dodatne tekstove kao sastavne dijelove svezaka nije zadržao urednom praksom niza pa će se oni pojaviti samo u šest od ukupno četrnaest sveska na kojima je zapisano da ih je uredio Vitez (J. Vandot: *Kekec nad samotnim ponorom*, 1953.; D. Defoe: *Robinson Crusoe*, 1953.; A. Martić: *Pirgo*, 1953.; E. Kästner: *Emil i detektivi*, 1954.; A. Stančić: *Mali pirat*, 1956.; E. R. Raspe i G. A. Bürger: *Münchhausen*¹⁷⁶, 1956.; F. Bevk: *Dani djetinjstva* 1957.). Djelo *Tonček i Točkica* (1956.) E. Kästnera i *Dani djetinjstva* (1957.) F. Bevka sadržavali su, prvi kratak pogovor, a drugi predgovor pisca. Djelo E. Kästnera *Emil i detektivi* (1954.) i L.

¹⁷⁵ Djelo I. Brlić-Mažuranić *Priče iz davnine* (1950.) na kraju donosi *Tumač imena* u kojemu spisateljica objašnjava značenje i podrijetlo imena preuzetih iz slavenske mitologije. Taj dodatak *Pričama* njihov je sastavni dio u svim izdanjima pa se on i ne smatra dodatnim tekstom ovoga sveska.

¹⁷⁶ U kontekstu dodatnih tekstova valja naglasiti kako je ovaj svezak bio najopremljeniji. Naime, sadržavao je *Predgovor engleskog izdavača*, *Predgovor njemačkom prijevodu*, *Bilješke i objašnjenja* te *Pogovor*, koji je, zapravo, bio lijepo i detaljno sročena bilješka o piscu i djelu.

Bechsteina *Patuljkova kapica i druge bajke* (1955.) također je imalo bilješku o piscu samo što u njima nije pisalo tko je urednik, ali je za izdavača bio potpisan Vitez pa je moguće da je on upravo ta dva sveska i uredio.

Pojedini svesci imali su fusnote u kojima su bile objašnjene manje poznate riječi i pojmovi.

Prema raznolikosti književnih vrsta kojima je ovaj niz obilovao te različitoga opsega stranica svezaka, teško je jednoznačno ustvrditi koja je bila njegova ciljana dobna skupina. Pojedini su naslovi iz niza mogli biti namijenjeni djeci nižih razreda osnovne škole (primjerice *Ježeva kuća* B. Čopića), a pojedine su romane (poput *Robinsona Crusoa*) mogli čitati jedno, u čitalačkom smislu, iskusniji osnovnoškolci.

Često je kod nakladničkih nizova koje je Vitez uređivao bila praksa da pojedine sveske i prevede za taj niz. Tako je bio slučaj i s ovim nizom za koji je Vitez preveo samo jedno djelo i to sa ruskoga jezika (K. Čukovski: *Doktor Jajboli*, 1956.).

Godine 1957. izašao je svega jedan svezak i to je, najvjerojatnije, bio i posljednji svezak ovoga niza (F. Bevk: *Dani djetinjstva*).

Svi naslovi koje navodim u bibliografiji ovoga niza¹⁷⁷ mogu se pronaći u NSK.

5. 2. 3. 2. Poetičke odrednice

U ukupno 51 svesku, koliko sam ih uspjela pronaći, zastupljeno je 41 autor, s time da su knjige *Fizika razbibriga* (1950.) i *Kemija razbibriga* (1952.) te *Münchhausen* (1956.) napisala dva autora, *Četiri priče* (1950.) njih četiri, a dva su sveska bila bez autora jer su donijela narodne bajke (*Ukrajinske narodne bajke*, 1950.; *Ruske narodne bajke*, 1951.). Prednjačili su muški autori (njih 36) dok je spisateljica bilo znatno manje (njih 5). Od ukupnog broja autora njih 17 je jugoslavenskih i 24 inozemna.

U *Pionirskoj knjižnici/biblioteci* bilo je zastupljeno šest autora koji pripadaju današnjoj hrvatskoj, pet slovenskoj i srpskoj i po jedan bosanskohercegovačkoj i makedonskoj (*Tablica 3*).

¹⁷⁷ S obzirom da *Pionirska knjižnica/biblioteka* nije bila numerirana i da nije sadržavala popis objavljenih djela, nije isključeno da je njena bibliografija nepotpuna, iako sam se pri njenoj rekonstrukciji, uz *Bibliografiju Mladosti* (1977), abecednoga i stručnoga kartičnog te digitalnoga kataloga NSK i KGZ, služila i *Bibliografijom Jugoslavije* koja bi trebala poslužiti kao vjerodostojan izvor bibliografskih podataka. U uvodnim napomenama sastavljači *Bibliografije knjiga tiskanih u Narodnoj republici Hrvatskoj za godinu 1945.- 1946.*, koja je bila napravljena u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, naglašavaju kako je najvjerojatnije da “u popisu nema nekih knjiga, za koje nismo mogli doznati da su izašle, no mislimo, da je njihov broj veoma malen”. (*Bibliografiji knjiga tiskanih u Narodnoj republici Hrvatskoj za godinu 1945. – 1946.*, 1948: 9). Stoga je ova, kao i sve ostale bibliografije za naredne godine, vrlo pouzdan izvor za rekonstruiranje bibliografije nakladničkih nizove koje je Vitez uređivao.

Tablica 3

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca u *Pionirskoj knjižnici/biblioteci*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Arsen Diklić	2 (1948.; 1953.)	srpska književnost	20. st.	muško
2. Branko Ćopić	5 (1948.; 1948.; 1949.; 1950.; 1950.)	srpska književnost	20. st.	muško
3. Jovan Jovanović Zmaj	1 (1950.)	srpska književnost	19. st.	muško
4. Branko Radičević	1 (1950.)	srpska književnost	19. st.	muško
5. Tone Seliškar	2 (1948.; 1949.)	slovenska književnost	20. st.	muško
6. Fran Levstik	1 (1949.)	slovenska književnost	19. st.	muško
7. France Bevk	3 (1949.; 1953.; 1957.)	slovenska književnost	20. st.	muški
8. Slavko Janevski	1 (1949.)	makedonska književnost	20. st.	muško
9. Mato Lovrak	1 (1954.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
10. Anto Staničić	1 (1956.)	srpska književnost	20. st.	muško
11. Zlata Perlić	1 (1956.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
12. Prežihov Voranc	1 (1950.)	slovenska književnost	20. st.	muško
13. Ivana Brlić- Mažuranić	1 (1950.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
14. Anđelka Martić	2 (1953.; 1956)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
15. Slavko Kolar	1 (1953.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
16. Verka Škurla -lijić	1 (1953.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
17. Josip Vandot	1 (1953.)	slovenska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 17 jugoslavenska pisaca	Jugoslavenski autori koji imaju o dva ili više djela objavljena u nizu: B. Ćopić (5) F. Bevk (3) A. Diklić (2) T. Seliškar (2) A. Martić (2)	UKUPNO: -hrvatska književnost: 6 -srpska književnost: 5 -slovenska književnost: 5 -makedonska knjiž.: 1	UKUPNO: -19. st.: 3 -20. st.: 14	UKUPNO: -muško: 13 -žensko: 4

Ruskoj književnosti pripada većina naslova, njih trinaest, njemačkoj četiri, engleskoj tri i po jedan američkoj i bugarskoj (*Tablica 4*).

Tablica 4

Zastupljenost inozemnih autora nakladničkoga niza *Pionirska knjižnica/biblioteka*

AUTOR/ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Vitalij Valentinovič Bianki	1 (1948.)	ruska književnost	20. st.	muško
2. Evgenij Ivanovič Čarušin	1 (1948.)	ruska književnost	20. st.	muško
3. Aleksej Nikolajevič Tolstoj	2 (1950.; 1950.)	ruska književnost	20. st.	muško
4. Ernest Thompson Seton	1 (1948.)	engleska književnost	19. st.	muško
5. Marko Marčevski	1 (1948.)	bugarska književnost	20. st.	muško
6. Mihail Mihajlovič Prišvin	1 (1948.)	ruska književnost	20. st.	muško
7. Nikolaj Tihonov	1 (1948.)	ruska književnost	20. st.	muško
8. Maksim Gorki	1 (1948.)	ruska književnost	19. st.	muško
9. Kornej Čukovski	1 (1956.)	ruska književnost	20. st.	muško
10. Erich Kästner	3 (1954.; 1954.; 1956..)	njemačka književnost	20. st.	muško
11. Ludwig Bechstein	1 (1955.)	njemačka književnost	19. st.	muško
12. Mae i Ira Freeman	2 (1950.; 1952.)	američka književnost ¹⁷⁸	20. st.	žensko / muško
13. Lewis Carroll	1 (1952.)	engleska književnost	19. st.	muško
14. Wilhelm Hauff	1 (1966.; 1967.)	njemačka književnost	19. st.	muško
15. Daniel Defoe	1 (1953.)	engleska književnost	18. st.	muško
16. Lav Nikolajevič Tolstoj	1 (1950.)	ruska književnost	19. st.	muško

¹⁷⁸ Iako Mae i Ira Freeman nisu bili književnici - Ira je bio profesor fizike na Rutgers University u New Jerseyju (SAD), koji je sa suprugom Mae napisao nekoliko popularno-znanstvenih knjiga za mlade - ipak sam ih zbog lakše podjele svrstala američku književnost.

17. Anton Palvovič Čehov	1 (1950.)	ruska književnost	19. st.	muško
18. Pavel Bažov	1 (1950.)	ruska književnost	19. st.	muško
19. Vjačeslav Aleksevič Lebedjev	1 (1947.)	ruska književnost	20. st.	muško
20. Ivan Andrejevič Krilov	1 (1950.)	ruska književnost	19. st.	muško
21. Erich Rudolf Raspe i Gottfried August Bürger	1 (1956.)	njemačka književnost	18. st.	muško / muško
22. Vladimir Fjodorovič Odojevski	1 (1948.)	ruska književnost	19. st.	muško
UKUPNO: 24 inozemnih pisaca	Inozemni autora koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: E. Kästner (3) A. N. Tolstoj (2) Mae i Ira Freeman (2)	UKUPNO: -ruska književnost: 13 -njemačka književnost: 4 -engleska književnost: 3 -bugarska književnost: 1	UKUPNO: -18. st.: 2 -19. st.: 10 -20. st.: 10	UKUPNO: -muško 23 -žensko 1

Valja također naglasiti kako su pojedini autori bili zastupljeni više puta. Prednjačili su B. Ćopić, koji je u nizu bio zastupljen pet puta sa četiri naslova (*Vratolomne priče*, 1948.; *Sunčana republika*, 1948.; *Ježeva kuća*, objavljena dva put – prvi put 1949., a drugi put 1950. godine, u potpuno istom formatu i opremi; *Lalaj Bao*, 1950.), slijedi, zatim, E. Kästner sa tri (*Emil i detekti*, 1954.; *35. maj*, 1954.; *Tonček i Točkica*, 1956.), a sljedeći su autori bili zastupljeni sa dva naslova: A. Diklić (*Priče iz škole i žunina gaja*, 1948.; *Kiša*, 1953.), T. Seliškar (*Družina Sinjeg galeba*, 1948.; *Mazge*, 1949.), A. Martić (*Pirgo*, 1953.; *Vuk na Voćinskoj cesti*, 1956.) i A. Tolstoj (*Zlatni ključić*, 1948., *Lisica i vuk*, djelo koje je objavljeno u knjizi *Četiri priče*, 1950.).

U nizu su bili najzastupljeniji pisci s početaka 20. stoljeća i oni (tadašnji) suvremeni, ali bilo je i trinaest pisaca 19. i dva pisaca 18. stoljeća.

Kad govorimo o književnim vrstama, u ovome se nizu našlo zbilja šaroliko društvo – od pjesma, narodnih i umjetničkih priča, autobiografskih crtica, bajki, romana do znanstveno-popularnih tekstova. Ipak, najzastupljenija vrsta bila je roman koji je bio zastupljen u gotovo pola svezaka (njih 20).

Valja napomenuti kako je ovo jedini od svih nizova kojima je Vitez bio urednik, a kojega nije uređivao od početka već je uredništvo nad nizom preuzeo zadnje četiri godine njegova

izlaženja (1953. – 1957.). Ipak, u tom je razdoblju jedan svezak uredio Oto Šolc (L. Bechstein: *Patuljkova kapica i druge bajke*, 1955.), a na četiri sveska nije pisalo ime urednika, ali je za izdavača bio potpisan upravo Vitez (D. Defoe: *Robinson Crusoe*, 1953.; E. Kästner: *Emil i detektivi*, 1954.; M. Lovrak: *Vlak u snijegu*, 1954.; K. Čukovski: *Doktor Jojboli*, 1956.¹⁷⁹). Vitez je, dakle, od ukupno pedeset jednog sveska, uredio njih četrnaest.¹⁸⁰ Stoga bi valjalo promotriti što je on promijenio u odnosu na svoje prethodnike.

Promjene se ponajprije očituju u izboru naslova. Dok su se urednici prije Viteza više orijentirali na inozemne, napose ruske književnike, Vitez je prednost dao jugoslavenskim, i to pretežno tadašnjim suvremenim piscima.

Pod njegovim je uredništvom bilo objavljeno jedno djelo koje pripada 18. stoljeću (E. R. Raspe i G. A. Bürger: Münchhausen, 1785.), jedno 19. st. (W. Hauff: *Bajke*, 1826.), a ostala pripadaju 20. st. - njih tri su prijeratna (E. Kästner: *Tonček i Točkica*, 1931. i 35. maj, 1932.; J. Vandot: *Kekec nad samotnim ponorom*, 1924.), a ostali naslovi, njih devet, bili su objavljeni nakon Drugoga svjetskoga rata, a riječ je bila o njihovim prvim izdanjima u Hrvatskoj (F. Bevk: *Mali buntovnik*, 1951., u *Pionirskoj knjižnici/biblioteci* objavljena 1953. što je ujedno bio prvi prijevod na hrvatski jezik (prevoditelj Vitez)¹⁸¹; A. Martić: *Pirgo*, 1953. i *Vuk na Voćinskoj cesti*, 1956.; A. Staničić: *Mali pirat*, 1956.; Z. Perlik: *Veliki doživljaj*, 1956.; S. Kolar: *Na leđima delfina*, 1953.). Također, u razdoblju u kojem je Vitez preuzeo uredništvo nad ovim nizom, na četiri sveska, kao što sam i spomenula, nije bilo zapisano tko ih je uredio, ali je za izdavača bio potpisan upravo Vitez. Sve su to bili romani koji su bili objavljeni prije Drugoga svjetskoga rata (E. Kästner: *Emil i detektivi*, 1929.; M. Lovarak: *Vlak u snijegu*, 1933.; K. Čukovski: *Doktor Jojboli*, 1925.) osim romana D. Defoea *Robinson Crusoe* (1719.) koji pripada 18. stoljeću.

Također, bilo mu je važno da djela imaju i dodatne tekstove u obliku bilješke o piscu i/ili djelu, što je prije njega bila rijetka praksa. Iako ni Vitez nije zadržao taj običaj ipak je u više

¹⁷⁹ Na ovome svesku Vitez nije bio potpisan za izdavača.

¹⁸⁰ Ubrojila sam samo one sveske na kojima je pisalo da je Vitez urednik.

¹⁸¹ U vrijeme kada je Vitez prevodio, službeni jezik u zemlji u kojoj je živio zvao se hrvatskosrpski, odnosno srpskohrvatski, koji je imao dvije varijante – ijekavsku i ekavsku. Stoga, ako se želi biti izrazito precizan onda valja zaključiti kako je Vitez sve što je za života preveo, preveo upravo na ijekavsku varijantu hrvatskosrpskoga, odnosno srpskohrvatskoga jezika. I sâm je zapisao kako je, primjerice priču E. Peroci *Moj kišobran može biti balon* preveo na „srpskohrvatski jezik“ (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 3. Radovi Grigora Viteza. 3. 2. Prijevodi, *Moj kišobran može biti balon*, strojopis, nedatirano). Međutim, kada bi se danas tim njegovim prijevodima trebao odrediti jezik na koji su prevedeni, onda bi to svakako bio hrvatski jezik. U skladu s time, u nastavku ovoga rada, navodit ću podatke o Vitezovim prijevodima na hrvatski jezik. Inače, ako je pojedino književno djelo prijevodne književnosti iz nekoga nakladničkoga niza bilo objavljeno i na ćirilici ili u paralelnome ćirilčkome nizu, ono je uvijek bilo i na ekavici. Hrvatski pisci i na ćirilici uvijek su bili objavljeni u originalnoj varijanti (ijekavici). Valja još samo dodati kako su radovi o Vitezovoj prevoditeljskoj djelatnosti malobrojni. O tom dijelu njegova književno-kulturnoga djelovanja znanstvena javnost tek treba izreći svoje stavove.

od polovice naslova koje je uredio za ovaj niz uvrstio, za autore i djela kod kojih je smatrao da je to važno, i bilješku o piscu i/ili djelu. U doba kada nije bilo interneta i kada dostupnost podataka nije bila kao danas, „na dohvat ruke“, takvi dodatni tekstovi bili su vrijedan izvor podataka za čitatelje te su davali dodatnu kvalitetu objavljenome djelu.

Nadalje, Vitez nije nastavio trend svojih urednika-prethodnika koji su u nizu objavljivali i prozu i poeziju već se orijentirao samo na pozne oblike, napose romane, što je, za vrijeme njegova uredništva, bila dominantna književna vrsta niza. Od ostalih književnih vrsta bile su zastupljene umjetničke i autobiografske priče, bajke te pripovijetke.

Najvažniji podatak vezan uz ovaj nakladnički niz je taj što je Vitez pod svojim uredništvom u njemu po prvi put objavio roman *Pirgo* (1953.) hrvatske književnice Anđelke Martić – djelo koje će postati iznimno popularno i koje će doživjeti više od pedeset izdanja i prijevode na više jezika. Vitez je također bio i prvi koji je tiskao treće po redu Martićkino djelo zbirku priča *Vuk na Voćinskoj cesti* (1956.). Oba djela pripadaju ratnoj, partizanskoj literaturi u kojoj se, kako to naglašava Hranjec (2006: 177), „odzrcaljuju sve društvene mijene“ onoga doba. Dok se u romanu *Vuk na Voćinskoj cesti* „primjenjuje model uobičajen za sva djela u ideološkoj službi *revolucionarnog poretka*“ (Hranjec (2006: 177) kojeg karakterizira pregršt crno-bijelih odnosa i likova, gdje se često u središte ratnog vrtloga smještaju klišeizirane hrabre djevojčice/ili dječaci koji svojom hrabrošću i domoljubljem pomažu u „borbi protiv neprijatelja“ pa u tom smislu ne nose veću umjetničku vrijednost, *Pirgo* je djelo kojemu rat služi samo kao kulisa za opis prijateljstva između životinje (laneta Pirga) i dječaka (Željka), djelo koje „zrači humanizmom i koje je na djeci primjeren način otpor ratnoj grozoti“ (Hranjec, 2006: 178) te koje se i danas smatra jednim od „najboljih djela hrvatske ratne (partizanske) dječje književnosti“ (Hranjec, 2006: 178) i koje je uvršteno u ediciju *Pet stoljeća hrvatske književnosti*. To je djelo dugi niz godina bilo i lektirni naslov sve dok se devedesetih godina 20. stoljeća nije pojavio rat u Hrvatskoj, a onda je „[Pirgo] nestao iz školskih programa, knjižara i biblioteka“ (Arbutina, 2010: 18). Njegova je autorica o toj problematici u intervju iz 2010. godine izjavila sljedeće:

I danas me ljudi prepoznaju i prilaze mi sa riječima: "Evo Pirga." Doživio je 54 izdanja, od kojih su neka dosezala i 40 hiljada primjeraka. Zahvaljujući "Pirgu" djeca Poljske nagradila su me "Ordenom za osmijeh". U mnoštvu dobivenih nagrada ta mi je najdraža, nju uvijek izdvajam jer su mi je dodijelila djeca kao prvoj književnici van Poljske koja je svojim djelima i riječima zaslužna za dječji osmijeh. "Pirgo" je moja priča iz Drugog svjetskog rata o dječaku Željku Pavloviću i njegovom lanetu. Danas je on veliki Željko i čujemo se telefonom. [...] Kad je "Pirgo" izbačen iz lektire telefon nije prestajao zvoniti. Zvale su me i učiteljice, pitale zašto nema "Pirga". Najžalosnije je, to točno znam, da je onaj tko je "Pirga" uvrštavao u lektire, tko je o njemu pisao najpozitivnije kritike kao o dječjem klasiku, odlučivao i o njegovom izbacivanju iz

škola. "Pirgo" je jedna pozitivna knjiga u kojoj nema ni riječi mržnje. (Arbutina, 2010: 18-19).

U istome intervjuu napominje kako je upravo na nagovor Viteza počela pisati i objavljivati za djecu i to u dječjem časopisu *Pionir*, kojemu je on svojevremeno bio urednik. Također Vitez ju je nagovorio 1944. godine i na sudjelovanje na Kongresu kulturnih i javnih radnika gdje je bila najmlađi delegat. To je i potvrda tezi da je Martićka samo jedna od spisateljica čiji je talent Vitez kao urednik dječjih izdanja prepoznao i kojoj je tim početnim „vjetrom u leđa“ pomogao da se uspne na hrvatskoj dječjoj književnoj ljestvici.

5. 2. 3. 3. Zaključna razmatranja o *Pionirskoj knjižnici/biblioteci*

Pionirska knjižnica/biblioteka jedini je nakladnički niz kojega Vitez nije uređivao od početka, već je uredništvo nad njim preuzeo šest godina nakon njegova osnutka uređujući ga do njegova gašenja. Niz je bez nekog logičnog slijeda mijenjao ime iz *Pionirska knjižnica* u *Pionirska biblioteka* i obrnuto i k tome je bio i nenumeriran. Ono što je Vitez pridonio svojim dolaskom na mjesto urednika bio je tvrdi uvez (koji je do tada bio mekani), manje dimenzije svezaka, 21x16,5cm (do tada 28x20,5 cm), uveo je bilješke o piscu i djelu kao dodatnu tekstualnu opremu svezaka, naglasak je stavio na jugoslavenske autore, pretežno suvremene, objavivši prva izdanja njihovih pojedinih djela, te se orijentirao isključivo na objavljivanje proze, napose romana. Vrlo značajan podatak vezan uz ovaj nakladnički niz jest taj što je u njemu objavljeno prvo izdanje dječjega romana *Pirgo* (1953.) hrvatske spisateljice A. Martić, kojega je za objavljivanje izabrao i uredio upravo Vitez, a koji se danas smatra jednim od najistaknutijih djela hrvatske dječje ratne proze.

5. 2. 4. *Palčićeve knjižnica* (1955. – 1962.)¹⁸²

Gledano kronološki, *Palčićeve knjižnica* sljedeći je niz koji je, nakon *Male knjižnice*, Biblioteke *Moja knjiga* i *Pionirske knjižnice/biblioteke*, bio pod Vitezovom uređivačkom palicom. Riječ je o nizu koji je izvorno nastao u Sloveniji. Utemeljila ga je i pokrenula poznata slovenska spisateljica, pjesnikinja, prevoditeljica i urednica Kristina Brenk/Brenkova (1911.–2009.), Vitezova suvremenica i bliska suradnica¹⁸³. Niz je nazvan Knjižnica *Čebelica* (što u hrvatskome prijevodu znači Knjižnica *Pčelica*), a Brenkova ga je kontinuirano

¹⁸² Bibliografiju nakladničkoga niza *Palčićeve knjižnica* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 4.

¹⁸³ Vitez i Brenkova su međusobno korespondirali, između ostaloga, i o njihovoj uredničkoj suradnji.

uređivala punih deset godina, od 1953. do 1963. (kada počinje uređivati novi nakladnički niz *Zvezdica*), u razdoblju u kojemu je Vitez u Hrvatskoj na vrhuncu svoga uredničkoga rada. Prema dosadašnjim saznanjima, *Čebelica* je, uz ponešto promijenjen izgled, nastavila izlaziti čak do 1990. godine. U vrijeme urednikovanja K. Brenkove *Čebelica* je bila prvi kontinuirano i sustavno uređivani slikovnički niz¹⁸⁴, a ujedno i jedina takva edicija u Sloveniji u tome razdoblju pa je Brenkova, u tom smislu, obavljala pionirski posao.¹⁸⁵ Pojedini naslovi iz te nakladničke cjeline prevedeni su u Slovačkoj, Češkoj, Srbiji¹⁸⁶, a Vitez je – svjestan njene vrijednosti i međunarodnoga značenja - izabrao 25 svezaka, većinom ih sam preveo na hrvatski jezik i objavio u nizu koji je nazvan *Palčićeve knjižnica*. To je podatak koji ide u prilog činjenici da je ta nakladnička cjelina koju je osmislila i utemeljila K. Brenkova uživala velik ugled i značenje i u drugim (više-manje) susjednim državama. Iako napisan u propagandne svrhe, o tome također svjedoči i citat Alberta Široka, slovenskoga pjesnika, prevoditelja i urednika, na stražnjoj strani korica 19. sveska *Čebelice*:

Koliko je potrebna *Čebelica* pokazuje činjenica da su druga nakladnička poduzeća željno posezala za njenim knjigama te ih većinu vrijedno, gotovo odmah, prevela na srpski, hrvatski, češki i slovački jezik. Albert Širok (*Partizanček*)¹⁸⁷

Na pojedinim svescima *Čebelice* zapisano je kako se taj niz sastoji od bajki i kratkih priča iz domaće (jugoslavenske, pretežno slovenske) i svjetske literature sa ilustracijama najboljih slovenskih (Jože Ciuha, Miha Maleš, France Podrekar, Marlenka Stupica, Stane Kumar, Marij Pregelj, France Slana, Mara Kralj, Karel Zelenko, Leon Koporc, Dušan Petrič, Melita Vovk, Maksim Gaspari, Mirko Lebez, Ančka Gošnik-Godec, Ive Šubic), ali i drugih ilustratora (Sava Nikolić, Vesna Borčić-Bernandini). Nekoliko svezaka uključivalo je naslovnu i ostale ilustracije preuzete iz originala raznih inozemnih ilustratora (Maksim Sedej, Nikolaj Omersa, N. Kočergina, Toon Wegner).

U *Palčićevoj knjižnici* jasno se zrcale javnosti slabije poznate književno-kulturne veze koje je Grigor Vitez uspostavljao i njegovao s književnim i kulturnim radnicima na drugim jezičnim područjima.

¹⁸⁴ Iako se tako navodi u članku M. Kobe (*slikaniška knjižna zbirka*, str. 52.), riječ ipak nije bila o slikovnicama nego o ilustriranim knjigama.

¹⁸⁵ Više o uredničkom radu K. Brenkove vidi u: Kobe (2011: 51-54).

¹⁸⁶ U Beogradu su u izdanju *Dečje knjige*, a poslije *Mladog pokolenja*, 1955. godine (iste godine kada je osnovana i *Palčićeve knjižnica*) počeli izlaziti izabrani i na srpski jezik prevedeni te ćirilicom tiskani svesci *Čebelice*, koji su bili objavljeni u nakladničkome nizu koji je nazvan Biblioteka *Pčelica*. Od devetoga sveska bilo je zapisano da je urednica Nada Dragić. Prema izboru naslova beogradska se varijanta *Čebelice* razlikovala od one zagrebačke, iako su se neki naslovi podudarali. I jednoj i drugoj nakladničkoj cjelini bilo je zajedničko da su obje preuzele potpunu likovnu opremu originalnih svezaka.

¹⁸⁷ „Kako potrebna je *Čebelica*, se kaže tudi v tem, da druge založbe v državi željno segajo po nje jin da večino njenih knjig pridno, kar sproti prevajajo v srbsčino, hrvaščino, češčino in slovaščino.“ (prevela I. K. R.)

5. 2. 4. 1. Tehničke odrednice

Palčićeve knjižnica dobila je takav naziv jer je bila namijenjena najmlađim čitateljima - malim ljudima, *palčićima*, odnosno početnim čitačima i djeci mlađe školske dobi. Kako u ovom nizu nije bila riječ o slikovnicama¹⁸⁸ već o bogato ilustriranim knjižicama, koje su predstavljale dobar prijelaz sa slikovnica na prvu knjigu, mogle su biti idealnom lektinom za učenike početnih razreda osnovne škole. U skladu s time, pet je naslova bilo u cijelosti otisnuto velikim tiskanim slovima (J. Vipotnik: *Kruška*; F. Slokan: *Tko je najjači?*; B. Zupančič: *Dječak Jarbol*, E. Peroci: *Gdje su stazice*; E. Starovasnik: *Topli potok*).

Niz se sastojao od svezaka koji su uglavnom donosili različite umjetničke i narodne priče i bajke najčešće slovenskih pisaca.

Nekoliko naslova ovoga niza pripada partizanskoj literaturi, koja je u vrijeme tiskanja niza i bila popularna, poglavito u dječjoj književnosti. O svemu će detaljnije biti u poglavlju *Poetičke odrednice*.

Niz je izlazio od 1955. do 1962. godine u Zagrebu, izdavala ga je *Mladost*, Ilica 7 i 30¹⁸⁹ u suradnji sa *Mladinskom knjigom*, slovenskim izdavačkom poduzećem iz Ljubljane, za izdavača je bio od petnaestoga sveska potpisan Ladislav Indik (u prva dva sveska je bio G. Vitez), a svesci su se tiskali u dvjema tiskarama u Ljubljani: *Ljudske pravice* i *Umetniškom zavodu za litografiju*. Kako je niz sa svom opremom bio preuzet sa slovenskoga tržišta, zanimljivo je osvrnuti se na pojedine tehničke razlike među njima, a koje puno govore o njihovim urednicima. Naime, već je u prvome svesku *Čebelice* bilo zapisano tko je njen urednik (K. Brenkova), dok to kod *Palčićeve knjižnice* nije bio slučaj. Taj će podatak bit zabilježen tek od petnaestoga sveska (G. Vitez) i to će ostati praksom do kraja niza. Stoga se ne može sa sigurnošću ustvrditi tko je uredio prvih četrnaest svezaka iako je najvjerojatnije riječ bila o Vitezu.

Nadalje, Brenkova kao urednica vrlo pazi na podatke koji će biti otisnuti unutar svezaka koje je uredila pa uz, primjerice, ime ilustratora u svesku 40, koji nosi naslov *Kdo je najmoćniji?* (napisao F. Slokan), zapisuje kratku napomenu:

¹⁸⁸ U slikovnicama tekst i slika čine integralnu i nerazdvojnu cjelinu. Riječ je, dakle, o dvojnomoj diskursu. Te dvije komponente ne služe da bi se njima kompenzirala manjkavost jedne ili druge već je njihova funkcija međusobno prožimanje i nadopunjavanje. Potpuni se smisao slikovnice razotkriva u njihovu međusobnom odnosu. Kod svezaka Knjižnice *Čebelice*, odnosno *Palčićeve knjižnice*, to nije bio slučaj. Riječ je bila o bogato ilustriranim pričama čije su ilustracije više služile u dekorativne svrhe, a ne nužno za razumijevanje napisanoga. Više o odnosu teksta i slike u slikovnicama vidi u: Narančić Kovač (2011).

¹⁸⁹ Posljednji kućni broj odnosi se samo na 26. svezak.

Ilustrirao Stane Kumar, akademski slikar. Ilustrirao *Mali smolček* (Venčeslav Winkler), knjigu *Kaplan Martin Čedermac*.¹⁹⁰ (*Kdo je najmočnejši?*, sv. 40)

Za ilustratora Francea Podrekara, primjerice, piše nešto opširniju bilješku:

France Podrekar, slikar rođen u Ljubljani 1887. Studirao na Akademiji u Pragu, Münchenu i na Dunavu. Ilustrirao: Fran Milčinski: *Butalci*, Fran Erjavec: *Mravlje in Žabe*¹⁹¹ (*Zlata hruška*, sv. 27)

Tako u većini svezaka *Čebelice* uz ime ilustratora, a ponekad i pisca, nalazimo i nekoliko informacija o njima.

Na stražnjoj strani korica 40. sveska otisnut je i tekst, na slovenskome jeziku, koji je bio otisnut i na nekoliko drugih svezaka *Čebelice*:

U nakladničkome nizu *Čebelica* izlaze slikovnice za djecu i učenike. *Čebelica* ima pretplatnike i čitatelje po svim slovenskim osnovnim školama. Čuvajte slikovnice niza *Čebelica* za svoju policu s knjigama. U ovogodišnjoj školskoj godini izaći će još pet slikovnica. [...] (*Kdo je najmočnejši?*, sv. 40)¹⁹²

Brenkova također navodi i naslove koji će tek izaći, uz imena ilustratora i prevoditelja.

Svezak koji je donio priču F. Slokana u originalu naslovljenu *Kdo je najmočnejši?*, a koja u hrvatskome prijevodu glasi *Tko je najjači?*, odabrao je i uredio i Vitez te objavio u 16. svesku *Palčićeve knjižnice*, izostavljajući sve navedene podatke.

Od ostalih informacija koje se mogu pronaći u nekom od svezaka *Čebelice* izdvajam sljedeće: na nekoliko je njezinih svezaka, na stražnjoj strani korica, bilo zapisano i mišljenje nekih poznatih slovenskih književnika o *Čebelici*:

U *Čebelici* se s vremenom uvrstilo sve najbolje što je napisano za najmlađe čitatelje u slovenskoj i svjetskoj književnosti. Josip Ribičič (*Trnuljčica*, sv. 6).¹⁹³

Nakladnički niz *Čebelica* priskrbio je krug mladih čitatelja koji su ga prihvatili širokih ruku. A to niz, bez sumnje, u potpunosti zaslužuje. Marija Vogeltnik (*Pravljica o vetru*, sv. 7).¹⁹⁴

Te su informacije svakako išle u prilog *Čebelici*, kao potvrda potencijalnim kupcima da se radi o kvalitetnoj literaturi za djecu. Ipak, na te bismo napise svakako trebali gledati u

¹⁹⁰ „Ilustral Stane Kumar, akad. slikar. Ilustriral Mali smolček (Venčeslav Winkler), knjigu Kaplan Martin Čedermac.“ (prevela I. K. R.)

¹⁹¹ „France Podrekar, slikar rojen v Ljubljani 1887. Študiral na Akademiji v Pragi, Münchenu in na Dunaju. Ilustriral: Fran Milčinski: Butalci, Fran Erjavec: Mravlje in Žabe.“ (prevela I. K. R.)

¹⁹² „V knjižnici Čebelici izhajajo slikanice za otroke in šolale. Knjižnica Čebelica ima naročnike in bralce po vseh, slovenski osnovnih šolah. Čuvajte slikanice knjižnice Čebelice za svojo knjižno polico. V letošnjem šolskem letu bo izšlo še pet slikanic. [...]“ (prevela I. K. R.)

¹⁹³ „V Čebelico se bo postopoma uvrstilo vse, kar je bilo najboljšega napisanega za najmlajše bralce v slovenski in svetovni literaturi.“ (prevela I. K. R.)

¹⁹⁴ „Zbirka Čebelice si je pridobila krog malih odjemalcev, ki so jo sprejeli z odprtimi rokami. To zbirka brez dvoma tudi popolnoma zasluži.“ (prevela I. K. R.)

promidžbenim okvirima jer se navedene tvrdnje zasigurno ne bi mogle primijeniti na baš sve izdane naslove u *Čebelici*.

Što se Viteza tiče, on u *Palčićevoj knjižnici* izostavlja i taj segment, vjerojatno smatrajući takve podatke nebitnima za niz koji je uređivao.

Iz takvih tehničkih pojedinosti naslućuje se da je Brenkovej kao urednici bilo vrlo važno da svesci njezina niza sadrže sve relevantne bibliografske, ali i druge dodatne podatke poput kratke napomene o ilustratoru, piscu, preporuku poznatih pisaca i sl. S druge pak strane u „hrvatskoj varijanti“ toga niza u prvih četrnaest svezaka izostaje čak osnovni podatak, a to je ime njegova urednika, što pomalo čudi jer je Vitez kao urednik, vidjeli smo iz prethodnih nizova koje je uređivao, a vidjet ćemo i u onima koji će tek uslijediti, bio vrlo precizan i detaljan kada je u pitanju bio impresum svezaka koje je uređivao.

Što se odabira naslova tiče, Vitez je od prvoga do šezdeset prvoga sveska, koji su bili objavljeni u *Čebelici*, a koji su u Sloveniji izašli u razdoblju od 1955. do 1961. godine, izabrao njih 25, s time da je priča *Snjeguljica* imala dva izdanja, što znači da je *Palčićeve knjižnice* brojila ukupno 26 svezaka.

Svesci su bili srednjega formata, dimenzija 19x17cm, imali polutvrđi kartonski uvez, a svaki je sadržavao i pripadajuću naslovnu ilustraciju u boji, od kojih su neke bile više ili manje atraktivne. Knjižni blokovi bili su od jednostruko prešanoga kartona, a sadržavali su crno-bijele crteže koji su bili „obogaćeni“ svega jednom bojom (*Slika*). Iznimke su bili sv. 9 (*U laži su kratke noge*, srpska narodna priča) i sv. 11 i 26 (braća Grimm: *Snjeguljica*), čiji su crteži bili u više boja, pri čemu su posebno bili bogati oni iz posljednja dva sveska.

Važno je još jednom naglasiti da je sva likovna oprema bila preuzeta iz originala te da su svesci objavljeni u Hrvatskoj fizički bili identični onima slovenskima.

Opseg pojedinoga sveska bio je 20 stranica koje nisu bile paginirane.

Niz nije sadržavao dodatne tekstove. Samo je jedan, 8. svezak (S. Semič-Daki: *Partizančić*), imao jednu fusnotu (koja je bila opaska prevoditelja), a svaki je svezak na stražnjoj strani korica imao popis dosad objavljenih izdanja unutar niza.

U propagandnoj brošuri *Mladost*, koja je donosila popis i kratak opis izdanja za godinu 1961/62., *Palčićeve knjižnice* bila je predstavljena sljedećim riječima:

Svaka knjižica sadrži bogato ilustriranu priču. Knjižice su namijenjene djeci nižih razreda osnovnih škola. U njima su zastupljeni domaći i svjetski pisci. Priče su iz suvremenog života, narodnooslobodilačke borbe, razne bajke i pripovijetke. (*Mladost*, 1961: 13)

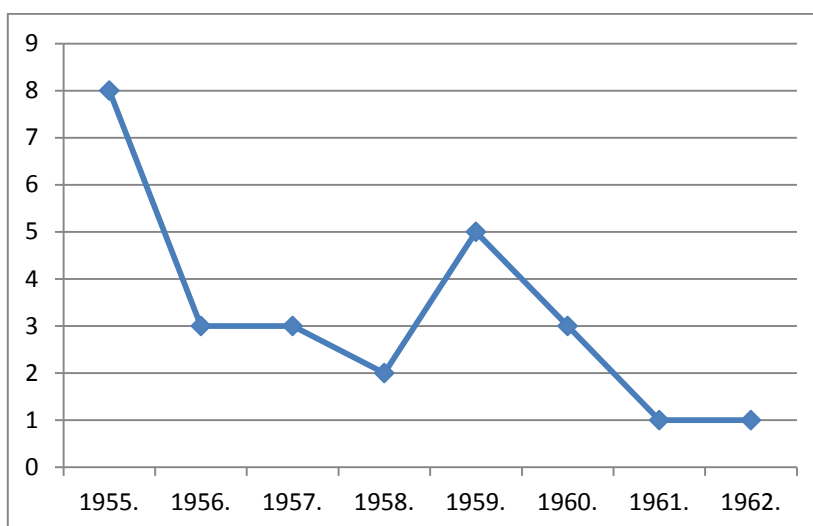
Sve je navedeno upravo karakteriziralo *Palčićeve knjižnice*.

Pojedini je svezak koštao od 70 do 90 dinara.¹⁹⁵

Osim što je bio urednik niza, Vitez je sa slovenskoga jezika i preveo čak dvadeset naslova, što je bio rekordan broj svezaka koje je Vitez preveo za niz koji je i uređivao. To je, dakle, bio niz u kojem je Vitez dao najveći prevoditeljski doprinos.

Većina svezaka ovoga niza danas se može posuditi u NSK ili KGZ i knjižnici HŠM. Ipak, uz sva nastojanja nisam uspjela doći do 20. sv. (D. Lukić: *Dečaci, devojčice, ljudi*), ali prema popisu objavljenih svezaka, koji se nalazio na stražnjoj strani korica objavljenih svezaka, uspjela sam rekonstruirati njegov naslov i djelomično rekonstruirati njegove bibliografske podatke.

Grafikon 5
Dinamika izlaženja svezaka *Palčićeve knjižnice*

Grafikon 5 pokazuje da je najveći broj svezaka bio objavljen prve godine izlaženja niza (1955.). U naredne dvije godine (1956. i 1957.), sa po tri objavljena sveska, njihov se broj znatno smanjio. Slijedi opet blagi pad sa smo dva objavljena sveska (1958.) da bi sljedeće godine (1959.), sa pet objavljenih svezaka, krivulja dinamike izlaženja imala uzlaznu putanju. Od 1960. pa dokraja niza (1962.) dinamika izlaženja svezaka u konstantnom je padu (1960. objavljeno je tri, a 1961. i 1962. godine po jedan svezak).

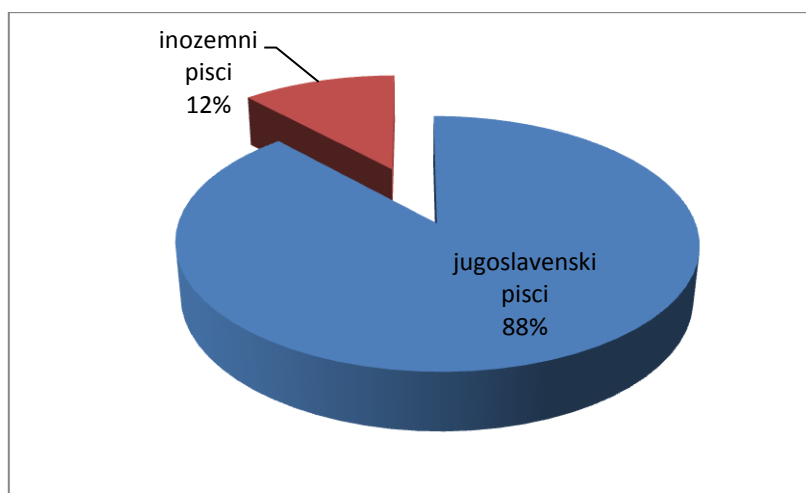
¹⁹⁵ Cijena *Vjesnika* 1. ožujka 1959., 13. ožujka 1960. i 2. ožujka 1961. godine iznosila je 20 dinara.

5. 2. 4. 2. Poetičke odrednice

U *Palčićevoj knjižnici* bilo je zastupljeno sedamnaest pisaca – petnaest jugoslavenskih i dva inozemna (*Grafikon 6*). Ostali naslovi iz niza bili su bez autora jer je riječ bila o različitim narodnim pričama i jednoj narodnoj bajki.

Grafikon 6

Zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca u *Palčićevoj knjižnici*

I Brenkova je pod svojim uredništvom u *Čebelici* objavila velik broj jugoslavenskih pisaca, većinom slovenske. U skladu s time, birala je i slovenske ilustratore koji su također prednjačili po broju zastupljenosti. Pretpostavka je da je Vitez, kao urednik *Palčićeve knjižnice*, u tome vidio priliku da u jednome nizu prevede i objavi djela već potvrđenih slovenskih pisaca (ali i onih koji to tek trebaju postati), koja do tada nisu bila prevedena i objavljena na našim prostorima, a koje je izabrala osoba u čije književne i uredničke kompetencije nije sumnjao. Stoga je najvećim dijelom i odabrao slovenske autore, što ni u jednom nizu koji je uređivao nije bio slučaj. Time je omogućio mnogim slovenskim književnicima proboj na hrvatsku književnu scenu poput E. Peroci, zatim V. Brest i J. Vipotnika, koji su pretežno pisali djela ratne, partizanske tematike pa B. Zupančiča, E. Starovasnik i A. Polenca¹⁹⁶. Od navedenih se slovenskih književnika najviše istaknula E.

¹⁹⁶ Anton Polenec (1910. – 2000.) nije bio književnik već slovenski zoolog i autor brojnih naslova popularno-znanstvenih djela za mlade. Treći svezak *Palčićeve knjižnice* donosi njegovu priču *Kako je nastala naša zemlja* koja na popularno-znanstveni način govori o nastanku planeta Zemlje, a bazira se na teoriji Velikog praska. Polenec je u Sloveniji posebno doprinio popularizaciji znanosti, napose zoologiji, za što je 1950., odnosno 1952. godine, za svoja djela *Iz življenja žuželk* (Život insekata) i *Iz življenja pajkov* (Život pauka) dobio Levstikovu nagradu Mladinske knjige.

Peroci - kako u Sloveniji, tako i u ostalim jugoslavenskim republikama, a njena su djela cijenjena i do današnjih dana. Ostali navedeni slovenski pisci danas su manje poznati na našim prostorima.

Što se E. Peroci tiče, ona je tada bila mlada spisateljica koja je tek započinjala svoju književnu karijeru. Prepoznavši njen književni potencijal, Vitez je bio prvi koji je njena djela preveo na hrvatski jezik, o čemu će više biti riječi u nastavku.

Od književnih vrsta najzastupljenija je bila umjetnička priča (19 svezaka), zatim narodna priča (6 svezaka), a jedna svezak donio je jednu narodnu bajku.

Većina književnih djela objavljenih u ovome nizu pripada drugoj polovici 20. stoljeća, što znači da su bila objavljena nakon Drugoga svjetskog rata, i to često po prvi put baš u *Čebelici*, a njihovo pojavljivanje u *Palčićevoj knjižnici* značilo je i njihov prvi prijevod na hrvatski jezik i prvo objavljivanje u Hrvatskoj (V. Brest: *Ptice i grm*, J. Vipotnik: *Kruška*, E. Starovasnik: *Topli potok*, B. Zupančič: *Dječak jarbol*, A. Polenec: *Kako je nastala naša Zemlja*; E. Peroci: *Moj kišobran može biti balon*; *Gdje su stazice*). Tri je, pak, naslova bilo objavljeno prije rata (F. Milčinski: *Zlatna kruška*; J. Kenda. *Tri diva*; M. Boljšincov: *Dječak iz Narve*), a samo jedan naslov datira iz 19. stoljeća (braća Grimm: *Snjeguljica*)¹⁹⁷.

Šest naslova iz *Palčićeve knjižnice* ratne je, partizanske tematike (V. Brest: *Ptice i grm*; S. Semič-Daki: *Partizanči*; A. Martić: *Bjelko*; M. Alečković: *Lastavice*; J. Vipotnik: *Kruška*; E. Peroci: *Gdje su stazice*). S obzirom da cijeli niz broji dvadeset pet naslova (jer je *Snjeguljica* bila dva put objavljena) to znači da njih nešto malo više od jedne petine pripada partizanskoj literaturi, što nije bio slučaj kod ni jednog nakladničkog niza kojega je Vitez uređivao. Priča *Dječak iz Narve* M. Boljšincova također se odnosi na ratnu literaturu, koja je za razliku od prethodno navedenih priča s temama iz Drugoga svjetskoga rata, donijela priču smještenu u Prvi svjetski rat. Ti su naslovi uglavnom donijeli estetski slabije priče sa crno-bijelim likovima i odnosima među njima, kao primjerice osmi svezak. U njemu čitamo priču pod naslovom *Partizančić* autora Stanka Semiča (1915. – 1985.), slovenskoga pisaca, muzejskoga djelatnika¹⁹⁸ te partizanskoga časnika i borca, čije je partizanski nadimak bio Daki. On je bio prvi Slovenac, koji je dobio Orden narodnoga heroja. Taj njegov književni uradak objavljen u Knjižnici *Čebelica*, a potom i u *Palčićevoj knjižnici*, svojevrsno je autobiografsko djelce jer je sam pisac i jedan od glavnih likova priče - partizanski komandant Daki. I ovo, slično kao i brojna druga djela partizanske tematike, donosi priču o malom hrabrom dječaku koji živi za partizanske ideale.

¹⁹⁷ Za priču V. Nazora *Min Čang Lin* nisam uspjela saznati koje je godine bila objavljena prvi put.

¹⁹⁸ S. Semič-Daki bio je između 1953. i 1959. godine ravnatelj Muzeja NOB u Ljubljani.

I za kraj ostaje otvoreno pitanje je li Vitez doista smatrao da je riječ o estetski vrijednoj literaturi dostojnoj prevođenja i objavljivanja ili je jednostavno bio primoran objaviti te naslove zbog njihove onodobne ideološke podobnosti. Činjenica jest bila da te priče i nisu bile najsretnije rješenje jer su, kao što je to već i naglašeno, u estetskome smislu, bile malo vrijedne, pune crno-bijelih likova i odnosa (partizani nasuprot fašista), parola i ideologije, a danas su potpuno zaboravljene u svom vremenu, kao i većina njihovih autora.

5. 2. 4. 3. Jugoslavenski pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca u *Palčićevoj knjižnici* (Tablica 5).

Tablica 5
Zastupljenost jugoslavenskih pisaca u *Palčićevoj knjižnici*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Anton Polenec*	1 (1955.)	slovenska književnost	20. st.	muško
2. Vida Brest	1 (1955.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
3. Ela Peroci	2 (1955.; 1960.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
4. France Bevk	2 (1955.; 1960.)	slovenska književnost	20. st.	muški
5. Stanko Semič-Daki	1 (1955.)	slovenska književnost	20. st.	muško
6. Anđelka Martić	1 (1956.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
7. Fran Milčinski	1 (1957.)	slovenska književnost	20. st.	muško
8. Mira Alečković	1 (1957.)	srpska književnost	20. st.	ženskio
9. Janez Vipotnik	1 (1958.)	slovenska književnost	20. st.	muško
10. France Slokan	1 (1958.)	slovenska književnost	20. st.	muško
11. Beno Zupančič	1 (1959.)	slovenska književnost	20. st.	muško

12. Dragan Lukić	1 (1959.)	srpska književnost	20. st.	muško
13. Josip Kenda	1 (1959.)	slovenska književnost	20. st.	muško
14. Erna Starovasnik	1 (1960.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
15. Vladimir Nazor	1 (1961.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 15 jugoslavenskih pisaca	Jugoslavenski pisci koji imaju po dva i više djela objavljena u nizu: E. Peroci (2) F. Bevk (2)	UKUPNO: -slovenska književnost: 11 -hrvatska književnost: 2 -srpska književnost: 2	UKUPNO: -20. st.: 17 naslova	UKUPNO: -muško: 10 -žensko: 5

Iz *Tablice* možemo iščitati da jedanaest pisaca iz *Palčićeve knjižnice* pripada slovenskoj te po dva hrvatskoj i srpskoj književnosti, što pokazuje i *Grafikon 7*.

Grafikon 7

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca prema nacionalnim književnostima u *Palčićevoj knjižnici*

F. Bevk i E. Peroci, bili su zastupljeni sa po dva naslova – Bevk kao tada već potvrđeni dječji pisac, a Peroci (1922.- 2001.) kao mlada spisateljica, koja će se kroz godine koje će uslijediti potvrditi kao veliko ime slovenske dječje književnosti. Upravo je Vitez bilo taj koji je E. Peroci inaugurirao na hrvatsko književno područje, po prvi put prevevši na hrvatski jezik, iste godine kada je i objavljeno (1955.), njeno prvo književno djelo, priču *Moj kišobran*

može biti balon, koju je pod svojim uredništvom i objavio u *Palčićevoj knjižnici*. To njeno djelo, koje je prvi put objavila K. Brenkova u Biblioteci *Čebelica*, fantastična je priča koja govori o djevojčici Jelki kojoj je potok odnio novu crvenu loptu pa ona kreće u potragu za njom, leteći uz pomoć svog kišobranom, i pri tome doživljavajući prave male pustolovine. Potrage za crvenom loptom u ovoj priči zapravo ima dublje implikacije - riječ je o usamljenoj djevojčici i njenom odnosu sa odraslima iz obitelji.

Osim te, u *Palčićevoj knjižnici* joj je 1960. godine bilo objavljeno i također prvi put na hrvatski jezik prevedeno njeno djelo partizanske tematike *Gdje su stazice* (*Kje so stezice*, 1960.). Prevoditelj je opet bio G. Vitez, koji tada nije znao (ali je možda naslućivao) da će upravo ona postati jedno od središnjih imena slovenske dječje književnosti. Naime, Peroci je s vremenom postala jedna od najpoznatijih i najcjenjenija slovenskih spisateljica za djecu. Bila je učiteljica, a kasnije i novinarka u *Pioniru*, *Cicibanu*, *Mladem svetu* i na *Radio-Ljubljani*. Vitez je i druga njena djela, neposredno po objavljivanju u Sloveniji, prvi preveo i objavio na našim prostorima: njena dva najpoznatija djela slikovnicu *Maca papučarica* (na slovenskome izvorniku *Muca copatarica*, 1957.) i zbirku priča *Djeco, laku noć* (*Za laho noč*, 1966.), djela i danas popularna i kod nas. Njenu književnu veličinu potvrđuje i to što je dva puta dobila Levstikovu nagradu¹⁹⁹, 1955. i 1956. godine. Nesumnjivo je da je Vitez već tada prepoznao njen književni potencijal što iščitavamo iz jednoga pisma A. Hromadžića²⁰⁰, tadašnjeg urednika izdavačkog poduzeća „Veselin Masleša“ iz Sarajeva, upućenoga Vitezu:

[...] evo opet da ti se javim u vezi s knjigom „Djeca svijeta“²⁰¹. Naime, pošto smo već prikupili materijale iz drugih zemalja koji se nalaze na prevođenju i posljednjoj pripremi trebalo bi da se odlučimo i za jugoslavenske autore. Naime, kao što sam ti

¹⁹⁹ Levstikova nagrada je nagrada koju od 1949. godine do danas dodjeljuje izdavačko poduzeće *Mladinska knjiga* iz Ljubljane (Slovenija) za postignuća na području dječje i omladinske literature, autorima čija je književno djelo objavljeno unutar tog izdavačkog poduzeća.

²⁰⁰ Ahmet Hromadžić (1923. – 2003.), bosanskohercegovački književnik, novinar i urednik.

²⁰¹ Vitez je, kako piše u jednom od pisma Lovraku, „sticajem prilika postao [...] jedan od urednika zbirke priča „Djeca svijeta“ koja treba da izađe na nekoliko jezika: na ruskom (Detska literatura, Moskva), njemačkom (Kinderbuchverlag, Berlin), bugarskom (Narodna mladež, Sofija), češkom (Zlaty maj, Prag), slovačkom (Mlada leta, Bratislava), i dr. U knjizi je svaka zemlja zastupljena sa po jednim pripovjedačem i jednom pričom. Budući da je ove godine jugosl. izdavač (Veselin Masleša/Sarajevo) domaćin, Jugoslavija će biti zastupljena sa pet autora.“ (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 10. II. 1966.). Knjiga je doista i bila tiskana, 1967. godine, a u redakciji su bili Mario Abriani (Italija), Stanislav Alek-Sandrzak (Poljska), Vasilij Kompaniec (SSSR), Emil Karalov (Bugarska), Peter Kriger (DDR), Mark Soriano (Francuska), Zdenk Slabi (Čehoslovačka), Marija Šlago (Mađarska), Ahmet Hromadžić (Jugoslavija), Hamid Lukovac (Jugoslavija) i Grigor Vitez (Jugoslavija). Vitez je predložio da u *Djeci svijeta* budu zastupljena sljedeći pisci: Čopić, Bulajić, Lovrak, Peroci ili Seliškar ili Bevk. Hromadžić se nije složio sa Vitezovim prijedlogom da u knjizi objavi jednu priču M. Lovraka jer je smatrao „da ga je teško uključiti iz prostog razloga što se radi o poredjenju sa drugim pričama u ovom izboru i što naša literatura mora biti prezentirana na istom nivou“ (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Pismo A. Hromadžića, 25. IV. 1966.). Umjesto njega uvrstio je Desanku Maksimović (*Ukradeni kolač*). Uz nju su u toj knjizi bili objavljeni upravo oni autori koje je Vitez i predložio: Branko Čopić (*Okamenjeni cigani*), Slavko Janekovski (*Karamba- Baramba*), Stevan Bulajić i Ela Peroci (*Moj kišobran može biti balon*).

već ranije javio mi imamo pravo na 5 mjesta i bilo bi najbolje da tih 5 mjesta popunimo iz pet republika i da uzmemo pisce čija je afirmacija u dječijoj književnosti neosporna. Mislim da bi bilo dobro da mi ti predložiš imena za koja smatraš da bi ih trebalo uvrstiti iz Hrvatske, Slovenije, Srbije, Makedonije, i po mogućnosti i pripovijetke za koje misliš da bi mogle ući u ovu knjigu. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo A. Hromadžića, 14. I. 1966.)

Naime, Vitez je na pojedinim pismima, najvjerojatnije odmah po čitanju, u kratkim crtama zabilježio nacrt svog odgovora kako ne bi što zaboravio – toliko mu je to bilo važno. To je bio slučaj i s ovim pismom u kojem je, pročitavši ga, vlastoručno plavom tintom, na to isto pismo zapisao redom sljedeća imena: *Ćopić* [za predstavnika NR Srbije], *Bulajić* [za predstavnika NR Bosne i Hercegovine], *Janevski* [za predstavnika NR Makedonije], *Lovrak* [za predstavnika NR Hrvatske], *Peroci: Moj kišobran može biti balon ili Seliškar ili Bevk* [za predstavnika NR Slovenije]. Time je jasno naznačio koje je dječje pisce smatrao svojevrsnim predstavnicima i značajnim imenima dječje književnosti u pojedinim jugoslavenskim republikama, ali i predstavnicima iste književnosti na razini cijele jugoslavenske Republike. Kako je Hromadžiću bio važan „republički ključ“, na njegovu molbu izabrao je iz svake republike po jednoga predstavnika.

Osim Peroci, u nizu su bili zastupljeni i drugi više ili manje poznati slovenski pisci poput F. Bevka, F. Milčinskog, J. Vipotnika, V. Brest, F. Slokan, A. Polenca, E. Peroci i drugih.

U nastavku donosim kratku analizu dva odabrana naslova.

Zečićevo zvonce (sv. 2) narodna je mađarska priča koju će Vitez objaviti i 1958. godine kao prvi svezak niza *Iz priče u priču*, u „novom ruhu“ - potpuno drugom formatu i ukrašenu crtežima Slavka Barlovića. Riječ je o tzv. *ponavljalici* – vrsti priče u kojoj se ponavlja isti događaj sa više različitih likova. Radnja priče je kružna jer nas kraj radnja vraća na početak radnje pa se, tako, krug zatvara. Sve priče po tome slične su poznatoj narodnoj priči *Pošla koka na pazar*, koju će Vitez 1952. godine u obliku ilustrirane knjige pod svojim uredništvom i objaviti.

Ni ovaj niz, kao i primjerice niz *Iz priče u priču* o čemu ćemo saznati nešto kasnije, nisu zaobišle priče koje su nosile pečat didaktičnosti. Tako priča F. Bevka *Čuvaj glavu – glava nije lopta!* na pretjerano didaktičan način govori o opasnostima u prometu i o tome kako trebamo čuvati svoje, ali i vlastiti život kada samo sudionici istoga pa je, stoga, umjetnička vrijednost bila potisnuta u drugi plan. Svojevrsni trag didaktičnosti pronalazimo i u slovenskoj narodnoj priči *Vodenjak*.

5. 2. 4. 4. Inozemni pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca u *Palčićevoj knjižnici* (Tablica 6).

Tablica 6

Zastupljenost inozemnih pisaca u *Palčićevoj knjižnici*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. braća Grimm (Wilhelm i Jacob)	2 (1956.; 1962.)	njemačka književnost	20. st.	muško
2. Manuelj Vladimirovič Boljšincov	1 (1957.)	ruska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 2 inozemna pisca	Inozemni pisci koji imaju po dva i više djela objavljena u nizu: braća Grimm (2)	UKUPNO: -njemačka književnost: 1 -ruska književnost: 1	UKUPNO: -20. st.: 2	UKUPNO: -muško: 2

Od inozemnih autora Vitez je odabrao za *Palčićevu knjižnicu* samo braću Grimm, kao svjetske dječje klasike, čije je djelo *Snjeguljica* u nizu imalo dva izdanja s potpuno istom opremom (sv. 11 i 26) te manje poznatog ruskog pisca M. Boljšincova, koji je prvenstveno bio scenarist i režiser, a tek onda književnik. *Snjeguljica* je u vizualnome smislu bila najatraktivnija knjižica niza, s mnoštvom ilustracija u punom koloru kod koje su čak dvije stranice bile rezervirane samo za ilustracije zbog čega se isticala od svih svezaka *Palčićeve knjižnice*. Kako je to bila najpopularnija slikovnica niza (što potvrđuju njena dva izdanja), a time, najvjerojatnije, i najprodavanija, to je bio razlog zašto je po likovnoj opremi bila luksuznije opremljena od ostalih slikovnica niza.

5. 2. 4. 5. Zaključna razmatranja o *Palčićevoj knjižnici*

Nakladnička cjelina *Palčićeve knjižnice* sastojala se od ilustriranih knjižica, dimenzija 19x17cm, izgledom sličnih slikovnicama, koje su bile namijenjene predškolskoj djeci i učenicima nižih razreda osnovne škole. U skladu s time, nekoliko je svezaka donijelo priče čiji je tekst bio otisnut velikim tiskanim slovima. Takve su ilustrirane knjižice predstavljale svojevrsni prijelaz od slikovnice prema prvoj, „pravoj“ knjizi, a izvorno su nastale u

Sloveniji. Osmislila ih je poznata slovenska spisateljica, pjesnikinja, prevoditeljica i urednica Kristina Brenkova, Vitezova suvremenica i bliska suradnica, te objavila u nakladničkome nizu koji je nazvala Knjižnica *Čebelica*. Pojedini naslovi iz *Čebelice* bili su prevedeni u Slovačkoj, Češkoj, Srbiji, a Vitez je – svjestan njene vrijednosti i međunarodnoga značenja - izabrao njih 25, većinom ih sâm sa slovenskoga preveo na hrvatski jezik i s izvornom grafičkom i likovnom opremom objavio u nizu koji je nazvao *Palčićeve knjižnice*.

Palčićeve knjižnice u većini svojih svezaka donijela različite umjetničke i narodne priče.

Vitez je iz *Čebelice* najvećim dijelom odabrao i preveo djela današnjih slovenskih pisaca, koji su upravo njegovom zaslugom bili po prvi put prevedeni na hrvatski jezik, poput V. Brest, J. Vipotnika, E. Starovasnik, B. Zupančiča, A. Polenca i E. Peroci.

U *Palčićevoj knjižnici* bila su objavljena i književna djela F. Bevka, F. Slokana, J. Kende i F. Milčinskoga - Slovenaca čija su djela već ranije bila prevedena na hrvatski jezik - a koja su također pod Vitezovim uredništvom doživjela svoje prvo objavljivanje u Hrvatskoj. Time je *Palčićeve knjižnice* postala niz s najvećim brojem prevedenih slovenskih književnih djela, čime je omogućen njihov snažniji prodor i potencijalna afirmacija na cijelom tadašnjem hrvatskosrpskom govornom području.

Međutim, najvažnije ime koje je Vitez u *Palčićevoj knjižnici* objavio bila je spisateljica E. Peroci. Naime, u *Čebelici* je po prvi put bio predstavljen njen književni prvijenac priča *Moj kišobran može biti balon* (1955.). Vitez još iste godine prvi prevodi to djelo na hrvatski jezik i pod svojim uredništvom objavljuje u *Palčićevoj knjižnici*. Peroci koja je tada bila spisateljica u usponu, s vremenom će doživjeti potpunu afirmaciju u jugoslavenskoj dječjoj književnosti, a danas je jedno od najvećih imena slovenske dječje književnosti.

Vitez je odabirom do tada na našim prostorima neobjavljenih pisaca iz Slovenije, omogućio njihovu potencijalnu afirmaciju i izvan republike u kojoj su dotad objavljivali. Valja i naglasiti da se ovaj niz isticao od drugih i po tome što je u odnosu na ukupan broj objavljenih svezaka, donio najveći postotak literature partizanske tematike.

5. 2. 5. Biblioteka *Vjeverica* (1957. – 1998.)²⁰²

Krajem pedesetih godina 20. st. „kanonska [dječja] književnost zahtijeva i svoje materijalne okvire“, pa godine 1957. slijedi „pokretanje dugovječne i utjecajne dječje biblioteke *Vjeverice*.“ (Majhut, 2008: 203). Vitez je bio njen utemeljitelj i njen urednik do kraja svoga života, a *Vjeverica* će s vremenom postati jedan od najznačajnijih nakladničkih

²⁰² Bibliografiju Biblioteke *Vjeverica* vidi u 9. Prilozi, 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 5.

nizova u povijesti hrvatskoga dječjega nakladništva. To je ujedno bio i najdugovječniji nakladnički niz kojega je Vitez osmislio, utemeljio i uređivao, a koji je izlazio još trideset i dvije godine nakon što je, zbog prerane smrti, Vitez prestao biti njegovim urednikom. Riječ je, dakle, bila o vrlo popularnoj i uglednoj nakladničkoj cjelini.

5. 2. 5. 1. Tehničke odrednice²⁰³

Utemeljitelj i inicijalni urednik Biblioteke *Vjeverica* bio je G. Vitez, koji je niz osmislio, pokrenuo i počeo uređivati 1957. te na toj poziciji ostao do svoje smrti, 1966. godine. On je pod svojim uredništvom objavio sveske od broja 1 do broja 92. S obzirom da nije uredio samo sv. 86²⁰⁴, to znači da je za života ukupno uredio devedeset i jedan svezak *Vjeverice*. Taj je posljednji, pod Vitezovim uredništvom, objavljeni svezak, izašao nakon njegove smrti i bio je prvi svezak koji je bio objavljen u 1967. godini. Riječ je bila o zbirci priča i pjesama Gustava Krkleca *Majmun i naočale*. Nakon tog posljednjeg „Vitezovog“ sveska, uredništvo nad nizom preuzela je A. Kulušić, a zatim i Vera Barić, a urednik posljednjega sveska *Vjeverice* uopće bio je Nenad Piskač, hrvatski novinar, publicist, putopisac, esejist i pjesnik.

Nakon što je Vitez prestao biti urednik *Vjeverice*, njezini se svesci prestaju numerirati. U vrijeme Vitezova uredništva redni broj sveska bio je zapisan na hrptu svake knjige i unutar knjižnoga bloka. Ipak, na posljednjim stranicama knjižnoga bloka većine svezaka koji su bili objavljeni nakon Vitezove smrti, nalazio se popis do sada objavljenih izdanja u nizu (što je i bila uobičajena praksa dok je Vitez bio urednik) pa se na taj način moglo pratiti kojim su redom knjige izlazile. Tako je sljedeća knjiga, prva objavljena u *Vjeverici* nakon Vitezova posljednjeg 92. sveska, bila knjiga slovenske spisateljice Ele Peroci *Djeco, laku noć*, u kojoj je zapisano da je izbor priča izvršio upravo Vitez. Isto tako, u svesku pod naslovom *Pjesme četiri vjetra*, koji bi bio, da se numeracija nastavila, 106. svezak po redu, a kojeg je uredila A. Kulušić, piše da je izbor i prijevod napravio G. Vitez. Najvjerojatnije je da je to bio posljednji Vitezov posao vezan uz ovu nakladničku cjelinu koji je uspio izvršiti prije svoje smrti. Čelni ljudi u *Mladosti* i Vitezovi suradnici, iz poštovanja prema prerano preminulome kolegi i osnivaču i inicijalnome urednik *Vjeverice*, željeli su ostati dosljedni njegovu predanome radu vezanom uz ovu nakladničku cjelinu, pa su knjige koje je Vitez uredio i koje je preveo, a koje se nisu stigle objaviti za vrijeme njegova života, bile objavljene posthumno. Također, nedugo nakon Vitezove smrti, 1967. godine, objavljena je u *Vjeverici* njegova najnovija, a ujedno i

²⁰³ Navedeni se podatci odnose na razdoblje kada je Vitez bio urednik Biblioteke *Vjeverica* (1957. – 1966.), odnosno na sveske od broja 1 do broja 92.

²⁰⁴ Riječ je bila o Vitezovoj zbirci poezije *Gdje priče rastu*, koju je uredila A. Kulušić.

posljednja zbirka dječje poezije koju je pjesnik napisao i priredio za vrijeme života²⁰⁵, vrlo znakovita naziva *Igra se nastavlja*.

Biblioteka *Vjeverica* kontinuirano je izlazila od 1957. do 1996. godine. Naredne 1997. godine nije izašao ni jedan svezak da bi 1998. bio objavljen svega jedan i to posljednji svezak niza (I. Brlić-Mažuranić: *Priče iz davnine*). To znači da je *Vjeverica* s prekidom od svega godine dana, izlazila četrdeset jednu godinu (odnosno četrdeset ako oduzmemo godinu dana pauze) te donijela više stotina naslova dječje literature. Ako se uzme u obzir da su pojedini naslovi doživjeli i brojna izdanja (primjerice, *Priče iz davnine* imale su čak njih dvadeset!), tada broj objavljenih svezaka *Vjeverice* zbilja nije zanemariv.

Niz je izdavala *Mladost*, Ilica 7 i 30 (od 36. sv.), tehnički urednik bio je Irislav Meštrović, a za izdavača je bio potpisan Oto Šolc (samo na prvome svesku niza) i Ladislav Indik (na svim ostalim svescima). Knjige ove nakladničke cjeline tiskale u se u raznim tiskarama u Zagrebu (Štamparskom zavodu "Ognjen Prica", "Tipografiji" grafičko-nakladnog zavoda, Izdavačkom zavodu Jugoslavenske akademije - Tiskara, Zagreb, Tiskari „Vjesnik“ - pogonu „Tipografija“, Tisak Grafičke škole), ali i drugim gradovima (Pomurska tiskarna, Murska Sobota; Grafičko poduzeće "Štampa", Osijek, Štamparski zavod "Ognjen Prica", Gospić). Tako je bilo do 1962. godine, odnosno do sv. 53. Od tada se knjige većinom tiskaju u Štamparskom zavodu "Ognjen Prica", Zagreb.

Korektori su bili Mirjana Vaniček (poslije Milač), Danko Grlić, Ivanka Nikolić, Marija Molnar, Vera Sila i Vera Barić, koji su se u tandemu ili pojedinačno izmjenjivali u svakome svesku.

Vjeverica je bila nakladnička cjelina koju je Vitez od početka promišljeno i sustavno uređivao, što je vidljivo iz izbora domaćih i inozemnih autora, koji su svi mahom bili velika književna imena, zatim iz velikog broja naslova koji su bili uključeni u školsku lektiru, što je cjelina od samih početaka imala prepoznatljiv fizički izgled i uvijek iste dimenzije svezaka (21x17cm), koje se nisu mijenjale do posljednje objavljene knjige u nizu. Svi su svesci imali zasebnu omotnu ilustraciju u boji, a i stražnja je strana korica bila ukrašena manjim crtežom koji je također bio u boji. Ta se praksa zadržala do 54. sv. da bi se, s godinama, od toga odustalo. Svaki je svezak sadržavao i crno-bijele ilustracije unutar knjižnoga bloka. Izuzetak od toga bile su svega dvije knjige ovoga niza. Riječ je o pripovijetki *Život i djela oštroumnog viteza Don Quichotte* (sv. 8) koju je, kako je to u njoj i zapisano, *prepričao* E. Kästner, a koja

²⁰⁵ Nakon Vitezove smrti objavljeno je još nekoliko njegovih zbirki koje su uključivale izbor iz ranije objavljenih Vitezovih dječjih pjesama (*Raznobojni snovi*, Školska knjiga, Zagreb, 1986.; *Izabrane pjesme i zagonetke*, Profil international, Zagreb, 1995.; *Otvori prozor proljeću*, ABC naklada, Zagreb 1998. i dr.).

je uz crno-bijele ilustracije, donijela i ilustracije u boji preuzete iz originala (ilustrator je bio Horst Lemke). Ti su kolorirani crteži zauzimali prostor cijele, a jedna je ilustracija bila čak preko dvije stranice knjižnoga bloka pa je cijeli svezak djelovao vrlo živopisni i atraktivno, poput kakve slikovnice ili bogato ilustrirane knjige. Toj kategoriji pripada i jubilarno izdanje Biblioteke *Vjeverica*, svojevrsni antologijsko-enciklopedijski zbornik za djecu *Knjiga radosti* [I], objavljen 1958. godine. Njegova su poglavlja bila zamišljena kao svojevrsni kalendar godišnjih doba pa su nosila naslove *Zima*, *Proljeće*, *Ljeto*, *Jesen* i *Opet zima*. Svako je poglavlje bilo najavljeno sa zasebnim crtežom u boji koji se protezao preko cijele stranice i djelovao, u vizualnom smislu, vrlo atraktivno.

Biblioteka *Vjeverica* nije imala jednog likovnog umjetnika koji je bio zadužen za likovnu opremu svezaka (kao što je to slučaj bio kod nekih drugih nizova koje je Vitez uređivao, primjerice kod niza *Iz priče u priču* ili *Male plave knjige*) već je ona bila povjerena nekolicini umjetnika, a svi su redom bili poznati i priznati poput F. Vaića, D. Paraća, Z. Price, E. Murtića, A. Kinerta, S. Biničkog, F. Kulmera, D. Rusjan, N. Kavurić-Kurtović i dr.

Opseg svezaka nije bio zadan pa je varirao od pedesetak do nešto malo više od dvije stotine stranica.

Prema dostupnim podacima, od šesnaestoga su se sveska knjige tiskali u dvije varijante – u tvrdom i broširanom izdanju. Vrsta naslovnice diktirala je i cijenu – tvrdi uvez je, naravno, bio skuplji, a mekani jeftiniji. Ta je praksa vrlo brzo napuštena najvjerojatnije iz tržišnih razloga. U svakom slučaju, to što su svesci bili tiskani u dvije varijante samo je pokazatelj da je niz u svojim prvim godinama izlaženja vrlo dobro kotirao na tržištu.

Niz je također od samoga početka, dakle od prvoga broja, imao svojevrsnu maskotu- crnu vjevericu koja unutar crno omeđene elipse stoji na velikom tiskanom slovu „V“. S vremenom će ta vjeverica postati „zaštitni znak“ niza, koju će pamtiti brojene generacije. Ta se vjeverica od prvog do petnaestog sveska nalazila na svakoj naslovnici, najčešće u gornjem lijevom kutu. Na naslovnici šesnaestoga sveska vjeverice nema, da bi se u sljedećem, sedamnaestome svesku, ponovo pojavila u gornjem lijevom kutu, ali je ovaj put elipsa bila „nalijepljena“ na usku vodoravnu traku, koja se protezala od početka do kraja korica i unutar koje je velikim tiskanim slovima pisalo „Biblioteka Vjeverica“. Od tada pa sve do zadnjeg sveska, ta će traka s nazivom niza i elipsom unutar koje se nalazila vjeverica ostati prepoznatljivim logom niza. Najčešće je bila otisnuta u crnoj, ali ponekad i u drugim bojama (crvenoj, ljubičastoj, smeđoj).

Razmišljajući o nazivu nakladničke cjeline, pretpostavila sam da je Vitez najvjerojatnije već na samom početku imao zamisao kako će to biti velika cjelina u kojoj će pokušati objaviti široku paletu renomiranih domaćih i inozemnih autora čije će naslove djeca i mladi moći

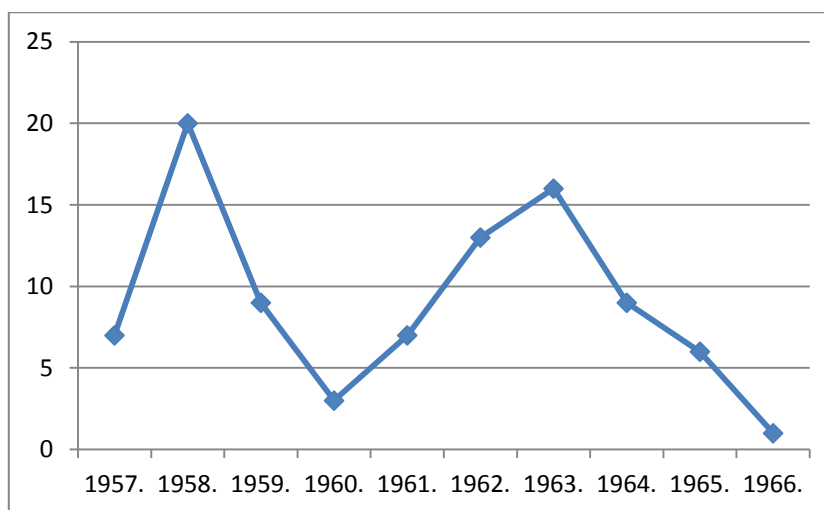
sakupljati kao što vjeverica marljivo sakuplja žirove ili koje druge šumske plodove. To se na neki način može naslutiti po tome što je svaki svezak imao svoj redni broj (podsjetimo se samo da nakon Vitezova odlaska s funkcije urednika numeriranje svezaka prestaje), što se tiskao u dvije varijante – u broširanom i tvrdom izdanju– tako da bude za „svaki džep“, a na kraju se nalazio i popis objavljenih izdanja pa je svatko mogao pratiti koji mu naslov nedostaje. I dan danas postaje obožavatelji ovoga niza koji pokušavaju, ako već nisu, kompletirati ovu nakladničku cjelinu za vlastitu, privatnu knjižnicu.

Korice svezaka su od 92. broja (posljednjeg kojega je Vitez uredio) bile presvučene prozirnom folijom koja je imala blago reflektirajući efekt. Na taj su način naslovnice bile zaštićenije od propadanja, a i sam niz je dobio na fizičkoj kvaliteti, odnosno luksuznijem izgledu.

Dodatni tekstovi najčešće su bili u obliku sažete bilješke o piscu, koja je često uključivala i vrlo kratku bilješku o djelu. Ipak, takvi tekstovi sve do 48. sv. nisu bili pravilo. Točno je polovina naslova (njih 24) imala bilješku o piscu (i djelu), a ostali ih nisu imali (tako je bilo kod prvih izdanja svezaka, a saznat ćemo u daljnjem tekstu da je ta „pogreška“ u ostalim izdanjima bila ispravljena). Nakon 48. sv. pa sve do 92. sv. svaki je daljnji objavljeni naslov imao bilješku o piscu (i djelu), koja je bila vrlo ujednačena (po dužini, načinu pisanja i podacima koje je donijela). To je ujedno bio i jedan od pokazatelja da se od tada na njima sustavno i pažljivo radilo. Pojedini svesci sadržavali su i sljedeće dodatne tekstove: izgovor/čitanje stranih imena u knjizi, predgovor, pogovor, objašnjenje manje poznatih riječi. Fotografiju autora imao je samo sv.17 i 44 (M. Lovrak: *Devetorica hrabrih* i *Zeleni otok*). Neki su svesci sadržavali samo jedan od navedenih dodatnih tekstova, a neki kombinaciju dva ili čak više njih. Pojedini svesci imali su i fusnote u kojima su bile objašnjene manje poznate riječi, pojmovi ili imena, a gotovo svi su imali i sadržaj djela. U 27. sv. prvi put se kao dodatni tekst pojavljuje i popis dosad objavljenih izdanja u nizu (koji je do 31. sv. sadržavao i cijenu, posebno za broširano izdanje i tvrdi uvez). U pravilu će od 47. sv. pa sve do zadnjeg sveska kojega je Vitez uredio, taj popis postati sastavni dio dodatne tekstualne opreme svezaka.

Niz je prvenstveno bio namijenjen učenicima osnovnih škola jer je uključivao velik broj lektirnih naslova, a u skladu s time i dodatni su tekstovi bili sadržajem i načinom pisanja prilagođeni njima.

Grafikon 8
Dinamika izlaženja svezaka Biblioteke *Vjeverica*

Što se dinamike izlaženja svezaka tiče, u *Vjeverici* je prve godine (1957.) bilo objavljeno svega pet svezaka, da bi se sljedeće, 1958. godine, njihov broj popeo na čak dvadeset. Te će godine *Vjeverica* ujedno doživjeti i vrhunac po broju objavljenih svezaka koje je Vitez uredio. Od tada pa do 1960. dinamika izlaženja svezaka je u padu da bi od 1961. godine imala uzlaznu putanju te 1963. dostigla svojevrsni drugi vrhunac sa šesnaest objavljenih svezaka. Od tada do kraja Vitezove smrti (1966.), a time i prestanka njegova uredništva nad nizom, broj objavljenih svezaka postupno će se smanjivati.

Vitez je, osim što je niz uređivao, i preveo četiri sveska s ruskoga (N. Veretennikov: *Volođa Uljanov*; K. Čukovski: *Doktor Jojboli i Bajke*; M. Zoščenko: *Priče za djecu*) te tri sa slovenskoga jezika (Levstik: *Najdihojca*; O. Župančič: *Ciciban i druge pjesme za djecu* – preveo s G. Krklecom; F. Levstik: *Pjesme za djecu* i *Martin Krpan*).

Svi svesci Biblioteke *Vjeverica* danas su lako dostupni i mogu se pronaći u NSK ili KGZ.

5. 2. 5. 2. Biblioteka *Veverica* [БИБЛИОТЕКА ВЕВЕРИЦА]²⁰⁶

Uz latinički 1964. godine počeo je izlaziti i ćirilički niz nazvan Biblioteka *Veverica* [БИБЛИОТЕКА ВЕВЕРИЦА], koji se od latiničkoga razlikovao po izboru naslova, a poneki svezak i po likovnoj opremi (drugačije naslovnice i ilustracije). Bilo je objavljeno svega sedamnaest odabranih svezaka iz latiničke *Vjeverice*, a gotovo su se svi odnosili na klasična

²⁰⁶ Bibliografiju Biblioteke *Veverica* [БИБЛИОТЕКА ВЕВЕРИЦА] vidi u *Prilozi, Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 6*.

djela svjetske dječje književnosti (primjerice priče i bajke braće Grimm, bajke H. C. Andersena, Ch. Perraulta, K. Čapeka i P. Bažova, romani *Bambi* F. Saltena, *Alica u zemlji čudesi* L. Carrolla, *Heidi* J. Spyri, *Emil i detektivi* E. Kästnera) te tri djela tadašnjih suvremenih jugoslavenskih pisca (A. Martić, *Pirgo*; G. Vitez, *Kad bi drveće hodalo*; T. Seliškar, *Družina Sinjeg galeba*).

Niz je izlazio do 1965. godine, a urednik je bio Vitez koji je uredio sve sveske, osim svoje zbirke pjesma *Kad bi drveće hodalo*, koji je uredila A. Kulušić.

Svesci su bili istih dimenzija kao i svesci latiničke *Vjeverice* (21x17cm) i svi su imali tvrde kartonske korice.

Svaki je svezak imao posebnu naslovnicu ilustriranu u boji te crno-bijele ilustracije unutar knjižnoga bloka, koje su većinom crtali renomirani likovni umjetnici (F. Kulmer, R. Goldoni, S. Binički, S. Barlović i dr.), a samo su rijetko ilustracije bile preuzete iz izdanja s kojih se djelo prevodilo. Kao što sam već i spomenula, katkada su naslovnice i ilustracije tih svezaka bile različite od onih istoimenih svezaka latiničke *Vjeverice*.

Nadalje, svesci su bili vrlo lijepo opremljeni dodatnim tekstovima – svaki je imao bilješku o piscu, koja je često uključivala i bilješku o djelu, a poneki i još koji dodatni tekst u obliku svojevrsnoga rječnika (manje poznatih riječi), objašnjenja, pogovor i sl. Po tome se vidi da je Vitez uređivanju i ove nakladničke cjeline postupio vrlo promišljeno i predano.

Kao što je već i napomenuto *Veverica* je u većini svojih svezaka donijela klasična djela svjetske dječje književnosti, koja su bila tiskana na ekavici, a priređivači tih izdanja bili su Vera Lebović, Dragiša P. Stefanović i Tatjana Jeremić. Od tadašnjih jugoslavenskih pisaca u *Veverici* su bili objavljeni hrvatski književnici A. Martić (*Pirgo*) i G. Vitez (*Kad bi drveće hodalo*), čija su djela donesena na ijekavici (na kojoj su originalno i bila napisana) te slovenski pisac T. Seliškar (*Družina Sinjeg galeba*), čije je djelo pak bilo na ekavici. Iz toga proizlazi zaključak da je jezična politika *Veverice* bila takva da su djela prijevodne književnosti uvijek bila tiskana na tadašnjem srpskohrvatskom jeziku, a djela književnika koji su djelovali na području Hrvatske i koja su originalno bila napisana na tadašnjem hrvatskosrpskoga jezika, bila su i objavljena onako kao su i bila napisana u originalu, ali na ćirilickome pismu (primjerice djela M. Lovraka).

Iako nisam pronašla dokaz u literaturi ili tisku, mišljenja sam da je ova nakladnička cjelina primarno bila namijenjena za književno tržište na kojemu je bila dominantna „istočna varijanta“ hrvatskosrpskoga jezika. Naime, *Mladost* je, osim u Hrvatskoj (Zagreb, Osijek, Slavonski Brod, Karlovac, Delnice, Rijeka, Pula, Zadar), imala svoje poslovnice i u drugim jugoslavenskim republikama - u Sloveniji (Ljubljana, Maribor), u BiH (Sarajevo, Banja Luka)

i Srbiji (Beograd, Novi Sad) - ali i šire: *Mladost* „ostvaruje izvoz i uvoz po regijama Zapadne Evrope, Istočne Evrope, Azije, Afrike, Sjeverne Amerike, Srednje Amerike, Južne Amerike i Oceanije“ (20 godina *Mladosti*, 1977.). U prilog tome može ići i sâm naziv niza, koji je za pretpostavljeno tržište i promijenilo naziv iz ijekavske *Vjeverice* u ekavsku *Vevericu*. Također, sva djela prijevodne književnosti objavljena u *Veverici* bila su na ekavici, dok su ista u *Vjeverici* bila na ijekavici. Hrvatski pisci (konkretno A. Martić i G. Vitez) u oba su niza bili objavljeni onako kako su bili i izvorno napisani – na ijekavici.

Sličan slučaj bio je i sa *Sabranim djelima Mate Lovraka* – nakladničkoga niza koji je Vitez uređivao s A. Kulušić – a koji je također u ćiriličkoj varijanti dobio naziv *Sabrana dela Mate Lovraka*. Sve drugo ostalo je isto – Lovrakova djela i u ćiriličkoj varijanti bila su tiskana na ijekavici, kao i pogovor D. Oblaka, koji je također bio objavljen i u latiničkoj varijanti *Sabranih djela*.²⁰⁷

Nakon Vitezove smrti, a pod uredništvom A. Kulušić, također je izlazila ćirilička varijanta *Vjeverice*, ali ovaj je put u njenom nazivu dodano slovo „j“ pa se zvala Biblioteka *Vjeverica* [БИБЛИОТЕКА ВЈЕВЕРИЦА]. Taj se niz također razlikovao po naslovima od paralelne latiničke *Vjeverice*, ali do te mjere da su u njemu bili objavljeni sasvim novi naslovi, koji nikad nisu bili tiskani u latiničkoj *Vjeverici*.²⁰⁸

Devedesetih godina 20. stoljeća izlazila je i nenumerirana nakladnička cjelina Biblioteka *Vjeverica* Eko, a urednica je bila Vera Barić.²⁰⁹

5. 2. 5. 3. Poetičke odrednice²¹⁰

Biblioteka *Vjeverica* je pod Vitezovim uredništvom u ukupno devedeset dva objavljena sveska donijela književna djela šezdeset tri pisaca, od toga trideset jednog jugoslavenskog i trideset i dva inozemna (*Grafikon* 9).

²⁰⁷ Više o tome vidi u poglavlju *Sabrana djela Mate Lovraka*.

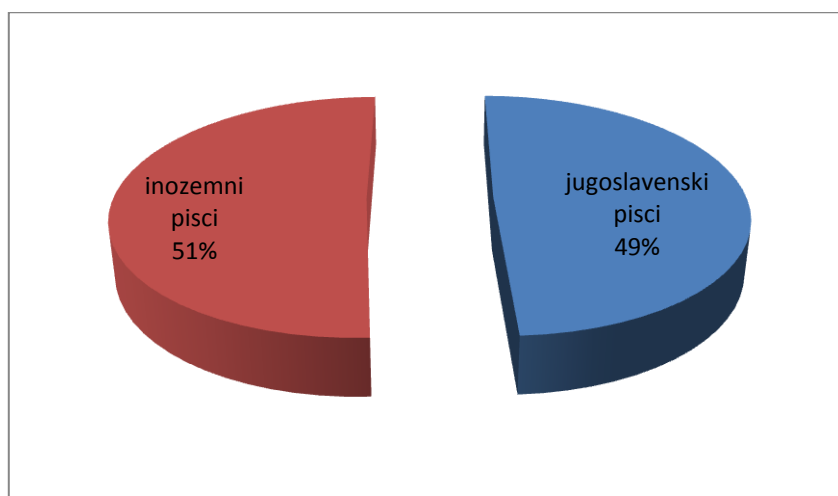
²⁰⁸ S obzirom da Vitez kao urednik nije imao doticaja s tom nakladničkom cjelinom (što je primarno zanimanje ovoga rada), iz tih se razloga neće ulaziti u daljnje analize ćiriličke varijante *Vjeverice* koju je uređivala A. Kulušić.

²⁰⁹ Isto.

²¹⁰ Navedeni se podatci odnose na razdoblje kada je Vitez bio urednik Biblioteke *Vjeverica* (1957. – 1966.), odnosno na sveske od broja 1 do broja 92.

Grafikon 9

Zastupljenost inozemnih i jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Vjeverica*

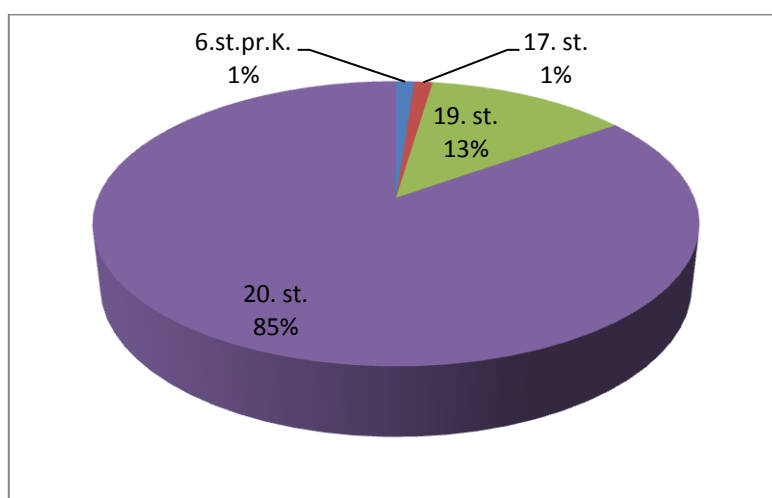

Taj podatak upućuje na to da se Vitez kao urednik pri izboru pisaca koje će objaviti u *Vjeverici* rukovodio pravilom podjednake zastupljenosti inozemnih i domaćih pisaca.

Književna djela objavljena u *Vjeverici* najvećim su dijelom pripadala 20. st. (njih 73), znatno manje 19. st. (11), a tek je jedno djelo 17. st. (Ch. Parrault: *Bajke*). Također jedno se književno djelo (Ezop: *Basne*) odnosi na 6. st. pr. K. (*Grafikon 13*)

Grafikon 10

Pripadnost književnih djela stoljeću u Biblioteci *Vjeverica*

Pisci 19. stoljeća koji su bili uvršteni u Biblioteku *Vjeverica* bili su J. Spyri (*Heidi*, 1881.), N. Hawthorne (*Čudesna knjiga*, 1852.), braća Grimm (bajke i priče, 1812.), L. Carroll (*Alica u zemlji čudesa*, 1865.; *Alica s onu stranu ogledala*, 1872.), H. C. Andersen (priče i bajke), W. M. Thackeray (*Ruža i prsten*, 1855.) i F. Levstik (izbor iz njegovih pjesama za djecu; *Martin Krpan*, 1858.).

Kako većina objavljenih djela u *Vjeverici* pripada 20. stoljeću, valjalo bi razmotriti koliko je Vitez uvrstio onih koji su bili objavljeni prije, a koliko onih koji su bili tiskani nakon Drugoga svjetskoga rata. Dakle, *Vjeverica* je donijela dvadeset jedno prijeratno književno djelo (M. Lovrak: *Vlak u snijegu*, 1933.; I. Brlić-Mažuranić: *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*, 1913., *Priče iz davnine*, 1916.; V. Nazor: *Veli Jože*, 1908.; *Pastir Loda*, 1938./39.; J. Vandot: *Kekec na vučjem tragu*, 1922.; *Kekec nad samotnim ponorom*, 1924.; O. Župančić: *Ciciban*, 1915.; T. Seliškar: *Družina Sinjeg galeba*, 1936.; I. Cankar: *Moj život*, 1920.; E. Kästner: *Emil i detektivi*, 1929.; *Tonček i Točkica*, 1931.; 35. maj, 1932.; K. Čukovski: *Doktor Jojholi*, 1925.; *Bajke*; F. Salten: *Bambi*, 1923.; F. Molnár: *Junaci Pavlove ulice*, 1907.; K. Čapek: *Bajke*; E. T. Seton: *Vinipeški vuk i druge pripovijetke*, 1913.; A. N. Tolstoj: *Zlatni ključić*, A. Rutgers van der Loeff-Basenau: *Lavine bjesne*, 1954.)²¹¹. Poslijeratnih je književnih djela bilo nešto više, njih trideset šest (H. zur Mühlen: *Šta pričaju Petrovi prijatelji*, 1946.; V. Colin: *Bajke*, 1953.; A. Karalijčev: *U svijetu priča*, 1957.; W. Saroyan: *Mama, volim te*, 1956.; *Tata ti si lud*, 1957.; G. Rodari: *Čipolino*, 1952.; *Putovanje plave strijele*, 1954.; *Đelsomino u zemlji lažljivaca*, 1960.; A. Lindgren: *Razmo u skitnji*, 1956.; J. Sigsgaard: *Robin hud*, 1962.; J. Broszkiewicz: *Velika, veća i najveća*, 1960.; Lovrak: *Devetorica hrabrih*, A. Martić: *Pirgo*, 1953.; *Dječak i šuma*, 1960.; V. Parun: *Tuga i radost šume*, 1958.; D. Oblak: *Modri prozori*, 1958.; G. Vidović: *Kurir sa Psunja*, 1959.; *Trojica iz male ulice*, 1963.; *Zatočenici Pernatog otoka*, 1964.; G. Vitez: *Kad bi drveće hodalo*, 1959.; *Igra se nastavlja*, 1967.; M. Matošec: *Tiki traži Neznanca*, 1961.; *Admiralov otok*, 1963.; V. Majer: *Žuna na telefonu*, 1961.; S. Kolar: *Na leđima delfina*, 1963.; P. Katalinić: *Djetinjstvo Vjetra kapetana i*

²¹¹ Za priče M. Hirtza objavljene u knjizi *Priče iz prirode* nisam uspjela točno pronaći kada su prvi put bile objavljene, ali su najvjerojatnije bile napisane prije Drugoga svjetskoga rata. Nadalje, Zoščenkove priče objavljene u *Vjeverici* nastale su između 1938. i 1941. godine i prvotno su bile objavljene u različitim publikacijama. Slično vrijedi i za priče M. Ayméa objavljene u knjizi *Priče mačke na grani i Druge priče na grani*, koje su napisane između 1934. i 1946. godine. P. Bažov je svoju najpoznatiju priču *Kameni cvijet*, koja je uz druge njegove priče u *Vjeverici* bila objavljena u knjizi *Kameni cvijet i druge priče*, prvi put objavio 1938. godine u novinama *Literaturnaja gazeta* (Književne novine), a potom i u zbirci *Kutija od malahita* (1939.). A. Gajdar je oba svoja djela objavljena u *Vjeverici*, roman *Timur i njegova četa* te njegov nastavak *Komandant snježne straže*, napisao 1940., a A. Volkov *Čarobnjak iz Oza* 1939. godine. S obzirom da su sva navedena književna djela nastala neposredno prije ili za vrijeme Drugoga svjetskoga rata, nisam ih uvrstila ni u prijeratna ni u poslijeratna književna djela. Uz sva nastojanja za dva književna uratka, roman K. Čandara *Preokrenuto drvo* te roman N. Veretennikova *Volodja Uljanov*, nisam uspjela saznati kada su bili prvi put objavljeni.

druge priče, 1964.; I. Kušan: *Domaća zadaća*, 1960.; G. Krklec: *Majmun i naočale* – izbor iz priča i pjesma koje je pisac dotad napisao; A. Ingolič: *Dječak s dva imena*, 1955.; M. Šega: *Čarobni ključić*, 1957.; B. Jurca: *Kućica kraj mora*, 1962.; N. Idrizović: *Mrav i aždaja*; S. Bulajić: *Nebeski mornar*; A. Mikić: *Priče o malim borcima*; A. Popović: *Tvrđoglave priče*, D. Maksimović: *Ptice na česmi*; B. Čopić: *Sin brkate čete*)²¹².

Kod hrvatskih pisaca i njihovih poslijeratnih književnih djela objavljenih u *Vjeverici* najvećim je dijelom bila riječ o njihovim prvim izdanjima (Lovrak, Martić²¹³, Parun, Oblak, Vidović, Jelić, Vitez, Matošec, Majer, Kolar, Katalinić).

Biblioteka *Vjeverica* donosila je svjetske i jugoslavenske dječje klasike kao i tadašnje suvremene autore i autorice svjetske i jugoslavenske dječje književnosti. Formula velike *Vjeveričine* popularnosti i uspjeha prvenstveno na hrvatskome književno-kulturnome prostoru, ali i u jugoslavenskim okvirima, krila se u velikom rasponu naslova koji su bili kombinacija već prokušanih i popularnih domaćih i inozemnih dječjih književnih klasika, objavljenih ranije kod drugih izdavačkih poduzeća, zatim pojedinih novih naslova aktualnih dječjih pisaca i dobrog omjera naslova koji su bili uključeni u školsku lektiru. Kombinacija staroga (već objavljenoga) i novoga (po prvi put objavljenoga) s jedne, te podjednaka zastupljenost stranih i domaćih popularnih dječjih pisaca s druge strane, kao i lektirni naslovi, doveli su do iznimne *Vjeveričine* popularnosti. Upravo su lektirni naslovi bili jedan od odlučujućih faktora zašto je *Vjeverica* dobro kotirala na književnome tržištu i uspjela opstati toliki niz godina jer su oni jamčili sigurnu prodaju vrlo brzo po njihovu izlasku iz tiska.

Kod većine književnih djela inozemnih pisaca koje je Vitez uredio i objavio u *Vjeverici* nije bila riječ o njihovom prvom prijevodu na tadašnji hrvatskosrpski jezik. Ipak, njihovo objavljivanje polučilo je uspjeh jer su gotovo sva bila od antologijskoga značenja za dječju književnost, a i većina ih se nalazila na popisu školske lektire poput istaknutoga dječjega romana *Heidi* (1881.) švicarske spisateljice J. Spyri, zatim izabranih bajki i priča svjetskih dječjih klasika H. C. Andersena, braće Grimm i Ch. Perraulta, pa fantastične priče (pripovijetke) *Pinokio* (1883.) talijanskoga novinara i književnika C. Lorenzinja (Collodija), koje predstavlja i jedno od najboljih djela talijanske dječje književnosti, potom knjige koja je okarakterizirana kao „jedno od najvažnijih djela u razvoju dječje priče“ (Crnković i Težak, 2002:67), također fantastična priče (pripovijetka) *Alisa u zemlji čudesas* (1865.) engleskoga pisca L. Carrolla, zatim književnoga djela iznimno važnoga za razvoj dječjega romana *Junaci*

²¹² Kod onih književnih djela kod kojih nije navedena godina izdanja kod njih nisam uspjela doći do tog podatka, ali je vrlo vjerojatno da su nastala nakon Drugog svjetskog rata.

²¹³ Ovo se odnosi samo na Martićkino djelo *Dječak i šuma* (1960.) jer je njen roman *Pirgo* (1953.) Vitez pod svojim uredništvom prvi put objavio u *Pionirskoj biblioteci*.

Pavlove ulice (1907.) mađarskoga književnika F. Molnára, potom animalističkoga dječjega romana *Bambi* (1923.) austrijskoga pisca F. Saltena te nezaboravnih romana njemačkoga dječjega književnika E. Kästnera *Emil i detektori* (1929.) i *Tonček i Točkica* (1932.) te njegove rado čitane fantastične priče (pripovijetke) *35. maj* (1931.) itd.

Vitez je u *Vjeverici* uredio i dvije zbirke fantastičnih priča *Priče mačke na grani* i *Druge priče mačke na grani*, francuskoga književnika Marcela Ayméa, koje predstavljaju njihov prvi prijevod na tadašnji hrvatski jezik, koji se tada službeno zvao hrvatskosrpski (prevoditelj je obaju zbirki bio Vladan Desnica).

Što se hrvatskih pisca tiče, Vitez je pod svojim uredništvom u *Vjeverici* objavio pojedina književna djela pisaca koji također idu u red dječjih (hrvatskih) klasika²¹⁴ poput I. Brlić-Mažuranić, M. Lovraka, M. Matošeca i I. Kušana. U skladu s time, *Vjeverica* je donijela vrlo značajna književna djela hrvatske dječje književnosti poput dva književna uratka najznačajnije hrvatske spisateljice I. Brlić-Mažuranić (*Čudnovate zgođe šegrta Hlapića*, 1913. - roman koji je od svojih samih početaka doživljavao klasičnim djelom hrvatske dječje književnosti; *Priče iz davnine*, 1916. - zbirka priča objavljena više desetaka puta i prevedene na mnogobrojne jezike)²¹⁵, zatim dva najbolja dječja romana ratne, partizanske tematike (A. Martić: *Pirgo*, 1953.; D. Oblaka: *Modri prozori*, 1958.), realističkoga dječjega roman *Vlak u snijegu*²¹⁶ M. Lovraka i dva romana I. Kušana (*Domaća zadaća*, 1960.; *Uzbuna na Zelenom Vrh*u, 1956. – prvi je bio nagrađen 1960. godine Nagradom Grada Zagreba za književnost, a u drugom se po prvi put spominje legendarni Kušanov junak (i danas popularan) Ratko Milić-Koko, koji će se pojaviti i drugim njegovim romanima ali i zbirci pripovijedaka²¹⁷ i koji će kao lik, osim u književnosti, zaživjeti i na stripu²¹⁸, televiziji, a u najnovije vrijeme i na filmu.²¹⁹)

²¹⁴ S. Hranjec u istoimenoj knjizi iz 2004. godine sljedeće pisce naziva klasičnima u kontekstu hrvatske dječje književnosti: J. Truhelku, I. Brlić-Mažuranić, M. Lovraka, M. Matošeca, I. Kušana, H. Hitreca, Z. Milčeca, G. Viteza, Z. Baloga, P. Kanižaja, L. Paljetka, S. Škrinjarić, N. Iveljić, V. Stahuljak, N. Pulića, A. Gardaša, J. Horvata, Z. Krilića i T. Bilopavlovića

²¹⁵ Upravo će izdavačko poduzeće *Novo pokoljenje* biti prvo koje će prvi put nakon Drugoga svjetskog rata (1950.) izdati *Priče iz davnine*, pod uredništvom Ivana Krola, i to u *Pionirskoj biblioteci/knjižnici*, nakladničkome nizu nad kojim će od 1953. godine Vitez preuzeti uredništvo.

²¹⁶ U prvom izdanju iz 1933. godine, koje je objavio beogradski Nolit, roman je bio naslovljen *Deca Velikog sela*.

²¹⁷ Lik dječaka Koka, osim u romanu *Uzbuna na Zelenom Vrh*u, pojavljuje se u sljedećim Kušanovim romanima: *Koko i duhovi* (1958.), *Zagonetni dječak* (1963.), *Koko u Parizu* (1972.), *Ljubav ili smrt* (1987.) i *Koko u Kninu* (1996.) te u zbirci pripovijedaka *Strašni kauboj* (1982.).

²¹⁸ Više o Kušanovim stripским adaptacijama vidi u: Kukić Rukavina, Ivana i Kukić, Boris: „Kušanovi junaci u stripu“ (neobjavljeno).

²¹⁹ Kušanov roman *Uzbuna na Zelenom Vrh*u, koji je prvi put objavila *Matica hrvatska* 1956. godine, značajan je i po tome što predstavlja prekretnicu u hrvatskoj dječjoj književnosti - njime je označen početak hrvatske dječje moderne, suvremene proze, napose urbanog dječjeg romana. Likovi dječaka (dječake družine) u tom romanu, koje Hranjec (2006: 102) naziva „gradskim fakinčicama“, po svojim su karakteristikama bili potpuna suprotnost

Sva gore navedena književna djela bila su važna za razvoj hrvatske dječje književnosti, ali ona, kao ni prethodno navedena djela svjetske dječje književnosti, u *Vjeverici* nisu bila objavljena po prvi put – ona su već otprije bila objavljena u nekim drugim nakladničkim cjelinama ili kod drugih nakladničkih poduzeća. Međutim, ni to nije bio nedostatak za *Vjevericu* već upravo suprotno – pun pogodak - jer su se gotovo svi ti naslovi također nalazili na popisu školske lektire i bili jedni od najčitanijih među mladom čitalačkom publikom. Od tih je navedenih djela hrvatskih pisaca jedino roman hrvatskoga književnika i novinara D. Oblaka *Modri prozori* (1958.) u *Vjeverici* bio objavljen po prvi put, što je bio dobar urednički potez Viteza koji je odlučio da se taj roman objavi, jer će on, uz Martičkin roman *Pirgo*, postati najznačajniji dječji roman ratne, partizanske tematike.

Modri su prozori donijeli priču ispričanu u 1. licu u kojoj pratimo kako mališan Vlado, šestogodišnjak, na svoj dječji način proživljava vlastite dane odrastanja za vrijeme predratnih i ratnih događaja u Zagrebu. Priča je to koja je bila ispričana kroz dječakovu psihi pa je zbog takvog (novog) pristupa pisanja o ratnim zbivanjima u kojima sudjeluju djeca predstavljala odmak u prikazu djeteta u ratu. U tom se smislu s pravom svrstava među najbolja hrvatska dječja prozna djela o Drugom svjetskom, s čime se slažu brojni teoretičari i povjesničari hrvatske dječje književnosti (Crnković, 1990.; Zalar, I., 1978.; Hranjec, 1998.; Zima, 2001). Osim *Modrih prozora*, u *Vjeverici* je također Vitezovim zaslugama i pod njegovim uredništvom bilo po prvi put objavljeno još nekoliko književnih djela istaknutih hrvatskih pisaca pa, krenimo redom. Romani *Devetorica hrabrih* (1958.) i *Zeleni otok* (1961.), jednog od najpopularnijih i od strane dječje publike najomiljenijih književnika toga doba i utemeljitelja hrvatskoga, realističkoga dječjega romana M. Lovraka, svoje su prvo objavljivanje doživjeli upravo u *Vjeverici*. Riječ je o umjetnički slabijim Lovrakovim romanima, oba s vrlo sličnom temom: odlazak gradskih dječaka u ruralnu sredinu u kojoj zbog prelijeptoga i netaknutoga okoliša doživljavaju svojevrsnu katarzu²²⁰.

onima koje je stvorio Lovrak u svojim romanima te su bili novost u dotadašnjoj hrvatskoj dječjoj prozi. Time je Kušan započeo potpuno novu poetiku proznog dječjeg diskursa koju će nastaviti Milivoj Matošec, a nešto kasnije i Višnja Stahuljak, Hrvoje Hitrec i dr.

²²⁰ Iz Vitezove i Lovrakove međusobne korespondencije može se saznati da su književnici intenzivno komunicirali u vezi objavljivanja tih dvaju romana u Biblioteci *Vjeverica*. Za *Zeleni otok* vidi pisma: HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pisma G. Viteza: rukopis, 26. IX. 1959.; strojopis, 8. XII. 1959.; rukopis, 21. I. 1960.; rukopis 19. IV. 1960.; rukopis, 23. V. 1960.; rukopis, 8. VI. 1961.; rukopis, 28. IX. 1961. i HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija aktivna, ustanove. Mladost, rukopis, 1. VI. 1960.; rukopis, 14. VI. 1960.; rukopis, 25. XI. 1960.; 16. XII. 1960.

Za *Devetoricu hrabrih* vidi pisma: HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pisma G. Viteza: rukopis, 6. IX. 1957.; rukopis, 5. XI. 1957.; rukopis, 22. XI. 1957.; rukopis, 10. XII. 1957.; rukopis, 5. I. 1958.; rukopis, 24. I. 1958.; rukopis, 6. V. 1958.; HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija aktivna, ustanove. Mladost, strojopis, 20. II. 1958. i HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pisma M. Lovraka,

Vitez je bio prvi koji je u *Vjeverici* pod svojim uredništvom objavio i jedan od najuspješnijih Matošecovih romana, dječji krimić *Tiki traži Neznanca* (1961.), kao i njegov sljedeći, manje uspješan roman *Admiralov otok* (1963.), koji dosad nije doživio neko drugo izdanje.

U *Vjeverici* je Vitez uredio i prvu Majerovu zbirku poezije za djecu *Žuna na telefonu* (1961.) kao i jedan od najboljih dječjih romana istaknute predstavnice novije dječje hrvatske proze P. Katalinić *Djetinjstvo Vjetra kapetana* (1964.).

Vitezove dvije zbirke pjesama *Kad bi drveće hodalo* (1959.) i *Igra se nastavlja* (1967., posthumno), koje ulaze u istaknuta djela hrvatske dječje moderne poezije, također su u *Vjeverici* doživjele svoje prvo izdanje.

I prva pjesnička zbirka za djecu *Tuga i radost šume* (1958.) V. Parun, danas najprevođenije hrvatske pjesnikinje, koja je većinom pisala poeziju za odrasle, bila je prvi put objavljena u *Vjeverici* upravo zahvaljujući Vitezu.

Hrvatski književnik Gabro Vidović, sudionik partizanskoga pokreta u Drugom svjetskom ratu i obnašatelj raznih vojnih i političkih funkcija nakon rata, po prvi se put u književnosti javlja dječjim romanom partizanske tematike *Kurir sa Psunja* (1959.), čije je prvo izdanje Vitez pod svojim uredništvom objavio. Taj je njegov roman o mnogobrojnim događajima dječaka Mladena vezanima uz Drugi svjetski rat u Slavoniji, u kojima i sâm sudjeluje, u *Vjeverici* bio objavljen u čast četrdesetgodišnjici osnutka Saveza komunista Jugoslavije. Vidović je s još svoja dva romana, također u *Vjeverici* objavljena po prvi put (*Trojica iz Male ulice*, 1963.; *Zatočenici Pernatog otoka*, 1964.), uz Lovraka, bio pisac koji je za vrijeme Vitezova uredništva u *Vjeverici* bio najviše puta objavljen. Ipak, bio je jedan od onih književnika koji su pisali za djecu, a čija su djela ostala zaboravljena u vremenu u kojem je stvarao, što primjećuju i drugi teoretičari dječje književnosti:

Romaneskní opus Gabre Vidovića ne zavređuje osobitu pozornost zbog svoje književne atraktivnosti ili umješnosti: baš naprotiv, u njegovim se romanima mogu iščitati gotovi svi stereotipi što ih prepoznamo u pripovjednoj ili romanescnoj prozi niza dječjih prozaika koji pišu o Drugom svjetskom ratu (Ferdo Bačić, Josip Barković, Mirko Vujačić). (Zima, 2001: 97)

U Vitezovoj ostavštini nalazi se zapis Vitezove kćeri O. Vitez-Babić naslovljen *Sjećanja*. U njemu se navodi kako je G. Vidović bio „drag i plemenit čovjek“ te kako je Viteza, od kad se on razbolio, gotovo svakodnevno obilazio u njegovu domu, gledao s njime televizijski program, raspravljao, razgovarao, „radovao se onome što je dobro i bio zabrinut za zlo.

rukopis, 22. VII. 1954.; , rukopis, 23. VII. 1957.; , rukopis, 25. VIII. 1957.; , rukopis, 5. IX. 1957.; , rukopis, 3. XI. 1957.; rukopis, 20. XI. 1957.

Pomagao je bolesnom Vitezu kako je stigao i mogao.²²¹ Vidović je u razdoblju kada mu je Vitez objavio romane u *Vjeverici* bio ideološki neupitan pisac - s jedne strane zbog svoje prošlosti aktivnoga sudjelovanja u NOB i poslijeratnih istaknutih vojno-političkih dužnosti, a s druge strane zbog partizanske tematike njegovih dječjih romana. Iako bi se zbog toga moglo zaključiti da su Vitezovi motivi za objavljivanje većeg broja njegovih književnih uradaka bili zbog navedenih razloga, mišljenja sam da se na ovome mjestu ipak ne radio o Vitezovu favoriziranju ideološki podobnoga pisca već da su razlozi bili oni prijateljske naravi (slično kao i kod Oblaka i djelomično Lovraka).

Nadalje, u istoj su nakladničkoj cjelini bili objavljeni i prvi književni uradci namijenjeni djeci tadašnjeg suvremenog književnika Vojina Jelića, koji je do tada pisao samo za odrasle. Tako je 1959. godine po prvi, ali (zasad) i zadnji put na hrvatskom prostoru bio objavljen njegov književni prvijenac namijenjen djeci, pripovijetka *Psiću, a kako je tebi ime*. Nedugo nakon toga, uslijedilo je i drugo Jelićevo djelo za djecu, također zbirka priča *Hrabriji nego igračka* (1965.), koja također dosad nije doživjela neko drugo izdanje. U toj je zbirci bila objavljena i prethodno spomenuta Jelićeva pripovijetka samo što je u ovom svesku nosila naslov *Izgubljena tajna* i podnaslov *Međunarodni cirkus Jupiter*. Slično kao i Vidović, ni Jelić, kao ni njegova djela namijenjena djeci, nisu ostavila značajniji trag u hrvatskoj dječjoj književnosti.

Vitez je bio prvi koji je izabrao te na hrvatski jezik preveo, uredio i u *Vjeverici* objavio zbirku izabranih pjesama za djecu slovenskoga književnika i filologa Frana Levstika – jedne od središnjih ličnosti slovenskoga kulturnoga života druge polovice 19. stoljeća. Zbirku je Vitez naslovio *Najdihojca*²²², a bila je objavljena 1957. godine. Do tad je u hrvatskom prijevodu postojala samo Levstikova pripovijetka *Martin Krpan* (u originalu *Martin Krpan z Vrha*, 1858.), o hrabrom slovenskom narodnom junaku Martinu Krpanu koji je pobijedio strašnog diva Brdavsca, a koju je objavilo *Novo pokoljenje* 1949. godine u *Pionirskoj biblioteci* – nakladničkom nizu nad kojim će Vitez, ubrzo po zaposlenju u tom izdavačkom poduzeću, preuzeti uredništvo.

²²¹ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. *Sjećanja*, rukopis, travanj, 2012.

²²² Uz naslov zbirke pjesama *Najdihojca* F. Levstika krije se jedan anegdota koju Vitez otkriva u bilješci o piscu i djelu koja se nalazila u toj knjizi. Naime, Levstik je jednom prilikom išao na put vlakom s prijateljem dr. Hinkom Dolencem i njegovim petogodišnjim sinom Mirom, koji je, za razliku od pridjeva koji sugerira njegovo ime, bio vrlo nemiran i radoznao. Čim su izašli iz vlaka, Miro je požurio na livadu te počeo trčati i nakon nekog vremena došao do Levstika s grančicom u ruci te uzviknuo: „Hojco sem našel!“, što u hrvatskom prijevodu znači „Našao sam grančicu!“. Levstik ga je tada nazvao Najdihojca (što otprilike znači Nadigrančica) te mu je napisao i posvetio nekoliko pjesama u kojima ga tako naziva. Jednu od tih pjesama Vitez je uvrstio u ovu Levstikovu zbirku, koju je i naslovio po njoj.

Od slovenskih su, tada suvremenih, pisaca svoje prvo objavljivanje u Zagrebu doživjeli Anton Ingolič, koji je, osim za djecu, pisao i za odrasle, te omladinski slovenski književnici Milan Šega i Branka Jurca. Prijevodi tih djela danas ujedno predstavljaju i njihove prve prijevode na hrvatski jezik: Ingoličev istaknut dječji roman *Dječak sa dva imena* (*Deček z dvema imenoma*, 1955.), koji je u *Vjeverici* izašao u nekoliko izdanja, preveo je Tone Potokar, a Vitez ga je uredio i po prvi put objavio 1957. godine kao prvi svezak *Vjeverice*; Šegin roman *Zlatni ključić* (*Čudežni ključek / Zgode in nezgode kraljevskega dvora* (povest), 1957.) sa slovenskoga na hrvatski prevodi A. Martić, a Vitez 1958. godine objavljuje pod svojim uredništvom; izbor iz tri Jurcine zbirke priča (*Okoli in okoli*, 1960.; *Hižica ob morju*, 1962.; *Lizike za vse*, 1962.) Vitez po prvi put u Hrvatskoj, također u prijevodu A. Martić, objavljuje pod naslovom *Kućica kraj mora* (1963.). Time je Vitez uvelike pridonio da pojedina književna djela slovenskih pisaca za djecu prođu prvenstveno na hrvatski književno-kulturni prostor, ali i na šire jugoslavensko područje.

Od ostalih važnijih tadašnjih jugoslavenskih pisca, a koji i danas zauzimaju istaknuto mjesto u pojedinoj nacionalnoj dječjoj književnosti, izdvajam sljedeće autore, čija je djela također Vitez odabrao i uredio za objavljivanje u *Vjeverici*: O. Župančič, J. Vandot, F. Bevk, T. Seliškar, I. Cankar (slovenska književnost), zatim B. Čopića, D. Maksimović (srpska književnost) i dr.

U kategoriju književnih djela koja su također Vitezovim zalaganjem kao urednika prvi put doživjeli svoje izdanje na hrvatskom prostoru, a iz današnje perspektive i svoje prve prijevode na hrvatski jezik, ubrajaju se i romani tadašnjeg suvremenog talijanskog pisca G. Rodarija (prvi Rodarijev dječji roman *Čipolino*, 1960., preveo G. Krklec; *Putovanje plave strijele*, 1961., preveo Slobodan Lazić; *Đelsomino u zemlji lažljivaca*, 1963., preveo Nikola Babić), zatim također dva uspješna romana američkoga književnika W. Saroyana *Tata, ti si lud* (1958.) i *Mama, volim te* (1958.), oba u prijevodu Ljerke Radović, te jedan od najboljih romana švedske književnice Astrid Lindgren *Razmo u skitnji* (1961., preveo Josip Tabak).

U Vitezovu prijevodu i pod njegovim uredništvom po prvi je put u Zagrebu bila objavljena zbirka priča za djecu tada poznatoga ruskog pisca Mihaila Zoščenka jednostavnoga naslova *Priče za djecu* (1958.). Do tada su u Hrvatskoj bile objavljene samo Zoščenkove šaljive priče i satira za odrasle.

Iz svega dosad spomenutoga, razvidno je da je Vitez kao urednik, ali i prevoditelj u *Vjeverici* mnogo toga učinio po pitanju umjetničke, posebice estetske, naobrazbe mladih naraštaja kroz odabranu književnu ponudu. Imao je ambicioznu namjeru da kao urednik prvi omogući objavljivanje pojedinih književnih djela inozemnih pisaca koja dotad nisu bila

prevedena ni objavljena na jugoslavenskim prostorima, čime je omogućio da ona pronađu svoj put, u prvom redu, i do hrvatske dječje čitalačke publike, a potom i do ostalih mladih čitatelja i u drugim jugoslavenskim republikama. Drugim riječima, bio je izravno odgovoran za to što su tadašnji jugoslavenski (Levstik, Ingolič, Šega, Jurca), ali i drugi inozemni književnici (Rodari, Lindgren, Saroyan, Zoščenko) dobili priliku za prodor među dječju čitalačku publiku u Hrvatskoj, ali i onu koja je živjela i u ostalim jugoslavenskim prostorima.

Kada govorimo o hrvatskim književnicima kojima su njihovi dječji književni prvijenci ili za razvoj hrvatske dječje književnosti značajni književni uradci bili po prvi put objavljeni upravo u *Vjeverici*, to onda znači da je Vitez, kao njihov urednik i onaj tko je odlučivao što će se u toj nakladničkoj cjelini objaviti, bio zaslužan za njihov ulazak, ali i afirmaciju na prvenstveno hrvatskoj, a zbog popularnosti *Vjeverice* na području cijele Jugoslavije, i za prodiranje na šire jugoslavensko književno tržište.

Još za vrijeme Vitezova urednikovanja, a naročito nakon njegova odlaska s te funkcije, pojedini su naslovi iz *Vjeverice* bili tiskani u više izdanja, što je ovisilo o popularnosti i tržišnoj isplativosti književnoga djela. Ti su svesci nosili originalnu numeraciju, odnosno onu koju su imali u prvome izdanju, s napomenom da je riječ o drugom, trećem ili kojem već izdanju (tako je bar bilo dok je niz bio numeriran, odnosno dok je Vitez bio njegov urednik). S obzirom da su često ti ponovljeni naslovi bili tiskani u novoj likovnoj opremi, s novom naslovnicom i ilustracijama (E. Kästner: *Tonček i Točkica*, F. Salten: *Bambi*, F. Molnár: *Junaci Pavlove ulice* i dr.) te sa dodatnim tekstom u obliku bilješke o piscu, kojeg u prvom izdanju nije bilo (A. Ingolič: *Dječak sa dva imena*, D. Oblak: *Modri prozori*, C. Perrault: *Bajke* i dr.) ili koji je u nekom od narednih izdanja bio nadopunjen novim podacima (G. Vitez: *Kad bi drveće hodalo*, A. Martić: *Pirgo*, i dr.), govori o tome da je Vitez kao urednik itekako bio uvjeren da se isplati investirati u pojedini ponovljeni naslov.

S obzirom da je pod Vitezovim uredništvom u *Vjeverici* bilo objavljeno stotinjak naslova, teško bi bilo govoriti o najzastupljenijim temama jer je sveske ove nakladničke cjeline karakterizirala ne samo tematska, nego i žanrovska raznolikost. Tako je Biblioteka *Vjeverica* u svojim djelima donijela različite književne vrste: najzastupljeniji je bio dječji romani sa čak četrdeset pet naslova, slijede zbirke priča (21), pripovijetke (11), zbirke poezije (8), zbirke bajki (ukupno njih sedam od čega je jedna zbirka bajki u stihu), dvije zbirke priča i poezije te jedna zbirka basni. U posebnu kategoriju idu dva zbornika za djecu (koji su sadržavali izbor

priča, pjesama i drugih popularno-znanstvenih tekstova različitih jugoslavenskih, sovjetskih i svjetskih autora, te zabavne priloge poput zagonetki, rebusa, križaljki) i scenarij za film²²³.

Razumljivo je da je *Vjeverica* donijela i nekoliko naslova partizanske tematike: uz *Pirga* i *Modre prozore* tu se ubrajaju i dvije zbirke priča (B. Ćopić: *Sin brkate čete i druge priče*; A. Mikića: *Priče o malim borcima*) te romani *Kurir sa Psunja* G. Vidovića, *Mrav i aždaja* N. Idrizovića, *Dječak i šuma* A. Martić, *Mali buntovnik* F. Bevka).

5. 2. 5. 4. Jugoslavenski pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Vjeverica* (Tablica 7).

Tablica 7
Zastupljenost jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Vjeverica*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Anton Ingolič	1 (1957.)	slovenska književnost	20. st.	muško
2. Anđelka Martić	2 (1957.; 1960.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
3. Fran Levstik	2 (1957.; 1964.)	slovenska književnost	19. st.	muško
4. Josip Vandot	2 (1958.; 1959.)	slovenska književnost	20. st.	muško
5. Mato Lovrak	3 (1958.; 1961.; 1963.)	hrvatska književnost	20. st..	muško
6. Milan Šega	1 (1958)	slovenska književnost	20. st.	muško
7. Vesna Parun	1 (1958)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
8. Danko Oblak	1 (1958)	hrvatska književnost	20. st.	muško
9. Gabro Vidović	3 (1959.; 1963.; 1964.)	hrvatska književnost	20. st.	muško

²²³ Ruski pisac Arkadij Gajdar napisao je svoje najpoznatije djelo *Timur i njegova četa*, koje je bilo objavljeno u mnogo izdanja i prevedeno na brojne jezike. Napisao je i nastavak tog djela *Komandant snježne tvrđave*, ali najprije kao scenarij za film po kojem je planirao napisati i roman. Međutim, početkom Drugog svjetskog rata Gajdar odlazi na ratište gdje pogiba tako da se taj plan nikada nije ostvario. U Biblioteci *Vjeverica* u sv. 67 objavljena su oba navedena Gajdarova djela.

10. Miroslav Hirtz	1 (1959.)	hrvatska književnost ²²⁴	20. st..	muško
11. Vojin Jelić	2 (1959.; 1965.)	hrvatska književnost	20. st..	muško
12. Grigor Vitez	2 (1959.; 1965.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
13. Ivana Brlić-Mažuranić	2 (1959.; 1961.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
14. Milivoj Matošec	2 (1961.; 1963.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
15. Vjekoslav Majer	1 (1961.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
16. Nusret Idrizović	1 (1961.)	bosanskohercegovačka književnost ²²⁵	20. st.	muško
17. France Bevk	2 (1962.; 1963.)	slovenska književnost	20. st.	muško
18. Vladimir Nazor	1 (1962.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
19. Stevan Bulajić	1 (1962.)	bosanskohercegovačka književnost	20. st.	muško
20. Aleksa Mikić	1 (1962.)	bosanskohercegovačka književnost	20. st.	muško
21. Oton Župančič	1 (1962.)	slovenska književnost	20. st.	muško
22. Aleksandar Popović	1 (1962.)	srpska književnost	20. st.	muško
23. Branka Jurca	1 (1963.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
24. Slavko Kolar	1 (1963.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
25. Desanka Maksimović	1 (1963.)	srpska književnost	20. st.	žensko
26. Palma Katalinić	1 (1964.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
27. Tone Seliškar	1 (1964.)	slovenska književnost	20. st.	muško
28. Ivan Cankar	1 (1965.)	slovenska književnost	20. st.	muško
29. Branko Ćopić	1 (1965.)	srpska književnost	20. st.	muško
30. Ivan Kušan	2 (1965.; 1966.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
31. Gustav Krklec	1 (1967.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 31	Jugoslavenski pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu:	UKUPNO: -hrvatska književnost: 16	UKUPNO: -19. st.: 2	UKUPNO: -muško: 25

²²⁴ M. Hirtz (1878. – 1944.) osim što je bio hrvatski pjesnik i putopisac, bio je i zoolog.

²²⁵ N. Idrizović (1930. 2007.) klasificira se i ako bosanskohercegovački i kao hrvatski pisac, ali sam ga u ovome radu pribrojila prvoj skupini.

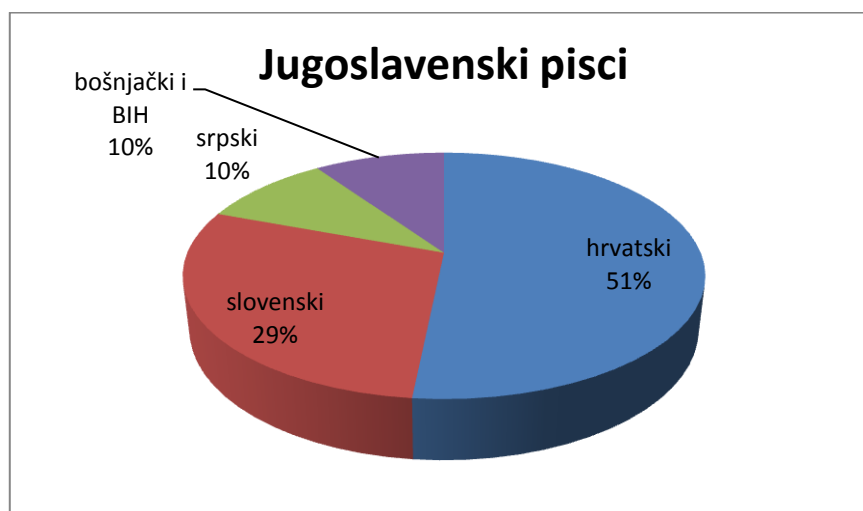
jugoslavenski pisac	M. Lovrak (3) G. Vidović (3) A. Martić (2) F. Levstik (2) J. Vandot (2) V. Jelić (2) I. B. Mažuranić (2) M. Matošec (2) F. Bevk (2) I. Kušan (2)	-slovenska književnost: 9 -srpska književnost: 3 - bosanskohercegovačka književnost: 3	-20. st.: 42	-žensko: 6
------------------------	---	--	---------------------	-------------------

Tablica 7 pokazuje da je u Biblioteci *Vjeverica* bio zastupljen ukupno trideset jedan jugoslavenski pisac. Mnogi od njih bili su zastupljeni sa dva i više različita naslova u nizu. Najzastupljeniji, sa po tri objavljena djela u nizu, bili su hrvatski književnik M. Lovrak (*Devetorica hrabrih*, *Zeleni otok*, *Vlak u snijegu*) i G. Vidović (*Kurir sa Psunja*, *Trojica iz male ulice*, *Zatočenici pernatog otoka*). Čak devet jugoslavenskih autora bilo je zastupljeno sa dva naslova, a riječ je o sljedećim piscima: A. Martić, F. Levstiku, J. Vandotu, V. Jeliću, G. Vitezu, I. Brlić-Mažuranić, M. Matošecu, F. Bevku i I. Kušanu.

Od svih jugoslavenskih autora pojedini izabrani hrvatski književnici bili su najviše puta ponovljeni u nizu.

Grafikon 11

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Vjeverica*

Kada se tadašnji jugoslavenski pisci raspodijele prema pripadnosti nacionalnim književnostima dolazi se do podatka da su najzastupljeniji bili hrvatski književnici, sa čak

šesnaest predstavnika, slijede slovenski sa njih devet, a srpska te bosanskohercegovačka književnost bila je predstavljena svaka sa po tri predstavnika (*Grafikon 11*).

5. 2. 5. 5. Inozemni pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca u Biblioteci *Vjeverica* (*Tablica 8*).

Tablica 8
Zastupljenost inozemnih pisaca u Biblioteci *Vjeverica*

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAK U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Hermynia zur Mühlen	1 (1957.)	austrijska književnost	20. st.	žensko
2. Nikolaj Ivanovič Veretennikov	1 (1957.)	ruska književnost	20. st.	muško
3. Johanna Spyri	1 (1957.)	švicarska književnost	19. st.	žensko
4. Angel Karaljičev	1 (1957.)	bugarska književnost	20. st.	muško
5. Erich Kästner	4 (1958.; 1959.; 1959.; 1964.)	njemačka književnost	20. st.	muško
6. Nathaniel Hawthorne	1 (1958.)	američka književnost	19. st.	muško
7. Kornej Čukovski	2 (1958.);	ruska književnost	20. st.	muško
8. Vladimir Colin	1 (1958.)	rumunjska književnost	20. st.	muško
9. Marija Majerova	1 (1958.)	češka književnost	20. st.	žensko
10. Charles Perrault	1 (1958.)	francuska književnost	17. st.	muško
11. Krišan Čandar [Krishan Chander]	1 (1958.)	indijska književnost	20. st.	muško
12. Mihail Zoščenko	1 (1958.)	ruska književnost	20. st.	muško
13. William Saroyan	2 (1958.)	američka književnost	20. st.	muško
14. braća Grimm (Jacob i Wilhelm)	2 (1958.; 1962.)	njemačka književnost	19. st.	muško

15. Lewis Carroll ²²⁶	2 (1959.; 1962.)	engleska književnost	19. st.	muško
16. Gianni Rodari	3 (1960.; 1961.; 1963.)	talijanska književnost	20. st.	muško
17. Astrid Lindgren	1 (1961.)	švedska književnost	20. st.	žensko
18. Felix Salten	1 (1962.)	austrijska književnost	20. st.	muško
19. Hans Christian Andersen	2 (1962.)	danska književnost	19. st.	muško
20. Jens Sigsgaard	1 (1962.)	danska književnost	20. st.	muško
21. Ferenc Molnár	1 (1962.)	mađarska književnost	20. st.	muško
22. Ezop	1 (1963.)	grčka književnost	6. st. pr. K.	muško
23. Karel Čapek	1 (1963.)	češka književnost	20. st.	muško
24. Marcel Aymé	2 (1963.; 1965.)	francuska književnost	20. st.	muško
25. Pavel Petrovič Bažov	1 (1963.)	ruska književnost	20. st.	muško
26. Arkadij Gajdar	1 (1963.)	ruska književnost	20. st.	muško
27. Aleksandr Melentjevič Volkov	1 (1963.)	ruska književnost	20. st.	muško
28. William Makepeace Thackeray	1 (1963.)	engleska književnost	19. st.	muško
29. Jerzy Broszkiewicz	1 (1964.)	poljska književnost	20. st.	muško
30. An Rutgers van der Loeff-Basenau	1 (1964.)	nizozemska književnost	20. st.	muško
31. Aleksej Nikolajevič Tolstoj	1 (1964.)	ruska književnost	20. st.	muško
32. Ernest Thompson Seton	1 (1964.)	američka književnost	20. st.	muško

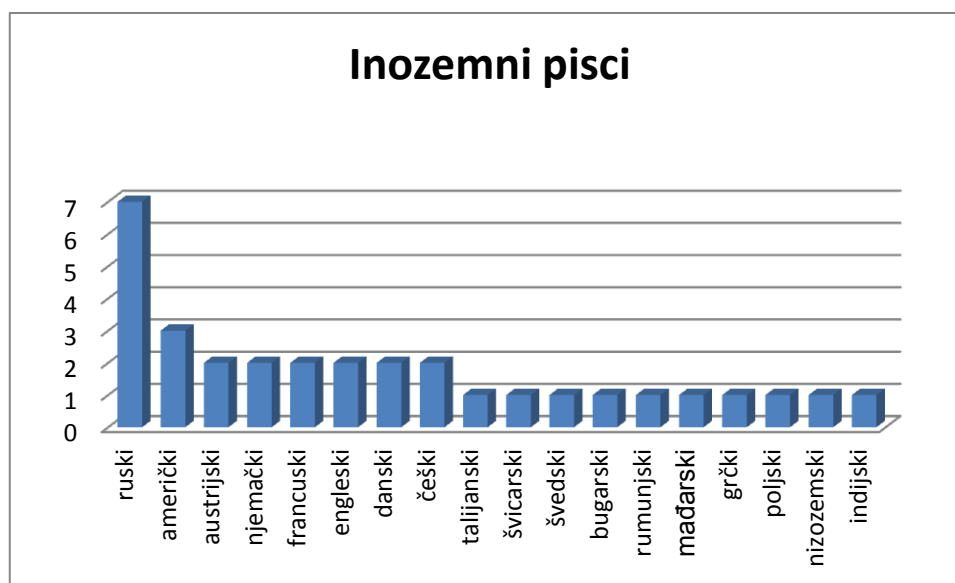
²²⁶ Lewis Carroll pseudonim je engleskoga književnika i matematičara Charlesa Lutwidgea Dodgsona.

UKUPNO: 32 inozemna pisca	Inozemni autora koji imaju po dva i više djela objavljena u nizu: E. Kästner (4) G. Rodari (3) K. Čukovski (2) W. Saroyan (2) braća Grimm (2) L. Carroll (2) H. C. Andersen (2) M. Aymé (2)	UKUPNO: -ruska književnost: 7 -američka književnost: 3 -engleska, francuska, austrijska, njemačka, danska i češka književnost: 2 predstavnik za svaku književnost -švicarska, švedska, bugarska, rumunjska, mađarska, grčka, poljska, talijanska, indijska i nizozemska književnost: 1 predstavnik za svaku književnost	UKUPNO -6. st. pr. K.: 1 -17. st.: 1 -18. st. : / -19. st.: 9 -20. st.: 31	UKUPNO: -muško: 28 -žensko: 4
---	--	--	--	--

Kada usporedimo *Tablicu 7* i *Tablicu 8* dolazimo do podatka da je u *Biblioteci Vjeverica* inozemnih u odnosu na jugoslavenske pisce bilo zanemarivo više, njih trideset dva (svega jedan autor u korist inozemnih pisaca). Najbrojniji su bili ruski književnici (njih 7), slijede američki sa njih duplo manje (3), po dva pisca pripadaju austrijskoj, njemačkoj, francuskoj, engleskoj, danskoj i češkoj književnosti, a po jedan pisac talijanskoj, švicarskoj, švedskoj, bugarskoj, rumunjskoj, mađarskoj, grčkoj, poljskoj i nizozemskoj književnosti (*Grafikon 12*).

Grafikon 12

Zastupljenost inozemnih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci Vjeverica

Od inozemnih autora najzastupljeniji je bio njemački književnik E. Kästner sa čak četiri naslova (*Život i djela oštroumnog viteza Don Quichotte*, *Emil i detektivi*, *Tonček i Točkica*, *35. Maj* – u tom je svesku bila objavljena i Kästnerova pripovijetka *Dva su učenika nestala*), zatim tadašnji suvremeni talijanski pisac G. Rodari sa tri (*Čipolino*, *Putovanje plave strijele*, *Delsomino u zemlji lažljivaca*), a pisci poput K.Čukovskog, W. Saroyana, Braće Grimm, L. Carrolla, H. C. Andersena i M. Ayméa bili su zastupljeni svaki sa po dva naslova.

5. 2. 6. Biblioteka *Jelen* (1957. – 1989.)²²⁷

Iste godine (1957.) kada pokreće Biblioteku *Vjeverica*, Vitez utemeljuje i u početku sâm, a nakon četvrtoga sveska u suuredništvu s Otom Šolcem, uređuje još jedan iznimno popularan nakladnički niz na kojemu su također bile „odgojene“ brojne generacije i koji je ostao ugledan do današnjih dana. Riječ je bila o Biblioteci *Jelen*.

5. 2. 6. 1. Tehničke odrednice²²⁸

Biblioteka *Jelen*, slično kao i Biblioteka *Vjeverica*, nakladnički je niz koji je svojedobno uživao veliku popularnost te ostavio značajan trag na hrvatskome književno-kulturnome prostoru, ali i na ostalim prostorima biše Jugoslavije. Njegov osnivač i inicijalni urednik bio je Vitez koji je niz utemeljio iste godine (1957.) kada je ustanovio i počeo uređivati i Biblioteku *Vjeverica*. Vitez je samostalno uredio prva tri sveska *Jelena*, a od četvrtoga sveska pa sve do svoje smrti (1966.), urednički će posao na nizu dijeliti s hrvatskim književnikom, prevoditeljem i urednikom Otom Šolcom. Nakon Vitezove smrti (1966.), *Jelen* će izlaziti još dvadeset i tri godine. Nakon Viteza, Šolc i Mirjana Milač (djevojački Vaniček), koja je bila dugogodišnja korektorica u *Mladosti* na brojnim izdanjima koja je Vitez uređivao, nastavljaju uređivati *Jelen*, a urednici nakon njih će biti Marija Peakčić (kasnije Peakčić-Mikuljan) i Alojz Majetić.

I *Jelen* i *Vjeverica* bili su sustavno i osmišljeno uređivani nakladnički nizovi što, između ostaloga, potvrđuje njihova dugovječnost na književnome tržištu te velik broj svezaka koje su donijeli, ali s jednom osnovnom razlikom – prvi je bio namijenjen osnovnoškolskom, a drugi srednjoškolskoj dobi, ali i šire:

²²⁷ Bibliografiju Biblioteke *Jelen* vidi u 9. Prilozi; 9. 1 Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 7.

²²⁸ Navedeni se podatci odnose na razdoblje kada je Vitez bio urednik Biblioteke *Jelen* (1957. – 1966.), odnosno na sveske od broja 1 do broja 66.

U biblioteci „Jelen“ izdavačko knjižarsko poduzeće „Mladost“ objavilo je do sada niz izdanja većih romana i pripovijedaka popularnih svjetskih i domaćih pisaca. Sva ta, u svjetskoj literaturi poznata djela, preporučujemo omladini starijeg uzrasta no i ostali će u njoj naći pogodnu lektiru, jer su djela puna akcije i uzbudljivog sadržaja. (Jürgen 1958: 200)

Iako je, kako iz napisa saznajemo, niz prvenstveno bio namijenjen mladima, ovaj napis sa zadnje stranice sedmoga sveska Biblioteke *Jelen* svjedoči, zapravo, o njegovoj recepcijskoj univerzalnosti jer su naslovi zbog pustolovno-akcijsko-povijesne tematike mogli biti zanimljivi tinejdžerima, ali i ostalim čitateljima različite životne dobi željnima *akcije* i *uzbudljivog sadržaja*.

Biblioteka *Jelen*, kao i Biblioteka *Vjeverica*, bio je nakladnički niz koji je od samoga početka imao prepoznatljiv izgled, koji je donosio klasične i relevantne suvremene pisce svjetske i jugoslavenske književne produkcije, čiji su naslovi bili tiskani u više izdanja, na dvama pismima - latinici i ćirilici - i koji je vrlo lako pronalazio put do svoje čitalačke publike. Sve navedeno samo je potvrđivalo tržišnu isplativost i jednoga i drugoga niza pa ne čudi što su to bili najdugovječniji nizovi koje je Vitez utemeljio i kojima je bio urednik, sve dok ga prerana smrt u tome nije spriječila. Ponovit ću samo da je Biblioteka *Vjeverica* izlazila četrdeset i jednu godinu bez prestanka, a ni *Jelen* nije puno zaostajao za njom – izlazio je do 1989., dakle, pune trideset i dvije godine.

Izdavač je bila *Mladost*, a na nizu su surađivali brojni suradnici (korektori, likovni umjetnici, prevoditelji) koji su se s godinama mijenjali.

Dimenzije svezaka nisu se mijenjale tijekom cijeloga izlaženja niza, a iznosile su 19,7x14 cm, s manjim odstupanjima, što je ovisilo o rezanju u tadašnjim tiskarama.

Niz je od početka imao prepoznatljiv logo, sličan onome kakav je imala Biblioteka *Vjeverica* i Biblioteka *Zmaj*. Riječ je bila o crnom tintom nacrtanom jelenu iznad čijega se trupa nalazilo veliko tiskano slovo „J“, a sve je bilo omeđeno elipsom.

Prvih šezdeset svezaka niza imalo je mekane kartonske korice s omotnicama koje su na hrptu bile pričvršćene za svezak, a od šezdeset prvog sveska (1965.) korice postaju tvrde. Od tada svesci ne sadrže kratak sadržaj tog i nekog od prethodnih djela, koji se nalazio na prednjoj i stražnjoj unutarnjoj stranici omotnice. Svaki je svezak imao posebnu crno-bijelu naslovnu ilustraciju koja je bila oplemenjena s najčešće dvije boje, a često je i stražnja strana korica bila ukrašena crno-bijelim crtežom. Knjižni blokovi bili su ili bez ilustracije ili su sadržavali malobrojne crno-bijele ilustracije, koje su se često nalazile na početku svakoga poglavlja, a samo rijetko zauzimala prostor cijele stranice. Dok su naslovne ilustracije crtali renomirani jugoslavenski umjetnici, ilustracije unutar knjižnoga bloka najčešće su bile

preuzete iz originala. Od trinaestog sveska likovnu opremu naslovnica preuzeo je tada mladi zagrebački slikar, grafičar, pisac, a danas i akademik te umirovljeni sveučilišni profesor Josip Vaništa (1924.), čime je cijeli niz dobio na vizualnoj prepoznatljivosti. Nakon što je Vaništa 1960. godine preuzeo likovnu opremu svezaka, od tada svesci nemaju ilustracija unutar knjižnoga bloka, osim ako one nisu bile preuzete iz originala, ali to je bilo, kako je već i spomenuto, vrlo rijetko. Navedeno potvrđuje i jedno pismo O. Šolca upućeno M. Lovraku, u kojemu mu govori o likovnoj opremi jednog njegovog djela koje će biti tiskano u Biblioteci *Jelen*:

[...] Vaš ANDRIJA JUG će biti štampan u ediciji Jelen i kao što znate to je već sasvim ustaljena i dugogodišnja naša edicija koja nema nikakvih ilustracija. U tu kolekciju dolaze svjetski romani za viši uzrast naše mladačarije pa prema tome ne možemo niti razgovarati o bilo kakvoj drugoj opremi već samo o onoj koja je već dugom praksom ustaljena. Tu biblioteku od njena postanka (a šampali smo više od šezdesetak svezaka) vodi naš istaknuti slikar Josip Vaništa, pa će on opremiti „Andriju Juga“. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, ustanove u zemlji i inozemstvu – Mladost. Pismo O. Šolca, strojopis, 8. XII. 1966.)

Što se dodatnih tekstova tiče, u pravilu su gotovo svi svesci bili solidno opremljeni – imali su uz sadržaj, bilješku o piscu koja je često uključivala i bilješku o djelu, pogovore, predgovore, pojašnjenje manje poznatih riječi i pojmova, karte, fusnote. Izbor dodatnih tekstova varirao je od sveska do sveska pa su neki uključivali sve navedeno, a poneki samo po jedan dodatni tekst, a samo vrlo rijetko ništa od navedenoga. Primjerice, sv. 43 (A. Cesarec: *Na posljednjim tračnicama*) vrlo je bogato opremljen dodatnim tekstovima: ima podugačku bilješku o piscu, koja s prostire na čak četrnaest stranica knjižnoga bloka, a koju je napisao Vice Zaninović, zatim bibliografiju važnijih izdanja A. Cesarca, poglavlje *Iz literature o piscu, Prikazi djela te Napomenu i Rječnik nepoznatih riječi*.

U 14. sv. po prvi se put pojavljuje popis dosad objavljenih knjiga u nizu.

Svesci su već od prvih brojeva na unutarnjoj strani omotnice imali kratak sadržaj objavljenoga djela, kao i sadržaje prethodnoga ili narednoga sveska. Najčešće je bio otisnut sadržaj dva do tri književna djela, odnosno onoliko koliko je to fizički prostor omotnice dopuštao.

Bez obzira na solidnu likovnu i tekstualnu opremu knjiga, valja napomenuti da su svesci Biblioteke *Jelen* bili tiskani na papiru koji je bio poprilično loše kvalitete te da su slova unutar knjižnoga bloka bila sitna, a ponekad i razlivena, što upućuje na loš tisak (što, primjerice, nije bio slučaj kod Biblioteke *Vjeverica*).

Nakon Vitezove smrti (1966.), a time i prestanka njegova uredničkoga rad nad Bibliotekom *Jelen*, svesci se od 1967. godine prestaju numerirati. To je još samo jedan od

nakladničkih nizova koji prestaje s numeracijom nakon odlaska Viteza s funkcije urednika, što samo dodatno potvrđuje tezu Vitezove uredničke pedantnosti i predanosti uredničkome poslu.

Nadalje, *Jelen* je donosio naslove većega opsega, pa svesci uglavnom broje više od sto do nekoliko stotina stranica.

Cijena svezaka nije bila jedinstvena već je varirala od sveska do sveska, primjerice sv. 3 (V. Čekez: *Sunce u dimu*, 1958.) koštao je 220, a sv. 21 (A. Kovačić: *U registraturi*, 1960.) 750 dinara.²²⁹

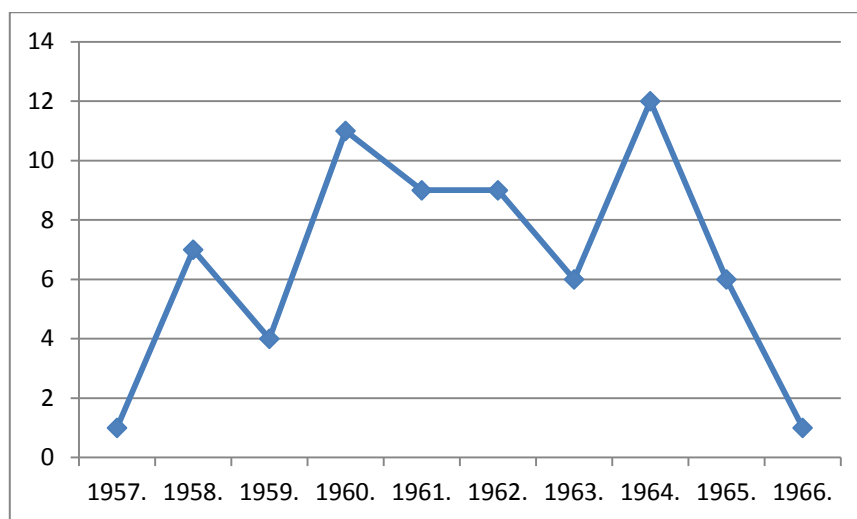
Zanimljivo je primijetiti da je ovo bio jedini nakladnički niz kod kojeg Vitez, uz urednički posao, nije povremeno obavljao i posao prevoditelja.

Uz *Vjevericu*, *Jelen* je također bio nakladnički niz čiji su naslovi doživjeli više izdanja. Za vrijeme Vitezova uredništva neki od njih izdavani su u čak četiri izdanja, a nakon njegova odlaska sa te funkcije, u još i više. Ta ponovljena izdanja unutar Biblioteke *Jelen* ponekad su imala istu likovnu opremu, a ponekad se ona mijenjala. Primjerice, *Začudeni svatovi* E. Kumičića, djelo koje je tada bilo u programu lektire za osmi razred osnovne škole, objavljeno je za Vrijeme Vitezova uredništva u četiri izdanja - prvo izdanje iz 1958. i drugo iz 1961. imaju iste naslovne ilustracije (ilustrator je bio Dalibor Parać), dok treće (1963.) i četvrto izdanje (1966.) imaju svako po novu naslovnicu (obje ilustrirao Josip Vaništa). Također, ako prva izdanja nisu imala dodatni tekst u obliku bilješke o piscu, ona je takav dodatni tekst bio dodan u svim sljedećim izdanjima. Sve navedeno ide u prilog pretpostavci da je većina naslova iz *Jelena* dobro kotirala na tržištu kad je uredništvo procijenilo da se isplati objavljivati više izdanja istih naslova i to često s novom likovnom i tekstualnom opremom.

²²⁹ Cijena *Vjesnika* 1. ožujka 1958. iznosila je 10 dinara, a 13. ožujka 1960. 20 dinara.

Grafikon 16

Dinamika izlaženja svezaka u Biblioteci *Jelen*

Grafikon 16 pokazuje da je u Biblioteci *Jelen* prve godine (1957.) bio objavljen svega jedan svezak, a sljedeće (1958.) njih sedam. Od 1959. godine do kraja Vitezove uredničke funkcije (1966.) broj objavljenih svezaka znatno će varirati – od najmanje jednoga (1966.) do najviše dvanaest objavljenih svezaka (1964.). Ti podatci ukazuju na njihovu vrlo nepravilnu dinamiku izlaženja.

6. 2. 6. 2. Biblioteka *Jelen* (БИБЛИОТЕКА JEЛЕН)²³⁰

Godine 1964., uz latiničke sveske Biblioteke *Jelen*, počeli su se paralelno tiskati i svesci na ćiriličkome pismu i na ekavici. Taj je niz također nosio naziv Biblioteka *Jelen* (БИБЛИОТЕКА JEЛЕН). Ćirilička varijanta *Jelena* izlazila je svega godinu dana, odnosno do 1965., i u tom je razdoblju bilo objavljeno ukupno deset svezaka, koji su bili numerirani od jedan do deset. Riječ je bila o izabranih deset književnih djela prijevodne književnosti, najčešće s njemačkoga jezika, koja su prethodno bila objavljena u latiničkoj varijanti *Jelena*, samo što su u ovome nizu bila donesena na drugome pismu (ćirilici) i na ekavici. Priređivači tih izdanja bili su Dragiša P. Stefanović (koji je priređivao izdanja na ćirilici i u *Veverici*), Živojin Jeremić i Miljenko Popović. Svesci ćiriličke varijante *Jelena* imali su istu likovnu opremu kao i istoimeni latinički svesci, bili su istih dimenzija, 19,7x14cm (s manjim odstupanjem) i svi su imali iste dodatne tekstove. Prvih osam svezaka imalo je mekane

²³⁰ Bibliografiju Biblioteke *Jelen* (БИБЛИОТЕКА JEЛЕН) vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 8.

kartonske naslovnice s papirnatim omotnicama, dok su zadnja dva sveska (sv. 9 i 10.), oba iz 1965. godine, imala tvrde. Od tada i latiničkim svescima *Jelena* naslovnice postaju tvrde.

Najvjerojatnije je ideja o tom nizu potekla od samoga Viteza jer je *Jelen* na ćirilici bio pokrenut iste godine kada i ćirilička varijanta *Vjeverice* (a Vitez je u to vrijeme bio jedini urednik *Vjeverice*), a oba ćirilička niza su se ugasila neposredno nakon njegove smrti. Vitezovo pokretanje paralelnih ćiriličkih nakladničkih nizova ujedno je i potvrda teze o Vitezovu nastojanju da se uz hrvatsko tržište dječjih knjiga i hrvatsku dječju čitalačku publiku, stvori i ono šire - jugoslavensko tržište dječjih knjiga i jugoslavenska čitateljska publika.

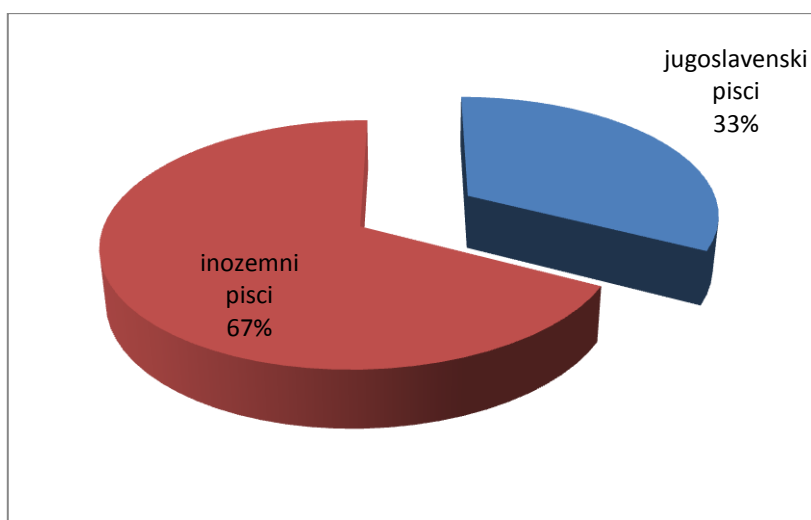
Svesci i latiničke i ćiriličke varijante *Jelena* danas su lako dostupni i mogu se pronaći u NSK i KGZ.

5 .2. 6. 3. Poetičke odrednice²³¹

Ova je nakladnička cjelina od ukupno šezdeset i šest naslova, koliko je brojila dok je Vitez bio njen urednik, donijela djela četrdeset i tri autora, od toga četrnaest jugoslavenskih i dvadeset devet inozemnih, što znači da su potonji bili duplo brojniji²³² (*Grafikon 17*).

Grafikon 17

Zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca u Biblioteci *Jelen*

²³¹ Navedeni se podatci odnose na razdoblje kada je Vitez bio urednik Biblioteke *Jelen* (1957. – 1966.), odnosno na sveske od broja 1 do broja 66.

²³² Jurij Brèzan, lužickosrpski pisac nije razvrstan ni u jednu kategoriju.

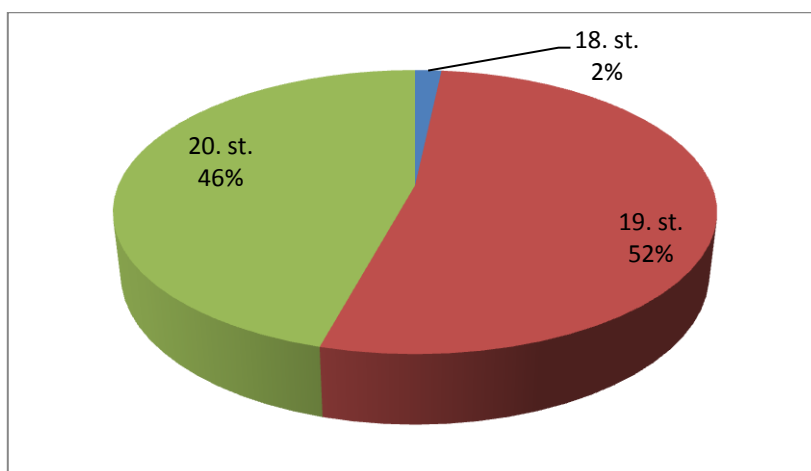
Grafikon 18 pokazuje da je ovo bio jedini nakladnički niz kojemu je Vitez bio urednika, a u kojemu je bio objavljen veći broj književnih djela nastalih u 19. st. (njih trideset jedan) nego onih nastalih u 20. st. (njih dvadeset sedam). Od ukupnoga broja pisca koji su stvarali u 20. st. njih sedam je bilo prijeratnih (Z. Grey: *Betty Zane*, 1903.; *Grmljavina stada*, 1925.; R. Kipling: *Knjiga o džungli*, 1894.; J. London: *Kći snijega*, 1902.; *Vučko*, 1906.; S. Zweig: *Magellan*; Šimunoviće pripovijetke) i dvadeset poslijeratnih (D. Orsborne: *Opasnost je moja sudbina*, 1960.; K. Brückner: *Zlatni faraon*, 1959.; *Sadako hoće živjeti*, 1961.; A. V. Frič: *Zmijski otok*, 1964.; R. F. Delderfield: *Avanture Ben Gunna*, 1956.; R. Daumann: *Veliki poglavica Tatanka-Yotanka*, 1955.; *Propast Dakota indijanaca*, 1957.; *Četiri strijele*, 1957.; A. Jürgen: *Plava ptica*, 1950.; J. Krüss: *Timm Thaler ili prodani smijeh*, 1962.; E. Klein: *Indijanac*, 1958.; P. Berna: *Jedra na kraj svijeta*, 1961.; T. Heyerdahl: *Kon Tiki*; V. Čerkez: *Sunce u dimu*, 1958., ujedno i prvo izdanje upravo u *Jelenu*; A. Staničić: *Bambusov štap*, 1959.; *Ratni brod Velika Sultanija*, 1964. – oba naslova u *Jelenu* su doživjela prva izdanja; B. Kosier: *Pupoljci i mraz*; D. Angjelinović: *Od Jadrana do Tihog oceana*; T. Seliškar: *Jedra na kraj svijeta*, 1962.; I. Enc: *Surovo nalazište*, 1965.)²³³.

Trideset i jedan naslov objavljen u *Jelenu* datira iz 19. st. (H. B. Stowe: *Čiča Tomina koliba*, 1852.; M. Twain: *Yenkee na dvoru kralja Arthura*, 1889.; *Kraljević i prosjak*, 1882.; *Pustolovine Toma Sawyera*, 1876.; K. May: *Blago u srebrnom jezeru*, 1890./91.; *Sin lovca na medvjede*, 1887.; *Old Surehand I*, 1894.; *Old Surehand II*, 1895.; *Sablast Ilana Estacada*, 1888.; J. Verne: *Carev glasnik*, 1876.; *Petnaestogodišnji kapetan*, 1878.; *Djeca kapetana Granta*, 1868.; *Put oko svijeta u osamdeset dana*, 1873.; *Put u središte Zemlje*, 1864.; J. F. Cooper: *Divljačar*, 1841.; *Posljednji Mohikanac*, 1826.; R. L. Stevenson: *Crna strijela*, 1888.; *Otok s blagom*, 1883.; F. Gerstäcker: *Arkanaški visovi*, 1846.; N. Gogolj: *Taras Buljba*, 1835.; G. Schwab: *Najljepše priče klasične starine*, 1838.-40.; E. Kumičić: *Začuđeni svatovi*, 1883.; V. Novak: *Tito Dorčić*; A. Kovačić: *U registraturi*, 1888.; A. Šenoa: *Seljačka buna*, 1887.; *Zlatarovo zlato*, 1871.; *Branka*, 1881.; *Ilijina oporuka*, 1876.; *Karanfil s pjesnikova groba*, 1878.; *Čuvaj se senjske ruke*, 1875.; J. Kozarac: *Mrtvi kapitali*, 1889.; pripovijetke L. Lazarevića koje je od 1879. do 1889. objavio je u časopisima *Srpska zora*, *Slovinac* i *Otađbina* dok je samo jedno pripada 18. stoljeću (D. Defoe: *Robison Crusoe*, 1719.).

²³³ Nisam uspjela doći do podatka kada je roman A. Cesarca *Na posljednjim tračnicama* bio prvi put objavljen kao ni roman Simonea Martina-Chauffiera *"Drugi" kod gusara*.

Grafikon 19

Pripadnost djela stoljeću u Biblioteci *Jelen*

Nadalje, u promidžbenoj brošuri *Mladosti* o izboru pisaca u Biblioteci *Jelen* saznajemo sljedeće:

U ovoj biblioteci objavljuju se odabrana djela iz klasične i suvremene književnosti, najpoznatijih stranih i domaćih pisca. (*Mladost*, 1961: 23).

Biblioteka *Jelen* donijela je mnogo autora koji su bili velika nacionalna, ali i svjetska književna imena, koji su išli u red tzv. klasične (dječje) književnosti. S druge strane, niz je donio i nekoliko tadašnjih suvremenih autora poput K. Brucknera, J. Bržana, D. Angelinovića, A. Staničića i dr.

Naslovi objavljeni u Biblioteci *Jelen* mogli bi se ugrubo razvrstati u tri skupine. Prvoj bi pripadala klasična djela svjetske (dječje) književnosti²³⁴ poput *Robinsona Crusoa* (1719.) D. Defoea, *Otoka s blagom* (1883.) R. L. Stevensona, *U pustinji i prašumi* (1911.) H. Sienkiewicza, *Čiča Tomina Koliba* (1852.) H. Beecher Stowe, *Put u središte Zemlje* (1864.), *Djeca kapetana Granta* (1865.) i *Put oko svijet u osamdeset dana* (1872.) J. Vernea, *Pustolovine Toma Sawyera* (1876.) i *Kraljević i prosjak* (1882.) M. Twaina i dr., čije književne vrijednosti nisu bile upitne. Drugoj bi se pak skupini mogla pridružiti književna djela trivijalne (zabavne) književnosti, prilagođena ukusu svih slojeva publike, kakva su pisali K. May, Z. Grey, F. Gerstäcker i dr. Ta su djela bila bez većih literarnih pretenzija, ali iznimno popularna, masovno čitana i omiljena posebice među mladima, ali i čitateljima ostalih generacija. I napokon, trećoj, po broju zastupljenih naslova najmanjoj skupini, pripadali su lektirni naslovi (Šenoa, Kovačić, Kumičići dr.). Tim je širokim spektrom naslova,

²³⁴ Iako mnoga od njih prvotno nisu bila namijenjena dječjoj publici, s vremenom su to ipak postala.

kojim se mogao zadovoljiti velik krug čitatelja, bio utrt put prema uspjehu: djeci i mladima niz je mogao biti zanimljiv kao neobavezno štivo ili obavezna lektira, a nešto starijoj publici kao oblik literarne zabave. To i jest jedan od razloga zašto su pojedini naslovi bili objavljeni i rasprodani u više izdanja (tražila se „knjiga više“) i što se mnogi i danas s nostalgijom sjećaju te nakladničke cjeline te i dalje brižno čuvaju njene sveske na svojim policama.

U promidžbenoj brošuri zapisana je i sljedeća rečenica:

Ova biblioteka je namijenjena omladini i ostalima koji vole zanimljive, naročito pustolovne knjige, djela s povijesnim sadržajem, književno pisane kriminalne romane. (*Mladost*, 1961: 23).

Ovaj napis potvrđuje podatak, koji uostalom potvrđuje i bibliografija niza, da su Biblioteku *Jelen* najvećim djelom sačinjavali avanturistički (pustolovni), kriminalistički i povijesni roman. U skladu s potonjom vrstom romana, mnoga književna djela objavljena u Biblioteci *Jelen* bila su zasnovana na motivima stvarnih povijesnih likova i događaja (romani A. Šenoe *Seljačka buna* i *Čuvaj se senjske ruke*, *Veliki poglavica Tatanka-Yotanka*, *Propast Dakota Indijanaca* i *Četiri strijele* R. Daumanna, *Plava ptica* A. Jürgen, *Yankee na dvoru kralja Arthura* M. Twaina, *Betty Zane* Z. Greya i dr.).

Od književnih vrsta najbrojniji je, dakle, bio roman (avanturistički/pustolovni, povijesni i kriminalistički), sa čak šezdeset naslova (s tim da je roman K. Maya *Old Surehand* objavljen u dva toma), ali roman nije bio jedina književna vrsta zastupljena u ovome nizu, kako se to u navedenom napisu tvrdi. Niz je donio i tri pripovijetke te po dvije zbirke priča i pripovijedaka, dvije novele i jedan putopis.

S obzirom da je ova nakladnička cjelina donijela naslove koji su svi mahom bili većega opsega, izdvojiti ću samo neke zanimljivije podatke vezane za pojedine od njih. Primjerice, roman *Avanture Ben Gunna* (1956.) tadašnjega suvremenoga engleskoga književnika D. F. Delderfielda nastao je pod utjecajem romana R. L. Stevensona *Otok s blagom*. Delderfielda je bio velik zaljubljenik u tu knjigu koju je pročitao nebrojeno puta. S obzirom da mu je svaki put nakon njenog čitanja *ostalo puno upitnika iznad glave*, kao i njegovoj djeci, kojoj je roman čitao naglas, odlučio je odgovoriti na njih napisavši svojevrsnu nadopunu Stevensonova romana. I sâm je u pogovoru djela zapisao:

[...] ova knjiga nije nastavak *Otoka s blagom*, a ni, kako se najiskrenije nadam, njezina loša imitacija. Ona je više nego nadopuna; osjećam, da je to knjiga, koju bi Stevenson, barem u načelu, odobrio. (Delderfielda, 1958: n.n.).

Djelo hrvatskoga pisca i prevoditelja D. Angelinovića *Od Jadrana do Tihog oceana* jedini je putopis objavljen u ovoj nakladničkoj cjelini, a bilježi Angelinovićeve zapažanja i dojmove s puta po Dalekom istoku koji je autor prošao u pet mjeseci. U tom svom djelu

Angjelinović na zanimljiv način upoznaje čitatelje s različitim narodima Dalekoga istoka te opisuje njihov život, običaje i prirodu.

Pojedina su djela ove nakladničke cjeline bila pisana u maniri putopisa, što znači da svi događaji nisu bili autentični i stvarno doživljeni, primjerice Verneovi romani *Djeca kapetana Granta* i *Put oko svijet u osamdeset dana*, A. V. Frič: *Zmijski otok*.

Niz je donio i jedan autobiografski roman *Opasnost je moja sudbina* pomorca i kapetana D. Orsborna. Djelo je podijeljeno u šesnaest poglavlja koje se svako može čitati kao svojevrsna zasebna priča.

Jedino djelo u ovoj nakladničkoj cjelini s NOB tematikom bio je roman V. Čerkeza *Sunce u dimu*. To je značilo da je Biblioteka *Jelen* bila nakladnička cjelina koja je imala najminimalniji postotak, svega jedno književno djelo partizanske tematike (bar je tako bilo dok je Vitez bio urednik).

Engleski pisac Ch. Lamb sa svojom je sestrom Mary Lamb 1806. - godine kada se javio velik interes za drame najvećega engleskoga dramatičara W. Shakespearea - napisao u obliku dvadeset priča za djecu sadržaje izabranih Shakespearovih drama te ih objavio u knjizi pod naslovom *Priče iz Shakespearea (Tales from Shakespeare)*, koja je postala vrlo popularna u cijelome svijetu te bila objavljena u mnogo izdanja. Lamb je objavio i sličnu preradu o Odisejevim putovanjima (*Adventures of Ulysess*, 1808.) međutim ona nije naišla na takav uspjeh kao prerada Shakespearea.

Nadalje, u Biblioteci *Jelen* često je bio slučaj da su se objavljivali nastavci romana pojedinih pisaca koji su bili tiskani u nekom od prethodnih svezaka istoga niza (primjerice R. Daumann: *Veliki poglavica Totanka-Yotanka*, sv. 5 i *Propast Dakota indijanaca*, sv. 17; K. May: *Sin lovaca na medvjede*, sv. 35 i *Sablast Llana Estacada*, sv. 42) ili čak nastavci romana koji su bili objavljeni u nekom drugom nakladničkom nizu koji je izdavala *Mladost* (A. Staničić: *Mali pirat*, objavljen u *Pionirskoj biblioteci* i *Bambusov štap*, objavljen u Biblioteci *Jelen*).

Također, neki su naslovi, poput Robinsona Crusoa D. Defoa, Divljačara J. F. Coopera, Najljepših priča klasične starine G. Schwaba, romani J. Verna Petnaestogodišnji kapetan, Djeca kapetana Granta i Put u središte Zemlje, Otoka s blagom R. L. Stevensona itd. zapravo bili „ponovljeni“ naslovi jer su prethodno bili tiskani ili u drugim nizovima koje je izdavala *Mladost* (Zmaj, Pionirska biblioteka, Omladinska biblioteka) ili je bila riječ o posebnim izdanjima koja nisu pripadala ni jednome nizu. Sadržajno takvi naslovi nisu bili promijenjeni, ali su bili tiskani u novoj likovnoj opremi.

5. 2. 6. 4. Jugoslavenski pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca u Biblioteci *Jelen* (Tablica 9).

Tablica 9

Zastupljenost jugoslavenskih autora unutar nakladničkog niza

AUTOR/ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Vladimir Čerkez	1 (1958.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
2. Eugen [Evgenij] Kumičić	1 (1958.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
3. Anto Staničić	2 (1959.; 1964.)	srpska književnost	20. st.	muško
4. Berislav Kosier	1 (1959.)	srpska književnost	20. st.	muško
5. Vjenceslav Novak	1 (1960.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
6. Danko Angelinović	1 (1960.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
7. Ante Kovačić	1 (1960.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
8. August Šenoa	4 (1960.; 1961.; 1964.; 1964.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
9. Josip Kozarac	1 (1961.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
10. Tone Seliškar	1 (1961.)	slovenska književnost	20. st.	muško
11. August Cesarec	1 (1961.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
12. Dinko Šimunović	1 (1964.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
13. Laza Lazarević	1 (1964.)	srpska književnost	19. st.	muško
14. Ivan Enc	1 (1965.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 14 jugoslavenskih pisaca	Jugoslavenski pisci koji imaju po dva i više djela objavljena u nizu: A. Šenoa (4) A. Staničić (2)	UKUPNO: -hrvatska književnost: 10 -srpska književnost: 3	UKUPNO: -19. st. 9 -20. st. 9	UKUPNO: -muško: 14 -žensko: 0

Grafikon 20

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Jelen*

U Biblioteci *Jelen* ukupno je bilo zastupljeno četrnaest jugoslavenski pisaca. Najzastupljeniji su bili hrvatski književnici (njih deset), slijede srpski (3), a niz je donio i djelo jednog slovenskog autora.

Srpski pisac A. Staničić i hrvatski književnik A. Šenoa bili su najzastupljeniji, sa po dva objavljena naslova. Šenoa je bio središnja pojava u hrvatskoj književnosti druge polovice 19. stoljeća - riječ je o piscu koji se okušao u gotovo svim književnim vrstama: pisao je pjesme, romane, pripovijetke, novele, drame, feljtone, putopise. Bio je toliko plodan pisac da književni povjesničari razdoblje njegova književnoga stvaralaštva, koje obuhvaća posljednjih dvadesetak godina njegova života i rada, u povijesti hrvatske književnosti nazivaju *Šenoinim dobom*. Međutim, moglo bi se reći da najznačajnije mjesto Šenoina opusa, a ujedno i najvažniji prinos razvoju hrvatske proze, predstavljaju njegovi romani. Upravo su četiri njegova romana bila i objavljena u Biblioteci *Jelen*: roman o životu seoske učiteljice *Branka* (1881.), zatim povijesni roman o sudbini senjskih Uskoka *Čuvaj se senjske ruke* (1875.), koji se smatra jednim od najpopularnijih, najtiskanijih i „najstripičnijih“²³⁵ Šenoinih djela pa

²³⁵ Brojni su Šenoini romani bili adaptirani za strip (*Zlatarovo zlato*, *Branka*, *Čuvaj se senjske ruke*), ali je titula najadaptiranijega ipak pripala romanu *Čuvaj se senjske ruke*, koji je dosad doživio čak pet adaptacija, a crtali su ga stripski umjetnici različitih generacija. Više o tome vidi u: Kukić Rukavina (2011: 39-52).

Zlatarovo zlato (1871.), prvi u vrijednosnome smislu značajan hrvatski povijesni roman²³⁶ i također povijesni roman *Seljačka buna* (1877.), koji opisuje seljačku bunu 1953. godine pod vodstvom Matije Gupca. Dobro je poznata činjenica da su svi Šenoini romani povijesno vjerodostojni, temeljeni i građeni na historiografskim spoznajama te piščevim osobno istraženim povijesnim izvorima poput arhivske građe i relevantne povijesne literature. No, važno je istaknuti kako svi ti romani nisu kronika, već fikcija s elementima stvarnih povijesnih osoba i zbivanja, u kojoj je pomno sačuvana povijest i karakter tadašnjega vremena. Šenoini su romani također bili i rado čitani, a ulazili su i u programe školske lektire što je i bio jedan od poticaja za objavljivanje u Biblioteci *Jelen* jer je to garantiralo njihov dobar plasman na tržištu (što, uostalom, potvrđuje više izdanja istih Šenoinih naslova u nizu).

I druga djela hrvatskih pisaca objavljena u ovoj nakladničkoj cjelini ulazila su u program lektire osmogodišnjih škola i gimnazija (E. Kumičić: *Začuđenin svatovi*, A. Kovačić: *U registraturi* i dr.), što je također bio jedan od čimbenika koji su utjecali na popularnost njenih izdanja.

Drugi najzastupljeniji jugoslavenski autor bio je tada suvremeni književnik A. Staničić. On danas pripada srpskoj dječjoj književnosti, a njegovi romani *Mali pirat*, *Ratni brod Velika Sultanija* i *Bambusov štap* (oba objavljena pod Vitezovim uredništvom – prvi u *Pionirskoj biblioteci* 1956., a druga dva u Biblioteci *Jelen*, 1959. i 1964. godine). nisu ostavila značajniji trag u povijesti srpske dječje književnosti.

Ostali jugoslavenski pisci bili su zastupljeni sa po jednim naslovom.

5. 2. 6. 5. Inozemni pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca u Biblioteci *Jelen* (Tablica 10).

Tablica 10

Zastupljenost inozemnih pisaca u Biblioteci *Jelen*

AUTOR/ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAK U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1 Harriet Beecher-Stowe	1 (1957.)	američka književnost	19. st.	žensko

²³⁶ Nakon prvoga povijesnoga romana u nas, *Severile* Ivana Krstitelja Tkalčića (1866.), Šenoa je napisao prvi u vrijednosnome smislu značajan hrvatski povijesni roman *Zlatarovo zlato* (1871.).

2. Ronald Frederick Delderfield	1 (1958.)	engleska književnost	20.st.	muško
3. Rudolf Daumann	3 (1958.; 1960.; 1963.)	njemačka književnost	20. st.	muško
4. Henryk Sienkiewicz	1 (1958.)	poljska književnost	20. st.	muško
5. Anna Jürgen ²³⁷	1 (1958.)	njemačka književnost	20. st.	žensko
6. Mark Twain ²³⁸	3 (1958.; 1962.; 1963.)	američka književnost	19. st.	muško
7. Karl May	5 (1959.; 1962.; 1962.; 1963.)	njemačka književnost	19. st.	muško
8. Jules Verne	5 (1959.; 1961.; 1961.; 1962.; 1962.)	francuska književnost	19. st.	muško
9. Zane Grey	2 (1960.; 1960.)	američka književnost	20. st.	muško
10. Dod Orsborne ²³⁹	1 (1960.)	engleska književnost	20. st.	muško
11. Kurt Lütgen	1 (1960.)	njemačka književnost	20. st.	muško
12. Rudyard Kipling	1 (1960.)	engleska književnost	20. st.	muško
13. James Fenimore Cooper	2 (1961.; 1964.)	američka književnost	19. st.	muško
14. Daniel Defoe	1 (1962.)	engleska književnost	18. st.	muško
15. Robert Louis Stevenson	2 (1962.; 1964.)	engleska književnost	19. st.	muško
16. Karl Bruckner	1 (1963.)	austrijska književnost	20. st.	muško
17. Friedrich Gerstäcker	1 (1963.)	njemačka književnost	19. st.	muško
18. Alberto Vojtjeh Frič	1 (1964.)	češka književnost	20. st.	muško
19. Jack London	2 (1964.; 1964.)	američka književnost	20.st.	muško
20. Nikolaj Vasiljevič Gogolj	1 (1964.)	ruska književnost	19. st.	muško
21. James Krüss	1 (1964.)	njemačka književnost	20. st.	muško
22. Thor Heyerdahl ²⁴⁰	1 (1965.)	norveška književnost	20. st.	muško

²³⁷ Anna Jürgen je pseudonim njemačke spisateljice za djecu Anne Müller-Tannewitz.

²³⁸ Mark Twain pseudonim je američkoga književnika Samuela Langhornea Clemensa.

²³⁹ Dod Orsborne bio je engleski moreplovac i kapetan.

²⁴⁰ Norvežanin Thor Heyerdahl bio je antropolog i pomorski biolog, a svjetsku je slavu stekao kada je na splavi sa još pet članova posade oplovio Tihi ocean. Putovanje koje je trajalo sto jedan dan opisao je u knjizi naslovljenoj *Kon-Tiki: Na splavi preko Tihog oceana (The Kon-Tiki Expedition: By Raft Across the South Seas.)*, koja je postala *bestseller* i prema kojoj je snimljen i dokumentarni film *Kon-Tiki*, koji je 1951. godine bio nagrađen američkom filmskom nagradom *Academy Award* ili popularno Oscarom.

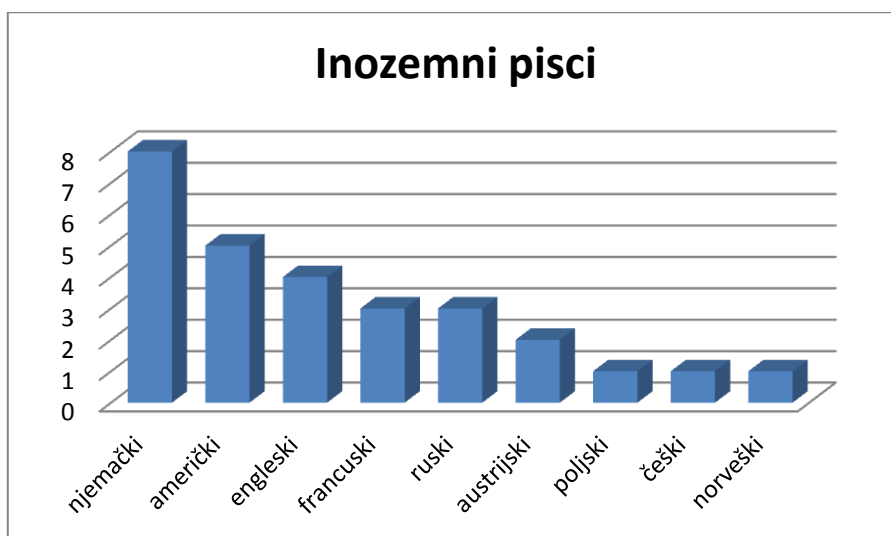
23. Stefan Zweig	1 (1965.)	austrijska književnost	20. st.	muško
24. Eduard Klein	1 (1965.)	njemačka književnost	20. st.	muško
25. Simone Martin-Chauffier	1 (1965.)	francuska književnost	20. st.	muško
26. Paul Berna ²⁴¹	1 (1965.)	francuska književnost	20. st.	muško
27. Nisson Jakovlevič Zeleranski i Boris Abramovič Larin	1 (1965.)	ruska književnost	20. st.	muško / muško
28. Gustav Schwab	1 (1961.)	njemačka književnost	19. st.	muško
UKUPNO: 29 inozemnih pisaca	Inozemni pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: Karl May (5) Jules Verne (4) Mark Twain (3) Rudolf Daumann (3) Zane Grey (2) J. F. Cooper (2) R. L. Stevenson (2) Jack London (2)	UKUPNO: -njemačka književnost: 8 -američka književnost: 5 -engleska književnost: 5 -francuska književnost: 3 -ruska književnost: 3 -austrijska književnost: 2 -poljska, češka i norveška književnost: svaka po 1	UKUPNO: -18. st.: 1 naslov 19. st.: 20 naslov 20. st.: 22 naslov	UKUPNO: -muško: 27 -žensko: 2

Tablica 10 pokazuje da je u Biblioteci *Jelen* bilo zastupljeno ukupno dvadeset devet inozemnih pisaca. Najviše puta bili su objavljeni njemački pisci (njih osam), slijede američki (5), pa engleski (4), francuski i ruski pisci bili su jednako zastupljeni (sa po tri pisca), pa austrijski pisci (2), a po jedan pisac pripada poljskoj, češkoj i norveškoj književnosti (*Grafikon 21*).

²⁴¹ Paul Berna pseudonim je francuskoga književnika Jeana-Marie Edmonda Sabrana.

Grafikon 21

Zastupljenost inozemnih pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Jelen*

Titula najzastupljenijega inozemnoga autora pripala je francuskom književniku J. Verneu, koji je u nizu imao čak pet objavljenih naslova, slijedi njemački pisac K. May sa četiri, Englez M. Twain i Nijemac R. Daumann imaju svaki po tri naslova, a po dva naslova imaju američki pisci Z. Grey, J. F. Cooper i i J. London, kao i Škot R. L. Stevenson.

S obzirom da je kod inozemnih autora većinom riječ bila o tzv. klasicima svjetske (dječje) književnosti, valjalo bi ponešto reći o njima i njihovim djelima objavljenima u ovome nizu. Primjerice, R. L. Stevenson zbog vrsnog se jezika i stila smatra najznačajnijim piscem viktorijanskoga doba engleske književnosti (1830. – 1890.), a njegovo djelo *Otok s blagom* (1883.), objavljeno u Biblioteci *Jelen*, vrhunskim djelom avanturističkoga žanra i remek-djelom dječje književnosti. Francuski romanopisac, „otac znanstvene fantastike“, J. Verne, u *Jelenu* je bio jedan od najzastupljenijih autora, čiji su popularno-znanstveni romani objavljeni u tom nizu (*Put u središte Zemlje* (*Voyage au centre de la Terre*, 1864), *Djeca kapetana Granta* (*Les Enfants du capitaine Grant*, 1865), *Put oko svijeta za osamdeset dana* (*Le Tour du monde en quatre-vingt jours*, 1872), *Carev glasnik* (*Michel Strogoff*, 1875), *Petnaestogodišnji kapetan* (*Un capitaine de quinze ans*, 1878), ali i drugi njegovi romani (*Put na Mjesec* (*De la Terre à la Lune*, 1865), *Dvadeset tisuća milja pod morem* (*Vingt mille lieues sous les mers*, 1869), *Put oko Mjeseca* (*Autour de la Lune*, 1869), *Plutajući grad* (*Une ville flottante*, 1871), *Tajanstveni otok* (*L'Île mystérieuse*, 1874),) uživali masovnu popularnost, danas je najprevođeniji francuski pisac.

Iako su djela njemačkog književnika K. May većinom bila zabavne naravi i prikazivala tipiziranu crno-bijelu sliku svijeta te nisu bila mnogo cijenjena od strane književne kritike, uživala su veliku popularnost među čitateljima raznih zemalja i raznih generacija. Mnoga njegova djela bila su adaptirana za film, televizijske serije i strip, a prevedena su na brojne jezike i prodana u rekordnim, milijunskim nakladama, što su prepoznali i urednici *Jelena* te je upravo May bio najzastupljeniji autor u nizu.

U *Jelenu* je bio sa tri naslova zastupljen još jedan njemački književnik, R. Daumann, koji je također svojedobno uživao popularnost.

Niz je donio i veći broj romana četiri vrlo popularna američka književnika – M. Twaina, kojeg nazivaju „tipično američkim piscem“ i koji je svojim romanima *Pustolovine Toma Sawyera* (*The Adventures of Tom Sawyer*, 1876) i *Pustolovine Huckleberryja Finna* (*The Adventures of Huckleberry Finn*, 1884) „stekao status prvog autohtonog američkog romanopisca, neovisna o europskom naslijeđu i utjecajima“, zatim Z. Greya, koji je napisao 54 pustolovna romana o svijetu američkih kauboja i Divljeg zapada i čija su djela također doživjela milijunske naklade te se smatraju klasičnim djelima trivijalne književnosti pa su često poslužila kao predložak za film i strip, zatim J. F. Coopera, koji se smatra „prvim istaknutim američkim romanopiscem“ i napokon J. Londona, koji je jedan od „najprevođenijih američkih pisaca prve polovine 20. st.“²⁴² U *Jelenu* su bila objavljena i druga „velika“ književna imena (R. Kipling, H. B. Stowe, H. Sienkiewicz, N. V. Gogolj i dr.), ali sam izdvojila smo one koji su bili najzastupljeniji te sam pridruživanjem određenih karakteristika tim autorima i njihovim djelima pokušala razjasniti što je tome bio razlog.

5. 2. 6. 6. Zaključna razmatranja o Biblioteci Vjeverica i Biblioteci Jelen

Najpoznatije i najdugovječnije od svih nakladničkih cjelina koje je Vitez uređivao i utemeljio bile su Biblioteka *Vjeverica* i Biblioteka *Jelen*. Ugled su uživale u vremenu kada su nastale, a za mnoge su ostale ugledne i do današnjih dana. Brojni njihovi naslovi i danas mnoge podsjećaju na dane djetinjstva i rane mladosti. I *Jelen* i *Vjevericu* Vitez je sustavno i promišljeno uređivao od samih početaka – prvu samostalno, a drugu, od četvrtoga sveska, s O. Šolcom, književnikom i kolegom iz *Mladosti*. Razlika između tih dvaju nakladničkih cjelina bila je u tome što je *Vjeverica* bila namijenjena prvenstveno osnovnoškolcima, a *Jelen* srednjoškolcima, ali je njegova publika, zbog povećeg izbora naslova koji su bili dio tzv. zabavne književnosti, mogla biti i znatno šira. Što se *Vjeverice* tiče, smatram da se njen

²⁴² Podatci o književnicima preuzeti su iz elektroničke verzije *Hrvatske enciklopedije* (www.enciklopedija.hr).

uspjeh krio u tome što je donijela dobar omjer već otprije objavljenih, prokušanih naslova inozemnih i tadašnjih jugoslavenskih klasika (J. Spyri, H. C. Andersen, braća Grimm, Ch. Perrault, C. Collodi, L. Carroll, F. Molnár, F. Salten, E. Kästner, I. Brlić-Mažuranić, M. Lovrak, I. Kušan, M. Matošec, O. Župančić, F. Levstik, F. Bevk, J. Vandot, T. Seliškar, I. Cankar i dr.) koji su većinom bili dio školske lektire te tadašnjih suvremenih pisaca i njihovih novih naslova, koji su često, kada je riječ bila o hrvatskim, u *Vjeverici* doživjeli svoja prva izdanja (D. Oblak: *Modri prozori*; M. Lovrak: *Devetorica hrabrih* i *Zeleni otok*; M. Matošec: *Tiki traži Neznanca*, *Admiralov otok*; V. Majer: *Žuna na telefonu*; P. Katalinić: *Djetinjstvo* *Vjetra kapetana*; G. Vitez: *Kad bi drveće hodalo*; *Igra se nastavlja*; V. Parun: *Tuga i radost šume*, G. Vidović: *Kurir sa Psunja*; *Trojica iz Male ulice*; *Zatočenici Pernatog otoka*; V. Jelić: *Psiću, a kako je tebi ime*). Također, mnogi su suvremeni pisci iz ostalih jugoslavenskih republika, ali i oni inozemni, u *Vjeverici* bili po prvi put prevedeni na hrvatski jezik i objavljeni na našim prostorima (A. Ingolič. *Dječak sa dva imena*; F. Levstik: *Najdihojca*; M. Šega: *Zlatni ključić*; B. Jurca: *Kućica kraj mora*; G. Rodari: *Čipolino*; *Putovnje plave strijele* i *Delsomino u zemlji lažljivaca*; W. Saroyan: *Tata, ti si lud*; *Mama, volim te*; M. Zoščenko: *Priče za djecu*).

Za razliku od *Vjeverice*, koja je prvenstveno bila orijentirana na izdavanje osnovnoškolske lektire, *Jelen* je donio romane većega opsega, pretežno objavljenih u 19. stoljeću, ali i onih koji su bili objavljeni u 20. st., prije i poslije Drugoga svjetskoga rata. Njegovi naslovi uključivali su klasična djela svjetske (dječje) književnosti (D. Defoe, R. L. Stevenson, H. Beecher Stowe, J. Verne, M. Twain i dr.), zatim književna djela trivijalne (zabavne) književnosti, prilagođena ukusu svih slojeva publike, iznimno popularna i masovno čitana, kakva su pisali K. May, Z. Grey, F. Gerstäcker te manjim dijelom lektirne naslove (Šenoa, Kovačić, Kumičići dr.). Tom je širokim paletom književnih djela, kojom se mogao zadovoljiti velik krug čitatelja, bio utrput prema uspjehu - djeci i mladima niz je mogao biti zanimljiv kao neobavezno štivo ili obavezna lektira, a nešto starijoj publici kao oblik literarne zabave.

To što su i *Vjeverica* i *Jelen* izlazili još nekoliko desetljeća nakon što ih je Vitez osnovao, samo potvrđuje njihovu popularnost i značenje na jugoslavenskoj dječjoj književnoj sceni.

Velik broj svezaka i *Vjeverice* i *Jelena* tiskani su u više izdanja, često u novoj likovnoj opremi, s dodatnim tekstovima u obliku bilješke o piscu (i djelu), kojih u prvim izdanjima nije bilo, što ide u prilog tome da su dobro kotirali na tržištu knjiga pa se u te naslove isplatilo investirati. Također, pojedini izabrani naslovi i jednog i drugog nakladničkog niz od 1964. godine tiskali su se i u ćiriličkoj varijanti, a razlika je bila ponekad u likovnoj opremi i jeziku

(književna djela prijevodne književnosti u ćirilskoj varijanti bila su objavljena na tadašnjem srpskohrvatskom jeziku).

5. 2. 7. Biblioteka *Zmaj* (1957. – 1958.)²⁴³

Iste godine (1957.) kada je ustanovio Biblioteku *Vjeverica* i Biblioteku *Jelen*, Vitez je počeo uređivati i Biblioteku *Zmaj*. Vrlo je vjerojatno da je upravo on utemeljio i taj niz čije je sve sveske uredio. Kao i *Jelen*, taj je niz bio namijenjen mladeži, srednjoškolcima, i sastojao se od svega sedam svezaka, većeg opsega, a i tematski mu je bio vrlo blizak, samo što nije uživao toliku popularnost, što potvrđuje kratkotrajnost njegove egzistencije na književno-izdavačkoj sceni.

5. 2. 7. 1. Tehničke odrednice

Biblioteka *Zmaj* bila je pokrenuta 1957., a već je sljedeće, 1958. godine bila ugašena. U godinu dana postojanja u *Zmaju* je bilo objavljeno svega sedam svezaka - dva prve i njih pet naredne godine. Urednik svih svezaka bio je G. Vitez²⁴⁴, a najvjerojatnije i utemeljitelj niza. Zašto je niz prestao postojati nakon svega sedam objavljenih svezaka, nisam uspjela utvrditi, ali bi se razlog mogao tražiti u tome što su paralelno s njime počeli izlaziti *Vjeverica* i *Jelen* – nakladnički nizovi koji su, pokazalo se u narednim godinama, bili zamišljeni ambicioznije. Biblioteku *Zmaj* izdavalo je Izdavačko knjižarsko poduzeće *Mladost* iz Zagreba, Ilica 30. Tehnički urednik bio je Irislav Meštrović, korektori Mirjana Vaniček i Danko Grlić a svesci su se tiskali u različitim tiskarama („Tipografija“, Grafičko-nakladni zavod, Zagreb; Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, tiskara, Zagreb; Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, Štamparski zavod „Ognjen Prica“ – Karlovac, Pomurska tiskarna, Murska Sobota).

Svesci su bili formata 20,8x16,8 cm koji se nije mijenjao tijekom cjelokupnoga izlaženja niza. Imali su tvrde kartonske korice koje su u prva četiri sveska imale oslikanu i prednju i stražnju stranu, najčešće u dvije boje. Ostali svesci imali su naslovni crtež samo na prednjoj strani korica. Također, svesci su imali i omotnice, koje su također bile oslikane, u boji, a na njihovoj unutarnjoj strani bio je otisnut kratak sadržaj naslova koji su donosili, ali i kratki sadržaji prethodno tiskanih naslova niza. Knjižni blokovi sadržavali su manji broj crno-bijelih crteža.

²⁴³ Bibliografiju Biblioteke *Zmaj* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 9.

²⁴⁴ U prvom je svesku Biblioteke *Zmaj*, na njegovim prvim unutarnjim stranicama, bilo otisnuto da je Vitez urednik. U istom je tom svesku, samo na zadnjoj stranici bilo otisnut i podatak da je urednik O. Šolc.

Na svakom je svesku, na naslovnici, bio otisnut i logo niza – veliko tiskano slovo „Z“ oko kojega je bio obavijen dvoglavi krilati crni zmaj, a sve je bilo omeđeno elipsom.

Opseg svezaka nije bio zadana pa je varirao od najmanje 168 do najviše 356 stranica.

Pojedini svezak koštao je od najmanje 300 (J. Pavičić: *Vrзино kolo*, 1958.) do najviše 780 dinara (L. Renn: *Trini*, 1957.)²⁴⁵, što je ovisilo o tržišnoj isplativosti djela (popularni ili lektirni naslovi) ili o njegovu opsegu.

Svesci nisu imali dodatne tekstove, osim sadržaja (kazala). Jedino je šesti svezak (D. Defoe: *Robinson Crusoe*) imao pri samome kraju knjižnoga bloka nepotpisani tekst koji je donio podatke o piščevu životu i djelu. Fusnote, u kojima su bili objašnjeni manje poznati pojmovi, imao je treći svezak.

Niz je u svakom svom naslovu donio po jedan, po broju stranica, opsežniji roman pa je prvenstveno bio, kao što je to već i spomenuto, namijenjen srednjoškolcima, a tako se i reklamirao u promidžbenoj brošuri *Mladost* za godinu 1961/62.:

U ovoj biblioteci izdajemo lijepo opremljene i ilustrirane knjige, većeg opsega, namijenjene omladini starijeg uzrasta. (*Mladost*, 1961: 28)

Svi naslovi ovoga niza danas se mogu pronaći u NSK.

5. 2. 7. 2. Poetičke odrednice

U Biblioteci *Zmaj* bilo je zastupljeno sedam autora, od toga pet inozemnih i dva jugoslavenska. Od inozemnih autora troje ih pripada njemačkoj (L. Renn, H. Baumann i K. Lütegen), jedan francuskoj (E. Peisson) i jedan engleskoj književnosti (D. Defoe). Od jugoslavenskih autora bila su zastupljena dva pisca (J. Pavičić i P. Jirsak) koji pripadaju današnjoj hrvatskoj književnosti.

Što se žanrovsko-tematskih odrednica tiče, niz je donio sedam ovećih pustolovno-povijesnih romana: *Trini* govori o borbi meksičkoga naroda za oslobođenje, *Kolumbov sin* u središte radnje stavlja dječaka Fernana, sina Kristofa Kolumba, koji u želji da se priključi očevu četvrtomu putovanju, bježi iz odgojnoga centra i učilišta i nakon mnogo nezgoda odlazi na more gdje doživljava razne zanimljive pustolovine; Pavičićevo *Vrзино kolo*, koje je po prvi put objavljeno upravo u *Zmaju*, donijelo je priču o jednome selu; *Edgarovo putovanje* je djelo koje se uz književne ostvaraje Stevensona, Londona i Conrada, ubraja u klasična književna djela o pomorstvu; roman *Mjesečeva djeca* progovara o zamišljenom letu na mjesec; popularno djelo *Robinson Crusoe*, u kojemu sam narator i glavni lik, govori o brodolomcu

²⁴⁵ Cijena *Vjesnika* 1. ožujka 1957. i 1. ožujka 1958. godine iznosila je 10 dinara.

Robinsonu, koji provodi tridesetak godina na pustom otoku gdje doživljava razne avanture; *Ova zima nije za vukove* donosi zanimljivu priču o kitolovcima i posadi broda, zaleđenih u Sjevernom ledenom moru.

Čak četiri, od sedam objavljenih književnih djela iz ovoga niza, bila su nagrađena nekom od književnih nagrada - *Mjesečeva djeca* prvom nagradom Radio Beograda, *Vrzino Kolo* nagradom *Mladosti*, *Edgarovo putovanje* nagradom Francuske akademije znanosti i umjetnosti, *Ova zima nije za vukove* najvećom omladinskom državnom nagradom u Njemačkoj. Inače, Vitez je i u drugim nakladničkim nizovima često objavljivao djela koja su dobila neku od uglednih književnih nagrada, što je na neki način bila garancija da je riječ o literarno vrijednim književnim uradcima koje se iz estetskih, ali i tržišnih razloga, isplati objaviti i na našim prostorima.

U ovome je nakladničkome nizu bio objavljeno prvo djelo danas poznatoga hrvatskoga književnika i istaknutoga prevoditelja s češkoga jezika Predraga Jirsaka (sina hrvatskoga pjesnika, prozaika, publicista i prevoditelja Mirka Jirsaka), koji je u to vrijeme bio šesnaestogodišnjak zagrebačke gimnazije. S unutarne strane omotnice sedmoga sveska Biblioteke *Zmaj* saznajemo da je 1956. godine Radio Beograd raspisao natječaj na temu *Kako zamišljamo buduće putovanje na mjesec* te da je odbor za ocjenu dječjih radova između više od tisuću pristiglih za najbolji odabrao upravo Jirsakov rad, kojega je on poslije preradio i proširio, a Vitez i objavio pod svojim uredništvom. Dosad se smatralo da to Jirsakovo književno djelo predstavlja prvi hrvatski znanstveno-fantastični dječji roman, ali Sanja Lovrić Kralj u doktorskome radu *Paradigme tridesetih godina 20. stoljeća u dječjoj književnosti* (2014) dokazuje kako je to pogrešna slika koja se namjerno proizvodila za vrijeme komunističkoga režima i kako korijeni žanrovskoga pripovijedanja u hrvatskoj dječjoj književnosti leže zapravo u tridesetim godinama 20. st.²⁴⁶

U ovome nakladničkome nizu Vitez po drugi put pod svojim uredništvom (1958.) objavljuje iznimno popularan dječji roman *Robinson Crusoe*²⁴⁷ engleskoga pisca i novinara D. Defoea. Taj je roman bio jedan od najpopularnijih prijevodnih književnih djela u razdoblju

²⁴⁶ Više o tome vidi u: Lovrić Kralj (2014).

²⁴⁷ Roman D. Defoea (1660. - 1731.) *Robinson Crusoe* ima tri dijela. Prvi i drugi dio bio je objavljen 1719., a treći 1720. godine. Iako prvotno nije bio pisan za djecu, stekao je veliku popularnost među tom populacijom i s vremenom postao jedno od klasičnih djela dječje književnosti (samo prvi dio). *Robinson* je doživio mnoštvo prerada tzv. robinzonada, a bio je i inspiracija za mnoga nova književna djela.

prije i nakon Drugoga svjetskoga rata u Hrvatskoj, ali i Srbiji i Sloveniji (Pokorn, 2012: 125), što primjećuje i Vitez. U jednom od svojih rukopisa zapisuje kako je *Robinson* jedna od najčešće prerađivanih dječjih knjiga te kako su to većinom bile „neumjetničke prerade koje nisu bile ništa [podcrtao Vitez, op. I. K. R.] drugo nego unakazenja toga popularnoga djela“ i u tom kontekstu zaključuje kako je najbolje „dati djelo originalno i potpuno.“²⁴⁸ Pod Vitezovim je uredništvom *Robinson Crusoe* prvi put bio objavljen 1953. godine u *Pionirskoj knjižnici/biblioteci*²⁴⁹, drugi put već spomenute 1958. godine u Biblioteci *Zmaj* i po treći put 1962. u Biblioteci *Jelen*. Sve *Robinsone* objavljene pod Vitezovim uredništvom preveo je hrvatski književni prevoditelj Berislav Grgić. Njegov prijevod bio je najpopularniji i stoga pretiskan čak petnaest puta (1958., 1962., 1963., 1968., 1972., 1974., 1976., 1978., 1980., 1984., 1985., 1997., 2001., 2002., 2004.). Iako se u *Bilješci o piscu i djelu*, koja se nalazi na kraju sva tri izdanja romana, napominje kako je to prvi prijevod *Robinsona Crusoea* u Hrvatskoj koji je preveden s originalnoga Defoeova teksta, to ipak u potpunosti nije bilo točno. Naime, Grgićev prijevod doista prati originalni tekst, ali s time da su svi religijski elementi (koji su sadržani u 14. i 15. poglavlju) iz ideoloških razloga bili izostavljeni (Pokorn, 2012: 123). Cijela duhovna dimenzija predstavljena je kao borba čovjeka s prirodom, kao neko materijalističko opravdanje povijesti.

Primjera ideološke cenzure u hrvatskoj dječjoj književnosti u vrijeme Druge Jugoslavije bilo je još mnogo. Na nekoliko takvih cenzuriranih književnih djela dječje književnosti, koja su bila objavljena pod Vitezovim uredništvom, ukazat će se te će ih se kratko komentirati u poglavlju *Grigor Vitez – arbitar ukusa dječje književnosti u Drugoj Jugoslaviji*.²⁵⁰

Što se tiče stoljeća u kojemu su djela iz ovoga nakladničkoga niza bila objavljena, roman *Robinson Crusoe* svoje je prvo izdanje doživio u 18. stoljeću (1719.)²⁵¹, a sva ostala književna djela u ovome nizu svoje su prvo izdanje doživjela u 20. stoljeću, tijekom pedesetih godina 20. stoljeća (J. Pavičić: *Vrзино kolo*, 1958.; P. Jirsak: *Mjesečeva djeca*, 1958.; L. Renn: *Trini*, 1954.; H. Baumann: *Kolumbov sin*, 1957.; K. Lütgen: *Ova zima nije za vukove*,

²⁴⁸ HŠM 35470 Vitez, Grigor. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Jedna od najviše prerađivanih...“, rukopis, nedatirano

²⁴⁹ *Robinson Crusoe* objavljen u *Pionirskoj knjižnici/biblioteci* i onaj objavljen u Biblioteci *Zmaj* imaju čak i istu likovnu opremu.

²⁵⁰ U tom je kontekstu važno naglasiti da se u ovome radu neće ulaziti u analizu i razloge ideološke cenzure, već će se samo ukazati na njeno postojanje za vrijeme Vitezova uredništva. To se čini iz razloga jer je ta problematika vrlo kompleksna i iziskuje znatno više prostora no što ga dopušta tematski okvir ovoga rada.

²⁵¹ U Zagrebu je 1796. godine izašlo djelo pod naslovom *Mlaissi Robinzon iliti Jedna kruto povolyna, y hasznovita pripovezt za detczu*, u prijevodu župnika Antona Vranicha [Antuna Vranića]. Riječ je bila o romanu *Robinson Crusoe* Vranić s njemačkoga jezika preveo prema slobodom prijevodu njemačkoga pisca Joachima Heinricha Campea.

1955.). Sva su navedana djela, dakle, bila objavljena nakon Drugoga svjetskoga rata, jedino je roman E. Peissona *Edgarovo putovanje* bilo prijeratno, po prvi put objavljeno 1938. godine.

Prijevod navedenih književnih djela danas predstavljaju njihove prve prijevode na hrvatski jezik (osim *Robinsona Crusoea*) kao i njihova prva objavljena na našim prostorima, za što je upravo bio zaslužan G. Vitez. Time je Vitez pokazao poprilično ambiciozne namjere objavivši u *Zmaju* čak šest, od ukupno sedam, potpuno novih, čitalačkoj publici dotad nepoznatih, naslova, ali i pisaca (Jirsak, Peisson, Lütgen).

Slično kao što je to bio slučaj i kod *Male knjižnice*, bilo bi nepravedno donositi daljnje zaključke o ovoj nakladničkoj cjelini koja je također trajala premalo (svega godinu dana) da bi se o njoj donosili konkretniji sudovi.

5.2. 8. Biblioteka *Orion* (1957. - 1958.; 1963. - 1964.; 1967.; 1971.; 1975.)²⁵²

Uz Biblioteku *Vjeverica*, *Jelen* i *Zmaj*, nakladničke nizove koje je Vitez utemeljio i uređivao, a koji su prvenstveno bili orijentirani na prozna književna djela (iznimka je bila *Vjeverica* čijih se nekoliko svezaka odnosi na stihove), godine 1957. Vitez osniva još jedan nakladnički niz, Biblioteku *Orion* – prvi nakladnički niz koji je uređivao, a koji je bio rezerviran isključivo za poeziju.

5. 2. 8. 1. Tehničke i poetičke odrednice

Biblioteka *Orion* je u svim svojim svescima donijela izbor iz poezije tadašnjih suvremenih, pretežno francuskih pjesnika 20. stoljeća, a o tome svjedoči i napis iz promidžbene brošure *Mladosti* (1961: 39):

U ovoj biblioteci objavljujemo prijevode najznačajnijih suvremenih liričara u bogatoj opremi.

To je ujedno bio i jedini nakladnički niz kojega je Vitez uređivao, a koji je u svakome svesku donio izbor iz poezije tadašnjih suvremenih svjetskih pjesnika.

Iako su nakladnički nizovi kojima je Vitez bio inicijalni (su)urednik bili numerirani (iznimka je jedino bila Biblioteka *Moja knjiga*), kod *Oriona* to nije bio slučaj, a sadržavao je i nepotpuni popis dosad objavljenih djela, što je dodatno otežalo rekonstruiranje njegove bibliografije.

²⁵² Bibliografiju Biblioteke *Orion* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 10.

Orion je bio jedini nakladnički niz koji bi se vrlo teško mogao okarakterizirati kao niz koji je bio namijenjen prvenstveno mladeži, što je središnja tema ovoga doktorskoga rada. Navedeno bi se donekle moglo aplicirati i na Biblioteku *Jelen*, samo što je djelima objavljenima u tom nizu, a riječ je često bila o romanima tzv. trivijalne književnosti, bilo izglednije da budu privlačnija mladima nego ona koja su donosila „ozbiljnu“ poeziju, što vodi k zaključku da je ciljana čitateljska skupina *Oriona* ipak bila nešto starija, čitalački iskusnija publika zaljubljenika u tadašnju suvremenu poeziju. Tu bi tezu mogli potkrijepiti i dodatni tekstovi koji su bili prisutni u svakom svesku Biblioteke *Orion*. Kako je to u prethodnome napisu promidžbene brošure i istaknuto, oprema svezaka bila je na vrlo visokoj razini. Naime, dodatni su tekstovi, koji su najčešće bili u obliku bilješke o piscu i djelu, bili napisani vrlo stručno i detaljno, a poneki svesci sadržavali su i napomenu prevoditelja, a ponekad i fotografiju pisca.

Vitez je bio prvi urednik *Oriona*, uredivši samostalno prvi svezak, poemu *Vladimir Ilijč Lenjin* V. V. Majakovskoga.

Prve je godine (1957.) izašao svega jedan svezak, a sljedeće godine, 1958., objavljena su još dva sveska (J. Prévert: *Poezija*; G. Trakl: *Poezija*), koje je Vitez uredio u tandemu sa Šolcom. Iz nekog razloga niz nije izlazio sljedećih pet godina, da bi se 1963. počeli tiskati novi svesci. Tada urednički dvojac postaje trojac jer im se u tom poslu pridružuje i hrvatski književnik, kulturni djelatnik, a od 1963. godine i akademik, Petar Šegedin. Svesci su tada bili gotovo istih dimenzija kao i prethodni (prva tri sveska imala su dimenzije 17,8x12 cm, a ostali 17x12 cm), ali su bili u novom vizualnom ruhu. Naime, prva tri sveska niza imala su tvrde kartonske korice koje su bile presvučene bijelom tkaninom. Na prednjoj strani korica bilo je jednostavnim tiskanim slovima u crvenoj ili plavoj boji otisnuto samo ime autora i naziv knjige, koje su sve, osim prve, nosile jednostavan naziv *Poezija* (jer je riječ bila, kao što je to već i naglašeno, o izboru poezije određenoga književnika). Svesci objavljeni u 1963. godini imali su također potpuno bijele korice, ali ovaj put od mekanog kartona na čijoj je prednjoj strani pisanim slovima u jednoj boji bilo zapisano ime, a u drugoj boji prezime autora. Ispod imena i prezimena autora na svakom se svesku nalazio natpis otisnut velikim tiskanim slovom, a glasio je „POEZIJA“, čija su slova također bila u nekoj (trećoj) boji ili su bila crna. Od 1964. godine pa do posljednjeg objavljenog sveska u nizu, 1975. godine, niz će imati jedinstven fizički izgled – korice će i dalje biti mekane, ali ovaj put neće biti bijele već u boji (svaki će svezak biti druge boje – zelene, plave, žute, ljubičaste...), a na prednjoj strani će i dalje stajati samo ime autora, koje će ovaj put biti otisnuto velikim tiskanim slovima na gornjoj polovini naslovnice te naslov *Poezija*, također otisnut velikim tiskanim slovima, u

donjem dijelu naslovnice. Od 1964. godine, na „ušima“ korica, koje su bile savijene s prednje unutarnje strane svezaka, pojavljivat će se vrlo kratke nepotpisane, na pomalo poetičan način napisane recenzije objavljenoga djela²⁵³. S druge, stražnje strane „ušiju“ korica od tada se pojavljuje i nepotpun popis dosad objavljenih izdanja u nizu. Razlog zašto je taj popis bio nepotpun najvjerojatnije leži u fizički ograničenome prostoru „ušiju“ korica. Nadalje, cijeli niz nije imao naslovne kao ni ilustracije unutar knjižnoga bloka. Te su knjižice bile, kako se to iz prethodnoga teksta može i zaključiti, vrlo jednostavnoga dizajna, jedva sadržavajući ikakvu likovnu opremu.

U sljedeće tri godine ponovo će doći do stagnacije u objavljivanju svezaka niza pa će novi izaći tek 1967. godine. Iako te godine Vitez više nije bio živ, potpisan je, uz Šolca i Šegedina, kao urednik. Možda zbog financijskih razloga ili drugih projekata unutar nakladničkoga poduzeća *Mladost* nije bilo moguće da se svesci, koje su članovi uredništva (pa tako i Vitez) pročitali, odabrali i pripremili za objavljivanje, tiskaju ranije pa je to učinjeno tek 1967. godine. Stoga bi se moglo zaključiti da su se čelni ljudi iz *Mladosti* potrudili da Vitez, iako više nije bio među živima, ostane potpisan kao jedan od urednika, na taj način vjerojatnije iskazujući poštovanje prema njemu samome i poslu koji je još za života napravio.

Nakon 1967. godine slijedi četverogodišnje razdoblje neizlaženja niza, pa novi svesci izlaze tek 1971. godine. Tada uredništvo nad nizom nastavlja Šegedin i Šolc. Slijedi ponovna četverogodišnja stagnacija u izlaženju niza da bi 1975. godine bio objavljen svega jedan svezak, kojega je uredio O. Šolc. On će ujedno predstavljati i posljednji svezak Biblioteke *Orion* (Zoltán Csuka: *Poezija*), koja će se s vrlo nepravilnom dinamikom izlaženja napokon ugasiti te 1975. godine.

Niz je sveukupno brojio dvadeset i šest naslova. Njih devetnaest uredio je Vitez (prvi svezak sâm, a ostale u suuredništvu sa Šolcom i Šegedinom), što znači da je svega sedam svezaka Biblioteke *Orion* bilo tiskano nakon što je Vitez prestao biti njenim urednikom.

Zanimljivo je primijetiti da je ovo jedini nakladnički niz koji je izlazio više godina, a u kojem se ni jedan pisac nije ponovio dva ili više puta.

Niz je bio specifičan i po tome što su svi svesci koji su bili izdani od 1963. godine pa do kraja niza na svakoj lijevoj stranici knjižnoga bloka donosili pjesmu na jeziku i pismu na kojem je originalno i bila napisana, a na desnoj se stranici nalazio njen prijevod na hrvatski

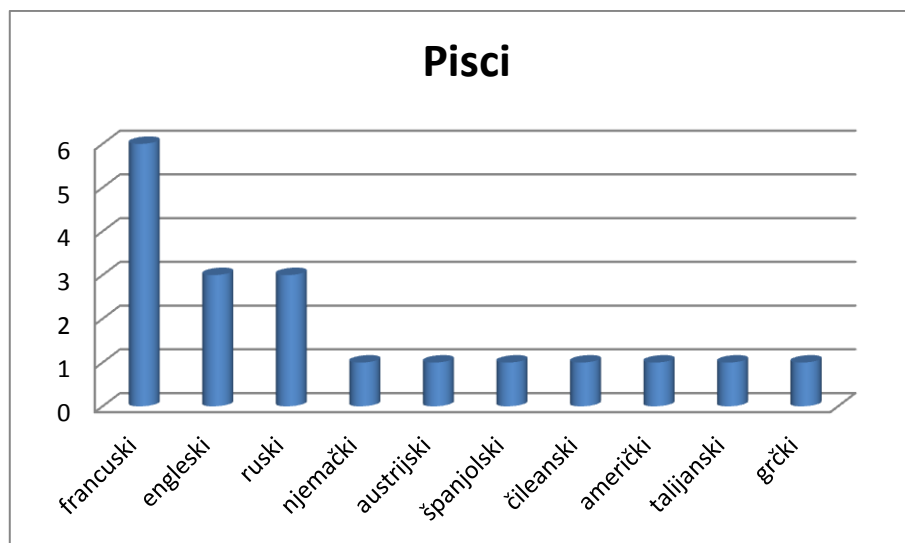
²⁵³ Samo je zbirka poezije W. H. Audena imala kratku recenziju koju je potpisao Stephen Spender.

jezik. Uredništvo je smatralo da će takav pristup u objavljivanju poezije biti zanimljiv „za jezične studije i za inostrane čitaoc“.²⁵⁴

Od početka je bilo zamišljeno da u *Orionu* budu objavljeni samo inozemni autori, kojih je za vrijeme Vitezova uredništva bilo ukupno devetnaest.

Grafikon 22

Zastupljenost pisaca prema nacionalnim književnostima u Biblioteci *Orion*

Najveći broj autora objavljenih u *Orionu* pripada francuskoj književnosti (šest naslova), engleska i ruska književnost zastupljene su svaka sa tri naslova, a njemačkoj, austrijskoj, španjolskoj, čileanskoj, američkoj, talijanskoj i grčkoj pripada po jedan svezak (Grafikon 22).

Tablica 11

Pisci Biblioteke *Orion*

AUTOR/ICA	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Vladimir V. Majakovski	ruska književnost	20. st.	muško
2. Jacques Prévert	francuska književnost	20. st.	muško
3. Georg Trakl	austrijska književnost	20. st.	muško

²⁵⁴ HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Orion“ Biblioteka suvremene svjetske poezije., strojopis, nedatirano.

4. Henri Michaux	francuska književnost	20. st.	muško
5. René Char	francuska književnost	20. st.	muško
6. Evgenij Jevtušenko	ruska književnost	20. st.	muško
7. Else Lasker-Schüler	njemačka književnost	20. st.	žensko
8. Gabriela Mistral	čileanska književnost	20. st.	žensko
9. Wystan Hugh Auden	engleska književnost	20. st.	muško
10. Boris Pasternak	ruska književnost	20. st.	muško
11. André Frénaud	francuska književnost	20. st.	muško
12. Giorgos Seferis	grčka književnost	20. st.	muško
13. Dylan Thomas	engleska književnost	20. st.	muško
14. Aimé Césaire	francuska književnost	20. st.	muško
15. Stephen Spender	engleska književnost	20. st.	muško
16. Yves Bonnefoy	francuska književnost	20. st.	muško
17. Ezra Pound	američka književnost	20. st.	muško
18. Antonio Machado	španjolska književnost	20. st.	muško
19. Cesare Pavese	talijanska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 19 pisaca	UKUPNO: -francuska književnost: 6 -engleska književnost: 3 -ruska književnost: 3 -austrijska, njemačka, čileanska, grčka, američka, španjolska i talijanska književnost: svaka po 1	UKUPNO: -20. st.: 19	UKUPNO: -muško: 17 -žensko: 2

Tablica 11 zorno predočava koji je pisac pripadao kojoj nacionalnoj književnosti, a iz nje se također može iščitati da sva poezija objavljena u ovome nizu pripada 20. stoljeću, jer je riječ većinom bila o suvremenim svjetskim pjesnicima.

Vitez je i u ovome nakladničkome nizu doprinio svojim prevoditeljskim radom prevevši izbor iz poezije poznatoga ruskoga pisca, Borisa Pastrenaka, kojemu je 1958. godine dodijeljena Nobelova nagrada za književnost koju je odbio primiti. O tom dijelu Vitezova prevoditeljskoga rada i njegove suradnje s Pasternakom svjedoče Pasternakova pisma poslana Vitezu, koja su dio Vitezove ostavštine.²⁵⁵

Svesci ovoga niza danas su lako dostupni i mogu se pronaći u NSK.

Za kraj valja zaključiti kao je ovaj nakladnički niz bio specifičan po tome što je to bio jednini pjesnički niz kojega je Vitez uređivao u suuredništvu prvotno s O. Šolcem, a kasnije i P. Šegedinom, i koji je donio izbor iz poezije brojnih inozemnih, pretežno francuskih, suvremenih pjesnika. Upravo zbog toga, mogao je biti namijenjen ne samo srednjoškolcima nego i svima onima koje je interesirala svjetska suvremena poezija. Imao je izrazito nepravilnu dinamiku izlaženja, ali i bogatu opremu dodatnih tekstova.

5. 2. 9. *Iz priče u priču* (1958. – 1967.)²⁵⁶

Književno-kulturnoj javnosti manje poznat, ali vrlo zanimljiv nakladnički niz, koji je Vitez osmislio i utemeljio te uređivao od početka do kraja svoga života, bio je niz koji je nosio naziv *Iz priče u priču* (dalje. IPUP). O tom nizu saznala sam podatak više proučavajući onaj dio Vitezove ostavštine koji se čuva u Pedagoškoj knjižnici Davorina Trstenjaka. Taj dio ostavštine uključuje poveći broj knjiga, slikovnica, časopisa ili isječaka iz časopisa. Sve navedeno bilo je dijelom Vitezove obiteljske knjižnice. Velik broj tih knjiga autorski su primjerci koje je Vitez dobio od raznih izdavačkih poduzeća koja su tiskala njegova djela. Ostalo se odnosi na knjige koje je Vitez dobio na poklon od različitih književnika. Većina njih sadrži rukom ispisanu posvetu, svjedočeći o brojnim prijateljstvima ili poslovnim suradnjama koje je Vitez stekao radeći i družeći se u jugoslavenskim književno-kulturnim krugovima, ali i šire. U tom je dijelu ostavštine i velik broj svezaka nakladničkoga niza IPUP. U kutiji u kojoj se oni nalaze umetnuta je napomena koju je vlastoručno napisala O. Vitez-Babić, Vitezova živuća kći. Iz nje se može saznati kako je Vitez već u vrijeme prije Prvoga, a kasnije i Drugoga svjetskoga rata, postao svjestan koliko je papir, kao sirovina, vrijedan i skup. Dok je radio u izdavačkom poduzeću *Mladost* zapazio je da pri tiskanju knjiga u tadašnjem Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“ nastaju ostaci papira koji naposljetku završavaju u

²⁵⁵ Iz pisama se može iščitati da je Pastrenak bio vrlo zadovoljan Vitezovim prijevodima njegovih pjesama. Pasternak je Vitezu pisao na ruskome jeziku, a prijevodi sačuvanih pisama objavljeni se u knjizi izabranih Vitezovih djela *Oči traže svjetlost*, priređivača Nikole Vujčića (2011: 243-252).

²⁵⁶ Bibliografiju nakladničkoga niza *Iz priče u priču* vidi u 9. Prilozi, *Bibliografija nakladničkih nizova*; 9. 1. Prilog 11.

smeću. Svjestan dragocjenosti papira, dosjetio se kako ga iskoristiti. Znajući da djeca vole male stvari, osmislio je nakladnički niz IPUP, koji se tiskao upravo na tom papiru, a objavljeno je nešto više od sto svešćića toga niza, paralelno na latinici i na ćirilici.

5. 2. 9. 1. Tehničke odrednice

Nakladnički niz IPUP osmislio je, utemeljio i do smrti uređivao upravo G. Vitez. Niz je pokrenuo 1958., kada je bio objavljen i prvi svezak, a ugasio se 1967. godine, što znači da je izlazio još otprilike godinu dana nakon njegove smrti. Koji je bio naslov zadnjega sveska teško je sa sigurnošću reći jer su se od 1966. godine (godine kada je Vitez umro, a time i prestao biti njegovim urednikom) svesci prestali numerirati. U tom kontekstu zanimljivo je podsjetiti na podatak da to nije bio jedini niz koji je, dok je Vitez bio živ i dok mu je bio urednik, prestao s numeracijom ili 1966. ili 1967. godine (tako je bilo i s Bibliotekom *Vjeverica* i Bibliotekom *Jelen*). To svakako upućuje na činjenicu koja ide u prilog Vitezove uređivačke pedantnosti i težnje za preciznošću i detaljnošću bibliografskih podataka knjiga kojima je bio urednik.

Niz je izdavalo Izdavačko knjižarsko poduzeće *Mladost* iz Zagreba, Ilica 7, a od 54. sveska Ilica 7 i 30. Urednik svih svezaka do 1966. godine bio je G. Vitez, tehnički urednik Irislav Meštrović, za izdavača je bio potpisan Ladislav Indik a tiskao se u Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“, Savska cesta 31, Zagreb. Korektori su bili Mirjana Vaniček (poslije Milač), Danko Grlić i Marija Molnar.

Niz IPUP nosio je takav naziv jer je sa svakim svešćićem uvodio čitatelje u jednu do dvije, a u jednome, 44. svesku, čak tri nove priče. Riječ je najčešće bila o narodnim pričama iz različitih zemalja svijeta (Afrike, Bugarske, Engleske, Estonije, Finske, Grčke, Gruzije, Gvineje, Havaja, Indije, Italije, Jugoslavije, Kambodže, Kazahstana, Kine, Konga, Litve, Mađarske, Rusije i dr.), koje su bile posebno priređene, odnosno prilagođene, kratkoćom forme, za ovaj niz, te kratkim umjetničkim pričama renomiranih jugoslavenskih, ali i svjetskih pisca o čemu će podrobnije biti riječi u narednome poglavlju.

Svesci IPUP-a bili su vrlo maloga formata, dimenzija 9x6,5 cm, koji se nije mijenjao tijekom izlaženja niza, s time da je bilo manjih odstupanje u dimenzijama što je ovisilo o rezanju u tiskari. Iako su bili toliko maleni da su jedva nalikovali na „pravu“ knjigu, sadržavali su sve relevantne podatke koje sadrže i svesci standardiziranih formata (ime djela i autora te ilustratora, urednika, korektora, izdavača i sl.). Takav format knjige nije bila novost

u hrvatskome nakladništvu jer su postojali tako mali molitvenici²⁵⁷, a već je i za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske bio izdavan niz u povodu *I., II. i III. Hrvatskog tjedna majke i djeteta*²⁵⁸ još manjih dimenzija, 7x6 cm, namijenjen djeci, a sastojao se uglavnom od bajki i narodnih priča.²⁵⁹

Kompletna niz IPUP bio je tiskan, kao što je već spomenuto, na ostacima papira koji su nastali nakon tiskanja drugih knjiga u tadašnjem Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“, a naslovnice niza nisu bile otisnute ni na kakvome posebnome papiru, već su bile identične kao i one iz knjižnoga bloka²⁶⁰. Sve su sadržavale posebnu naslovnu ilustraciju, najčešće u tri boje, a sve ih je ilustrirao hrvatski likovni umjetnik Slavko Barlović.

Knjižni blokovi sastojali su se od teksta s dvije vrste ilustracija - onih u boji te onih crno-bijelih - koje su obavezno dolazile u svakome svešćiću u kombinaciji, a sve ih je ilustrirao također S. Barlović. Ilustracije su bile otisnute ili na zasebnu stranicu ili su bile integrirane s tekstom priča. Svešćići su imali najmanje tri ilustracije (primjerice *Tkalac Saharadata*, sv. 26) do najviše šest ilustracija (*Ižo Mižo*, sv. 2), s time da su bar dvije bile u boji.

Iako su svi svešćići niza imali nekoliko višebojnih ilustracija, mali format omogućavao je i malenu cijenu pa je na taj način bio u dosegu kupovne moći djece, koja su mogla, primjerice od svog džeparca, kupiti svešćić ili čak nekoliko njih odjednom. U brošuri izdanja *Mladosti* za godinu 1961/1962. kod nakladničkoga niza IPUP piše sljedeće:

Ovo su najjeftinije knjižice, koje može nabaviti svako dijete, pa može osnovati svoju biblioteku. Svaka knjižica stoji 10 dinara²⁶¹. [*Mladost*, 1961: 10]

Inače, praksa je nakladnika bila da se jeftinim svescima privuku djeca štivu kojemu prva zadaća nije umjetnička vrijednost. Iako je bilo i takvih naslova u niza IPUP, ipak se navedena tvrdnja ne bi mogla u potpunosti primijeniti na ovaj niz, o čemu će biti više riječ u poglavlju

²⁵⁷ Primjerice Sv. Anđeo Čuvar: *molitvenik za katoličku mladež: zbirka molitava i pjesama iz različitih crkveno odobrenih molitvenika*, Zagreb, Troškom i nakladom P. Kochaneka, 1929., dimenzija 9x6 cm ili *Sveto proljeće: molitvenik za mladiće i djevojke*, sastavio dr. p. Angelik Tominec, O F M. Zoričić, A., Ljubljana, Nakl. A. Sfiligoj, 1934., dimenzija 9x6 cm.

²⁵⁸ *I. Hrvatski tjedan majke i djeteta* bio je održan od 31. svibnja do 1. lipnja 1942. godine, *II.* od 30. svibnja do 6. lipnja 1943., a *III.* od 4. do 11. lipnja 1944. godine.

²⁵⁹ Povodom *I. Hrvatski tjedan majke i djeteta* objavljen je niz koji je obuhvaćao sljedeće naslove: Antun Mihanović: *Lijepa naša domovina*; Silvije Strahimir Kranjčević: *Domovini*; August Šenoa: *Kugina kuća i Hasanaginica (Narodna pjesma)*. *II. Hrvatski tjedan majke i djeteta* činio je niz sljedećih naslova: *Zlatan sin*, *Čuvar dobrih ljudi*, *Milostiva snaha*, *Dobro serdce*, *Pasoglavci* i *Spasil tri duše*, a niz koji je bio objavljen povodom *III. Hrvatskog tjedana majke i djeteta* odnosio se na ove naslove: *Domovina*; *Majčin sin*; *Majčina dušica*; *Majka i sin*; *Božji sud*; *Božja plahtica*; *Narodne gatke: Kako i zašto?*; *Svadljiva kornjača*; *Narodna basna: Vuk ne će biti vuk*; *Narodne uspavanke (s notama)*; *Narodne dječje igre (s notama)* i *Narodne dječje popievke (s notama)*.

²⁶⁰ Primjerice, spomenuti niz koji je bio tiskan povodom *Hrvatskog tjedana majke i djeteta* imao je naslovnicu koja je bila otisnuta na blago masnome tankome kartonu, a knjižni blokovi bili su tiskani na finome papiru. Tako je bilo kod prvoga niza. U drugome i trećem su se knjižni blokovi sastojali od recikliranoga papira (razlog tomu je najvjerojatnije bilo nedostatak financijskih sredstava).

²⁶¹ Cijena *Vjesnika* 2. ožujka 1961. iznosila je 20 dinara.

Poetičke odrednice. Iako prvenstveno propagandne naravi, o tome djelomično svjedoči i sljedeći tekst iz iste brošure:

U ovim veoma ukusnim knjižicama, formata 6,5x9 cm, s višebojnim ilustracijama, izlaze najljepše priče iz naše i svjetske književnosti. [*Mladost*, 1961: 10]

Vitez je takvim jeftinim knjižicama, koje bi djeca sama mogla kupiti, želio kod njih od najranijega djetinjstava stvoriti ljubav prema knjizi i čitanju, čitalačke navike, a time i dječju čitalačku publiku:

Moje poduzeće [*Mladost*] je ove godine započelo izdavati seriju knjižica, lijepo ilustriranih priča u bojama, a cijena je svakoj maloj knjižici 10 dinara. Time želimo postići da djeca mogu kupovati knjigu i početi već od malena da stvaraju svoju malu biblioteku. [...]. Mislim da će to biti veoma važan i odgojan činilac da se već od djece počne stvarati stalna čitalačka publika. (HŠM 35470 VITEZ, GRIGOR. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. Kratak razgovor o dječjoj književnosti, strojopis, nedatirano)

Prema svjedočanstvu O. Vitez- Babić²⁶², ti su se sveščići također dijelili pri kupnji drugih knjiga i školske opreme u knjižarama *Mladosti*. Vjerojatno je to bio jedan od načina na kako privući kupce za druga izdanja nakladničkoga poduzeća *Mladost*.

Opseg pojedinoga sveska bio je 16 stranica, a niz nije sadržavao dodatne tekstove. Ipak pojedini su sveščići (kao primjerice sv. 34 ili 66) imali dodatna objašnjenja u obliku fusnota, u kojima su bile objašnjene nepoznate riječi ili pojmovi.

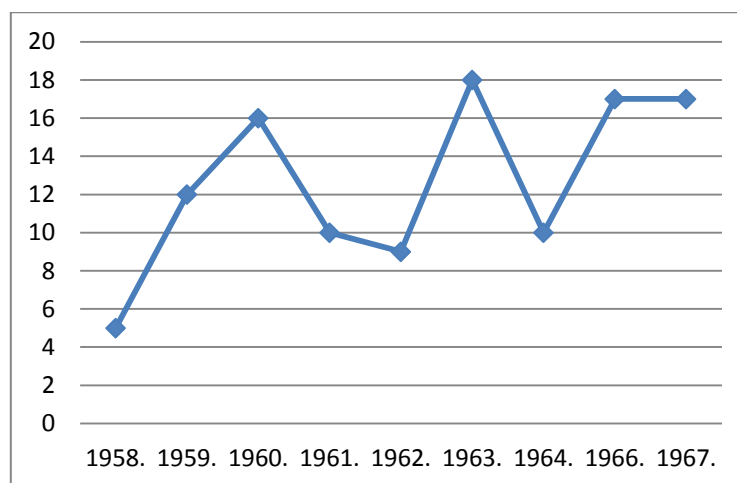
Vitez je, osim što je niz uređivao, preveo jedanaest svezaka, najčešće s ruskoga, zatim slovenskoga i francuskoga jezika, te priredio jedan svezak.

Sveščići ovoga niza bili su tiskani paralelno na latinici i na ćirilici i razlikovali su se u tome što su latinička izdanja bila tiskana na ijekavici, a pojedina ćirilička na ekavici. Kao i kod drugih paralelnih ćiriličkih nizova, IPUP je na ćirilici donio samo djela prijevodne književnosti, dok su jugoslavenski pisci, i u jednoj i u drugoj varijanti (latiničkoj i ćiriličkoj), objavljeni onako kako su i inače pisali svoja djela (primjerice, djela M. Lovraka ili kojeg drugog hrvatskog pisca, uvijek su bila objavljena na ijekavici, dok je, primjerice, D. Maksimović uvijek bila na ekavici). Od jugoslavenskih pisaca prevadali su se samo Makedonci i Slovenci, čija su djela u latiničkoj inačici niza bila objavljena na tadašnjem hrvatskosrpskom jeziku, a u ćiriličkoj na tadašnjem srpskohrvatskom jeziku). To se načelo slijedilo kod svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik.

²⁶² Svjedočanstvo zabilježila prof. dr. sc. D. Zalar 2012. godine.

Grafikon 23

Dinamika izlaženja svezaka u nakladničkom nizu IPUP

Dinamika izlaženja svezaka IPUP²⁶³ bila je nepravilna. *Grafikon 23* pokazuje da je prve godine postojanja niza bilo objavljeno svega pet svezaka²⁶⁴. Njihov se broj u sljedeće dvije godine znatno povećao (1959. bilo je objavljeno dvanaest, a 1960. njih čak šesnaest), da bi se u 1961. i 1962. smanjio. Godine 1963. niz je u objavljivanju svezaka doživio vrhunac s objavljenih rekordnih osamnaest svezaka. U 1964. godini broj se opet smanjio, da bi 1966. i 1967. zadržao konstantu od sedamnaest objavljenih svezaka po godini.

Većina svezaka niza IPUP danas se može pronaći u NSK i u knjižnici HŠM, a dio i u KGZ. Ipak, uz najveće nastojanje nisam uspjela doći do 33., 37., 60., 62., 75., 76., 82., 83., 85., 87., 88., 90., 91., 93. i 94. sveska pa zbog toga ni rekonstruirati njihove bibliografske podatke.

5. 2. 9. 2. Poetičke odrednice

Ukupno sam rekonstruirala naslove 111 sveščića, s time ih je niz imao najmanje 117. Svezaka je možda bilo i više jer se teško može sa sigurnošću ustvrditi koliko ih je točno izašlo tijekom 1966. godine zbog prestanka njihova numeriranja. Isto vrijedi i za 1967., posljednju godinu izlaženja niza.

²⁶³ Do podataka o broju objavljenih svezaka tijekom 1965. godine nisam uspjela doći.

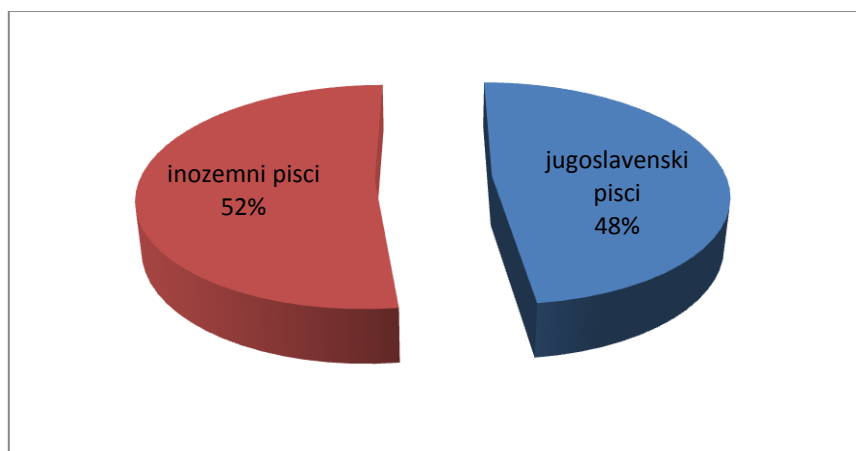
²⁶⁴ Na svesku broj 6 tiskarskom je greškom bila krivo otisnuta 1960. godina. S obzirom da je prethodni, 5. sv., bio iz 1958., a sljedeći, 7. sv. iz 1959., nisam mogla sa sigurnošću ustvrditi je li bio objavljen 1958. ili 1959. godine.

U nizu IPUP ukupno je bilo objavljeno četrdeset devet pisaca, od čega je njih dvadeset četiri bilo jugoslavenskih i dvadeset pet inozemnih. Taj podatak upućuje na njihovu gotovo ravnopravnu zastupljenost (*Grafikon 23*).

Ostali naslovi bili su bez autora jer je riječ bila o narodnim pričama, odnosno bajkama i jednoj legendi.

Grafikon 24

Zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca u nakladničkom nizu IPUP

Govoreći o književnim vrstama, niz se sastojao od kraćih pripovjednih formi poput kratke umjetničke priče (njih 76), narodne priče (43), bajke (5) i jedne legende.

Ipak valja naglasiti sljedeće: iako je na mnogim sveščićima istaknuto kako je riječ o narodnoj priči ove ili one zemlje, već se sa prvim čitanjem²⁶⁵ primjećuje da se, zapravo, radi o širokoj paleti proznih vrsta narodne književnosti poput narodne bajke, basne, legende.

Sva su objavljena djela iz IPUP-a prvenstveno bila namijenjeni djeci, iako je čitateljstvo moglo biti znatno šire od dječje publike s obzirom da je niz donio mnogo narodnih priča, koje su bile „kroz vjekove književna hrana i za djecu“ (Crnković i Težak, 2002: 196), iako nisu bile stvarane za njih.

Sveščići niza IPUP tematski su bili vrlo različiti, ali ih je većinu karakterizirala didaktičnost. Kod nekih je taj poučni element bio eksplicitno naglašen (*Tri zagonetke*, *Dvanaest mjesec*, *Deset čajnika vina* itd.), ali kod većine je on ipak bio utkan u dublje slojeve priče (*Čiji je san bolji?*, *Učenik mrav*, *Otkuda leteće ribe* itd.).

²⁶⁵ Kako niz broji 117 identificiranih i fizički dostupnih sveščića, zbog njihova velikog broja, ali i velikog broja pojedinih svezaka unutar drugih u ovome radu analiziranih nizova, neće se ulaziti u detaljnu analizu i detektiranje precizne književne vrste svakoga pojedinog sveska jer bi takva analiza prešla okvire ovoga rada.

Kada govorimo o jugoslavenskim piscima, iz pisma koje je Vitez poslao Lovraku saznajemo sljedeće:

Da li se slažete, da u kolekciju „Iz priče u priču“ uzmem jednu priču iz ove knjige?²⁶⁶ Morat ćemo ponoviti pisce, pa počinjem s Vama, jer ste Vi bili prvi od domaćih, pa bismo i sada tako, da vi prvi budete sa drugom pričom u „Iz priče u priču“. [...] Mislim da bi, po opsegu, najbolje odgovarala priča „U mraku“, a i vrlo je zgodna. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 6. VI. 1963.)

Taj je naslov doista i bio objavljen, kao drugo Lovrakovo djelo u nizu IPUP, ali je Lovrak ipak bio drugi domaći pisac s dva objavljena djela unutar istoga niza jer je točno svezak prije Vitez objavio još jedno svoje djelo i tako postao prvi domaći pisac s dva naslova u toj nakladničkoj cjelini.

Vezano uz niz IPUP, Vitezu je pisao i srpski književnik Voja Carević:

Za tvoju ediciju Iz piče u priču skratio sam svoju priču Tajanstveni svirač. Nemam ništa drugo pogodno. To je priča iz Belog vuka. Skratio sam je nemilice, ali mislim da je ipak nešta i ostalo. Nisam siguran da će Ti odgovarati, i Ti mirne duše odbaci je ako ti se ne dopadne. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo V. Carevića, 8. X. 1961.)

Vitez, koliko mi je poznato, tu Carevićevu priču nije objavio u nizu IPUP ili ju je možda objavio u nekom od svezaka do kojih nisam uspjela doći. Prema ovome pismu mogu samo pretpostaviti da je Vitez možda i druge jugoslavenske pisce zamolio da neku od svojih postojećih priča prilagode, odnosno skrate ili da pošalju neku već postojeću koja bi opsegom odgovarala nizu koji se sastojao od šesnaest malenih stranica (što je, zapravo, bio dvije i pol standardne stranice).

Vitez je s mnogim piscima koji su bili objavljeni u ovome nizu redovno korespondirao i dobro poslovno surađivao, a s nekima i prijateljevao, poput D. Maksimović, B. Ćopića, A. Hromadžića, M. Lovraka, K. Brenkove, i dr. Stoga je možda jugoslavenske autore za ovaj niz odabirao prema kolegijalnom, odnosno prijateljskom ključu jer se i Careviću i Lovraku osobno, putem pisama, obratio u vezi objavljivanja njihovih djela za niz IPUP. To, zasad, ostaje samo pretpostavka.

5. 2. 9. 3. Jugoslavenski pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca (*Tablica 12*).

²⁶⁶ Vitez na ovom mjestu misli na Lovrakovu zbirku priča *Putovanje od 35 koraka* (1963.).

Tablica 12

Zastupljenost jugoslavenskih autora u nakladničkome nizu IPUP

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAKA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
UREDNIK GRIGOR VITEZ				
1. Mato Lovrak	2 (1958.; 1964.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
2. Josip Pavičić	1 (1959.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
3. Danko Oblak	2 (1960.; 1967.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
4. Aleksa Mikić	1 (1960.)	bosanskohercegovačka književnost	20. st.	muško
5. Grigor Vitez	2 (1960.; 1964.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
6. Dušan Radović	1 (1961.)	srpska književnost	20. st.	muško
7. Branko Ćopić	1 (1961.)	srpska književnost	20. st.	muško
8. Anđelka Martić	2 (1961.; 1964.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
9. Desanka Maksimović	1 (1961.)	srpska književnost	20. st.	žensko
10. Branko V. Radičević	1 (1961.)	srpska književnost	20. st.	muško
11. Kristina Brenkova	1 (1961.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
12. Boris Bojadžinski	1 (1961.)	makedonska književnost	20. st.	muško
13. Ela Peroci	2 (1962.; 1967.)	slovenska književnost	20. st.	žensko
14. Dragan Lukić	1 (1962.)	srpska književnost	20. st.	muško
15. Ahmet Hromadžić	1 (1962.)	bosanskohercegovačkai književnost	20. st.	muško
16. Sunčana Škrinjarić	2 (1963.; 1967.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
17. Gabro Vidović	1 (1963.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
18. Aleksandar Popović	1 (1963.)	srpska književnost	20. st.	muško
19. Slavko Kolar	1 (1963.)	hrvatska književnost	20. st.	muško

20. Palma Katalinić	2 (1964.; 1967.)	hrvatska književnost	20. st.	žensko
21. Vjekoslav Majer	1 (1964.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
22. Đorđe Radišić	1 (1964.)	srpska književnost	20. st.	muško
UREDNIKA ANA KULUŠIĆ				
23. Dragutin Horkić	1 (1967.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
24. Milivoj Matošec	1 (1967.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 24 jugoslavenska pisaca	Jugoslavenski pisci koji imaju dva djela objavljena u nizu IPUP: M. Lovrak (2) D. Oblak (2) G. Vitez (2) A. Martić (2) E. Peroci (2) S. Škrinjarić (2) P. Katalinić (2)	UKUPNO: -hrvatska književnost: 12 -srpska književnost: 7 -slovenska književnost: 2 -bosanskohercegovačka književnost: 2 -makedonska književnost: 1	UKUPNO: -20. st.: 24	UKUPNO: -muško: 18 -žensko: 6

Tablica 12 pokazuje da je u nizu IPUP bilo zastupljeno ukupno 24 jugoslavenska pisca, od toga dvanaest hrvatskih, sedam srpskih, po dva slovenska i bosanskohercegovačka te jedan makedonski pisac (Grafikon 25).

Grafikon 25

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca prema nacionalnim književnostima u nakladničkom nizu IPUP

To znači da točno polovina jugoslavenskih autora pripada hrvatskoj književnosti, dok se druga polovina odnosi na pisce ostalih jugoslavenskih republika. Na temelju toga može se zaključiti da je u ovome nizu prednost dana hrvatskim piscima, ali je Vitez kao urednik za niz izabrao i po nekoliko predstavnike ostalih jugoslavenskih republika – najveći broj pripada srpskim, zatim slovenskim, bosanskohercegovačkim te makedonskim piscima.

Sljedeći autori zastupljeni su u nizu sa po dva svoja književna djela: M. Lovrak (*Snadi se, djede!; U mraku*), D. Oblak (*Afrička priča, Ježek na moru*), G. Vitez (*Pijetlova suzica s dodatnom pričom Poremećena priča; Zekina kuća*), A. Martić (*Susret; Dva dječaka*), E. Peroci (*Tisućputlijepa; Kućica od kocaka*), S. Škrinjarić (*Umišljeni suncokret; Tri jabuke s bakinog ormara*) i P. Katalinić (*Crvena jabuka; Sutra*). Sve su to, redom, bili hrvatski pisci.

Sva djela jugoslavenskih autora objavljenih u ovome nizu pripadaju 20. st. jer je riječ bila o tadašnjim suvremenim jugoslavenskim piscima.²⁶⁷

5. 2. 9. 4. Inozemni pisci

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca (*Tablica 13*).

Tablica 13

Zastupljenost inozemnih pisaca u nakladničkome nizu IPUP

AUTOR/ICA	BROJ OBJAVLJENIH SVEZAK U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
UREDNIK GRIGOR VITEZ				
1. Angel Karalijčev	2 (1958.; 1963.)	bugarska književnost	20. st.	muško
2. Sergej Jesenjin	1 (1958.)	ruska književnost	20. st.	muško
3. Blaise Cendrars	1 (1958.)	francuska književnost	20. st.	muško
4. Hans Christian Andersen	1 (1959.)	danska književnost	19. st.	muško
5. Maksim Gorki	1 (1959.)	ruska književnost	20. st.	muško

²⁶⁷ U ovome nakladničkome nizu jugoslavenska književna djela objavljena u 20. stoljeću neće se dalje raščlanjivati, kao što je to bio slučaj kod drugih nizova koje je Vitez uređivao, na prijeratne i poslijeratne jer je riječ o kratim, često manje poznatim pričama za koje je bi bilo vrlo teško ustvrditi kada su prvi put bile objavljene.

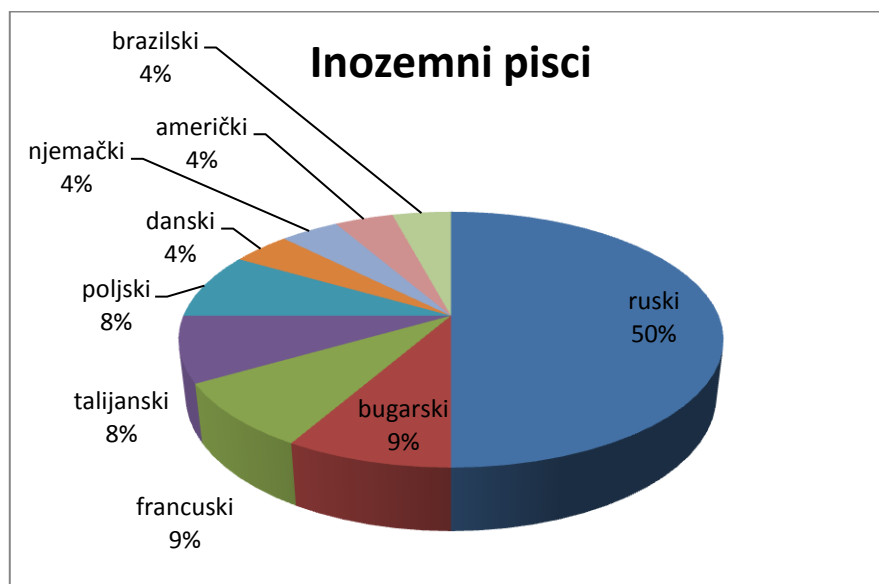
6. braća Grimm (Jacob i Wilhelm)	2 (1959.; 1959.)	njemačka književnost	19. st.	muško
7. Mark Twain	1 (1959.)	američka književnost	19. st.	muško
8. Lav Nikolajevič Tolstoj	1 (1959.)	ruska književnost	19. st.	muško
9. Aleksej Nikolajevič Tolstoj	2 (1961.; 1966.)	ruska književnost	20. st.	muško
10. Evgenije Permjak	1 (1962.)	ruska književnost	20. st.	muško
11. Nikolaj Nosov	2 (1962.; 1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
12. Nikolaj Slatkov	1 (1962.)	ruska književnost	20. st.	muško
13. Monteiro Lobatu [Montiero Lobato]	1 (1963.)	brazilska književnost	20. st.	muško
14. Vitalij Bianki	1 (1963.)	ruska književnost	20. st.	muško
15. Gianni Rodari	2 (1964.; 1967.)	talijanska književnost	20. st.	muško
UREDNIČA ANA KULUŠIĆ				
16. Lily Duplaix	1 (1967.)	francuska književnost	20. st.	žensko
17. Leonardo da Vinci	1 (1967.)	talijanska književnost	15. st.	muško
18. Sergej Torževski	1 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
19. Mihajlo Garnovski	1 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
20. Eduard Jurjevič Šim	2 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
21. Ran Bosilek	1 (1967.)	bugarska književnost	20. st.	muško
22. Svjatoslav Vladimirovič Saharnov	1 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
23. Maria Kownacka	1 (1967.)	poljska književnost	20. st.	žensko
24. Viktor Vladimirovič Goljavkin	1 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
25. Valentin Dimitrijevič Berestov	1 (1967.)	ruska književnost	20. st.	muško
26. Hanna Ožogowska	1 (1967.)	poljska književnost	20. st.	žensko
UKUPNO:	Inozemni pisci koji imaju dva djela objavljena u nizu	UKUPNO:	UKUPNO:	UKUPNO:

26 inozemnih pisaca	IPUP: V. Goljavkin (4) A. N. Tolstoj (2) A. Karalijčev (2) braća Grimm (2) N. Nosov (2) G. Rodari (2) E. Šim (2)	-ruska književnost: 14 -bugarska, francuska, talijanska i poljska književnost: svaka po 2 -danska, njemačka, američka i brazilska književnost: svaka po 1	-15. st.: 1 -19. st: 5 -20. st. 26	-muško: 23 -žensko: 3
----------------------------	---	--	---	--

Tablica 13 pokazuje da je u nizu IPUP bilo zastupljeno ukupno dvadeset šest inozemnih pisaca. Riječ je bila o četrnaest ruskih, po dva bugarska, francuska, talijanska i poljska pisca te o jednom piscu iz danske, njemačke, američke i brazilske književnosti. To znači da je prednost, sa čak polovicom inozemnih naslova, dana ruskoj, često suvremenoj, književnosti (*Grafikon 26*).

Grafikon 26

Zastupljenost inozemnih pisaca prema nacionalnim književnostima u nakladničkome nizu IPUP

Kad se razmotri koji su to ruski pisci bili, dolazi se do zaključka da su neki od njih velika književna imena poput S. Jesenjina, M. Gorkoga, L. N. Tolstoja pa i V. D. Berestova, koji je i danas vrlo popularan dječji pisac u Rusiji. Ostali inozemni pisci iz niza IPUP mahom su dječji

klasici poput H. C. Andersena, braće Grimm, M. Twaina, G. Rodarija pa i A. Karalijeva i H. Ožogovske

Tadašnji suvremeni ruski pisac Goljavkin bio je zastupljen sa četiri svoje priče (*Vrpca je kriva za sve, Jež, Lukijan, Pet jelki*), a još je pet inozemnih pisaca bilo zastupljeni svaki sa po dva svoja književna djela: A. Karalijev (*Ižo Mižo; Lažitorba lažitorba*), braća Grimm (*Nahod-ptica; Trnoružica*), N. Nosov (*Naša prva vožnja; Događaj na stepenicama*), G. Rodari (*Crastvo žderonja s dodatnom pričom Bim, bam, bum!; Palača od sladoleda*) i A. N. Tolstoj (*Gljive s dodatnom pričom Mačak Vaska; Sjekira*). U tom kontekstu zanimljivo je spomenuti da je A. N. Tolstoj različite priče za djecu objavljivao u raznim ruskim časopisima i zbornicima, kojima pripadaju i tri navedene priče objavljene u ovome nizu 1966. i 1967. godine. One su u Vitezovu prijevodu bile objavljene još 1955. godine u knjizi A. N. Tolstoja *Žar-ptica i druge priče*, svesku koji pripada nenumерiranome nakladničkom nizu *Moja knjiga*, koji je također Vitez svojedobno uređivao.

Djela svjetskih pisaca većinom pripadaju 20. (dvadeset šest svezaka)²⁶⁸, manji broj 19. st. (pet svezaka), a jedno djelo potječe čak iz 15. st.

5. 2. 9. 5. Analiza odabranih svezaka

Pauk Anansi jedan je od najpoznatijih likova iz afričke usmene predaje koji se pojavljuje u dvije priče objavljene u IPUP.-u. Riječ je o kratkim, na simpatičan način ispričanim poučnim pričama *Tko zna bolje* (sv. 25) i *Uobraženi pauk* (68. sv.), s time da je u potonjoj pauk preimenovan u Enensi. Do male razlike u izgovoru, a potom i zapisu paukova imena, najvjerojatnije je došlo zbog različita izgovora paukova imena kod priređivača, odnosno prevoditelj tih svezaka (prvi je priredio D. Horkić, a drugi prevela Nada Prodanović-Ćurčija) pa je onda i ime bilo različito napisano. Vezano uz priču *Uobraženi pauk* valja napomenuti da je unutar sveska bila otisnuta napomena da je priča preuzeta iz knjige *Priče iz celoga sveta* koje je odabrao američki glumac Danny Kaye.²⁶⁹

Sv. 67 donosi priču hrvatskoga književnika i filmskog scenarista Slavka Kolara (1891.-1963.) *Konjska pamet*, a govori o dogodovštinama Petrice Krempuha, poznatoga književnoga lukavca i veseljaka - lika koji se pojavljuje u više književnih djela, a najpoznatije je ono, hrvatskoga književnika i enciklopedista, po mnogima najvećega hrvatska pisca 20. st,

²⁶⁸ U ovome nakladničkom nizu inozemna književna djela objavljena u 20. stoljeću neće se dalje raščlanjivati, kao što je to bio slučaj kod drugih nizova koje je Vitez uređivao, na prijeratne i poslijeratne jer je riječ o kratim, često manje poznatim pričama za koje je bi bilo vrlo teško ustvrditi kada su prvi puta bile objavljene.

²⁶⁹ Uz Binga Crosbyja, D. Kaye poznat je po ulozi u filmu redatelja Michaela Curtiza *Bijeli Božić* (*White Christmas*, 1954.). u kojemu je izvedena i istoimena (naslovna) pjesma, koja je još i danas vrlo popularna.

Miroslava Krlež (1893. – 1981.) pod naslovom *Balade Petrice Kerempuha* (1936.). Petrica Kerempuh je hrvatska varijanta Tilla Eulenspiegela – lika poznatoga iz njemačkoga folklora - o kome je također u ovome nizu bila objavljena jedna priča (*Til Ojlenšpigel*, sv. 71). S. Kolar objavio je 1958. godine zbirku pripovijedaka za djecu u obliku slikovnice, koju je oslikao hrvatski likovni umjetnik Vladimir Kirin (1894.- 1963.), a zvala se *Petrica Kerempuh*. Iz nje je preuzeta priča *Konjska pamet* za ovaj niz. Riječ je o poučnoj priči, koja je jezično i stilski mogla biti primjerena starijim osnovnoškolcima.

Zanimljivo je i primijetiti kao u nizu IPUP postoje čak četiri priče s potpuno istom strukturom (*Zečićevo zvonce*, sv. 1; *Bobovo Zrnce*; *Pijetlić i kokica*, sv. 22; *Žena i njeno prase*, 70). Riječ je o tzv. *ponavljalici* – vrsti priče u kojoj se ponavlja isti događaj s više različitih likova. Radnja priče je kružna jer nas kraj radnje vraća na njen početak pa se, tako, krug zatvara. Sve priče po tome slične su poznatoj narodnoj priči *Pošla koka na pazar*, koju je Vitez uredio i 1952. godine objavio u obliku ilustrirane knjige.

Sv. 18 donosi dvije priče (*Mali Filip i Koštica*) koje su bile objavljene, uz osamnaest drugih kratkih Tolstojevih priča, 1961. godine i u 13. sv. niza *Mala plava knjiga*. Riječ je bila o simpatičnim pričicama s elementima humora.

U nizu IPUP postoje čak tri priče s likom Nasredin hodže - popularnim junakom iz turskih satiričnih narodnih priča (*Lažitorba lažitorba*, sv. 61; *Nasredin hodža*, sv. 66; *Nasredin hodža i magare*, n. n.). Riječ je o kratkim pričama koje donose mahom humoristične dogodovštine lukavoga, a ponekad i naivnoga hodže. Iako je u prvom redu zadaća ovih priča bila nasmijati čitatelja, one su često nosile i pouku. Neki smatraju da je Nasredin hodža bio stvarna ličnost te da je živio u Turskoj u 13. stoljeću. Inače, lik Nasredin hodže svojedobno je bio popularan i kod nas, a popularnost je ponajprije stekao jer je njegov humor bio izraz narodnoga duha, a otuda i najbliži narodu. Tako su braća Neugebauer u kratkim stripovima oživjeli njegov lik – Walter crtežom, a Norbert tekstom. Strip je izašao 1937. godine u časopisu *Oko*, gdje su bili tiskani i prvi radovi „oca hrvatskoga stripa“ Andrije Maurovića (1901. – 1981.). W. Neugebauer je u jednom intervju o tom stripu izjavio sljedeće:

Najprije sam nacrtao kratak strip o Nasredin hodži za "Oko", odnio ga uredniku Rašiću, zgodnom starijem gospodinu, uvijek strašno elegantnom, u tamnim štraftastim hlačama i geroku. Njemu se Nasredin dopao, veli "tiskat ćemo"! U tome su "Oku" izlazili prvi radovi Andrije Maurovića, risani negrom, masnom crnom olovkom. Dakle, bio je to prapočetak zagrebačkog stripa uopće. Što se tiče honorara? - Bog bogova! Mislim da se u ono vrijeme plaćalo za stranicu gotovo pedeset dinara, to je bilo jako, jako dobro... Brat Norbert i ja bili smo oduševljeni, on se smjesta bacio na nove tekstove, ja na nove crteže. Radili smo bez predaha, od jutra do mraka. U istoj zgradi gdje se nalazila redakcija ilustriranoga subotnjeg tjednika "Oka", u Masarykovo 28, bilo je i uredništvo dnevnika "Novosti", i Walter je među svima koji

su se onuda svakodnevno muvali zapazio bučnog crnokosog deliju kojega su se obrazi tamnili i kad je bio najtemeljitiše izbrijan - prvog reportera Franju M. Fuisa, a zajedno s njim i nezasitnoga gurmana koji dnevno smaže dva kilograma pečene svinjetine - propisno zalivenih! - budućeg klasika domaćeg stripa, Andriju Maurovića, Mauroviću je 36 godina, Fuisu 29 godina, a njihovom novom partneru Walteru istom 16 godina. (<http://www.stripovi.com/enciklopedija/autori/walter-neugebauer/471/> preuzeto 4. X. 2013.)

Lik Nasredina hoće utjelovio je i hrvatski slikar, kipar, grafičar i likovni pedagog Albert Kinert (1919. – 1987.), u zabavnom listu *Kerempuh*, u stripu *Nasredin-hodža i njegovi doživljaji* (1945.). Zanimljivo je spomenuti i podatak da je UNESCO godinu 1996/1997. proglasio Međunarodnom godinom Nasredin hodže.

U nizu je objavljeno i šest svezaka s temom NOB-a (*Pionirka iz Vranjica, Susret, Rasprodane novine, Bježi, tata!, Crvena jabuka, Dva dječaka*)²⁷⁰ što je, zapravo, predstavljalo vrlo malen postotak zastupljenosti crno-bijele ratne (partizanske) literature u odnosu na ostale naslove, jer je cijeli niz brojio nešto više od sto svezaka. Sve su one govorile o malim hrabrim borcima ili o onima koji se slijepo dive partizanima, o borbi za slobodu. Sve je bilo nabijeno jakim emocijama prema jugoslavenskoj domovini, a na sadržajnome planu priče su uglavnom bile patetične i neuvjerljive. Iako tematski poželjne i pisane za tadašnji trenutak, takve su priče uglavnom bile bez većih literarnih vrijednosti.

5. 2. 9. 6. Zaključna razmatranja o nakladničkom nizu *Iz priče u priču*

Jedan od manje poznatih, ali ne i manje značajnih nakladničkih nizova u kontekstu Vitezova uređivačkoga rada, bio je niz IPUP, kojega je Vitez osmislio, utemeljio i uređivao od početka, 1958., do 1966. godine. Nakon Vitezove smrti (1966.) uredništvo nad nizom preuzet će Ana Kulušić, njegova dugogodišnja suradnica i kolegica iz istoga izdavačkoga poduzeća u kojem je bio zaposlen te će IPUP uređivati još godinu dana, do 1967., kada se niz gasi. IPUP je vrlo zanimljiv nakladnički niz iz više razloga, a jedan od njih je taj što potvrđuje Vitezovu predanost uredničkom poslu i njegovu domišljatost te kreativnost. Naime, prema Vitezovoj ideji, svesci niza IPUP tiskali su se na tzv. škart-papiru koji je nastao u tadašnjem Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“. Time je Vitez uspio spojiti dvije važne stvari – papir koji bi inače završio na smetlištu bio je iskorišten za tiskanje novih književnih djela, a kako su ti svešćići bili vrlo povoljni, mnoga su djeca na time dobila priliku da sama, primjerice za svoj džeparac, kupe svešćić ili dva te su tako mogla formirati vlastitu malu biblioteku:

²⁷⁰ Priču *Tenkist* samo djelomično možemo okarakterizirati partizanskom jer je građena na nekim motivima NOB-a, ali je zapravo riječ o simpatičnoj priči s elementima humora.

U namjeri da omogućimo svakom djetetu da samo počne sastavljati svoju malu biblioteku i da se tako već od prvih početaka stvara interes kod mladih čitalaca za knjigu, izdajemo male u bojama ilustrirane knjižice „iz priče u priču“. (HŠM 3547 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Govor povodom nagradnog izvlačenja Izdavačkog poduzeća *Mladost*, strojopis, nedatirano)

Iako su svesci niza IPUP bili toliko mali da su jedva nalikovali na „pravu“ knjigu, imali su impresum kao i knjige standardiziranih formata. Svaki je svezak donio po jednu do dvije nove priče koje su napisali relevantni jugoslavenski i inozemni književnici te pregršt narodnih priča i bajki iz različitih dijelova svijeta. Iz izbora naslova vidljivo je da je Vitez, kao urednik, mladim čitateljima, kojima je prvenstveno niz i bio namijenjen, želio ponuditi široku paletu pisaca i njihovih djela, izabirući svjetske i domaće klasične autore, ali ne zaboravljajući ni suvremene jugoslavenske i inozemne pisce kao ni narodnu književnost.

5. 2. 10. Biblioteka *Vesela družba* (1958. – 1981.?)

5. 2. 10. 1. Tehničke i poetičke odrednice

Vitez je 1958. godine počeo uređivati svoj prvi slikovnički niz, koji je originalno nastao u američkom Walt Disney studiju, a koji je kod nas nazvan Biblioteka *Vesela družba*. To je bio vrlo zanimljiv niz s obzirom na američko podrijetlo, a onda i promjenu političke klime u Jugoslaviji koja je dopustila njegovu pojavu. Riječ je bila o nizu u kojem se po „prvi put kod nas izdaju popularne Disneyeve slikovnice“ (*Mladost*, 1961: 5). Vitez je uredio svega prve dvije (*Švrčo: doživljaji maloga psića*²⁷¹ i *Pajo Patak na Južnom polu*²⁷²), obje tiskane 1958. godine, dok je urednica ostalih svezaka bila A. Kulušić. Iako je Vitez niz prestao uređivati već nakon drugog sveska, na njemu je nastavio raditi kao prevoditelj prevevši, primjerice, sljedeće naslove: *Maza u šetnji*, *Pinokio*, *Tik i Tak*, *Vesela družba nastupa*, *Bongo mali medo*, *Hijavata mali indijanac*, *Miki i začarani Mikijevci* i dr. Pretpostavljam da je naslove Vitez prevodio posredno, s jezika koje je znao (a to je mogao biti ili slovenski ili ruski ili francuski), što upućuje na to da su pojedini sveci najvjerojatnije najprije izašli u Sloveniji, a tek onda u Hrvatskoj. Podatak s kojega su jezika svesci bili prevedeni nije bio zapisan u njihovu impresumu, ali prethodnoj tvrdnji svakako u prilog ide to što su paralelno postojale iste slikovnice i na slovenskome jeziku. Te su na slovenski jezik prevedene slikovnice²⁷³ bile

²⁷¹ U ćirilskoj verziji slikovnica nosi naziv *Švrča: doživljaji maloga kućeta*.

²⁷² U ćirilskoj verziji slikovnica nosi naziv *Paja Patak na Južnom polu*.

²⁷³ Ponašala sam podatak da je prevoditelj bio Ivo Skušek.

objavljene pod zajedničkim imenom *Slikanice Walta Disneya*. Izdavala ih je *Mladost* iz Zagreba u suradnji s *Mladinskom knjigom* u Ljubljani, a ime urednika nije bilo zapisano. Isto tako, pronašla sam i nekoliko svezaka *Vesele družbe* koji su bili prevedeni na makedonski i albanski jezik. Njih je također izdavala *Mladost*, a urednica je bila A. Kulušić, ali nisu bile objedinjene ni u kakvome posebnome nakladničkom nizu već je svaki svezak izlazio zasebno. Nevažno o jeziku, sve su prevedene Disneyjeve slikovnice imale istu likovnu opremu (preuzetu iz originala), bile su istih dimenzija (19,5x16,5), a naslovnice su bile od mekih kartonskih korica.

Slikovnice Biblioteke *Vesela družba* izdavalo je Izdavačko knjižarsko poduzeće *Mladost*, Ilica 7, a tiskale su se u Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“ u Zagrebu, na adresi Savska cesta 31., i to u dvije varijante – na latinici i na ćirilici - u istoj likovnoj opremi, ali je razlika bila u jeziku – latinica je bila na ijekavici, a ćirilica na ekavici.

Niz je donosio bogato ilustrirane slikovnice u više boja, napravljene većinom prema poznatim Disneyjevim crtanim i igranim filmovima i likovima poput Mikija, Paje Patka²⁷⁴, Šilje, Plutona, Maze i Lunje, Švrce itd, ali je donosio i druge priče s „nedisneyjevim“ junacima (npr. *Pale sam na svijetu* Jensa Sigsgaarda, *Maksimir G. Viteza*, *Tipi bježi u svijet* Inez Bertail, *Moko cirkuski majmun* Charlesa Payzanta itd.). Također, pojedini naslovi *Vesele družbe* bili su tiskani u više izdanja u istoj likovnoj i grafičkoj opremi.

Zanimljivo je spomenuti i to da od dvadeset sedmog sveska više ne piše tko je bio urednik niza (do tada, odnosno od trećeg sveska, urednica je bila navedena Ana Kulušić).

U svesku broj 31, koji je bio objavljen 1967. godine, a kod kojega ne piše tko ga je uredio, objavljen je Vitezovo djelo, slikovnica *Doživljaji svjetskog putnika*, najvjerojatnije u čast nedavno preminuloga nekadašnjega inicijalnog urednika niza. To je, dakle, bilo drugo po redu Vitezovo djelo objavljeno u tom nizu.

Ova je nakladnička cjelina najvjerojatnije izlazila do 1981. godine.

5. 2. 11. Mala plava knjiga (1959. – 1961.)²⁷⁵

Gledajući kronološki, sljedeći nakladnički niz koji je Vitez uređivao bio je niz pod nazivom *Mala plava knjiga*. Izlazio je od 1959. do 1961. godine, a u nastavku slijedi njegova detaljna analiza.²⁷⁶

²⁷⁴ Pajo Patak je u ćirilskoj varijanti bio Paja Patak. Godine 1991. u Hrvatskoj je ime Paje Patka promijenjeno u Paško Patak.

²⁷⁵ Bibliografiju nakladničkoga niza *Mala plava knjiga* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 12.

5. 2. 11. 1. Tehničke odrednice

Uz Biblioteku *Vjeverica*, Biblioteku *Jelen* i *Iz priče u priču*, Vitez je osmislio i utemeljio još jedan nakladnički niz koji je nazvao *Mala plava knjiga* (dalje MPK). Pokrenuo ga je godine 1959., a ugasio se 1961., posljednjim, 15. sveskom. Niz je, dakle, bio relativno kratkoga vijeka. Izdavala ga je *Mladost* iz Zagreba, Ilica 7, a od šestoga sveska Ilica 7 i 30.

Inicijalni i jedini urednik niza bio je G. Vitez, tehnički urednik Irislav Meštrović, za izdavača je bio potpisan Ladislav Indik, a knjige su se tiskale u Štampariji Vjesnik, pogonu Tipografija.

Korektori prvoga kola bili su Mirjana Vaniček i Danko Grlić, a drugoga i trećega također Marijana Vaniček i Ivanka Nikolić.

Uz latinički, paralelno je izlazio i istoimeni ćirilički nakladnički niz istoga naziva (*Mala plava knjiga*). Taj je niz donio iste naslove kao i paralelni latinički niz, s identičnom grafičkom i likovnom opremom.

Svi sveci MPK bili su srednjega formata, dimenzija 20x14 cm, koje se nisu mijenjale tijekom izlaženja niza.

Svaki svezak imao je na naslovnici, pri samome dnu, otisnutu plavu traku unutar koje je pisao naziv niza, a stražnja strana naslovnice bila je u potpunosti iste (plave) boje s otisnutim logom izdavača. To je bio, svojevrsni, prepoznatljiv znak niza.

Naslovnice su bile mekane i svaki je svezak imao svoju naslovnu ilustraciju u dvije boje, najčešće u kombinaciji crvene ili narančaste te plave. Iako je iz nekog nepoznatog razloga ime ilustratora naslovnica bilo zapisano tek od šestoga sveska, po specifičnom crtačkom rukopisu može se lako zaključiti da je riječ o istome autoru koji je ilustrirao sve naslovnice nakladničkoga niza MPK. Riječ je o svestranom akademskom umjetniku, slikaru, keramičaru, grafičaru, ilustratoru i likovnom pedagogu Ivanu Švertaseku (1922. – 1999.), a čijim se naslovnim ilustracijama očituju njegovi tipični stilizirani motivi, na tragu figuracije, ali jasni u ideji. S druge strane, knjižni blokovi sastojali su se od teksta bez ilustracija.

Vezano uz sam naslov niza, valja se osvrnuti na jedan kuriozitet. Naime, A. Kulušić u već ranije u tekstu spomenutome aseju *Grigor Vitez – urednik i prevodilac* navodi kako je Vitez, uz nakladničke nizove *Vjeverica*, *Jelen*, *Iz priče u priču*, *Palčićeva knjižnica* i *Moja mala*

²⁷⁶ Nakladnički niz *Mala plava knjiga* jedini je od trinaest nizova kod kojega su opisane tehničke i poetičke odrednice svih njegovih svezaka. Razlog tome je taj što je riječ o nizu kojega je Vitez utemeljio i uređivao od početka do kraja, a unutar kojega je u dvije godine postojanja, izašlo petnaest svezaka. Riječ je, dakle, o relativno maloj, a zaokruženoj nakladničkoj cjelini, čiji je program Vitez osmislio te odabrao i uredio sve njegove naslove. Malen broj objavljenih djela u nizu omogućio je njihovu sveobuhvatnu analizu, s ciljem da se prikaže kompleksniji uvid u karakteristike niza, a time i u Vitezov urednički rad.

knjiga bio i urednik Biblioteke *Plava knjiga*. Najvjerojatnije je prilikom tiskanja tog eseja došlo do nehote tiskarske greške ili je možda sama autorica zabunom napisala nepotpun naziv izostavivši riječ *moja* u nazivu niza. Vitez jest bio urednik *Male plave knjige*, ali ne i niza koji je nosio naziv Biblioteke *Plava knjiga*. Urednik tog niza, koji je izlazio otprilike u isto vrijeme kad i MPK, bio je Vlastimir Đaković, a niz je tiskala *Omladina* iz Beograda. Malo je vjerojatno da je A. Kulušić imala na umu beogradsku *Plavu knjigu* jer je bila Vitezova dugogodišnja suradnica pa ga je, u tom smislu, dobro poznavala.

Opseg pojedinoga sveska najčešće je bio 32 (osam svezaka) ili 28 stranica (pet svezaka), a samo su dva sveska odstupila od te norme – Šenoini *Idu Turci*, koji su imali 40, i Kulidžanov *Kriv je mačak*, koji je imao 24 stranice. Cijeli je niz, stoga, imao 460 stranica. Sudeći prema broju stranica, riječ je, zapravo, bila o brošurama²⁷⁷, a ne „pravim“ knjigama.

Cijena pojedinoga sveska iznosila je 90 dinara²⁷⁸ i nije se mijenjala tijekom izlaženja niza. To znači da je cijeli niz koštao 1350 dinara, a na kraju gotovo svakoga sveska se i reklamirao kao finansijski povoljan:

Izdavačko knjižarsko poduzeće *Mladost* pokrenulo je *Malu plavu knjigu* s namjerom da mladim čitaocima omogući nabavu knjiga uz što povoljniju cijenu od svega 90 dinara po jednoj knjizi. (Cankar, 1959: 28)

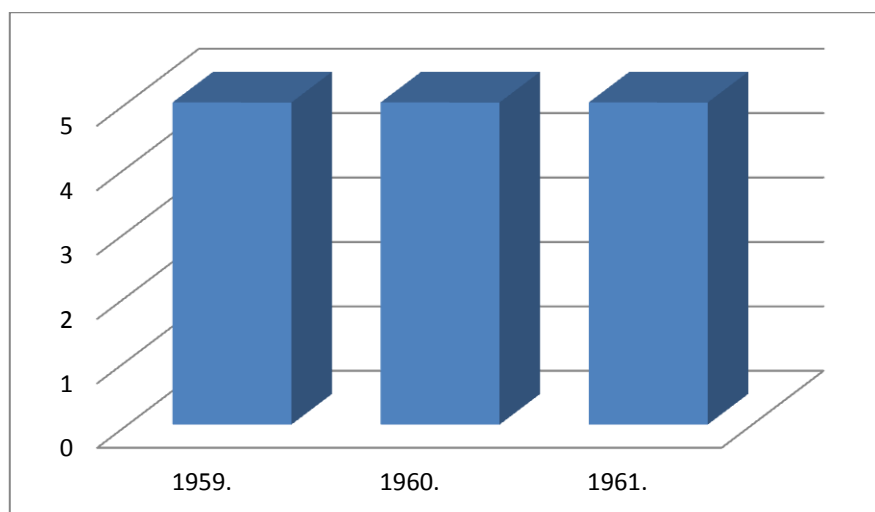
Od dodatnih tekstova svaki je svezak sadržavao kratku bilješku o piscu, koja je donosila i vrlo kratak, prije svega informativan, osvrt na objavljeno djelo, a zauzimala je prostor pola ili jedne stranice knjižnoga bloka, zatim sadržaj, a poneki su imali i popis manje poznatih riječi te popis izdanih svezaka, kao i onih koji su tek u pripremi. Važno je napomenuti da bilješke o piscima nisu bile nimalo suhoparne ni dosadne – nisu se svodile na faktografsko nabranje činjenica već su uvijek donosile neke zanimljivosti iz autorova života zbog kojih su bile lako pamtljive, a djelo koje je bilo objavljeno u tom svesku često je stavljeno u širi kontekst autorova opusa.

²⁷⁷ Brošure su neperiodične publikacije koje bez omota imaju najmanje pet, a najviše četrdeset osam stranica (*Hrvatska opća enciklopedija*, sv. 7, 2005: 569).

²⁷⁸ Cijena *Vjesnika* 1. ožujka 1959., 13. ožujka 1960. i 2. ožujka 1961. godine iznosila je 20 dinara.

Grafikon 27

Dinamika izlaženja svezaka u nakladničkom nizu MPK

Književna djela ovoga niza bila su podijeljena i objavljivana u tri kola, unutar kojih je izašlo po pet knjiga, što će reći da je ovo bio jedini nakladnički niz kojega je Vitez uređivao, a koji je imao vrlo pravilnu dinamiku izlaženja svezaka (*Grafikon 27*). Prvo kolo, tj. prvih pet svezaka izašlo je tijekom 1959. godine, svesci drugoga kola tiskana su tijekom 1960., a djela trećega 1961. godine. S obzirom da je Vitez, kao utemeljitelj i urednik niza, preuzeo običaj nakladnika 19. stoljeća da se na posljednjim stranicama knjiga otisne popis tiskanih knjiga u kolu, kao i onih koje se predviđaju tiskati, naslove ovoga niza nije bilo teško rekonstruirati. Tako se lako može saznati kako su u prvom kolu bila objavljena djela sljedećih pisaca: Ivana Cankara, Ericha Kästnera, Arsena Diklića, Augusta Šenoe, Laze Kuzmana Lazarevića, u drugom kolu djela Milovana Glišića, Ive Andrića, Dragana Kulidžana, Korneja Ivanovića Čukovskog i Slavka Kolara, a u trećem kolu djela Ivana Dončevića, Petara Kočića, Lava Nikolajeviča Tolstoja, Vjenceslava Novaka i Vojislava Stanojčića. Prvotno je bilo zamišljeno kako će djelo Prežihova Voranca *Durđice* biti prva knjiga u trećem kolu. Međutim, to se ipak nije ostvarilo jer je iz nekog razloga došlo do izmjene – umjesto tog djela objavljene su *Priče o bezimenima* Ivana Dončevića.

Najzastupljenija književna vrsta u nizu MPK je priča (sedam svezaka), zatim pripovijetka (pet svezaka), balade za mladež (dva sveska) i novela (jedan svezak).

Niz je prvenstveno bio namijenjen učenicima viših razreda osnovne škole.

U reklamnoj brošuri *Mladost* za godinu 1961/62. niz MPK reklamirao se na sljedeći način:

Ova biblioteka „Mladosti“ objavljuje najpoznatija djela naših i stranih, klasičnih i suvremenih pisaca, djela pogodna za školsku lektiru. Svako kolo ove biblioteke sadrži pet knjiga. MALA PLAVA KNJIGA ima veoma širok krug mladih čitalaca ne samo zbog popularnosti djela koja objavljuje nego i zbog povoljnih cijena. (*Mladost*, 1961: 14)

Vitez je, osim što je niz uređivao od početka do kraja, i preveo dva sveska s ruskoga jezika. Riječ je o devetom (Kornej Čukovski, *Krokodil*) i trinaestome svesku (Lav Tolstoj, *Male priče*).

Većina svezaka MPK danas se može pronaći u NSK.

Ipak, sva djela prvoga kola koja su bila tiskana na ćirilici, a riječ je o pet svezaka, nisu bila dostupna.²⁷⁹

5. 2. 11. 2. Poetičke odrednice

Prvi svezak nakladničkoga niza MPK bio je objavljen 1959. godine, a donio je djelo slovenskoga književnika I. Cankara, koje je ili Vitez kao urednik ili Hijacent Petris kao njihov prevoditelj, naslovio *Priče o majci*. U tom je svesku na zadnjoj stranici knjižnoga bloka bio otisnut tekst koji je informirao o nekim općim podacima te o namjeni nakladničkog niza:

[...] Biblioteka je zamišljena u kolima. Svako kolo sastojat će se od pet knjiga. Naslovna stranica svake knjige štampat će se u bojama, a na kraju knjige objavljivat će se potrebna objašnjenja o djelu i autoru. *Malu plavu knjigu* donosit će u svakom broju odabrana djela naših i stranih klasičnih pisaca, pogodna za lektiru učenika osnovnih škola. Osim toga u *Maloj plavoj knjizi* objavljivat će se i nova djela suvremenih pisaca – domaćih i stranih – vrijedna da ih se približi mladim čitaocima, kojima je namijenjena ova biblioteka. [...] (Cankar, 1959: 28)

Iz tog se natpisa implicitno može iščitati potreba da se sve detaljno i precizno objasni, baš onako kako bi to i svaki dobar učitelj učinio kada bi se pred njegovim učenicima našli novi zadatci. Uvjerena sam da je taj napis napisao upravo Vitez, kojim je žalio, kao dobar urednik, pokazati da brine o onima koji će prvi put knjigu držati u rukama, ne prepuštajući ništa slučaju. Vitez i jest, kao što se to iz uvodnoga dijela teksta moglo saznati, po formalnom obrazovanju bio učitelj, koji je godinama učiteljevao po raznim školama i koji je na taj način odgojio i obrazovao mnoge generacije. Otuda je, najvjerojatnije, proizašla i potreba za takvim napisom.

²⁷⁹ Pretražujući u raznim katalozima (NSK, KGZ, Knjižnica HAZU) i uz svu pomoć knjižničara, nažalost nisam uspjela doći do sljedećih naslova, koji su bili tiskani na ćirilici: Ivan Cankar: *Priče o majci*, Erich Kästner: *Konferencija životinja*, Arsen Diklić: *Čika s bradom*, August Šenoa: *Idu Turci*, Laza Lazarević: *Sve će to narod pozlatiti* i Kornej Čukovski: *Krokodil*.

Inače, taj je tekst bio otisnut u gotovo svim svescima. U njemu je, između ostaloga, naglašeno kako će u nizu biti objavljena pojedina, izabrana djela domaćih i stranih klasika kao i ona (tadašnjih) suvremenih autora.

Od autora objavljenih u nizu MPK pod domaće (jugoslavenske) klasične pisce možemo uvrstiti sljedeće autore: I. Cankara, A. Šenou i V. Novaka.

Svjetskim klasicima pripadaju E. Kästner, L. Nikolajević Tolstoj i K. Čukovski (čija su djela za djecu (*Doktor Jajboli*, *Krokodil*) na području bivše Jugoslavije svojevremeno uživala slavu), dok su A. Diklić, I. Andrić, D. Kulidžan, S. Kolar, I. Dončević i V. Stanojčić bili tadašnji suvremeni pisci, koji su pisali za djecu i mlade ili su njihova djela bila bliska toj specifičnoj čitateljskoj skupini.

Vitez je u niz MPK uvrstio i književna djela trojice srpskih pisca 19. stoljeća - L. Lazarevića, M. Glišića i P. Kočića. To su pisci koji i danas u povijesti srpske književnosti zauzimaju značajno mjesto.

Iako je već u prvom svesku spomenuti natpis najavio kako je niz MPK namijenjen „mladim čitaocima“ i kao su djela „pogodna za lektiru učenika osnovnih škola“ (Cankar, 1959: 28), već se po samom naslovu, odnosno autoru prvoga sveska vidi udaljavanje od početne zamisli. Naime, I. Cankar (1876.–1918.) nije bio omladinski pisac, barem ne u klasičnom smislu riječi. Još manje je bio pisac za osnovnoškolce. Međutim, njegova su djela ušla u osnovnoškolski program lektire jer je Cankar u to vrijeme bio, kako se to navodi u *Bilješci o piscu i knjizi* u 85. sv. Biblioteke *Vjeverica*, „jugoslavenski klasik“. Iz njegova poprilično velikoga književnoga opusa, kojega je stvorio za vrijeme svoga relativno kratkoga života (umro je sa svega četrdeset dvije godine) za prvi svezak niza odabrano je i objavljeno šest priča i crtica sljedećih naslova: *Njezina slika*, *Desetica*, *Šalica kave*, *U tuđini*, *Njegova mati* i *Majska noć*. Navedena su djela objavljena pod naslovom *Priče o majci* jer su tematski bila vezana uz piščevo sjećanje na djetinjstvo i mladost, preciznije na majku Nežu, kojoj će Cankar kasnije i posvetiti svoje književno djelo. Priče i crtice izabrane su iz piščeve autobiografije *Moj život* (1920.)²⁸⁰ i njegove najobimnije knjige, zbirke crtica iz 1914. godine nazvane *Moja njava*²⁸¹ (1935.).

²⁸⁰ Knjiga originalnoga naslova *Moje življenje* objavljena je nakon Cankarove smrti, 1920. godine, a urednik i priređivač je bio slovenski povjesničar književnosti, urednik, bibliograf i leksikograf Janko Šlebinger. U njoj su tiskani Cankarevi autobiografski zapisi, koje je pisac objavio 1914. godine kao niz podlistaka u ljubljanskim novinama *Slovenski narod*. Šlebinger je tim autobiografskim zapisima dodao još devetnaest drugih Cankarovih crtica.

²⁸¹ Knjiga je objavljena kao osamnaesti svezak Cankarovih sabranih djela (*Zbrani spisi I.- XX*, Ljubljana, 1925.–1936.), a urednik je bio Cankarov bratić Izidor Cankar.

Zbog teme izabrana su djela mogla biti bliska mlađoj publici. Ipak, ta proza odiše određenom „težinom“ (jer je Cankareva mladost bila obilježena velikim siromaštvom, a time i velikim brigama) te nas suočava sa „punom ozbiljnošću i težinom ljudskog života“ (Vešović, 1990: 8) pa bi, u tom smislu, bila pogodnija za srednjoškolce negoli za osnovnoškolce.

Osim navedenih priča i crtica, djelo je sadržavalo i nepotpisanu kratku Cankarevu biografiju, koja je zauzimala prostor jedne stranice, zatim sadržaj, spomenuti napis te popis djela koja će biti objavljena u prvome kolu.

Djelo je sa slovenskoga jezika preveo Hijacint Patris.

Sljedeći, drugi po redu svezak, bila je pripovijetka E. Kästnera *Konferencija životinja* (originalnoga naslova *Die Konferenz der Tiere*, 1949.), koju je s njemačkoga jezika preveo Stanislav Šimić. Na predzadnjoj stranici nalazila se kratka biografija pisca, a zadnja je opet sadržavala napis koji je spomenut u prethodnome tekstu kao i popis djela koja će biti objavljena u prvom kolu. Inače, E. Kästner (1899.–1974.) bio je jedan od onih svjetskih dječjih pisaca koji je na prostorima bivše Jugoslavije, još za života, a neposredno nakon afirmacije u vlastitoj nacionalnoj dječjoj književnosti, zadobio značajno mjesto. Velik broj njegovih djela bio je vrlo brzo nakon objavljivanja originala preveden i na jugoslavenskim prostorima. Primjerice, roman *Emil i detektivi*, u Njemačkoj je prvi puta bio objavljen 1928. godine, a u prijevodu Gustava Krkleca i u izdanju beogradskoga nakladničkog poduzeća *Nolit*, kao prva knjiga nakladničkoga niza *Dječja biblioteka Nolit*, dolazi već 1931. godine. U vrijeme svoga pojavljivanja taj je roman izazvao mnoga suprotna mišljenja u nas. Ipak, kritika mu je većim dijelom bila naklonjena te je tada naglašeno kako je Kästner

[...] prekinuo s dotadašnjim principima dječje književnosti i da je donio nešto novo, što će zanimati djecu sadašnjice. A to novo bilo je u prvom redu što je pisac skrenuo s linije bajki, vilinskog carstva, izmišljenog svijeta vještica i čarobnjaka i fantastičnih predjela na stazu istinskog života i suvremene stvarnosti. (Krklec, 1954: 107).

Kästnerova pripovijetka *Konferencija životinja*, prvi put objavljena 1949. godine, bila je napisana pod Orwellovim utjecajem. U noj se na satiričan način govori o ratu te stradanjima i patnjama u svijetu. Glavni su likovi životinje koje ne shvaćaju zašto ljudi ratuju i čine zlo jedni drugima kad „rone kao ribe, trče kao mi [životinje], jedre kao patke, penju se kao divokoze i lete kao orlovi [...]“ (Kästner, 1959: 3) – pored svih lijepih i dobrih aktivnosti koje mogu činiti, oni se odlučuju za najveće zlo na svijetu, a to je rat. Životinje to ne mogu prihvatiti pa su, stoga, na poticaj slona Oskara, odlučile održati vlastitu konferenciju na kojoj će ljudima iznijeli zahtjeve „da nikad više ne bude rata, nevolje i revolucije“ te da ljudi „preskoče najveću zapreku koja postoji: [...] granice između svojih zemalja“ (Kästner, 1959:

18). Na taj su se korak odlučili kako bi pomogli „ljudskoj djeci“ jer odrasli „zanemaruju tu svoju najvažniju dužnost“ (Kästner, 1959: 17-18). Tako su sve životinjske vrste sa svih kontinenata, pa i one iz slikovnica, na čelu sa svojim izabranim izaslanicima, pojurile na konferenciju. Nakon kraćeg pregovora ljudi su ipak odlučili poslušati životinje i odlučili da više nikada neće voditi ratove.

Kästner s puno spisateljskoga šarma, topline i duhovitosti opisuje događaje iz ove pripovijetke.

Ipak, pripovijetka ima političke konotacije jer je u svojoj suštini pandan nedavno završenoga Drugog svjetskog rata. Naime, glavna okosnica radnje jest ta da životinje traže od ljudi da prestanu sa ratom i svime negativnome što rat donosi. Tu se može povući paralela s osnivanjem organizacije Ujedinjenih naroda, 1945. godine, s bezuspješnim ciljem očuvanja mira i sprječavanja izbijanja potencijalnih ratnih sukoba u svijetu.

U trećem je svesku objavljeno djelo A. Diklića *Čika s bradom*. Diklić (1922.-1995.) je bio srpski pisac, koji se afirmirao sredinom 20. stoljeća, neposredno nakon Drugoga svjetskoga rata, a pisao je za djecu i odrasle. Bio je i filmski i televizijski scenarist. Pisao je pjesme, pripovijetke i romane za djecu (*Salaš u Malom Ritu*, 1953.; *Plava ajkula*, 1957.), u kojima je opisao zbivanja za vrijeme Drugoga svjetskoga rata. Njegovo najpoznatije djelo je roman *Ne okreći se, sine* prema kojemu je 1956. godine snimljen i dugometražni film. Režirao ga je hrvatski redatelj Branko Bauer (1921.-2002.), a Diklić je, u suautorstvu sa režiserom napisao scenarij. Film je iste godine na Pulskom filmskom festivalu dobio prvu nagradu te se i danas smatra jednim od najboljih ostvarenja jugoslavenske i hrvatske kinematografije pedesetih godina dvadesetoga stoljeća. Za niz MPK odabrane su četiri Diklićeve balade za djecu (*Splav*, *Barka*, *Plava riba* i *Čika s bradom*), koje su tematski bile vezane uz Dunav (stoga i nose podnaslov *dunavske balade*). Riječ je o duhovitim pjesmama epskoga karaktera, koje se mogu čitati i kao *najzanimljivije priče* (Diklić, 1959: 27).

Kako je Diklić bio srpski pisac, a s obzirom da su u nizu MPK bili objavljeni njegovi stihovi, djelo je bilo tiskano na ekavici.

I ovaj je svezak također na predzadnjoj stranici imao kratku biografiju pisca, a zadnja je opet sadržavala napis o svrsi nakladničkoga niza MPK te popis djela koja će biti objavljena u prvom kolu.

Četvrti je svezak donio jednu pripovijetku pisca A. Šenoe (1838.-1881.), o kojem je u ovome radu već bilo riječi. Šenoa je bio najpoznatiji po svojim povijesnim romanima, a niz

MPK bio je zamišljen kao niz koji će donijeti kraće prozne oblike, poput priča, pripovijedaka ili crtica odnosno izbor iz poezije, pa je za objavljivanje odabrano kraće Šeonoino djelo, pripovijetka *Turci idu* koja govori o stanju na Kordunu u 19. stoljeću, u vrijeme Vojne krajine. Djelo odiše vedrinom i duhovitošću, a to su odrednice koje su, svakako, mogle privući mlade čitatelje. Osim kratke biografije pisca, ovaj svezak sadržavao je i rječnik manje poznatih riječi te ponovo napis o svrsi nakladničkoga niza te popis djela koja će biti objavljena u prvom kolu.

U bilješci o piscu koja je bila otisnuta na predzadnjoj stranici petoga sveska možemo pročitati da je L. Lazarević (1851.-1891.) „jedan o najboljih pripovjedača u našoj književnosti krajem prošlog stoljeća“ (Lazarević, 1959: 31). Njegov je opus malen – napisao je svega osam pripovijetki, „ali svojim književnim djelom stekao je ugled najboljeg pripovjedača svoga vremena u srpskoj književnosti [...]“ (Isto).

Lazarević se inače smatra začetnikom srpske psihološke pripovijetke.

U nizu MPK objavljene su dvije njegove pripovijetke. Prva od njih je pripovijetka *Sve će to narod pozlatiti*, koja donosi sudbinu čovjeka koji je u ratu za domovinu izgubio nogu. U toj se priči zrcali slika licemjernoga društva kojem je samo prividno stalo do ratnih veterana. Inače, to se Lazarevićevo djelo, prvi put objavljeno u srpskom časopisu *Otadžbina* 1882. godine, po svojim poetičkim odrednicama, smatra najuspjelijim.

Druga pripovijetka nosila je naslov *Prvi put s ocem na jutrenje*, čiji je prvotni naslov bio *Zvona sa bogorodičine crkve u N.*, a bila je objavljena u časopisu *Srpska zora* 1879. godine. Radnja pripovijetke ispričana je kroz lik devetogodišnjeg dječaka koji živi u tipičnoj patrijarhalnoj obitelji, s ocem, majkom, starijom sestrom i mlađim bratom. Otac, koji je bio hladan i distanciran, volio je majku i djecu, ali to nikada nije pokazivao. Problem nastaje kada otac počne kockati i kada izgubi sav imetak. Majka, koja je prikazana kao tipična tradicionalna pokorna supruga i domaćica, u trenutku kada otac odluči počiniti samoubojstvo, pokaže svu snagu vlastitoga bića preuzimajući stvar u svoje ruke. Na taj način spašava cijelu obitelj od sigurne propasti. Najzanimljiviji od svih likova je upravo lik oca, oko kojega se i zapliće radnja. Kroz cijelu priču pratimo gradaciju njegova karaktera – na početku je opisan kao trezven i strog, kao čovjek koji ne pokazuje emocije ni prema kome pa čak ni prema članovima vlastite obitelji. Kada počne kockati, njegov se karakter u potpunosti mijenja od odlučnoga i staloženoga do potpuno izgubljenoga i neuračunljivoga čovjeka, da bi na kraju, doživjevši svojevrstu katarzu, postao nježan i brižan suprug i otac. S obzirom da je pripovijetka bila prepuna turcizama na zadnjoj je stranici knjižnoga bloka bio priređen rječnik

stranih riječi. U ovome svesku nije bio otisnut napis o svrsi nakladničkoga niza kao ni popis djela koja su bila objavljena u prvome kolu.

Šesti je svezak predstavljao prvo djelo drugoga kola, a sastojao se od dvije pripovijetke koje su nosile naslove *Aska i Vuk* te *Knjiga*. Upravo tako je i glasio prošireni naslov sveska koji je bio zapisan na prvoj unutarnjoj stranici knjižnoga bloka. Napisao ih je I. Andrić (1892.-1975.), pisac koji je svoj književni rad započeo već 1911. godine, kada je objavio nekoliko radova u različitim književnim časopisima. U prvim godinama poraća, nakon kraćega izbivanja iz javnosti, aktivno sudjeluje u javnome životu te „ubrzo uživa status istaknutoga pripadnika kulturne elite, poglavito nakon što mu je 1961. dodijeljena Nobelova nagrada za književnost“ (Bogišić, 1998: 11). Najpoznatija njegova djela, kojim je stekao svjetsku slavu su romani *Na Drini ćuprija* (1945.) i *Travnička hronika* (1945.). Od poznatijih njegovih djela tu su i romani *Prokleta avlija* (1954.) i *Gospođica* (1945.) te zbirke pjesama *Ex ponto* (1918.) i *Nemiri* (1920.). U nizu MPK objavljene su, kao što je već i spomenuto, dvije Andrićeve pripovijetke. Prva (*Aska i Vuk*) kroz antropomorfiziran lik neobične i razigrane ovčice Aske na simboličan način govori o jačini ljudske volje i važnosti vjerovanja u vlastite ideale.

Druga pripovijetka (*Knjiga*) donosi priču o siromašnome gimnazijalcu koji je bio zaljubljen u knjige i kojemu je upravo jedna knjiga zadala velike brige.

S obzirom da je Andrić gotovo sva svoja književna djela, osim nekoliko radova s početka književnoga stvaralaštva, napisao na ekavici i na srpskome jeziku, tako je to bio slučaj i sa pripovijetkama odabranima za niz MPK.

Svezak je sadržavao i kratku biografiju pisca kao i popis djela koja su izašla u prvome kolu te popis djela koja će izaći u drugome te djela koja su u pripremi za zadnje, treće kolo.

Iz ovoga sveska možemo saznati i da se *Mladost* proširila te da je, osim što je bila u Ilici na kućnom broju sedam, sada i na broju trideset.

Prošireni naslov sedmoga sveska, koji je bio zapisan na prvoj unutarnjoj stranici knjižnoga bloka, glasio je *Prva brazda; Redak zver; Drumska Mehana*, a autor je bio srpski književnik druge polovice 19. stoljeća M. Glišić (1847.-1908.). On se smatra osnivačem „srpske realističke pripovijetke o selu koju je kasnije dalje razvio Laza Lazarević i drugi pisci koji su došli poslije njega“ (Glišić, 1960: 30). Napisao je tridesetak pripovijetki i dva kazališna komada. Osim književnim, bavio se i prevoditeljskim radom prevodeći s ruskoga, njemačkoga i francuskoga jezika. Zahvaljujući njegovim prijevodima, čitateljstvo na području

Srbije bilo je upoznato s velikim ruskim piscima poput Gogolja (*Mrtve duše*, *Taras Buljba*) i Tolstoja (*Rat i mir*) te drugih ruskih pisaca. Njemu se pripisuju zasluge za razvoj srpske pripovijetke – smatra se začetnikom realističke seoske pripovijetke sa socijalnim i političkim usmjerenjem.

Tri priče objavljene u nizu MPK tematski su vrlo različite. *Prva brazda* govori o hrabroj i jakoj ženi, udovici Mioni, koja nakon pogibelji supruga u Drugome svjetskome ratu ostaje na svom imanju s troje malene djece. Unatoč tome, ona uspijeva održavati kuću i kućanstvo te izvesti svoju djecu na pravi put. U njenom liku može se nazrijeti poruka upućena čitateljima: žrtva i trud uvijek se isplate, a dobro se dobrim vraća.

Radak zver donosi na duhovit način ispričanu priču o lovcu Radošu koji je jednoga dana u lovu naišao na neobičnog dlakavog malog stvora nalik djetetu. Ne znajući da je riječ, zapravo, o običnom majmunu, saopći mještanima svoga sela da je u šumi naišao na divljeg čovjeka. Oko te njegove izjave nastaje cijeli niz komičnih situacija.

Drumska je mehana, slično kao i prethodna, pomalo duhovita priča koja govori o dva prijatelja koji su se, lutajući „čitav mesec dana po našim krajevima pored Drine i Save“ (Glišić, 1960: 21), lažno predstavljali. I ova je, kao i prva Glišićeva pripovijetka iz niza MPK, pomalo didaktičnoga karaktera jer šalje poruku koja kaže da svaka izgovorena riječ, pogotovo ako je lažna, ima svoje posljedice.

Svezak se također sastojao od bilješke o piscu te popisa djela prvoga, drugoga i trećega kola, koji je izostao u ćirilskoj varijanti sveska. Također, ćirilčka varijanta se razlikovala od latiničke po naslovu koji je glasio *Tri pripovetke*.

Osmi je svezak donio kratke priče D. Kulidžana (1930.-1987.), bosanskohercegovačkoga pisca i pjesnika. Kulidžan je pisao i za odrasle, ali najveći dio njegova književnoga opusa bio je namijenjen najmlađoj publici. Objavio je više knjiga i slikovnica, od kojih su najpoznatija sljedeća djela: *Priča o januaru i Medi Medadaju*, *Šuma i pahuljice*, *Sipajte, sipajte, Pričajte mi*, *Dječak i vojnik* itd. Svojevremeno je uređivao dječji časopis *Vesela sveska*, u kojem je neke svoje radove objavio i Vitez. U nizu MPK objavljeno je čak 27 Kulidžanovih vrlo kratkih priča koje su najčešće zauzimale prostor pola stranice. Naslovi priča su sljedeće: *Bjež, bjež...*, *Tri skakavca*, *Novost brzonogog zeke*, *Srećna Nova godina*, *Uspjela slika*, *Kos*, *garavi kos*, *Bumbareva pjesma*, *Puževa šetnja*, *Ne sačeka leptir njih*, *Moj susjed*, *Priča o Miši*, *Nevaljali potok*, *Jovin crtež*, *Pitanja*, *Njihov razgovor*, *Ljiljanin gost*, *Bato je spasao zeku*, *I jedno, i drugo*, *Strašni miš*, *Bato je bio s djedom u lovu*, *Dva Batina auta*, *Batin radio*, *Razgovor preko telefona*, „*Izgorjeće slon!*“, *Crvene papučice*, *Peti Batin rođendan* i *Kriv je*

mačak. Navedene priče odlikuju se tematskom raznolikošću te jednostavnošću stila i jezika. Svezak je sadržavao i bilješku o piscu te popis djela svih kola.

Deveti svezak sastojao se od dvije bajke u stihu, tzv. bajke-poeme (*Krokodil* i *Ukradeno sunce*) K. I. Čukovskoga (1882.-1969.), ruskoga pjesnika, pisaca, publicista, esejista i prevoditelja. Taj je svezak Vitez preveo s ruskoga jezika.

Najpoznatija književna djela za djecu K. Čukovskoga su *Doktor Jojboli* - djelo koje je bilo inspirirano likom Doktora Dolittlea britanskoga književnika Hughha Loftinga - i *Krokodil* - djelo koja je bilo objavljeno i u nizu MPK.

Krokodil je imao podnaslov koji je glasio *Starinska bajka*. Riječ je o bajci koja je bila napisana u stihovima (tzv. poema-bajka). Istom žanru pripada i drugo djelo iz niza *Ukradeno sunce*. Svezak je sadržavao i kratku bilješku o piscu, sadržaj i popis djela svih kola.

Središnje mjesto, prema ocjeni književne kritike, u opusu S. Kolaru (1891.-1963.) zauzimaju zbirke novela *Ili jesmo – ili nismo* (1933.) i *Mi smo za pravicu* (1936.). Iz potonje zbirke najpoznatije, ali i najznačajnije su, svakako dvije novele – *Svoga tijela gospodar*²⁸² i *Breza*²⁸³. Upravo je *Breza* bila uvrštena u deseti svezak nakladničkoga niza MPK i predstavljala je zadnji svezak drugoga kola. Govoreći u kontekstu Kolarova novelističkog opusa, povjesničari književnosti najčešće ga opisuju kao pisca „izvornoga humoristično-satiričnoga izraza“ te u njegovim novelama izdvajaju „postupke karakterizacije govorom, vješte porabe dijaloga i povezivanje novela u ciklus zajedničkim prostorom ili istim likovima“ (Bogišić, 1998: 161). Isto tako, književna je kritika suglasna u tome da je *Breza*, koja je objavljena u desetom svesku niza MPK, jedna od najljepših, ali i najtužnijih alovih novela, prema kojoj je 1967. godine, u režiji Ante Babaje, snimljen istoimeni film. Novela se bavi temom braka, njegovim vrijednostima i (ne)ravnopravnošću bračnih partnera u seoskoj sredini.

Valja još samo dodati da je deseti svezak sadržavao sve uobičajene dodatne tekstove koje su imali i ostali svesci ovoga nakladničkoga niza (bilješku o piscu, sadržaj i popis djela svih kola).²⁸⁴ U ćirilskoj varijanti sveska s unutarnje strane otisnuto je *osmi svezak*. Riječ je o očitij tiskarskoj pogrešci.

²⁸² To je književno djelo godine 1932. dobilo nagradu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU) za najbolju pojedinačnu novelu.

²⁸³ Djelo je 1928. godine nagrađeno prvom nagradom DHK za novelu.

²⁸⁴ U ćirilskoj varijanti ovoga sveska s unutarnje strane otisnuto je *osmi svezak*. Riječ je o očitij tiskarskoj pogrešci.

Priče o bezimenima hrvatskoga pjesnika, prozaika, dramskoga pisca, novinara, urednika i nakladnika I. Dončevića (1909.-1982.) predstavljalo je prvi svezak trećega kola, a po osnovnome je poretku, zapravo, bio jedanaesti svezak. Njegova najznačajnija djela su zbirke novela *Ljudi iz Šušnjare* (1933.) i *Bezimeni* (1945). Iz potonje je zbirke za niz MPK odabrano pet novela (*Pismo majci u Zagorje, U prvim danima, Dva druga, Nikola Željezni i Graditelji budućnosti.*) koje opisuju zbivanja za vrijeme Drugoga svjetskog rata Uz sadržaj i popis djela svih kola, svezak je po prvi put sadržao i kratku bilješku o piscu koja je bila potpisana – napisao ju je Novak Simić.

U dvanaestome svesku MPK možemo pronaći tri priče srpskoga pjesnika, pisca i političara P. Kočića: *Jablan, Kroz mećavu i Vukov gaj*. Prve dvije su izabrane iz Kočićeve zbirke *S planine i ispod planine* (1902.–1905.), a posljednja iz zbirke pripovijedaka *Jauci sa Zmijanja* (1910.). Osim navedenih zbirki, poznato Kočićevo djelo je i satirična komedija *Jazavac pred sudom* (1904.), prema kojemu je 1988. godine, u režiji Arse Miloševića, snimljen i istoimeni film. Kočić se svojim političkim djelovanjem, ali i književnim djelima zalagao i borio za prava seljaka te protiv austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine. Zbog doprinosa srpskoj književnosti i kulturi Odbor akademika Srpske akademije znanosti i umjetnosti 1933. godine uvrstio je Kočića među sto najznačajnijih Srba.

Njegove pripovijetke obavljene u nizu MPK poprilično su „teške“ tematike jer govore o nezavidnome položaju i životu bosanskih seljaka, koje su turske i austrijske vlasti držale u kmetskom položaju.

Svezak je osim bilješke o piscu, sadržaja i popisa djela iz svih kola sadržavao i popis manje poznatih riječi.

Trinaesti svezak donio je dvadeset kratkih priča sljedećih naslova: Ptičica, Tetica priča kako je naučila šiti, Mali Filip, Vatrogasni psi, Dječak priča kako ga je zatekla oluja, Požar, Slon, Mače, Koštica, Djevojčica i gljive, Orao, Kako vukovi uče svoju djecu, Lav i psetance, Ajkula, Sivi zec, Buljka, Kornjača, Skok, Velika peć i Tri medvjeda. Sve ih je s ruskoga jezika preveo Vitez, a napisao ih je L. N. Tolstoj (1828.-1910.). Iako je Tolstoj najveći dio svoga bogatoga književnoga opusa posvetio odraslima, pišući književna djela koja su postala nezaobilazna mjesta u povijesti svjetske književnosti (*Rat i mir* (1863.–69.), *Ana Karenjina* (1873.–77.) i dr.), pisao je i za djecu. Ta su se njegova djela najčešće ugledala u narodne priče, iz kojih je Tolstoj obilato crpio inspiraciju. To su uglavnom bile „sitne književno-

poučne minijature“ (Crnković i Težak, 2002: 65). Ipak, to ne znači da je njegova dječja proza, u estetskom smislu, bila niže vrijednosti.

U nizu MPK objavljeno je njegovih dvadeset kratkih priča, objedinjenih pod jednostavnim nazivom *Male priče*. Zauzimale su prostor jedne ili pola stranice knjižnoga bloka, tematski su bile različite te su se odlikovale jednostavnošću književnoga izraza i naglašenom didaktičnošću.

Prošireni naslov četrnaestoga, odnosno predzadnjega sveska nakladničkoga niza MPK glasio je *Nezasitnost i bijeda; Otac i sin*, a bio je otisnut na prvoj unutarnjoj stranici knjige. Sastojao se, dakle, od dvije istoimene pripovijetke koje je napisao V. Novak (1859.-1905.). Riječ je o piscu golema opusa, iz kojeg valja izdvojiti sljedeće romane: *Pavao Šegota* (1888.), *Pod Nehajem* (1892.), *Posljednji Stipančići* (1899.), *Tito Dorčić* (1906.) te novele: *Nezasitnost i bijeda* (1894.), *Crtica o Božić* (1899.), *U glib* (1901.), *Iz velegradskog podzemlja* (1905.) i dr.

Novak u pripovijetkama objavljenima u nizu MPK prikazuje društvene suprotnosti svojega doba pišući o teškom položaju đaka i radnika u gradskoj sredini.

Ovaj svezak nije sadržavao popis djela svih kola.

Zadnji svezak trećega kola, koji je ujedno činio i zadnji svezak nakladničkoga niza MPK, sastojao se od dvadeset kratkih priča, koje su najčešće zauzimale prostor pola stranice pa čak i manje. Riječ je bila o pričama tadašnjega mladoga suvremenoga jugoslavenskoga (današnjega srpskoga) književnika za djecu i prevoditelja V. Stanojčić (1933.). Priče nose sljedeće naslove: *Crveni balon*, *Putovanje*, *Mesečeve suze*, *Rasejani vetar*, *Neobičan budilnik*, *Najjači tata*, *Kad vetar sanja*, *Mačak sa četiri imena*, *Arena*, *Vesna i krokodil Hari*, *Medved*, *Miša i Oblačić*, *Priča o dečaku i zmaju*, *Vesna i Šarenić*, *Kapetan Miško i papagaj Čora*, *Talasi*, *Gumica*, *Prepirka*, *Puž* i *Pismo*.

Za razliku od Tolstojevih kratkih priča objavljenih u trinaestom svesku, koje su imale naglašen odgojni moment, ovdje je riječ o suvremenim, fantastičnim i drugim pričama. U njima su kroz likove antropomorfiziranih stvari, pojava i životinja (poput vjetrova, sunca, mjeseca, balona itd.) na duhovit te djeci blizak i zanimljiv način ispričane različite dogodovštine. To je ujedno bila i prva Stanojčićeva objavljena zbirka priča za djecu jer je pisac u vrijeme tiskanja niza MPK bio u fazi afirmacije. Djelo je bilo napisano ekavicom.²⁸⁵

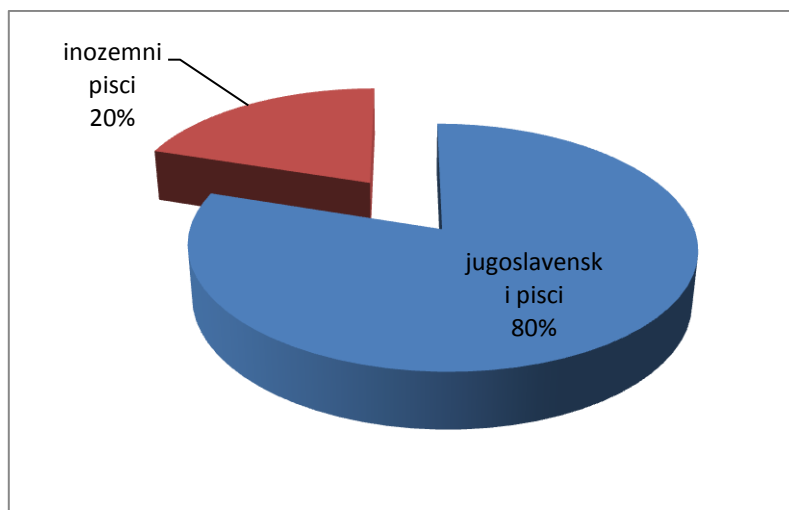
²⁸⁵ Ćirilica varijanta ovoga sveska nije sadržavala popis do sada tiskanih djela.

5. 2. 11. 3. Zaključna razmatranja o *Maloj plavoj knjizi*

U nakladničkome nizu *Mala plava knjiga* od ukupno petnaest pisca, njih dvanaest pripadalo je jugoslavenskima, a sam tri inozemnima (*Grafikon 28*).

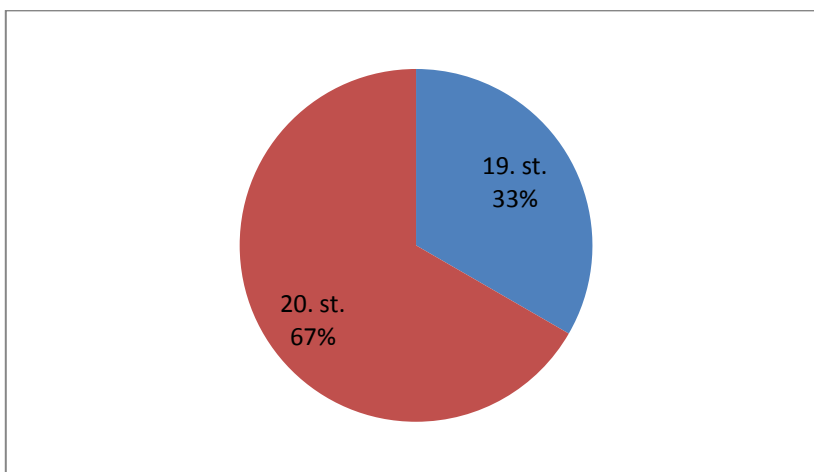
Grafikon 28

Zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca u nakladničkome nizu MPK

Grafikon 29

Pripadnost djela stoljeću u nakladničkome nizu MPK

Grafikon 29 pokazuje da je ova nakladnička cjelina donijela nešto veći postotak književnih djela 20. stoljeća, njih deset, ali je bio zastupljen i znatan broj onih iz 19. stoljeća, njih pet (A. Šenoa: *Turci idu*; L. Lazarević: *Sve će to narod pozlatiti*; pripovijetke M. Glišića, V. Novak:

Nezasitnost i bijeda; priče L. N. Tolstoja). Od zastupljenih književnih djela 20. stoljeća njih četiri bila su objavljena još prije Drugoga svjetskoga rata (Cankarove priče i crtice, 1920. i 1935.; novela *Breza* (1928.) S. Kolara, roman za djecu *Doktor Jojboli* (1925.) K. Čukovskog i pripovijetke P. Kočića, nastale između 1902. i 1910.) i uvrštena za objavljivanje u MPK, a njih pet nakon (E. Kästner: *Konferencija životinja*, 1949.; A. Diklić: *Čika s bradom*, 1959.; D. Kulidžan: *Kriv je mačak*, 1960.; I. Dončević: *Priče o bezimenima*, 1945.; V. Stanojčić: *Crveni balon*, 1961.)²⁸⁶.

Književna djela tada mladih književnika Diklića, Kulidžana i Stanojčića najvjerojatnije su u ovome nakladničkome nizu doživjela svoja prva izdanja.

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti jugoslavenskih pisaca u MPK (*Tablica 14*).

Tablica 14

Zastupljenost jugoslavenskih pisaca u nakladničkome nizu MPK

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH KNJIGA U NAKLADNIČKOME NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Ivan Cankar	1 (1959.)	slovenska književnost	20. st.	muško
2. Arsen Diklić	1 (1959.)	srpska književnost	20. st.	muško
3. August Šenoa	1 (1959.)	hrvatska književnost	19. st.	muško
4. Laza Lazarević	1 (1959.)	srpska književnost	19. st.	muško
5. Ivo Andrić	1 (1960.)	hrvatska i srpska književnost	20. st.	muško
6. Milovan Glišić	1 (1960.)	srpska književnost	19. st.	muško
7. Dragan Kulidžan	1 (1960.)	bosanskohercegovačka književnost	20. st.	muško
8. Slavko Kolar	1 (1960.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
9. Ivan Dončević	1 (1961.)	hrvatska književnost	20. st.	muško
10. Petar Kočić	1 (1961.)	srpska književnost	19. st.	muško
11. Vjencesla Novak	1 (1961.)	hrvatska književnost	19. st.	muško

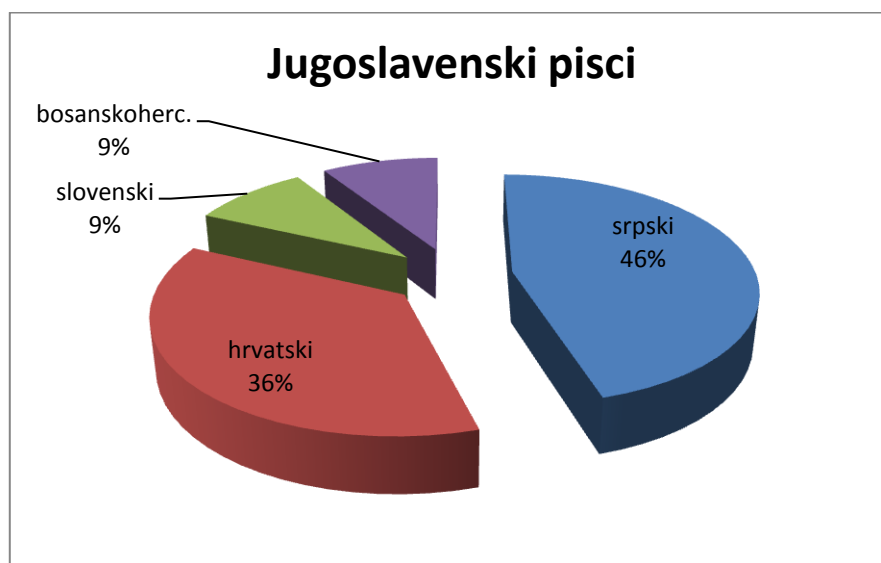
²⁸⁶ Za Andrićevu pripovijetku *Aska i vuk* nisam uspjela pronaći kada je prvi put bila izdana – prije ili nakon Drugoga svjetskoga rata – pa je, u skladu s time, nisam ni uvrstila u prijeratno ili poslijeratno književno djelo.

12. Vojislav Stanojčić	1 (1961.)	srpska književnost	20. st.	muško
UKUPNO: 12 jugoslavenskih pisaca	Jugoslavenski pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: /	UKUPNO:²⁸⁷ -srpska književnost: 5 -hrvatska književnost: 4 -slovenska književnost: 1 -bosanskohercegovačka književnost: 1	UKUPNO: -19. st.: 5 -20. st.: 7	UKUPNO: -muško: 12

Tablica 14 pokazuje da je u MPK bilo ukupno zastupljeno dvanaest jugoslavenskih pisca, od toga ih pet pripada srpskoj, četiri hrvatskoj i po jedan slovenskoj i bosanskohercegovačkoj književnosti. Sudeći po izboru naslova za ovaj niz, može se ustvrditi da je Vitez kao urednik ovaj put prednost dao srpskim piscima, što je još jedino bio slučaj kod nakladničkoga niza *Mala knjižnica*, u kojemu su bili zastupljeni samo srpski pisci. (*Grafikon 30*).

Grafikon 30

Pripadnost jugoslavenskih pisaca nacionalnim književnostima u nakladničkome nizu MPK

Također, mi jedan jugoslavenski pisac iz niza nije bio objavljen više od jednoga puta.

Slijedi tablični prikaz zastupljenosti inozemnih pisaca (*Tablica 15*).

²⁸⁷ I. Andrića nisam pribrojila u ukupan broj prema nacionalnim književnostima jer pripada i hrvatskoj i srpskoj književnosti.

Tablica 15

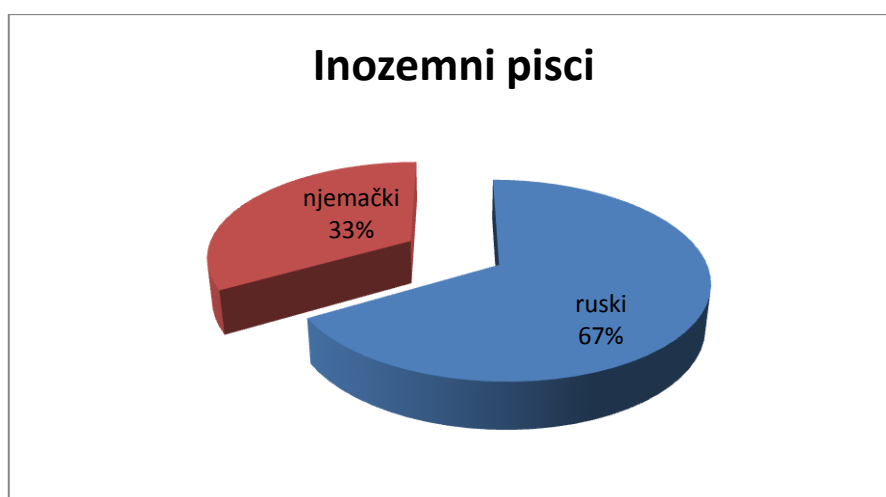
Zastupljenost inozemnih pisaca u nakladničkom nizu MPK

AUTOR/ ICA	BROJ OBJAVLJENIH KNJIGA U NAKLADNIČKOM NIZU (godina izdanja)	PRIPADNOST DANAŠNJOJ NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	STOLJEĆE KOJEM DJELO PRIPADA	SPOL
1. Erich Kästner	1 (1959.)	njemačka književnost	20. st.	muško
2. Kornej Čukovski	1 (1960.)	ruska književnost	20. st.	muško
3. Lav Nikolajevič Tolstoj	1 (1961.)	ruska književnost	19. st.	muško
UKUPNO: 3 inozemna pisca	Inozemni pisci koji imaju dva i više djela objavljena u nizu: /	UKUPNO: -ruska književnost: 2 -njemačka književnost: 1	UKUPNO: -19. st.: 1 -20. st.: 2	UKUPNO: -muško: 3

Tablica 15 pokazuje da je MPK donijela svega tri inozemna pisca – dva ruska i jednog njemačkog (Grafikon 31). Zanimljivo je primijetiti da je svake godine bio objavljen po jedan inozemni pisac.

Grafikon 31

Zastupljenost inozemnih pisaca u nakladničkom nizu MPK

Iz izbora naslova niza MPK vidljivo je da je Vitez, kao urednik, mladim čitateljima, kojima je prvenstveno niz i bio namijenjen, želio ponuditi paletu pisaca i njihovih djela, izabirući svjetske i domaće klasične autore, ali ne zaboravljajući ni suvremene jugoslavenske pisce. Kao urednik, za niz MPK odabire djela relevantnih domaćih i stranih pisaca 19. stoljeća, poput Šenoe, Novaka, Kočića, Lazarevića, Tolstoja i manje poznatoga srpskoga pisca Glišića, zatim klasike s početka, odnosno sredine 20. stoljeća (Cankar, Čukovski i Kästner²⁸⁸), a većina svezaka bila je rezervirana za djela tadašnjih suvremenih jugoslavenskih pisaca kao što su to bili Diklić, Andrić, Kulidžan, Kolar, Dončević i Stanojčić. Isto tako, u nizu, osim kratkih proznih oblika, Vitez nudi i izbor iz poezije, kako bi, ne samo na književno-povijesnoj, već i na književno-teorijskoj razini raznolikošću književnih vrsta zadovoljio čitatelje.

5. 2. 12. *Sabrana djela Mate Lovraka* (1964.)²⁸⁹

Vitez je u suuredništvu s Anom Kulušić uredio svojevrсни nakladnički niz pod nazivom *Sabrana djela Mate Lovraka* u izdanju Izdavačko knjižarskog poduzeća *Mladost*, Zagreb. Edicija je brojala petnaest svezaka i bila je objavljena tijekom 1964. godine, paralelno na latinici i na ćirilici. Iako je ćirilički niz nosio naziv *Sabrana dela Mate Lovraka*, sva su Lovrakova djela objavljena bila tiskana onako kako ih je Lovrak originalno i napisao (na tadašnjem hrvatskome jeziku, službenoga naziva hrvatskosrpski jezik). Osim u pismu i jeziku (ćirilica i srpskohrvatski jezik), ćirilički se niz od latiničkoga razlikovao i u nazivu (*Sabrana dela Mate Lovraka*) te mjestu gdje su bili tiskani njegovi svesci - latinički u Štamparskom zavodu „Ognjen Prica“, Zagreb, a ćirilički u Vojno štamparskom preduzeću, Beograd, Mije Kovačevića 5. Ipak, obje varijante *Sabranih djela/dela* bile su vizualno identične – obje su za sve sveske imale iste naslovne ilustracije, koje je sve redom potpisala Danica Rusjan. Ilustracija unutar knjižnoga bloka nije bilo.

Od dodatnih tekstova sveci su sadržavali samo popis djela objavljenih u nizu te u posljednjem, petnaestome svesku, pogovor književnika D. Oblaka, naslovljen *Pisac stvarnog života*, a koji je, zapravo, bio romansirani životopis M. Lovraka, stilski prilagođen djeci. Jedna zanimljivost vezana za taj pogovor jest ta što je on, prije no što je bio otisnut u *Sabranim djelima*, prošao Lovrakovu autorizaciju. O tome svjedoči pismo A. Kulušić koje je ona 8. srpnja 1964. poslala Lovraku (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 2 Korespondencija

²⁸⁸ E. Kästner je još za života postao dječjim klasikom.

²⁸⁹ Bibliografiju nakladničkoga niza *Sabrana djela Mate Lovraka* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 13.

pasivna, ustanove u zemlji i inozemstvu – Mladost), a u kojem mu šalje i tekst pogovora, kojega je Oblak u lipnju 1964. napisao, s molbom da ga prije njegove objave najprije pročita te napiše svoje primjedbe. Ostalo mi je nepoznato je li Lovrak što mijenjao, ali jedno što je sigurno jest činjenica da je u tom trenutku imao utjecaj na to što će o njemu u toj ediciji biti napisano. To svakako ide u prilog njegovoj književnoj važnosti onoga vremena. Lovrak je tada bio vrlo popularan dječji pisac, omiljen među dječjom publikom i, kako to Oblak u pogovoru naglašava, vrlo „čitan književnik“ (Lovrak, 1964: 107), čija su djela bila tiskana u više izdanja i prevedena na više jezika, pa i ne čudi da se *Mladost* odlučila upravo u tom trenutku objaviti njegova sabrana djela, koja su, između ostaloga, tiskana i povodom Lovrakove šezdeset i pete godišnjice života.

Iz Vitezove sam korespondencije saznala da se Lovrak Vitezu putem pisama adresiranih na njegovu kućnu adresu, više puta obraćao s molbom da mu objavi pojedina književna djela. Vitez je vrlo cijenio Lovraka, kao književnika, ali i starijega kolegu, pa mu je često željama i udovoljavao. Možda je upravo tako i nastala ideja o njegovim sabranim djelima o čemu nisam našla dokaza u Vitezovoj ostavštini.

Nadalje, svi svesci *Sabраних djela/dela* bili su dimenzija 21x17 cm i mali su tvrde kartonske korice. Korektori latiničkoga niza bili su Mirjana Milač i Ivanka Nikolić, a ćirilčkoga Ivanka Nikolić i Marija Molnar.

I latinički i ćirilčki niz redom je obuhvaćao sljedeća Lovrakova djela: Družba Pere Kvržice, Devetorica hrabrih, Vlak u snijegu, Zeleni otok, Neprijatelj broj 1, Dječak konzul, Doka Bedaković, Iskrica, Tri dana života, Prozor do vrta, Sretna zemlja, Naši dječaci i druge priče²⁹⁰, Prijatelji, Anka Brazilijanka; Francek Drugi Hrabri, Divlji dječak, Micek, Mucek i Dedek; Slatki potok i Dobra oluja i druge priče²⁹¹. Riječ je većinom o romanima te zbirkama pripovijedaka i priča.

Iako ni ovaj put nisam pronašla potvrdu, mišljenja sam da su ovi ćirilčki svesci (kao i oni iz *Veverice* i ćirilčke varijante *Jelena*) također prvenstveno bili namijenjeni za srpsko tržište.

Za kraj valja nadodati kako objavljivanje Lovrakovih sabраних djela u izdanju *Mladosti* nije bio prvi takav pokušaj u Jugoslaviji jer je izdavačko poduzeće iz Sarajeva „Narodna prosvjeta“ (poslije „Veselin Masleša“) od 1958. do 1960. godine u ediciji *Sabrana djela dječјih pisaca* izdalo deset svezaka Lovrakovih književnih djela. Urednik te edicije bio je

²⁹⁰ Ovaj se svezak sastoji od četrnaest Lovrakovih priča: *Naši dječaci*, *Prvi diktat*, *Maleni*, *Tajni broj 28*, „*Lijepi čovjek*“, *Posljednja stanica*, *Tri pisma*, *Umjetnik*, *Novi učenik*, *Treći slučaj*, *Tako se nismo dogovorili*, *Crna ploča u hodniku gimnazije*, *Put u maglu* i *Gumene pete*.

²⁹¹ Ovaj se svezak sastoji od šesnaest Lovrakovih priča: *Dobra oluja*, *Biser*, *Igračka na crnom suknu*, *Srce*, *Zlatne naočale*, *Na dnu kovčega*, *Polka*, *Dva kaputa*, *Remen oko vrata*, *Čudo*, *Škola u autu*, *Susjedić*, *Bjgunac*, *Breskva*, *Čovjek u vjetrovki* i *Đački štrajk*.

bosanskohercegovački književnik i urednik A. Hromadžić, a pod njegovim uredništvom bila su objavljena sljedeća Lovrakova djela: *Neprijatelj broj 1* (1956., sv.1), *Anka Brazilijanka; Njegova malenkost Francek Drugi Hrabri* (1956., sv. 2), *Prijatelji* (1957., sv.3), *Vlak u snijegu* (1958., sv.4), *Družba Pere Kvržice* (1958., sv. 5), *Divlji dječak* (1958., sv. 6), *Dječak konzul; Doka Bedaković* (1960., sv. 8), *Prozor do vrata; Sretna zemlja* (1960., sv. 9) i *Naši dječaci* (1960., sv. 10.).²⁹² Pojedini su naslovi, bez nekog sustava, bili objavljeni na latinici (sv. 1, 2, 3, 4, 8, 10), a pojedini na ćirilici (sv. 5, 6, 9). Naslovnice prvih šest svezaka majstorski je oslikao u boji Andrija Maurović pa one djeluju vrlo živopisno i dinamično, s mnoštvom detalja. Stoga je svaki svezak, zbog atraktivne naslovnice, djelovao poput pravog malog remek-djela. Naslovnicu osmoga i devetoga sveska izradio je Hamid Lukovac, a naslovnicu posljednjeg, desetog sveska Živorad Stević, no one nisu ostavljale takav upečatljiv umjetnički dojam kao one Maurovićeve. Činjenica da ta edicija nije donijela Lovrakova djela poput poprilično uspjeloga romana *Iskrice* (1958.) i *Tri dana života* (1957.) te da svi naslovi nisu bili paralelno objavljeni na oba pisma (na latinici i na ćirilici), samo ide u prilog tome da su Vitez i Kulušić kao urednici Lovrakovih sabranih djela „odradili“ potpuniji posao.

5. 2. 13. Neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga²⁹³

5. 2. 13. 1. Tehničke i poetičke odrednice

Vitez je pored slikovničkoga niza *Vesela družba* uredio i nekoliko slikovnica i ilustriranih knjiga koje bi se, uvjetno rečeno, također mogle povezati u zaseban neimenovani niz. Naglašavam „uvjetno“ jer je riječ bila o slikovnicama i ilustriranim knjigama bez prepoznatljivih, zajedničkih karakteristika, koje inače povezuju knjige koje čine jednu nakladničku cjelinu. Zajedničko im je bilo to što su sve bile bogato ilustrirane u boji i što ih je sve uredio Vitez. Inače, za slikovnice i slikovničke nizove u *Mladosti* je tih godina uvelike bila zadužena Vitezova kolegica A. Kulušić.

Slikovnice i ilustrirane knjige koje je Vitez uredio prema fizičkim karakteristikama, mogle bi se podijeliti u tri skupine: prvoj, po broju naslova najbrojnijoj skupini, pripadali bi naslovi tvrdih kartonskih korica i mekanih unutarnjih stranica (*Pošla koka na Pazar*, D. Ivančanić: *Jaje harambaša*, I. Brlić-Mažuranić: *Sunce djever i Neva Nevičica / Compare sole e Comarina Candida* i *Regoč*, T. Prodanović: *Pješčano more* i *Na kopnu i na vodi*,), drugoj

²⁹² Sv. 7 nisam uspjela pronaći, ali je najvjerojatnije da je on donio prvo Lovrakovo književno djelo *Slatki potok* te zbirku pripovijedaka *Micek*, *Mucek* i *Dedek*, kako je to i bilo najavljeno u prethodno objavljenim svescima.

²⁹³ Bibliografiju *Neimenovanog niza slikovnica i ilustriranih knjiga* vidi u 9. Prilozi; 9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova, Prilog 14.

naslovi tvrdih kartonskih korica i tvrdih kartonskih stranica (L. Zupanc: *Djevojčica i zmija*, G. Vitez: *Životinje spavaju, Dvanaestoro braće*), a trećoj, najmanjoj skupini, slikovnice mekanih kartonskih korica i mekanih stranica knjižnoga bloka (P. Mardešić: *Morski čovjek*, I. Bjelišev: *Tvrdo glavo mače*). Sve su, osim jedne (I. Bjelišev: *Tvrdo glavo mače*²⁹⁴), bile živopisne, u boji, što je dodatno doprinosilo njihovoj atraktivnosti, a time i privlačilo pozornost onih kojima su i bile namijenjene – djeci rane i predškolske dobi. Ilustratori su bili renomirani likovni umjetnici poput A. Kinerta, C. Job, I. Svertašeka, J. Ciuha, V. Gliha-Selana i dr.

Ponekad je njihov tekst bio otisnut velikim tiskanim slovima što je, osim tvrdog kartonskog uveza, također upućivalo na to da su bile namijenjene najmlađima.

Praksa je često bila da se isti naslovi s potpuno istom opremom tiskaju na latinici i ćirilici. Sve je slikovnice tiskalo Izdavačko knjižarsko poduzeće *Mladost*, Zagreb, a izlazile su bez nekog kontinuiteta u razdoblju od 1952. do 1967. godine.

Vitez je također i u ovome nizu preveo dva naslova, slikovnicu *Djevojčica i zmija* sa slovenskoga i *Tvrdo glavo mače* s ruskoga jezika.

Najveći je broj naslova pripadao jugoslavenskim piscima (njih devet), dva su bila bez autora, a svega je jedan pripadao inozemnom (ruskom) piscu I. Bjeliševu.

Slikovnice i ilustrirane priče iz ovoga niza donijele su tematski različite priče, u prozi i stihovima.

Za kraj valja naglasiti podatak kako je izdavačko poduzeće *Mladost* izdalo mnogo slikovnica na kojima često nije bio zapisan podatak tko ih je uredio, iako je prevoditelj gotovo redovito bio Vitez (*Zamazanko i Zamazanka*, 1957.; E. Peroci: *Maca papučarica*, 1957.; Ljudmila Prunkova: *Što je vidio Mižek Figa?*, 1957.; Tone Pavček: *Jure Mure u Africi*, 1958.; Matija Valjavec i Cene Vipotnik: *Pastir* (izdanje na latinici i ćirilici), 1958.; Samuil Maršak, *Bajka o glupom mišiću*, 1963. itd.) pa ostaje otvoreno pitanje je li Vitez također bio i njihov urednik.

²⁹⁴ Bez obzira na činjenicu što je to bila jedina slikovnica iz ovoga niza koja je imala crno-bijele crteže (naslovnica joj je bila u boji), njeni su crteži bili vrlo uspješni i na visokoj estetskoj razini (ilustrator je bio Slobodan Gavrilović).

6. GRIGOR VITEZ – *ARBITAR UKUSA* DJEČJE KNJIŽEVNOSTI U DRUGOJ JUGOSLAVIJI

U ovome će se poglavlju razmotriti koji su to, danas razvidni, postupci kojima je G. Vitez kao urednik brojnih nakladničkih nizova za djecu i mladež profilirao mladu čitateljsku publiku te na taj način postao *arbitar ukusa* dječje književnosti u Drugoj Jugoslaviji.

Postupci kojima je Vitez kao urednik nakladničkih nizova za djecu i mladež profilirao mladu čitateljsku publiku:

1. *Stvaranje jugoslavenkog dječjeg književnog tržišta i mlade jugoslavenske čitalačke publike*

Izdavačko poduzeće *Mladost*, u kojemu je Vitez bio šesnaest godina glavni urednik za dječja i omladinska izdanja, prvenstveno je bilo orijentirano na hrvatsko književno tržište (gdje je imalo i najveći broj poslovnica), a potom i na cjelokupno jugoslavenko (poslovnice u Sloveniji, Srbiji, BiH) te inozemno (izvoz po regijama Zapadne i Istočne Europe, Azije, Afrike, Sjeverne, Srednje i Južne Amerike te Oceanije). Mišljenja sam da je i Vitez bio vođen tom činjenicom kada je odabirao naslove koji će biti objavljeni u pojedinome nakladničkome nizu kojemu je bio urednik. Osim prvenstveno hrvatskoga, uvelike je bio orijentiran i na šire, jugoslavenko tržište dječjih knjiga i stvaranje jugoslavenske dječje publike pa je, u skladu s time, odabirao pisce koji će biti objavljeni. Kako je *Mladost*, osim u Hrvatskoj, imala i već spomenutu razgranatu mrežu poslovnica u svim ostalim jugoslavenskim republikama, od njih je također morala ubirati određenu financijsku dobit. Vitez je, kao važna karika u nakladničkome poduzeću, zasigurno morao misliti i na tržišnu isplativost knjiga koje će pod njegovim uredništvom objaviti izdavačko poduzeće u kojemu je bio zaposlen, kako bi se, između ostaloga, osigurala financijska sredstava i za brojne nakladničke nizove kojima je bio urednik. Stoga sam mišljenja da je uz latinička izdanja, koja su prvenstveno bila namijenjena za hrvatsko književno tržište, trebalo objaviti i pojedine odabrane naslove na ćirilčkome pismu i na „istočnoj varijanti“ hrvatskosrpskoga jezika (ako je riječ bila o prijevodnoj književnosti) za šire, jugoslavenko književno tržište. Vitez je kao glavni urednik za dječja i omladinska izdanja izabrao naslove koji će biti objavljeni na oba pisma (latinici i ćirilici) i na obje varijante tadašnjega hrvatskosrpskoga jezika. Također, uz latiničke nakladničke nizove kao što su to bili Biblioteka *Vjeverica*, Biblioteka *Jelen*, *Sabrana djela Mate Lovraka*, *Iz priče u priči* i *Mala plava knjiga*, bio je urednik i njihovih paralelnih ćirilčkih nizova - Biblioteke *Veverica*, Biblioteke *Jelen*, *Sabраних дела М. Ловрака*, *Из приче у причу* i *Мале плаве књиге*.

Sve prethodno navedene latiničke nizove Vitez je osmislio i uređivao, a najvjerojatnije bio i inicijator njihovih ćiriličkih varijanti, koje su se sve redom ugatile nakon njegove smrti. Vitez je tako ćiriličkim inačicama latiničkih nizova²⁹⁵ osigurao njihovu distribuciju i izvan hrvatskoga književnoga tržišta, a time i njihovu potencijalnu popularnost među cjelokupnom mladmom jugoslavenskom čitalačkom publikom.

Vitezovu orijentiranost na jugoslavensko tržište uočavam i u njegovu nastojanju da u nakladničkim nizovima koje je uređivao uz većinom hrvatske pisce bude zastupljen i razmjerni broj pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika – Slovenije, Srbije, BiH te Makedonije. Time je također nastojao održavati, promicati i učvršćivati književne veze među velikim brojem dječjih pisaca koji su živjeli i stvarali u različitim jugoslavenskim republikama, ali i iste popularizirati među cjelokupnom jugoslavenskom dječjom i omladinskom čitalačkom publikom. To je također bila jedna od teza ovoga rada (zacrtna u cilju istraživanja), a koja se pokušala provjeriti u svakome nakladničkom nizu kroz statističku analizu pripadnosti jugoslavenskih pisca današnjoj nacionalnoj književnosti. Analiza je pokazala da je uistinu kod gotovo svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik bilo najviše objavljeno hrvatskih pisaca, ali je isto tako u većini njih gotovo u pravilu bilo objavljeno i po nekoliko pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika²⁹⁶ (najviše slovenskih i srpskih, s gotovo podjednakim udjelom, te nešto manje bosanskohercegovačkih, makedonskih i samo jedan crnogorski pisac). Iznimke od toga bili su nakladnički nizovi *Mala knjižnica* (koja je od jugoslavenskih pisaca donijela samo srpske, njih dva), Biblioteka *Zmaj* (donijela je samo hrvatske pisce, njih također dva) i Biblioteka *Orion* (koja je donijela književna djela samo inozemnih pisaca). Tome je analizom dokazana teza o Vitezu kao uredniku nakladničkih nizova za djecu i mladež koji je smišljeno i planski vodio brigu o tome da u nakladničkim nizovima koje je uređivao uz većinom hrvatske pisce, bude zastupljen i razmjerni broj pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika. Na taj je način Vitez također

²⁹⁵ Kada se razmotri koji su naslovi iz latiničkih nizova bili odabrani za objavljivanje u njihovim ćiriličkim varijantama, na temelju bibliografije i analize nakladničkih nizova dolazi se do zaključka da su uz umjetnički slabija književna djela (poput pustolovnih romana K. Maya i R. Daumanna, koji su bez obzira na nedostatak umjetničko-estetske komponente bili masovno čitani i izvrsno kotirali na književnome tržištu te gotovo u pravilu donosili sigurnu zaradu), ipak znatno brojnija bila ona svjetskih dječjih klasika poput H. C. Andersena, braće Grimm, L. Carrolla, F. Saltena, E. T. Setona, E. Kästnera i dr. ili tada (a većinom i danas) iznimno popularnih jugoslavenskih suvremenih dječjih pisaca poput M. Lovraka, G. Viteza, A. Martić, B. Čopića, T. Seliškara.

²⁹⁶ Analiza je obuhvatila sljedeće nakladničke nizove: *Malu knjižnicu*, Biblioteku *Moja knjiga*, *Pionirsku knjižnicu/biblioteku*, *Palčićevo knjižnicu*, Biblioteku *Vjeverica*, Biblioteku *Jelen*, Biblioteku *Zmaj*, *Iz priče u priču* i *Malu plavu knjigu*. Jedino u *Maloj knjižnici*, *Maloj plavoj knjizi* i *Palčićevoj knjižnici* hrvatski pisci nisu bili najbrojniji (u *Maloj knjižnici* od jugoslavenskih pisaca bili su zastupljeni samo srpski (njih svega dva); u *Maloj plavoj knjizi* najzastupljeniji su također bili srpski, a u *Palčićevoj knjižnici* slovenski književnici.) Biblioteka *Orion*, Biblioteka *Vesela družba* i *Sabrana djela Mate Lovraka* nakladnički su nizovi koji nisu bili uvršteni u ovu analizu iz razloga jer su u *Orionu* bili objavljeni samo inozemni pisci, u *Veseloj* je *družbi* Vitez uredio svega prva dva sveska, a *Sabrana djela* donijela su književna djela samo jednog pisca.

omogućio da tadašnja djeca i mladež iz Hrvatske budu upoznata s relevantnom dječjom i omladinskom književnom produkcijom iz svih jugoslavenskih republika, ali i obrnuto.

U prilog Vitezove težnje o razmjernom broju i koliko-tolikoj ravnomjernoj zastupljenosti svih jugoslavenskih pisaca (posebice onda kada se njihova književna djela trebaju objediniti i objaviti u jednome izdanju), a time i njegove težnje za stvaranjem širega, jugoslavenskoga tržišta, ide u prilog Vitezov odgovor na upit izdavačkoga poduzeća *Svjetlost* iz Sarajeva o njegovu mišljenju o antologiji dječje poezije koju namjeravaju izdati:

Na vaš prijedlog i želju, pogledao sam rukopis „Antologija dečje poezije“ koju je sastavio Borislav Pavić i iznosim svoje mišljenje i primjedbe. [...] Antologija predstavlja izbor naše poezije za djecu, srpske i hrvatske, unazad sto godina, otkako se naša poezija za djecu počela javljati kao zasebna grana literature. [...] No, usudio bih se staviti jednu primjebdu, smatrajući da je bolje da to ja učinim sada, nego drugi kasnije kad knjiga izađe. Primjećujem to bez straha da mi se predbaci nacionalna preosjetljivost, tim više što sam po narodnosti Srbin, a samo živim i rođen sam u Hrvatskoj. Kad god se radi o zajedničkim antologijama ili sličnim zajedničkim istupima, potrebno je još uvijek danas izbjeći eventualne prigovore o nesrazmjerima i nepravednostima prema ovoj ili onoj strani naše literature. Radi se o omjeru zastupljenosti srpske i hrvatske poezije. Činjenica je da je srpski dio književnosti bogatiji u dječjoj književnosti, ali omjer broja pjesama, čini mi se, i previše je na uštrb hrvatskih: od 66 pjesnika otprilike 24 pripadaju hrvatskom dijelu i to bi možda još išlo, ali ako se uzme broj pjesama, onda je razlika prevelika: na hrvatske otpada tek nešto preko jedne petine (65 pjesama od 303). Mislim da bi o ovome valjalo razmisliti. [...] Isto tako, koliko god Zmaj bio izuzetna pojava, za naše prilike, na tom području, ipak je 67 pjesama previše. To šteti i njegovom kvalitetnijem predstavljanju u antologiji. Zmaj ima, na pr., sam više pjesama nego svi hrvatski pjesnici skupa. [...] Za bolje predstavljanje hrvatskih pjesnika predložio bih da se unese koja pjesma Jagode Truhelke. Mislim da je ona do Nazora napisala nekoliko najboljih pjesama u Hrvatskoj. A nje nema u knjizi. Također bi valjalo vidjeti Josipa Milakovića koji je u svoje vrijeme bio najbolji dječji pjesnik. Možda bi Krklecu valjalo dodati koju „telegrafsku basnu“, jer su one postale pojam u novoj dječjoj literaturi u Hrvatskoj. Dobriša Cesarić je objavio nekoliko izvrsnih dječjih pjesama. Možda bi valjalo vidjeti što od Vjekoslava Majera, Drage Ivaniševića i Bore Pavlovića. Ovo napominjem samo kao orijentaciju sastavljaču, kojemu će ovakve napomene samo dobro doći, i znam da me ne će krivo razumjeti već samo kao drugarsku pomoć. [...] napomene i tobožnje savjete dajem samo na razmatranje i razmišljanje, jer znam iz iskustva, kako su dobro došle primjedbe kad čovjek treba da načini dobru knjigu, a često se nađe u nedoumici, što da odabere i kako da se odluči. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Izdavačkom poduzeću „Svjetlost“*, strojopis, 28. VII. 1956.)

Mišljenja sam da Vitezova tendencija stvaranja jugoslavenskog dječjeg književnog tržišta, a time i mlade jugoslavenske čitalačke publike, nije istovremeno i potvrda da mu hrvatska čitateljska publika - ona kojom je bio okružen, koja mu je fizički bila najbliža - nije bila važna. Dapače, tome u prilog govori već ranije istaknuti podatak da su za vrijeme njegove uredničke funkcije od pisaca iz svih jugoslavenskih republika najčešće objavljeni upravo bili

oni iz Hrvatske. Ako je suditi prema tome, onda bismo iz današnje perspektive mogli zaključiti da je Vitez kao urednik najviše popularizirao upravo hrvatske pisce i hrvatsku (dječju) književnost.

S druge strane, Vitezova kći O. Vitez-Babić posvjedočila je da se Vitez smatrao kozmopolitom – stanovnikom cijeloga svijeta – te da nije poznavao jezične i državne barijere. O njegovu stavu da se jugoslavenski književnici ne bi trebali dijeliti prema nacionalnostima svjedoči jedan dokument, koji je najvjerojatnije prijepis vijesti, koja je bila objavljena na radio-dnevniku Radija Novi Sad, 22. listopada 1967., čija je autorica bila njegova tadašnja urednica Marija Dudvarski:

Iako je rođen kao Srbin u Hrvatskoj, Grigor Vitez je pre svega Jugoslaven. Kada je jednom prilikom pripremana antologija srpskih pisaca, on nije dozvolio da udju njegove pesme. Tada je rekao: „Ja sam Jugoslaven. I moje pesme mogu ući samo u takvu antologiju gde se ne odvajaju pesnici po nacionalnosti.“ (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. *Pesma u belom mermeru*, strojopis, 22. X. 1967.)

Vitez se također zalagao i za čvrsto povezivanje „naših nacionalnih literatura“ i ravnopravnost svih jugoslavenskih jezika:

Imao sam sreću i zadovoljstvo da upoznam lično većinu makedonskih pisaca, ali njihov rad poznajem tek djelomično, jer nemam prilike da to redovito pratim, tim više što sam zadnjih godina zbog bolesti vezan uz krevet, te ne mogu čak ni vidjeti mnoge stvari. Mislim da se na međusobnom upoznavanju naših nacionalnih literatura mora i može mnogo više učiniti. Tu mnogo mogu učiniti časopisi, novine i izdavačka poduzeća organizirajući prevodenje najboljih djela. Također bi mnogo više trebalo da čine naše škole. Smatram nepravilnim da se u školama na području srpskohrvatskog jezika na [ne, grešaka u pisanju, op. I. K. R.] uči obavezno makedonski i slovenski. Uči se ponešto, no to je malo. Također može mnogo da učini i televizija. Ona mnogo čini na međusobnom upoznavanju, i to svakodnevno, gotovo neosjetno. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju. Autobiografski zapisi, strojopis, nedatirano)

Bez obzira što je Vitez, saznali smo, težio k tome da se jugoslavenski pisci ne dijele prema nacionalnostima i što se zalagao za čvrsto povezivanje književnosti koja se stvarala na svim jezicima u tadašnjoj Jugoslaviji, ipak je bio svjestan autonomnosti hrvatske dječje književnosti:

[...] u Jugoslaviji postoje četiri nacionalne literature - srpska, hrvatska, slovenska i makedonska. Slovenska i makedonska imaju svaka svoj jezik –slovenski i makedonski – dok srpska i hrvatska literatura imaju jedan jezik – srpskohrvatski. Književni jezik srpske i hrvatske literature tek se razlikuju što su stvorene dvije književne varijante: jedna književnog centra Beograda i druga Zagreba. No ta polarizacija nije oštro određena jer postoje još književni centri istog jezika – Sarajevo (centar Soc. rep. BiH) i Titograd (centar S. R. C. G.). No možda se nijedna grana literature nije razvijala sa toliko uzajamnih prožimanja i zajedničkih značajki na području srp.hrv. jezika kao

dječja literatura. Zato sam se i ja odlučio da nešto kažem o poeziji za djecu srpskoj i hrvatskoj kao gotovo jedinstvenoj jer pisci svih republika gdje je jezik srpskohrvatski gotovo redovito, i ne samo danas, sarađuju u svim izdanjima gotovo podjednako. Jovan Jovanović Zmaj je podjednako pjesnik djece i srpske i hrvatske. Čak su i u prošlosti dva dječja pjesnika, Srbin J. J. Zmaj i Hrvat A. Harambašić izdali u Zagrebu zajedničku zbirku pjesama za djecu „Zlatna knjiga“. Poslije ovoga rata sve antologije dječje poezije izdale su srpsku i hrvatsku poeziju zajedno. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. Radovi Grigora Viteza, „Prije no što se išta kaže...“, rukopis, bez naslova, nedatiran)

Govoreći u kontekstu dječje poezije, iako pomalo sramežljivo, Vitez ipak u potpunosti ne poistovjećuje hrvatsku i srpsku dječju književnost, pa konstatira da one nisu u potpunosti jedinstvene već „gotovo jedinstvene“.

2. Briga o umjetničkoj naobrazbi mladih naraštaja kroz odabranu književnu ponudu

Vitez je smišljeno i planski vodio brigu o umjetničkoj, posebice estetskoj, naobrazbi mladih naraštaja kroz odabranu književnu ponudu, što je i sâm isticao:

[...] poezija za djecu mora biti zaista poezija, a ne samo stihovanje, [...] i proza namijenjena djeci mora biti umjetnička proza, jer inače nije književnost i ne spada u književnost [...] (Vitez, 1952b: 3)

Tu je tezu dokazala i bibliografija nakladničkih nizova. Naime, pod Vitezovim su uredništvom po prvi put u Hrvatskoj, a često i na području čitave Jugoslavije, bila objavljena brojna književna djela recentnih inozemnih i jugoslavenskih književnika, od kojih su mnogi od njih s vremenom postali svjetski dječji klasici ili klasici u nacionalnoj dječjoj književnosti. Navodim samo neke od tih književnika: C. Aveline, W. Saroyan, G. Rodari, M. Lovrak, M. Matošec, E. Peroci, F. Levstik, B. Ćopić, S. Janevski i dr.

Pod Vitezovim su uredništvom također po prvi put bila objavljena i pojedina književna djela koja su bila važna za razvoj hrvatske dječje književnosti poput *Pirga* A. Martić i *Modrih prozora* D. Oblaka, *Tiki traži Neznanca* M. Matošeca ili književni prvijenci tada mladih jugoslavenskih književnika koji su u narednim desetljećima postali poznati i/ili istaknuti (dječji) pisci poput M. Matošeca (*Tiki traži Neznanca*), N. Miličevića (*Zlatna grana*), A. Martić (*Mali konjovodac i druge priče*), M. Bjažića (*Sjenica*), P. Jirsaka (*Mjesečeva djeca*). Osim što je mnoge pisce poticao na rad i književno stvaralaštvo, Vitez je, objavivši pod svojim uredništvom njihova inicijalna književna djela, bio prvi koji je upozorio na vrijednost i estetske potencijale njihove umjetničke riječi.

Osim književnih prvijenaca, pod Vitezovim su uredništvom bila objavljena i prva izdanja pojedinih naslova, a izdvajam samo neke: D. Ivanišević: *Kotarica stihova*²⁹⁷, Z. Kolarić-

²⁹⁷ Ova pjesnička zbirka ujedno je bila i Ivaniševićovo prvo književno djelo namijenjeno djeci.

Kišur: *Po sunčanim stazama*, M. Lovrak: *Neprijatelj br. 1* (prvo zagrebačko izdanje), *Devetorica hrabrih*, *Zeleni otok*; B. Toni: *Priče u pjesmi*; M. Matošec: *Tiki traži Neznanca*, *Admiralov otok*; V. Majer: *Žuna na telefonu*; P. Katalinić: *Djetinjstvo Vjetra kapetana*; V. Parun: *Tuga i radost šume* itd.

Za vrijeme Vitezove uredničke funkcije objavljeni su i brojni, već ranije objavljeni, naslovi mnogih svjetskih klasičnih dječjih pisaca poput H. C. Andersena, braće Grimm, L. Carrolla, F. Saltena, E. T. Setona, J. Spyri, C. Collodija, E. Kästnera i dr., kao i mnogih domaćih klasičnih pisca poput A. Šenoe, S. Kolara, E. Kumičića, I. Brlić-Mažuranić, V. Nazora i dr.

Govoreći u kontekstu estetski vrijednih dječjih književnih djela, valja istaknuti stav koji je Vitez zastupao, a koji se odnosio na to da nije važno je li neko djelo namijenjeno djeci ili odraslima, već je važno da je na visokoj estetskoj razni, da je umjetnički vrijedno:

Treba težiti da se brišu granice i nastojati da [da, greška u pisanju, op. I. K. R.] pjesme za djecu budu takve da mogu biti sastavni dio integralne poezije, da sve bude poezija, umjetnička riječ, koja može biti, prema nastajanju [nastojanju, greška u pisanju, op. I. K. R.] Maxa Jacoba u naslovu jedne njegove pjesme „Pour les enfants et pour les raffines“, za djecu i za profinjene. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. „Da se uklanjaju nesporazumi“, strojopis, nedatirano)

Takvo Vitezovo stajalište primjećuje i priređivač knjige Vitezovih izabranih djela Nikola Vujčić:

Vitez se držao misli Bjelinskoga – da je „dobro i vrijedno samo ono djelo za djecu koje može zanimati i odrasle ljude, i da im se sviđa ne kao dječje djelo, već kao književno djelo. (Vujčić, 2011: 371)

U nedatiranome strojopisnome referatu *Da se uklanjaju nesporazumi*, potvrdu za takva svoja stajališta Vitez je pronašao u citatu Antuna Barca i njegova predgovora knjizi *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić:

U književnosti nema pisaca za djecu i za odrasle. Ima samo dvije vrste književnika: jedni su umjetnici, a drugi nisu. (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza. *Da se uklanjaju nesporazumi*, strojopis, nedatirano)

U skladu sa svime navedenim, Vitez je često pod svojim uredništvom objavio ona književna djela koja su dobila neku od uglednih književnih nagrada.

3. Odnos prema književnim djelima partizanske tematike

Po završetku Drugoga svjetskoga rata javila se „svijest o potrebi posve drugačije dječje književnosti od one građanske, o dječjoj književnosti koja bi bila sukladna i aktivno sudjelovala u novoj revolucionarnoj izgradnji društva utemeljenog na revolucionarnim vrijednostima“ (Majhut, 2008: 193). Ono što je tada još „samo“ nedostajalo bili su određeni

književnici i književna djela koja će popuniti književni prostor te „nove“ dječje književnosti. Budući je buržuska (prijeratna) dječja književnost gotovo u potpunosti bila odbačena, trebalo je tada stvoriti novu književnost, na novim vrijednostima koja će izgraditi djecu, a potom ljude sazdane na revolucionarnim zasadama, pa se u tom razdoblju javio niz pisaca koji su pisali djela s motivima iz NOB. Takva je tzv. partizanska literatura bila integralni dio cjelokupne književnosti te je stajala u harmoniji i općem prožimanju s ostalim književnim djelima. Ona je najčešće za glavni motiv imala djecu borce i u prvi plan stavljala njihove hrabre, a vrlo često i potpuno neuvjerljive podvige te nesebične žrtve koje su podnijeli u ratu za slobodu svoje domovine. Pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća na tu se pojavu gledalo kao nešto sasvim pozitivno pa upravo u poslijeratnome razdoblju nastaje mnogo revolucionarne šund literature, koja je većinom bila pisana za tadašnji trenutak, bez većih literarnih pretenzija. S druge strane, danas se cijeli svijet zgražava nad pojavom djece boraca i to je nešto posve politički nekorektno. Stoga je velika većina književnih djela napisana u tom razdoblju i na takvim zasadama danas potpuno neprihvatljiva i zaboravljena, a samo su rijetka ona koja su ostala izvan okvira vremena u kojemu su nastala.

I Vitez je uredio i pod svojim uredništvom objavio više naslova partizanske književnosti iz kojih se zrcali tadašnja dominantna socio-politička i kulturna ideologija. Kako je većina takve literature bila bez većih literarnih pretenzija, malen broj naslova partizanske literature u svakome nakladničkom nizu pokazuje da je Vitez kao urednik ipak, na prvome mjestu, bio vođen estetskim vrijednostima. Naime, od ukupno trinaest nakladničkih nizova kojima je bio urednik, njih pet nije donijelo ni jedno djelo partizanske literature (Biblioteka *Zmaj*, Biblioteka *Orion*, *Sabrana djela Mate Lovraka*, Biblioteka *Vesela družba*, neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga) dok je kod ostalih sedam bilo zastupljeno od najmanje jednoga (*Mala knjižnica*, Biblioteka *Jelen*, *Mala plava knjiga*) do najviše šest naslova partizanske literature (Biblioteka *Vjeverica*, *Palčićeve knjižnica*, *Iz priče u priču*), što je u odnosu na ukupan broj objavljenih naslova u nizu gotovo zanemarivo. Kada se gleda u odnosu na ukupan broj naslova u nizu, valja istaknuti da je najveći broj naslova partizanske literature donijela *Palčićeve knjižnica* (njih šest od ukupno dvadeset pet objavljenih svezaka).

Od značajnijih djela partizanske književnosti Vitez je uredio i pod svojim uredništvom objavio prvo izdanje dječjega ratnoga romana *Pirgo* A. Martić i *Modre prozore* D. Oblaka.

4. Prijevodna dječja književnost (prevođenje i objavljivanje recentne prijevodne dječje književnosti)

Pod Vitezovim su uredništvom bila objavljena brojna djela recentne prijevodne književnosti, koja su prevodili njegovi suradnici-prevoditelji na nakladničkim nizovima koje je uređivao, a koja su znatno utjecala na osvještavanje raznolikosti dječje književne produkcije. Pod Vitezovom su uređivačkom palicom sljedeći inozemni i jugoslavenski pisci doživjeli prve prijevode na tadašnji hrvatski jezik, službenoga naziva hrvatskosrpski jezik: W. Saroyan (*Tata, ti si lud i Mama, volim te*; 1958., prevela Ljerka Radović); G. Rodari (*Čipolino*, 1960., preveo Ratko Zvrko; *Putovanje plave strijele*, 1961., preveo Slobodan Lazić; *Đelsomino u zemlji lažljivaca*, 1963., preveo Nikola Babić); C. Aveline (*Baba Dijen i Kocka Šećera*, 1951.; *Stablo Tik-tak*, 1951.; *Priče o slonu, o mački, o ribi, o ptici i... O čemu još?*, 1954.), A. Demaisson (*Životinje koje zovemo zvijeri*, 1952., preveli Rudolf Sremec i Emilija Marinović-Uzelac), M. Aymé (*Priče mačke na grani*, 1963.; *Druge priče mačke na grani*, 1965.), M. Zoščenko (*Priče za djecu*, 1958., preveo G. Vitez), F. Levstik (*Najdihojca*, zbirka izabranih pjesama, 1957., preveo G. Vitez), E. Peroci (*Moj kišobran može biti balon*, 1955., preveo G. Vitez), A. Ingolič (*Dječak s dva imena*, 1957., preveo Tone Potokar), M. Šega (*Čarobni ključić*, 1958., prevela Anđelka Martić) i B. Jurca (izabrane priče, 1963., prevela A. Martić).

Prevoditeljskim radom doprinio je i sâm Vitez koji je, uz urednički dio posla, povremeno obavljao i onaj prevoditeljski, prevadajući sa slovenskoga, ruskoga i francuskoga jezika. On je također kao prevoditelj bio zaslužan što su pojedini pisci, koji dotad nisu bili prevedeni i objavljeni u Hrvatskoj doživjeli svoja izdanja i prijevode na hrvatski jezik, tada službeno nazivan hrvatskosrpski, poput F. Levstika, E. Peroci, J. Menarta, T. Pavčeka, J. i C. Vipotnika, E. Starovasnik, B. Zupančića, A. Polenca, V. Brest, i M. Zoščenka.

Osim sa slovenskoga, Vitez je mnogo prevadao i s ruskoga jezika (Puškina, Ljermontova, Majakovskog, Pasternaka, L. N. Tolstoja, Čehova, Gorkoga, Čukovskoga, Zoščenka). A. Kulušić, Vitezova suradnica iz *Mladosti*, zapisala je da je Vitez svojevremeno s francuskoga jezika prevodio i „tekstove slikovnica s ilustracijama manje likovne vrijednosti pa njegovo ime na njima nije ni [bilo] označeno“ (Kulušić, 1987: 193) što vodi zaključku da je Vitezova prevodilačka djelatnost znatno veća i šira od one koja je zapisana u impresumu objavljenih knjiga i slikovnica.

U poglavlju u kojemu su bile opisane poetičke odrednice Biblioteke *Zmaj* spomenuto je kako je popularni dječji roman *Robinson Crusoe* bio podvrgnut ideološkoj cenzuri pa su iz romana bili izbačeni (cenzurirani) oni dijelovi koji su se odnosili na religiju. Spomenuto je i

kako je sličnih primjera kod prijevodnih djela dječje književnosti za vrijeme Vitezova uredništva u *Mladosti* bilo još mnogo. Naime, u to se vrijeme umjetnost nije smjela suprotstavljati vladajućoj ideologiji pa su čak i pojedina djela svjetske dječje klasične književnosti bila podvrgnuta cenzuri. U njima izostaju cijeli dijelovi testa koji su iz ideoloških razloga bili nepodobni pa su bili izbačeni iz integralnoga teksta ili su bili prerađeni na način da su odgovarali tadašnjoj vladajućoj ideologiji. Izbačeni ili cenzurirani dijelovi teksta posebice su se odnosili na one dijelove koji su uključivali religiju ili neke njene elemente.

Nike K. Pokorn, slovenska znanstvenica i izvanredna profesorica na Prevoditeljskim studijima te pročelnica Odsjeka za prevođenje i tumačenje na Sveučilištu u Ljubljani, u svojoj je knjizi *Post-Socialist Translation Practice: Ideological struggle in children's literature* (2012) dokazala kako su brojna prijevodna djela dječje književnosti, objavljena u svim tadašnjim jugoslavenskim republikama, pod pritiskom tadašnje vladajuće ideologije podlegla cenzuri. Pokorn (2012: 155-156) je na temelju intervjua s glavnim akterima na području izdavaštva prijevodne dječje književnosti u Sloveniji²⁹⁸ i arhivskoga gradiva različitih tijela koja je kontrolirala Komunistička partija Slovenije došla do sljedećih zaključaka: u socijalističkoj je Jugoslaviji religija, posebice kršćanska, smatrana nečim zastarjelim i negativnim („opijumom naroda“) i predstavljala nešto što bi moglo imati negativan utjecaj na intelektualni razvoj socijalističke djece; u Sloveniji su zbog snažnog utjecaja Katoličke Crkve na prijeratnu politiku²⁹⁹ i njezine potpore opoziciji, Crkva i kršćanstvo smatrani iznimno opasnim; ideologija se uglavnom provodila putem škola i izdavaštva pa su glavni direktori, glavni urednici i čelni ljudi svih glavnih izdavačkih poduzeća često bili članovi Partije, koji su pažljivo nadzirali predloženu godišnju listu izdanja, a urednici su, potom, izabrali prevoditelje kojima su vjerovali; praksa ideološke manipulacije prijevodima službeno je napuštena 1983. godine kada je Komitet Predsjedništva Centralnog komiteta Komunističke partije Slovenije za informiranje i propagandu izjavio kako je tadašnja praksa eliminiranja (izbacivanja) religioznih elemenata u književnosti „moralno i legalno neprihvatljiva i opasna, jer potkopava integritet umjetničkoga djela i autorskoga prava“. Usprkos službenoga napuštanja takve prakse, u godinama koje su uslijedile, bili su objavljivani novi prijevodi dječje književnosti

²⁹⁸ N. K. Pokorn je za potrebe svoga istraživanja, koje je opisala u spomenutoj knjizi, intervjuirala tri urednika u ljubljanskome izdavačkome poduzeću *Mladinska knjiga* – Kristinu Brenk, Niku Grafenauera i Anderja Ilca. Oni su u različitim razdobljima u *Mladinskoj knjizi* vodili odsjek za dječju književnost i omladinsku književnost, odnosno bili njegovi glavni urednici. Kristina Brenk je odsjek vodila od njegova osnutka, od 1947. do 1973. godine, Niko Grafenauer bio je urednik od 1973. do 1995., a Andrej Ilc je urednik od 2006. godine do danas. Pokorn je intervjuirala i Ivana Minattija, akademika i jednog od najznačajnijih slovenskih pjesnika, koji je bio urednik tri najutjecajnija nakladnička niza za mlade u Sloveniji (*Sinji galeb*, *Biseri*, *Zlata knjiga*), a koji su uključivali velik broj naslova prijevodne književnosti za mlade (Pokorn, 2012: 148-149).

²⁹⁹ Misli se na razdoblje prije Drugoga svjetskoga rata.

koji su također bili „očišćeni“ od religioznih elemenata, dok je još više bilo ponovo tiskanih (starih) ideološki izmijenjenih prijevoda, koji su i danas u opticaju u postsocijalističkim zemljama, a neki od njih pronašli su i svoje mjesto među službenim školskim udžbenicima (Pokorn, 2012: 2). Pokorn takvu situaciju objašnjava činjenicom da do danas postoji vrlo malo kritičkih analiza prijevoda nastalih u razdoblju socijalizma (Pokorn, 2012: 2) pa većina javnosti ni danas ne zna da je velik broj prijevoda nastalih u razdoblju socijalizma bilo ideološki izmijenjen. Jugoslavenska čitateljska publika također nije znala da su djela prijevodne književnosti većinom bila cenzurirana već su, suprotno, bili uvjereni da cenzura u radu društva nije ni postojala (Pokorn, 2012: 156). Do navedenih je zaključaka Pokorn došla analizom i usporedbom četrnaest naslova prijevodnih dječjih književnih djela (*Knjiga o džungli, Pinokio, Tom Sawyer, Tonček i Točkica, Pepeljuga, Snjeguljica i Ružica, Djevojčica sa šibicama, Bambi, Winnetou, Heidi, Otok s blagom, Čiča Tomina koliba, Robinson Crusoe, Michel Strogoff*), koji su bili objavljeni u svim jugoslavenskim republikama (Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji, BiH i Makedoniji). Pokorn je analizirala i usporedila sve njihove prijevode - od prvih prijevoda do prijevoda objavljenih prije i nakon Drugoga svjetskoga rata, zatim onih objavljenih nakon raspada Druge Jugoslavije pa sve do današnjih dana - kako bi ustvrdila postojanje razlika među njima. Praksa je pokazala kako su gotovo svi prijeratni prijevodi (neovisno o republici u kojoj su bili objavljeni) vjerno pratili originalan tekst dok je velika većina prijevoda nastalih nakon Drugoga svjetskoga rata bila cenzurirana te kako su iz njih sustavno bili izbacivani ili prerađeni uglavnom isti dijelovi teksta, a posebice oni koji su se referirali na religiju. Pokorn smatra kako je takav negativan stav jugoslavenskih komunista prema bilo kojem obliku religiozne osjetljivosti bio djelomično uzrokovan ideologijom, koja je svoju inspiraciju pronašla u Marxu (Pokorn, 2012: 24)³⁰⁰. Pokorn je, nadalje, utvrdila da je do novih, ideološki izmijenjenih prijevoda došlo zbog različitih razloga (stilskih i jezičnih, „problematičnih“ i ideološki neprihvatljivih prevoditelja, ideološki neprihvatljivih dijelova teksta koji su bili uključeni u prijašnje prijevode) te da se radilo o različitim vrstama cenzure (autocenzura, cenzura zbog izbjegavanja sankcija, cenzura kao rezultat internalizacije ideoloških diktata, cenzura kao svjesna potpora komunističkoj ideologiji), koja se nastavila još dugo nakon raspada Druge Jugoslavije.

Ideološka cenzura obilježila je i Vitezov urednički rad. To je potvrdio već ranije spomenuti primjer romana *Robinson Crusoe*, a to potvrđuju i još neka djela koja su doživjela ideološku

³⁰⁰ Marx je svom radu *Prilog kritici Hegelove Filozofije prava* (1843.) opisao svoju kritiku religije, u kojoj je tvrdio da čovjek stvara religiju, a ne religija čovjeka. Prema Marxu, izvor religije nije vezan uz čovjeka kao pojedinca nego uz čovjeka kao društvenoga bića, odnosno uz sveobuhvatnost njegovih društvenih odnosa. Načelno, Marx je tvrdio da je religija „opijum naroda“ (Pokorn, 2012: 24).

cenzuru pod Vitezovim uredništvom poput, primjerice, dviju priča braće Grimm (*Pepeljuga; Snjeguljica i Ružica*), dječjega romana *Tonček i Točkica* E. Kästnera, priče *Djevojčica sa šibicama* H. C. Andersena, animalističkoga dječjega romana *Bambi* F. Saltena te romana *Heidi* J. Spyri i *Čiča Tomina koliba* H. B. Stowe. Naime, sva je navedena djela Pokorn analizirala u svojoj studiji i dokazala da su bila potpuno ili djelomično ideološki cenzurirana te da su iz njih bili izostavljeni ili prerađeni oni dijelovi teksta koji su se izravno referirali na religiju ili su sadržavali neke njene dijelove. Ipak, pokazalo se da Vitez kao urednik, po tom pitanju, nije mnogo odudarao od svojih jugoslavenskih suvremenika-urednika. N. K. Pokorn u svojem je istraživanju dokazala da je odnos prema prijevodnoj dječjoj književnosti u svim tadašnjim jugoslavenskim republikama bio gotovo identičan – većina je prijevoda iz ideoloških razloga bila cenzurirana, a cenzura se uglavnom odnosila na izbacivanje i/ili prilagođavanje većinom onih dijelova teksta koji su se uključivali religiju ili neke njene elemente. Pokorn je utvrdila da je do tih promjena došlo tijekom značajnog vremenskog razdoblja, u različitim književnim djelima, kako su te promjene činili različiti prevoditelji, kako su takva ideološki promijenjena književna djela bila prisutna u različitim kulturnim okruženjima i na svim službenim jugoslavenskim jezicima, a objavila su ih različita jugoslavenska izdavačka poduzeća bez prisutnosti službenoga cenzorskoga ureda (Pokorn, 2012: 157). Budući da u Sloveniji, ali i u ostalim jugoslavenskim republikama, književna kritika rijetko obuhvaća književna djela za djecu, ideološka manipulacija dječje književnosti prošla je gotovo potpuno nezamijećeno pa prijevodi nastali u tom periodu još i danas cirkuliraju postsocijalističkim zemljama te su često i u službenoj upotrebi u školama (Pokorn, 2012: 156). Tadašnja (a velikim dijelom i današnja) čitateljska publika nije ni bila svjesna da se radilo o prijevodima koji su uključivali cenzurirane i ideološki promijenjene dijelove teksta. Iz svega navedenoga u budućim bi se istraživanjima pitanju ideološke cenzure dječje literature svakako trebalo posvetiti više pažnje, kao i Vitezovoj prevoditeljskoj djelatnosti i prijevodnoj književnosti objavljenoj pod njegovim uredništvom.

5. Oprema knjiga

Iz poglavlja koja donose analizu nakladničkih nizova jasno se može razaznati da je Vitez kao urednik veliku brigu vodio o likovnoj opremi knjiga. Vitez je u šesnaest godina uredničkoga rada na trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež surađivao s doista zavidnim brojem likovnih umjetnika, od kojih su mnogi od njih bili ili su s vremenom postali istaknuta imena jugoslavenske i/ili nacionalne likovne umjetnosti. Od umjetnika kojima je likovna oprema knjiga bila povjerena izdvajam samo one najpoznatije poput D. Rusjan, J.

Vanište, S. Biničkoga, F. Vaića, A. Kinerta, R. Goldonija, D. Paraća, E. Murtića, I. Še balja, I. Švertaseka i mnogih drugih. Na taj je način Vitez kao urednik postavio visoke estetske standarde u likovnom opremanju dječjih knjiga.

Briga o likovnoj opremi knjiga očituje se i u činjenici da je čak dvanaest, od ukupno trinaest nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik, imalo vrlo solidnu likovnu opremu u obliku naslovnica u boji i većinom originalnih crno-bijelih ili ilustracija u boji³⁰¹. Tek je rijetko likovna oprema bila preuzeta iz originalnih djela (ili iz onih izdanja s kojih se djelo prevodilo), kao što je to, primjerice, bilo kod Biblioteke *Jelen* ili *Palčićeve knjižnice*. Likovno su posebno lijepo i bogato bili opremljeni svesci *Male knjižnice*, čije su ilustracije bile napravljene u različitim crtačkim i slikarskim tehnikama, zatim Biblioteke *Vjeverice*, o čijoj je likovnoj opremi Vitez vodio sustavnu brigu, te nakladničkoga niza *Iz priče u priču*, koji je bio specifičan po tome što je svaki pojedini svezak, bez obzira na malen format (9x6 cm), imao mnogobrojne ilustracije u boji. Vitezova sustavna skrb o likovnoj opremi odražava se i u tome što su često ponovljena izdanja svezaka unutar istoga nakladničkoga niza imala nove naslovne i ilustracije unutar knjižnoga bloka (kao kod, primjerice, pojedinih ponovljenih izdanja Biblioteke *Vjeverica* ili Biblioteke *Jelen*).

Vitezova nastojanja da knjige koje uređuju budu opremljene kvalitetnom i estetski vrijednom likovnom opremom razaznaju se i iz jednog njegovog pisama upućenoga Lovraku u kojemu piše o „dobrom ukusu“. Iznoseći svoje dojmove o Lovrakovu novoobjavljenom romanu *Iskrice*, Vitez otkriva svoje stavove o tome koliko mu je važna oprema knjiga odgovarajućim ilustracijama te estetski dojam:

Što se opreme tiče, meni ona smeta kao čokolada. To, donekle, ponizuje literaturu, taj kičerski stanijski omot. Može bit da se to djeci sviđa, ali to za knjige ipak ne ide.³⁰² To odgaja loš ukus. No, nemojte da Vas oneraspoložim ovim svojim mudrovanjem. To govori iz mene onaj koji se svakodnevno bavi s tim problemima oko knjige. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 6. IV. 1959.):)

Ta je knjiga zbog srebrnog reflektirajućeg omota doista i bila, kako je Vitez naziva, *kičerska*. Ipak, govoreći o novoizašlom Lovrakovom djelu Vitez ostaje „na visini“ pa se ispričava zbog iskrenoga mišljenja o opremi knjige koja je, po njemu, neukusna i neprimjerena jer se na taj način kod djece potiče loš ukus. Knjiga bi, po Vitezu, osim svojim sadržajem i formom, trebala razvijati osjećaj za lijepo, za estetski vrijedno.

³⁰¹ Jedino je Biblioteka *Orion* imala vrlo skromnu likovnu opremu – bila je bez naslovnih ilustracija i ilustracija u knjiženome bloku.

³⁰² Vitez misli na opremu knjige M. Lovraka *Iskrice* u izdanju Izdavačko-štamarskog preduzeća „Kosmos“, Beograd, 1958.

Na sličan način Vitez razmišlja pišući Lovraku o njegovu *Divljem dječaku* i *Zelenom otoku*, romanima koji će biti objavljen u biblioteci *Vjeverica*:

[...] crteži u „Divljem dječaku“ ne odgovaraju, a crtanje novih plus nova naslovna stranica – nije moglo biti do augusta pa smo stvar odgodili za 1951. Ima tamo i dobrih crteža, ali oni „ljudi sa divljeg zapada“, oni „kauboji“ ne mogu biti sa našega sela. Njih je slikar prošvercao iz strip-novina. Zar se Vama sviđaju? Sumnjam. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 16. IX. 1950.)

Naslovna stranica [*Zelenog otoka*, op. I. K. R.] meni se ne sviđa. Ilustracije nismo imali, jer je opseg i tako prešao predviđeno za „Vjevericu“. Naslovnu ćemo Vam osigurati i poslati, ali bojim se da Vam neće ukrasiti Vašu galeriju. Meni je žao što nije uspjela. Ona je dekorativna, ali lik je dječaka je suviše groteskan. Izvinite. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 28. IX. 1961.)

Osim likovne, Vitezu je bila važna i tekstualna oprema knjiga, što je posebice vidljivo kod Biblioteke *Vjeverica*, Biblioteke *Jelen* i *Male plave knjige*. S dodatnim su tekstovima posebno bogato bili opremljeni svesci Biblioteke *Jelen*, koji su ponekad uz bilješku o piscu imali i pogovor, predgovor, pojašnjenje manje poznatih riječi i pojmova, karte... Briga o tekstualnoj opremi knjiga vidljiva je i na svescima Biblioteke *Vjeverica*, kod kojih od 48. sveska bilješka o pisci (i djelu) bila njihova standardna oprema. Od tada su takvi dodatni tekstovi bili vrlo ujednačeni – po dužini, načinu pisanja i podacima koje su donijeli. Ako prvo izdanje pojedinoga naslova nije imao dodatni tekst u obliku bilješke o piscu (i djelu), onda je taj „propust“ svakako bio ispravljen pa je on u svakome narednome (drugom, trećem ili četvrtome) bio nadodan.

Također, i svesci *Male plave knjige* imali su lijepu tekstualnu opremu u obliku bilješke o piscu (i djelu) koje nisu bile nimalo suhoparne ni dosadne – nisu se svodile na faktografsko nabranje činjenica već su uvijek donosile neke zanimljivosti iz autorova života zbog kojih su bile lako pamtljive, a djelo koje je bilo objavljeno u tom svesku često je stavljeno u širi kontekst autorova opusa.

Ostali nakladnički nizovi nisu sadržavali dodatne tekstove ili su se oni pojavljivali smo kod pojedinih svezaka.

Da je Vitezu stil i sadržaj dodatnih tekstova itekako bio važan također svjedoči jedno Vitezovo pismo poslano Lovraku, u kojemu piše o pogovorima za knjige namijenjene djeci:

S Oblakom još nisam precizirao koliki i kakav članak treba da bude u vašoj knjizi³⁰³. Po mome, mišljenju, članak treba da je namijenjen čitaocima knjige, a to su djeca, a ne odraslima. Mislim da ga treba pisati u prvom redu za njih, a to ne znači da je za ostale

³⁰³ Tu misli na pogovor za Lovrakov roman *Devetorica hrabrih* (1958.).

čitaoce nezanimljiv. Naprotiv. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, ustanove u zemlji i inozemstvu – Mladost. Pismo, 24. I. 1958.)

6. Odnos prema uredničkome radu

Kroz analizu nakladničkih nizova uočena je Vitezova sistematičnost i preciznost u uredničkome poslu. Te njegove odlike naslućuju se i iz pristupa vlastitoj rukopisnoj bibliografiji, koja je vrlo precizna i detaljna, a Vitezovu profesionalnost i predanost uredničkome poslu potvrdili su i njegovi suradnici:

[...] mlađe urednike, pa i mene [An(k)u Kulušić, op. I. K. R.] Grigor Vitez je učio ozbiljnosti, savjesnosti i marljivosti. (Kulušić, 1987: 193)

Da je Vitez uistinu bio profesionalan i obazriv prema onima čija će djela biti objavljena pod njegovim uredništvom potvrđuje i pismo tada mladoga srpskoga pisca Vojislava Stanojčića iz Beograda:

[...] zahvaljujem na pažnji koju ste mi ukazali. Kako nisam imao vašu kućnu adresu, pisao sam Vam na „Mladost“. Računao sam da im neće biti mnogo teško da Vam pošalju pismo. Prevario sam se. S druge strane, nisu našli za potrebno da mi bilo što napišu, ni da su primili rukopis, ni da je na recenziji – baš ništa! Uostalom, čini mi se da su svi izdavači takvi izuzev Vas! (HŠM 35470 Vitez, Grigor. 4. Korespondencija. Pismo V. Stanojčića, strojopis, 20. I. 1965.)

O njegovoj obazrivosti svjedoči i sljedeće pismo:

Namjeravamo uvesti da svaki svezak „Vjeverice“ ima istu cijenu, pa je potrebno da ne prelazi deset araka, barem ne previše. A „Zeleni otok“, po mom mišljenju, s kojim se Vi ne morate složiti, ipak je nešto preopširan i presporo mu teče radnja koje zapravo i vrlo malo ima, i držim da bi dobro došlo izvjesno sažimanje. Samo, ja to nipošto ne bih htio činiti. To jedino ostavljamo Vama, da odlučite. Ili, ako Vam je to nemoguće, da nam ponudite rukopis koji bi donekle opsegom odgovarao. Molim Vas da Vi o svemu odlučite, jer to jedino vi možete učiniti. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 23. V. 1960.)

S druge strane, iz jednog od Vitezovih pisma može se naslutiti da Vitez nije uvijek sâm odlučivao o tome koja će knjiga biti odabrana za objavljivanje unutar izdavačkoga poduzeća *Mladost*:

Dakle, o prijedlogu objavljivanja i ćirilicom „Zelenog otoka“ direktor³⁰⁴ zasad misli da ne dolazi u obzir. (HŠM A 4503 Lovrak, Mato. 4. 3. Korespondencija pasivna, pojedinci. Pismo G. Viteza, 8. VI. 1961.)³⁰⁵

³⁰⁴ Misli se na tadašnjeg direktora *Mladosti* Ladislava Indika.

³⁰⁵ Inače, Lovrakov roman *Zeleni otok* bio je objavljen 1961. godine u *Vjeverici* (na latinci, naravno, jer tada ćirilička varijanta *Vjeverice* ni nije počela izlaziti), ali je, kako se to saznaje iz pisama, Lovrak predložio da se taj roman objavi i na ćirilici, što je bilo odbijeno. *Zeleni će otok* biti objavljen na ćirilici nekoliko godina kasnije, preciznije 1964., u *Sabranim djelima Mate Lovraka*, koje će u suautorstvu s A. Kulušić Vitez urediti.

Iz prethodnoga razmatranja dolazi se do zaključka da je Vitez kao urednik brojnih nakladničkih nizova za djecu i mladež profilirao mladu čitateljsku publiku time što je osim hrvatskoga, bio orijentiran i na šire, jugoslavensko tržište, što je smišljeno i planski vodio brigu o umjetničkoj naobrazbi mladih naraštaja kroz odabranu, posebice estetsku književnu ponudu objavivši pod svojim uredništvom vrijedna djela hrvatske književne baštine, recentna književna djela hrvatskih i pisaca iz drugih jugoslavenskih republika, te klasična i recentna inozemna književna djela, zatim kroz vlastiti prevoditeljski rad i objavljivanje recentne prijevodne dječje književnosti, bogate likovne i tekstualne opreme knjiga, a sve je to ne bi bilo moguće bez profesionalnosti i odgovornosti te predanoga uredničkoga rada, kakav je on karakterizirao Viteza. Iako je uredio više naslova, u estetskome smislu ne previše vrijedne partizanske literature, njihov je broj u odnosu na druge naslove zanemariv, što dokazuje da se pri odabiru naslova koji će biti objavljeni u nakladničkim nizovima kojima je bio urednik prvenstveno vodio estetskim načelima.

7. ZAKLJUČAK

U književnoteorijskim krugovima Grigor Vitez (1911. - 1966.) prvenstveno je poznat i prepoznat kao vrsni pjesnik za djecu i začetnik hrvatskoga dječjega suvremenoga pjesništva u kojemu je inaugurirao sve važnije fenomene koji obilježavaju taj žanr i danas. Za djecu je pisao i prozu, no njegov prozni opus nije velik, ni kvantitetom ni veličinom proznih oblika, jer je pisao samo kraću prozu. Osim za djecu, pisao je i za odrasle. Bez obzira na plodnost njegova književnoga djelovanja, Vitezova stručna djelatnost također nije zanemariva jer se za života bavio prevodenjem s ruskoga, slovenskoga i francuskoga jezika, sastavljao antologije, jezične udžbenike i čitanke za osnovu školu, uređivao različite književne časopise, zbornike, nakladničke nizove i druga izdanja namijenjena djeci i mladeži, zatim u različitim časopisima i novinama objavljivao članke, prikaze, kritike i eseje s područja (dječje) književnosti te pisao pogovore i predgovore za različita književna izdanja. Cjelokupna Vitezova stručna djelatnost dosad je bila slabo i nedostavno razmatrana i istražena pa je izvan ozbiljne recepcije ostao njegov opsežan urednički rad na mnogobrojnim nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Iako je o Vitezu dosad napisan velik broj studija, ogleda, eseja, kritika, a njemu u čast održana su i dva znanstvena skupa (*Književno djelo Grigora Viteza*, 1986. i *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*, 2011.), o tom dijelu njegova stručnoga djelovanja do danas djelomično svjedoče svega tri rada (Kulušić, 1987.; Zalar, D., 2013. i 2013.a). Teoretičari dječje književnosti (Crnković, 1967. i 1990.; Idrizović, 1984.; Zalar, I., 1991.a; Hranjec, 2004. i 2006.) također ne spominju ili tek usputno navode podatak da je Vitez bio urednik u izdavačkome poduzeću *Mladost* te da je osnovao i uređivao Biblioteku *Vjeverica*. Različiti autori samo površno navode taj dio Vitezova stručnoga djelovanja, kao da je on bio beznačajan i usputan – a nije! Naime, Vitez je od 1951. do kraja svoga života (1966.) bio zaposlen u izdavačkome poduzeću *Novo pokoljenje*, koje se ubrzo po njegovu zaposlenju preimenovalo u *Mladost*, gdje je bio glavni urednik za dječja i omladinska izdanja. U petnaest godina uredničkoga rada pokrenuo je i sustavno uređivao čak trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež, što je dosad bila nepoznata činjenica, koja je nedvojbeno upućivala na Vitezovu važnu ulogu kao urednika u razvoju hrvatske, odnosno onodobne jugoslavenske, dječje književnosti. Kako Vitezov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež dosad nije bio dostatno proučen i valoriziran, javila se ideja o nastanku ovoga rada.

„Izdavači, urednici i časopisi, svojim izborom autora i tekstova, načinom njihove prezentacije čitateljima, kao i trudom oko usmjeravanja njihova djelovanja u književnoj komunikaciji posredno otkrivaju i vlastitu percepciju čitatelja.“ (Protrka, 2008: 171) A Vitez

je već početkom pedesetih godina dvadesetog stoljeća bio ugledni javni djelatnik, koji je znao da će, otkrivajući svoje izdavačke afinitete i profil, ujedno posredno govoriti i o svojim čitateljskim percepcijama. U tome je sadržana mudrost njegova djelovanja.

Cilj istraživanja bio je po prvi put ustanoviti točan broj, nazive i bibliografiju svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio idejni začetnik, utemeljitelj i/ili urednik te po prvi put iznijeti njihov uređivački profil kroz tehničku i poetičku analizu i donijeti statističku obradu naslova svakog nakladničkog niza (dinamika izlaženja svezaka, zastupljenost jugoslavenskih i inozemnih pisaca, pripadnost književnih djela stoljeću te podjela na ona koja su bila objavljena prije i nakon Drugog svjetskog rata, zastupljenosti pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti). Pri opisu tehničkih i poetičkih odrednica svakog pojedinog nakladničkog niza pratili su se sljedeći parametri: trajanje niza, podaci zapisani u impresumu svezaka, likovna i tekstualna oprema svezaka, publika kojoj je nakladnički niz prvenstveno bio namijenjen, broj Vitezovih prijevoda u pojedinome nakladničkome nizu, paralelni ćirilički nizovi, zastupljenost pisaca prema pripadnosti današnjoj nacionalnoj književnosti i njihov status s obzirom na položaj u povijesti nacionalne književnosti, zastupljenost književnih vrsta, profil nizova prema određenome ključu (lektirnom, zabavnom, slikovničkom, ključu nagrađivanih knjiga, svjetskih i jugoslavenskih klasika i dr.), autori i knjige koji su doživjeli prvo objavljivanje i/ili prvi prijevod u Hrvatskoj pod Vitezovim uredništvom.

Istraživanje se, u prvom redu, temeljilo na rekonstruiranju bibliografije trinaest nakladničkih nizova koje je u razdoblju od 1951. do 1966. godine Vitez uređivao. *Mala knjižnica* (1951. – 1952.) i Biblioteka *Moja knjiga* (1951. – 1952.) bili su prvi nakladnički nizovi kojima je Vitez, neposredno po zaposlenju u izdavačkome poduzeću *Novo pokoljenje*, postao urednikom, a potom su uslijedili i drugi, njih ukupno trinaest: *Palčičeva knjižnica* (1955. – 1962.), Biblioteka *Vjeverica* (1957. – 1966.), Biblioteka *Jelen* (1957. – 1966.), Biblioteka *Zmaj* (1957. – 1958.), *Iz priče u priču* (1958. – 1966.), Biblioteka *Vesela družba* (1958.), *Mala plava knjiga* (1959.- 1961.), *Sabrana djela Mate Lovraka* (1964.) i neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga. Svaki od navedenih nakladničkih nizova imao je svoj razlog postojanja, svoju specifičnu poetiku i čitalačku publiku kojoj je bio namijenjen, a neki od njih, poput, primjerice, Biblioteka *Vjeverica* i Biblioteka *Jelen*, postali su središnji medij dječje književnosti i književnosti za mladež na hrvatskoj književno-kulturnoj sceni, ali i na ostalim prostorima bivše Jugoslavije. Nekolicina nakladničkih nizova (Biblioteka *Veverica*, Biblioteka *Jelen*, *Iz priče u priču*, *Sabrana dela Mate Lovraka*, *Mala plava knjiga*) doživjela je i paralelna ćirilička izdanja, što je također bio jedan od pokazatelja

sustavnosti i ozbiljnosti Vitezova uredničkoga rada, ali i težnje da dopre do što šire mlade čitalačke publike.

Za provjeru teza ovoga rada neophodno je bilo arhivsko gradivo koje se nalazi u HŠM, u osobnom fondu *Vitez, Grigor*, koje je dosad bilo tek malim dijelom istraženo³⁰⁶. Riječ je o Vitezovoj ostavštini koja je za potrebe ovoga rada po prvi put bila sustavnije proučena. Iz pojedinih dokumenata, Vitezovih rukopisnih bilježaka i korespondencije u radu su po prvi put bili citirani i komentirani njihovi pojedini dijelovi koji su se većinom odnosili na Vitezove stavove i razmišljanja o tadašnjoj književno-kulturnoj dječjoj sceni i uredničkome radu, na njegov odnos s pojedinim istaknutim književnim i kulturnim djelatnicima toga doba kao i neke nepoznate ili manje poznate Vitezove bibliografske podatke.

Na temelju bibliografije, njene sveobuhvatne analize i Vitezove ostavštine, istraživačkim postupcima prikupljanja podataka iz književnoteorijske i književnopovijesne literature o spoznajama o dječjoj književnosti kao i povijesne literature te izabrane periodike, te njihovim vrednovanjem, selekcioniranjem, povezivanjem i komparacijom, pokušali su se pronaći odgovori zacrtani u cilju istraživanja te u konačnici i odrediti Vitezova uloga u hrvatskoj dječjoj književnosti kroz njegov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež.

Istraživanje je tako potvrdilo teze, koje su bile navedene u uvodnom dijelu rada, iz kojih su izvedeni sljedeći zaključci:

a) Osim prvenstveno hrvatskoga, Vitez je uvelike bio orijentiran i na šire, jugoslavensko tržište dječjih knjiga te stvaranje jugoslavenske dječje čitalačke publike. To potvrđuju paralelni ćirilčki nakladnički nizovi koje je Vitez također uređivao, a čiji je najvjerojatnije bio i inicijator, poput Biblioteke *Veverica*, Biblioteke *Jelen*, *Iz priče u priču*, *Male plave knjige*, *Sabраних дела Мате Ловрака* te pojedine slikovnice i ilustrirane knjige iz neimenovanoga nakladničkoga niza. Ćirilčki su se nizovi, osim u pismu, razlikovali od paralelnih latiničkih i po jeziku (prijevodna književnost u tim je nizovima bila objavljena na ekavici, tj. tada službeno nazivanom srpskohrvatskome jeziku, dok su pisci iz Hrvatske uvijek bili na ijekavici) i po izboru naslova, a ponekad i likovnoj opremi knjiga. Vitezova orijentiranost na široko jugoslavensko tržište u ovome je radu pripisana i njegovu nastojanju da u nakladničkim nizovima koje je uređivao uz većinom hrvatske pisce bude zastupljen i razmjerni broj pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika – Slovenije, Srbije, BiH te Makedonije. Time je također nastojao održavati, promicati i učvršćivati književne veze među velikim brojem dječjih pisaca koji su živjeli i stvarali u različitim jugoslavenskim

³⁰⁶ Vidi bilješku 6.

republikama, ali i iste popularizirati među cjelokupnom jugoslavenskom dječjom i omladinskom čitalačkom publikom. Statistička analiza u radu pokazala je da su uistinu kod gotovo svih nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik najzastupljeniji bili hrvatskih pisci, ali je uz njih, gotovo u pravilu, bilo objavljeno i po nekoliko pisaca iz ostalih jugoslavenskih republika (najviše slovenskih i srpskih, s gotovo podjednakim udjelom, te nešto manje bosanskohercegovačkih, makedonskih i samo jedan crnogorski pisac);

b) Vitez je smišljeno i planski vodio brigu o umjetničkoj naobrazbi mladih naraštaja kroz odabranu umjetničku, posebice estetsku, književnu ponudu objavivši pod svojim uredništvom brojna estetski vrijedna djela hrvatske (dječje) književne baštine (čija su prva izdanja već bila objavljena kod drugih izdavačkih poduzeća), recentna književna djela pisaca iz Hrvatske, ali i drugih jugoslavenskih republika (od kojih su mnogi od njih doživjeli prvo izdanje upravo pod Vitezovim uredništvom) te klasična i recentna inozemna (dječja) književna djela. U kontekstu prijevodne dječje književnosti valja napomenuti kako su brojna književna djela, koja su bila objavljena pod Vitezovim uredništvom, podlegla ideološkoj cenzuri. Istraživanja slovenske znanstvenice N. K. Pokorn (2012) dokazala su da je ideološka cenzura u djelima prijevodne dječje književnosti za vrijeme Druge Jugoslavije bila redovna praksa u svim tadašnjim jugoslavenskim republikama te da su je prakticirali gotovo svi tadašnji jugoslavenski prevoditelji i urednici. Iako su istraživanja dokazala da su pod Vitezovim uredništvom bila objavljena pojedina književna djela dječje prijevodne književnosti koja su iz ideoloških razloga bila cenzurirana (cenzura se većinom odnosila na eliminiranje ili prerađivanje onih dijelova teksta koji su se referirali na religiju ili neke njene elemente), samim time što je kroz vlastiti prevoditeljski rad i objavljivanje recentne prijevodne dječje književnosti (kod čega je često bila riječ o prvom objavljivanju u Hrvatskoj i prvom prijevodu na, tada službeno nazvani, hrvatskosrpski jezik) nastojao upoznati tadašnju djecu i mladež s recentnom jugoslavenskom i inozemnom prijevodnom dječjom književnosti, itekako govori u prilog Vitezova nastojanja za osvještavanje raznolikosti dječje književnosti;

c) iako je uredio više naslova, u estetskome smislu ne previše vrijedne partizanske literature, u kojoj je bila razvidna tadašnja dominantna socio-politička i kulturna ideologija, njihov je broj u odnosu na druge naslove zanemariv, što dokazuje da se Vitez pri odabiru naslova koji će biti objavljeni u nakladničkim nizovima kojima je bio urednik prvenstveno vodio estetskim načelima.

Ako upozorimo samo na ona najuspješnija književna djela, Vitez je kao urednik omogućio da među hrvatske, ali i šire jugoslavenske čitatelje po prvi puta budu objavljeni sljedeći naslovi: *Modri prozori* D. Oblaka, *Pirgo* A. Martić, *Neprijatelj br. 1* M. Lovraka (prvo

zagrebačko izdanje), *Po sunčanim stazama* Z. Kolarić-Kišur, *Tiki traži neznanca* M. Matošeca, *Žuna na telefonu* V. Majera, *Djetinjstvo Vjetra kapetana* P. Katalinić, *Devetorica hrabrih* i *Zeleni otok* M. Lovraka, *Mjesečeva djeca* P. Jirsaka, *Priče u pjesmi* B. Tonija, *Tuga i radosti šume* V. Parun i dr.

Prvo izdanje u Hrvatskoj i prvi prijevod na hrvatski jezik doživjeli su i sljedeći naslovi: izabrane pjesame F. Levstika objavljene u zbirci *Najdihojca* (prevoditelj je bio Vitez), roman *Dječak sa dva imena* A. Ingoliča, *Moj kišobran može biti balon* E. Peroci, romani *Tata, ti si lud* i *Mama, volim te* W. Saroyana, *Priče mačke na grani* i *Druge priče mačke na grani* M. Ayméa, romani *Čipolino*, *Putovanje plave strijele* i *Đelsomino u Zemlji lažljivaca* G. Rodarija itd.

Pod njegovim su uredništvom, uz spomenutoga F. Levstika, A. Ingoliča i E. Peroci, prve prijevode na hrvatski jezik doživjeli i brojni drugi slovenski književnici poput M. Šege, B. Jurce, E. Starovasnik, J. Vipotnika, V. Brest, B. Zupančiča, A. Polenca. Time što je bio prvi koji je u Hrvatskoj objavio, a u nekim slučajevima i na hrvatski jezik preveo brojne slovenske pisce za djecu i mladež, Vitezu možemo pripisati velike zasluge za to što je slovenska dječja književnost prodrila među dječju čitalačku publiku u Hrvatskoj, a u nekim slučajevima, i školsku lektiru što je danas prava rijetkost³⁰⁷.

Pod Vitezovim su uredništvom bili objavljeni i brojni književni prvijenci tada mladih hrvatskih književnika poput N. Miličevića (*Zlatna grana*), M. Bjažića (*Sjenica*), A. Martić (*Mali konjovodac i druge priče*), ali i prva književna djela za djecu pisaca koji su se već afirmirali u književnosti za odrasle poput D. Ivaniševića (*Kotarica stihova*).

Vitez je kao urednik veliku važnost pridavao tekstualnoj i likovnoj opremi knjiga. Većina je svezaka bila lijepo opremljena s dodatnim tekstovima u obliku bilješke o piscu i/ili djelu, pogovora, predgovora, tumača manje poznatih riječi, popisom dosad objavljenih izdanja i sl. Za vrijeme svoga uredničkoga rada na trinaest nakladničkih nizova za djecu i mladež surađivao je s doista zavidnim brojem likovnih umjetnika, od kojih su mnogi od njih bili ili su s vremenom postali istaknuta imena jugoslavenske i/ili nacionalne likovne umjetnosti. Od umjetnika kojima je likovna oprema knjiga bila povjerena izdvajam samo one najpoznatije poput D. Rusjan, J. Vanište, S. Biničkoga, F. Vaića, A. Kinerta, R. Goldonija, D. Paraća, E. Murtića, I. Šebalja, I. Švertaseka. No, bili su tu i mnogi drugi. Na taj je način Vitez kao urednik postavio visoke estetske standarde u likovnom opremanju dječjih knjiga. Briga o

³⁰⁷ U hrvatskim osnovnim školama u programu lektire nalaze se samo dvije slovenske spisateljice (Desa Muck: *Anica i sportski dan* ili *Anica i čarobnica Lili*; Ela Peroci: *Djeco, laku noć* (izbor)), a obje su preporučene kao izborna lektira za drugi razred (Nastavni plan i program za osnovnu školu).

likovnoj opremi knjiga očituje se i u činjenici da je čak dvanaest, od ukupno trinaest nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik, imalo vrlo solidnu likovnu opremu u obliku naslovnica u boji i većinom originalnih crno-bijelih ili ilustracija u boji. Ne možemo se oteti zaključku da je bio svjestan činjenice: „[...] autor/ica, djelo i čitatelj/ica [...] jednako su važni u stvaranju institucije književnosti kakva nam je danas poznata.“ (Protrka, 2008: 100)

U vrijeme kada Vitez postaje glavni urednik za dječja i omladinska izdanja u izdavačkom poduzeću *Novo pokoljenje*, odnosno *Mladost*, tadašnja jugoslavenska dječja književnost bila je svojim najvećim dijelom tradicijski usmjerena, pedagoški i didaktički preopterećena. Sredinom pedesetih godina 20. stoljeća na polju dječje književnosti pojavljuju se dvije centralne ličnosti – Ivan Kušan i Grigor Vitez. Prvi (Kušan) istaknuo se po tome što je u polje hrvatske dječje proze unio nove elemente, mijenjajući pri tome dječji prozni diskurs i usmjeravajući ga ka modernosti, dok je drugi (Vitez) bio zaslužan što se polje dječje poezije oslobodilo okova didaktičnosti i suvišnoga pedagogiziranja, „deskriptivno-narativnu i emotivno-didaktičnu koncepciju tradicionalne dječje poezije zamijenio [je] suvremenom koncepcijom ritmičko-leksičke nesputanosti“ (Težak, 2006: 280-281), što je dovelo do toga da Viteza danas smatramo začetnikom i utemeljiteljem suvremene hrvatske dječje poezije. Ta modernost i novitet koju je Vitez unio u hrvatsku dječju poeziju reflektirala se i na njegov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Iako je pod svojim uredništvom objavio brojna djela pisaca „staroga kova“ (npr. B. Toni, Mato Lovrak itd.), s druge je strane dao priliku i mnogim tadašnjim mladim književnicima koji su bili na početku svoje književne karijere, čija su dječja književna djela nosila natruhe novih strujanja u tadašnjoj jugoslavenskoj dječjoj književnosti, a čiji se uspjeh s godinama pokazao neupitnim. Time je Vitez itakako potvrdio svoj senzibilitet za estetski vrijedno u dječjoj književnosti, što je na više mjesta isticao kao važan kriterij za objavljivanje dječjih književnih djela. Vitez je imao razrađeni sustav prema kojemu je određivao zašto je neko knjižvno djelo vrijedno za objavljivanje. Upravo je estetsko načelo bio jedan od glavnih Vitezovih kriterija za odabir i objavljivanje dječjih književnih djela u pojedinim nakladničkim nizovima. Vitez je smatrao da je to jedini način da taj dio književnoga stvaralaštva za djecu ne bude omalovažavan, a to će onda ujedno biti i jamstvo da dječja književnost postane ravnopravan dio korpusa cjelokupne književne baštine. Vitez je katkad objavio i pojedina djela koja su dobila uglednu književnu nagradu, objavljivao je naslove i prema lektirnome, katkada i zabavnome ključu, dao je priliku i mnogim mladim piscima u usponu, ali nije zaboravio i one koji su se do tada već afirmirali u dječjoj književnosti, kao ni svjetske i inozemne dječje klasike. Kako je Vitez živio, stvarao i radio u vremenima koja nije karakterizirala velika umjetnička sloboda i koja

su bila opterećena dominantnim socijalističkim režimom, koji je sa sobom nosio svoje diktate, pod njegovim je uredništvom bila objavljena i nekolicina književnih djela partizanske tematike, koja u estetskome smislu nisu bila previše vrijedna. S druge strane, pod njegovom su uređivačkom palicom bila objavljena i brojna, ranije u tekstu spomenuta, prva izdanja dječjih književnih djela koja su se pokazala značajnima za razvoj hrvatske dječje književnosti. Također, i vlastitim prevoditeljskim radom pridonio je mnogo, a koji je također utkao u svoj urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež. Bio je prvi koji je na području Hrvatske, a katkad i cijele Jugoslavije, donosio vlastite prijevode dječjih pisaca ili pod svojim uredništvom objavio pojedine pisce koji su do tada bili neprevedeni na području tadašnje Jugoslavije.

Vitez je kroz svoj urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež itekako doprinio da se tadašnja jugoslavenska, a time i hrvatska dječja književnost, podigne na višu razinu. Samim time što je *Novo pokoljenje*, odnosno *Mladost*, bilo prvo nakladničko poduzeće koje je bilo specijalizirano za dječja i omladinska izdanja, a Vitez njezin prvi i glavni urednik, koji je na toj poziciji ostao do svoje smrti (punih šesnaest godina), pokazuje da se već tada na dječju književnost gledalo s određenom dozom ozbiljnosti. Kroz svoj je urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež svim prethodno navedenim postupcima činio to da se podigne svijest o važnosti i autonomnosti cjelokupne dječje književnosti.

Vitezovu itekako važnu ulogu u polju hrvatske dječje književnosti dokazuje i književna nagrada koja je neposredno nakon njegove smrti osnovana njenu u čast. Riječ je o nagradi „Grigor Vitez“, koja se kontinuirano do danas godišnje dodjeljuje za najuspješniji književni tekst i ilustraciju u djelima za djecu autora koji žive i djeluju na području Hrvatske. To je ujedno bila prva, a time i najstarija nagrada za dječju knjigu u Hrvatskoj. Time je ujedno bila uslišena i zadovoljena Vitezova težnja za sistematiziranjem i usustavljivanjem dječje književnosti, o čemu je Vitez, saznali smo iz korespondencije, razmišljao još ranih pedesetih godina 20. stoljeća. Književne nagrade, ne smijemo zaboraviti, „stimuliraju književnu proizvodnju, podupiru nastajanje književnog kanona, ali i legitimiraju prostor (autoritet) iz kojeg proizlaze. Dobitnici nagrada, slično kao i autori uvršteni u antologije, zauzimaju posebno mjesto u hijerarhiji vrijednosti.“ (Protrka, 2008: 177)

U poslijeratnom je razdoblju Vitez bio jedan od pokretača dječje književnosti i kulture u Hrvatskoj, ali i u jugoslavenskim okvirima. Prije no što je postao glavnim urednikom za dječja i omladinska izdanja u izdavačkom poduzeću *Mladost*, gotovo je deset godina kao učitelj podučavao mlade naraštaje, a putem prosvjećivanja nastavio je i u ZAVNOHU te poslije i u MPRO NRH, radeći na obrazovanju i prosvjećivanju naroda. S Edom Vajnahtom,

Daliborom Cvitanom i Ivom Frolom pisao je jezične udžbenike i čitanke za osnovnu školu te sa skupinom književnika i zaljubljenika u umjetničku riječ – Anđelkom Ristićem, Draganom Lukićem, Brankom Ćopićem i brojnim drugima - organizirao književne večeri po raznim gradovima i selima bivše Jugoslavije. Bio je u dva navrata i tajnik DHK. Iz svega je i potekla njegova želja za obrazovanjem mladih putem pisane riječi. Urednički posao na nakladničkim nizovima za djecu i mladež bio je idealan za Viteza. U njemu je mogao spojiti sve ono što je on dotada bio – književnik, napose pjesnik, pedagog, prevoditelj, antologičar, kritičar, a iznad svega istinski zaljubljenik u književnost te djecu i mladež, bez kojih, na nekoliko je mjesta to i sâm istaknuo, nije mogao. Svojom je iznimnom pokretačkom energijom učinio ono što je malo tko tada uspio. Na velikom je broju svezaka, neovisno o nizu, radio gotovo isti tim stručnjaka – što korektora, što prevoditelja, a često i ilustratora. Očito je bila riječ o „uigranoj“ ekipi koju je Vitez okupio oko sebe i koja je pod njegovim okriljem uspjela iznjedrili toliko velik broj nakladničkih nizova. Kao urednik mnogobrojnih nakladničkih nizova za djecu i mladež svojim je trudom i zalaganjem učinio to da se osvijesti autonomnost dječje književnosti, da se dječja književnost shvati kao ravnopravan korpus cjelokupne književnosti, da pisci koji su pisali za djecu i mlade dobiju priliku za objavljivanjem svojih književnih djela te da se istima omogući prodiranje do šire čitalačke publike. „Izdavači su [...] vrsta uglednih sponzora koji, kao i pisci predgovora i kritičari, članovi žirija za nagrade, savjetnici za kupovinu, pa na koncu sama publika, omogućuju vrednovanje pojedinog djela. Svi oni to čine svojim konkretnim sudjelovanjem u lancu proizvodnje vrijednosti autora i djela: podupirući ga materijalno, izdavanjem i kupovanjem, povezujući dio vlastitih vrijednosti s prihvaćanjem konkretnog autora i djela.“ (Protrka, 2008: 103)

U analizi nakladničkog aspekta fenomena Vitez ne smije se smetnuti s uma da se krajem pedesetih godina 20. stoljeća razbolio te da se više godina borio i nosio s teškom bolešću od koje je na kraju i preminuo. Ipak, Viteza ni to nije moglo spriječiti da odustane od uredničkoga posla na nakladničkim nizovima za djecu i mladež. To je također činjenica koja govori u prilog koliko je bio predan uredničkome poslu i koliko mu je bilo važno da svojim književnim i kulturnim zalaganjima dopre do djece i mladih.

8. IZVORI I LITERATURA

NEOBJAVLJENI IZVORI

Arhivsko gradivo

Hrvatski državni arhiv (HDA), Zagreb

HR HDA 1732, 1 Društvo hrvatskih književnika (DHK);

HR HDA 291 Ministarstvo prosvjete Narodne Republike Hrvatske (MPRO NRH);

HR HDA 207 Prosvjetni odjel zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH), 1943. – 1945.

Hrvatski školski muzej (HŠM), Zagreb

HŠM A 4503 LOVRAK, MATO.

Serijske: 4.2. Korespondencija pasivna, ustanove u zemlji i inozemstvu – Mladost.

4.3. Korespondencija pasivna, pojedinci – Vitez, Grigor.

HŠM 35470 VITEZ, GRIGOR.

Serijske: 1. Osobni dokumenti i prilozi za biobibliografiju;

2. Profesionalna djelatnost Grigora Viteza;

3. Radovi Grigora Viteza;

4. Korespondencija;

5. Hemeroteka i separati;

6. Obitelj Vitez;

7. Radovi o Grigoru Vitezu i djelu; Nagrada „Grigor Vitez“.

LITERATURA

Primarna

Biblioteka *Moja knjiga* (nenumirirana nakladnička cjelina; bibliografiju naslova vidi u poglavlju 9. 1. *Bibliografija nakladničkih nizova*)

Biblioteka *Jelen*, ur. Grigor Vitez (1-3 sv.); ur. Grigor Vitez i Oto Šolc (4–66 sv.), Mladost, Zagreb, 1957. – 1966.

Biblioteka *Jelen* [ćir.], ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1964. – 1965, sv. 1-10.

Biblioteka *Orion* (nenumirirana nakladnička cjelina; bibliografiju naslova vidi u poglavlju 9. 1. *Bibliografija nakladničkih nizova*)

Biblioteka *Vesela družba*, ur. Ana Kulušić, Mladost, Zagreb, 1958. – 1966., sv. 3-27.

- Biblioteka *Vesela družba*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1958., sv. 1-2.
- Biblioteka *Vesela družba* [ćir.], ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1958., sv. 1-2.
- Biblioteka *Veverica* [ćir.], ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1964. – 1965., sv. 1-15.
- Biblioteka *Vjeverica*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1957. – 1967., sv. 1-92.
- Biblioteka *Zmaj*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1957. – 1958., sv. 1-7.
- Iz priče u priču*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1958. – 1967., sv. 1-32; 34-36; 38-59; 61; 63-74; 77-81.
- Iz priče u priču* [ćir.], ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1958. – 1962., sv. 1; 7-12; 17-19; 51-52.
- Knjižnica *Čebelica*, ur. Kristina Brenkova, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1953.- 1963., sv. 1-66; sv. 315.
- Neimenovani nakladnički niz slikovnica i ilustriranih knjiga:
- Bjelišev Ivan (1952). *Tvrđoglavo mače*. Zagreb: Mladost.
- Brlić-Mažuranić, Ivana (1952). *Compare sole e comarina candida*. Zagreb: Mladost.
- Brlić-Mažuranić, Ivana (1952). *Sunce djever i Neva Nevičica*. Zagreb: Mladost.
- Mardešić, Petar (1952). *Morski čovjek*. Zagreb: Mladost.
- Pošla koka na pazar* (1952). Zagreb: Mladost.
- Brlić-Mažuranić, Ivana (1957). *Regoč*. Zagreb: Mladost.
- Brlić-Mažuranić, Ivana (1957). *Regoč* [ćir.]. Zagreb: Mladost.
- Prodnović, Tihomir T. (1957). *Na kopnu i na vodi*. Zagreb: Mladost.
- Prodnović, Tihomir T. (1957). *Na kopnu i na vodi* [ćir.]. Zagreb: Mladost.
- Prodnović, Tihomir T. (1957). *Pješčano more*. Zagreb: Mladost.
- Dvanaestoro braće* (1958). Zagreb: Mladost.
- Dvanaestoro braće* (1958) [ćir.] Zagreb: Mladost.
- Ivančan, Dubravko (1958). *Jaje hrambaša*. Zagreb: Mladost.
- Ivančan, Dubravko (1958). *Jaje hrambaša* [ćir.]. Zagreb: Mladost.
- Vitez, Grigor (1958). *Životinje spavaju*. Zagreb: Mladost.
- Zupanc, Lojze (?). *Djevojčica i zmija*. Zagreb: Mladost.
- Mala knjižnica*, ur. Malik Mulić i G. Vitez (1. sv.); ur. Stjepan Krešić (2. sv.); ur. G. Vitez (3-6 sv.; 8. sv.), Novo pokoljenje (1. sv.); Mladost (2-6 sv.; 8. sv.), Zagreb, 1951. – 1952.
- Mala plava knjiga*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1959. – 1961., sv. 1-15.
- Mala plava knjiga* [ćir.], ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1960. – 1961., sv. 10-15.
- Palčićeve knjižnice*, ur. Grigor Vitez, Mladost, Zagreb, 1955. – 1962., sv. 1-26.

Pionirska biblioteka (nenumirirana nakladnička cjelina; bibliografiju naslova vidi u poglavlju

9. 1. *Bibliografija nakladničkih nizova*)

Pionirska knjižnica (nenumirirana nakladnička cjelina; bibliografiju naslova vidi u poglavlju

9. 1. *Bibliografija nakladničkih nizova*)

Sabrana djela Mate Lovraka, ur. Grigor Vitez i Ana Kulušić, Mladost, Zagreb, 1964., sv. 1-15.

Sabrana dela Mate Lovraka [ćir.], ur. Grigor Vitez i Ana Kulušić, Mladost, Zagreb, 1964., sv. 1-15.

Sekundarna

A. (1967). „Posmrtni ostaci Grigora Viteza preneseni 21. listopada u rodno selo“, u *Novosti: klub ljubitelja knjige*, ur. Duška Buljan, br. 4, 1967, Mladost, Zagreb, bez numeracije.

Aljinović, Rudi (1996). „Spomen na Nikšu Fulgosija. Ovuda je prošao vitez litalica“, u *Kvadrat*, god. 5., broj 9., Zagreb, str. 6-9.

Aljinović, Rudi (1998). „Spomen na Marcela Čuklija – Posljednji iz „Zabavnika“ (jedan pogled u povijest hrvatskoga stripa“, u *Kvadrat*, god. 6., br. 10., Zagreb, str. 14-21.

Aljinović, Rudi (2009). „Kronika jednog preuranjenog starta“, u *Strip revija*, prosinac, god. 1., br. 2., Zagreb, str. 94-111.

Aljinović, Rudi (2011). „Hrvatski strip 1941.-1945.“, u *Strip revija*, travanj, god. 3., br. 6., Zagreb, str. 87.-119.

Arsenijević, Vojislav (1987). *Književno delo Grigora Viteza kao lektira u osnovnoj školi*. završni rad na postdiplomskim studijima, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

Bibliografija Jugoslavije. Knjige, brošure i muzikalije (1951. – 1960.), Beograd: Bibliografski institut FNRJ.

Bibliografija Jugoslavije. Knjige, brošure i muzikalije (1961. – 1966.), Beograd: Jugoslavenski bibliografski institut.

Bilandžić, Dušan (1999). *Hrvatska moderna povijest*. Zagreb: Golden marketing.

Bilten udruženja izdavačkih djelatnosti poduzeća Narodne Republike Hrvatske, god. 1., br. 9, studeni 1951., Zagreb.

Bilten udruženja izdavačkih djelatnosti poduzeća Narodne Republike Hrvatske, Zagreb, 1951. – 1954.

Bogišić, Vlaho, ur. (1998). *Leksikon hrvatske književnosti*. Zagreb: Naprijed.

- Brajčić, Nevenka i Vucelić, Vlasta (1964.). „Posjetili smo pjesnika Grigora Viteza“, u *Predškolsko dete, časopis za predškolsko vaspitanje*, god. XIII, Br. 9-10, Beograd, str. 193-195.
- Brešić, Vinko, prir. (1997). *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb: AGM.
- Buljan, Mirjana (1951). „Dijete čitalac – Nekoliko misli o književnosti za djecu“, u *Omladinski borac*, 25. XII. 1951., god. 10., br. 40. (372.), Zagreb, str. 10-11.
- Crnković, Milan (1966). „Dječja poezija Grigora Viteza“, u *Riječka revija*, br. 6, Rijeka, str. 337-344.
- Crnković, Milan (1967). *Dječja književnost: priručnik za studente pedagoških akademija i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, Milan (1972). „Sto (i nešto) godina hrvatske dječje književnosti“, u *Umjetnost riječi*, III(18), str. 5-21.
- Crnković, Milan (1990). *Dječja književnost: priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, Milan i Težak, Dubravka (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
- Cucić, Sima (1951). „Mato Lovrak: Prijatelji“, u *Iz dječje književnosti: osvrti i članci*, Novi Sad: Matica srpska., str. 127-130.
- Cvitan, Dalibor (1948). „Odgojna vrijednost književnosti za djecu“, u *Pedagoški rad*, god. 3, br. 6, Zagreb, 333-346.
- Diklić, Zvonimir; Težak, Dubravka; Zalar, Ivo (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: DiVič.
- Djeca svijeta* (1967), redakcijski kolegij Mario Abriani, Stanislav Aleksandrak i dr. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Doknić, Branka (2013). *Kulturna politika Jugoslavije 1946. - 1963.* Beograd: Službeni glasnik.
- Draginčić, Slavko (1984). „Strip u Hrvatskoj, od ilustriranih priča do 'treće generacije'“, u *Hrvatski poslijeratni strip*, ur. Veljko Krulčić, Pula: Istarska naklada, str. 5-20.
- Frangeš, Ivo (1987). *Povijest hrvatske književnosti*. Zagreb-Ljubljana: Nakladni zavod Matice hrvatske i Cankarjeva založba.

- Franković, Dragutin (1949). „Izvjestaj tajnika Glavnoj skupštini o radu u 1948. god.“, u *Pedagoški rad*, god. IV., travanj-svibanj 1949., broj 4-5., str. 315-322.
- Franković, Dragutin, Ogrizović, Mihajlo i Pazman, Dragutin, ur. (1971). *Sto godina rada Hrvatskoga pedagoško-književnog zbora i učiteljstva u Hrvatskoj 1871-1971*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- Golob, Zvonimir (1956). „Jedna dobra knjiga za djecu“, u *Narodni list*, 20. X. 1956., Zagreb, str. 6.
- Hebrang Grgić, Ivana (2000). „Zakoni o tisku u Hrvatskoj od 1945. do danas“, u *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, Zagreb, str. 117-134.
- Hranjec, Stjepan (1998). *Hrvatski dječji roman*. Zagreb: Znanje.
- Hranjec, Stjepan (2004). *Dječji hrvatski klasici*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hranjec, Stjepan (2006). *Pregled hrvatske dječje književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Hromadžić, Ahmet, ur. (1963). *Dječji pisci o sebi*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Hrvatska enciklopedija* (2004.), sv. 6 Kn-Mak, „Kugli, Stjepan“ (natuknica), str. 325.
- Hrvatska enciklopedija* (2005.), sv. 7 Mal-NJ, „nakladništvo“ (natuknica), str. 569-571.
- Idrizović, Muris (1984). *Hrvatska književnost za djecu: sto godina hrvatske dječje knjige*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Ivančević, Radovan (1953). „Umjetnost – stripa“, u *Vjesnik u srijedu*, 25. II. 1953., , god. 14., br. 2475. (43.), Zagreb str. 5.
- Izdavačke novosti: udruženje izdavačkih poduzeća NR Hrvatske*, Zagreb, 1955.- 1960.
- Izdavačke novosti: udruženje izdavača NRH*, Zagreb, 1961.
- Jembrih, Alojz (1994). *Juraj Dijanić i njegovo djelo*. Samobor: Matica hrvatska Ogranak Samobor.
- J. P. [Jovan Popović] (1946). „Crnoberzijanska erzac-roba na književnom tržištu“, u *Borba*, 5. I. 1946., god. 11., br. 4., Beograd, str. 2-3.
- Kajan, Ibrahim (2002). „Grigor Vitez - razumijevanje jezgre“, u *Motrišta*, studeni 2002., br. 25, Mostar, str. 156-160.
- Kalinić Ahačić, Nataša (2008). *Puni ekrani: 50 godina HTV-a 50 godina Programa za djecu i mlade*. Zagreb: Kaptol HRT.
- Knezović, Zlata (1986). „Kulturni zamah u poslijeratnim godinama u Hrvatskoj“, u *Oslobođenje Hrvatske 1945.*, Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, str. 418-435.

- Kobe, Marijana (2011). „Uredniško delo Kristine Brenkove kot odraz njenih pogledov na mladinsko književnost in njenega otroškega sprejemnika“, u: *Otrok in knjiga*. Maribor: Mariborska knjižnica, str. 51-54.
- Kolanović, Maša (2012). „Od kulture za mase do masovne kulture“, u *Refleksije vremena 1945. – 1955.*, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, str. 166-179.
- Kolanović, Maša (2013). „Utopija pod upitnikom. Predodžba „Amerike“ u stihovima dekadentnog socijalizma“, u *Socijalizam na klupi. Jugoslavensko društvo očima nove postjugoslavenske humanistike*. Pula – Zagreb: Srednja Europa, 177-216.
- Krajačić, Ljudevit (1946). „Omladinska knjiga i njeni današnji zadaci“, u *Narodna prosvjeta*, vol. 2., br. 8-9, str. 9-13.
- Krajačić, Ljudevit (1956). „Vitezova 'Prepelica'“, u: *Školske novine*, Zagreb, 5. X. 1956., 4.
- Krulčić, Veljko (1986). „Kerempuh 1945.-'58“, u *Patak*, rujan, god. 1., br. 2., Zagreb, str. 22-23.
- Krulčić, Veljko (1991). „Zlatno doba hrvatskoga stripa“, u *Vjesnik*, 4. X. 1991., god. 52., br. 15820., prilog Panorama, Zagreb, str. 20.
- Krulčić, Veljko (2009). „Kako su „Horizont“ i Andrija Maurović pobijedili Moša Pijadu i Jovana Popovića“, u Maurović, Andrija, *Meksikanac i drugi stripovi iz „Horizonta“*, Vedis, Zagreb, str. 93-107.
- Krulčić, Veljko (2010). „Mladen Bjažić – „Nevidljivi“ klasik hrvatskog stripa“, katalog izložbe u povodu Dana Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić“, Šibenik, Galerija knjižnice, od 17. veljače do 9. ožujka 2010., Šibenik, Gradska Knjižnica „Juraj Šižgorić“, bez paginacije.
- Krasková, Žofie (1993). „Sen o Praze“, u *Česky lidový kalendaru 1993*, Vydalo nakladatelství Jednota Daruvar, Daruvar, 1993, str. 82-85.
- Krklec, Gustav (1954). „Nekoliko riječi o piscu ove knjige“, u Kästner, Erich: *Emil i detektivi*, Mladost, Zagreb, 1954., str. 107-108.
- Krklec, Gustav (1967). „Smrt Grigora Viteza“, u: *Radost*, god. XVI, br. 6, Zagreb, 8-9.
- Krklec, Gustav (1973). „Zvali smo ga naprosto – Griša“, u *Borba*, 28., 29. i 30. novembra 1973., str. 14.
- Kukić Rukavina, Ivana (2011). „'Najstripičniji' roman u hrvatskoj književnosti“, u Pavlović Lobačev, Jurij: *Čuvaj se senjske ruke*. Vedis i Matica hrvatska, Ogranak, Senj., str. 39–52.

- Kukić Rukavina, Ivana (2011). „Od knjige do stripa: od „The Lost World“ Conana Doylea do „Izgubljenog svijeta“ Marcela Čuklija i Borde Dovnikovića“, u Čukli, Marcel, Dovniković, Borivoj i Bjažić, Mladen, *Izgubljeni svijet*. Zagreb: ART 9 Udruga za popularizaciju hrvatskog stripa, str. 43–51.
- Kukić Rukavina, Ivana i Kukić, Boris (2012). „Projekt 'Hrvatski velikani'- pokušaj edukacije stripom u hrvatskim osnovnim školama“, u *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Zlatni danci 13 – Suvremena dječja književnost*, Osijek, 2012., str. 293. – 332.
- Kukić Rukavina, Ivana (2014). „Mladen Bjažić - nepatvoreno bogatstvo djetinjstva“, u *Libri&liberi*, god. 3, br. 1, Zagreb, 97-124.
- Kulušić, Anka (1978) „Grigor Vitez – urednik i prevodilac“, u *Umjetnost i dijete* (tematski broj), 1 – 2, str. 191–93.
- Lovrak, Mato (1934). „Literatura za djecu i savremena pedagogija“, u *Učitelj: pedagoški časopis*, god. 15, br. 4, Beograd, str. 270-275.
- Lovrić Kralj, Sanja (2014). *Paradigme tridesetih godina 20. st. u hrvatskoj dječjoj književnosti*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Narančić Kovač, Smiljana (2011). *Jedna priča i dva pripovjedača: pripovjedne perspektive u dvojnome diskursu suvremene slikovnice*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Nola, Danica, ur. (1987). „O djelu Grigora Viteza, 75 godina rođenja – 20 godina smrti Grigora Viteza“ (1987), u *Umjetnost i dijete* (tematski broj), vol. XIX, broj 1–2 (108/109). Zagreb: IKRO Mladost, Savez društva „Naša djeca“, SR Hrvatske, OOUR Pedagogijskih znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Macan, Darko (2007). *Hrvatski strip 1945.-1954*. Zagreb: Mentor.
- Macan, Darko (2009). „Ideološko istrebljivanje korova“, u *Strip revija*, prosinac, god. 1., br. 2., Zagreb, str. 112-120.
- Majhut, Berislav (2003). *Rani hrvatski dječji roman iz perspektive implicitnog čitatelja*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Majhut, Berislav (2008). „Periodizacija hrvatske dječje književnosti i književnosti za mladež od 1919.“, u *Kolo: časopis Matice hrvatske*, vol. 18., br. 3-4., str. 180-212.
- Majhut, Berislav (2013). „Bijela područja i crne rupe povijesti hrvatske dječje književnosti“, u *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 311-328.

- Marković, Slobodan Ž. (1958). „Književnost za decu nastala između dva svetska rata na srpskohrvatskom jezičnom području“ u *Književnost za decu i rad u dečjim bibliotekama: zbornik materijala sa seminara za rad u dečjim bibliotekama*, Beograd: Savet društva za staranje o deci i omladini Jugoslavije.
- Marković, Slobodan Ž. (1991). „Mato Lovrak – kolektiv i socijalne ideje – stvaralačka preokupacija pisca“, u *Zapisi o književnosti za decu*, Beograd: Naučna knjiga, str. 139-144.
- Martić, Anđelka (2010). „Pirga su zabranili isti oni koji su ga hvalili“, razgovor s Anđelkom Martić, razgovarala Paulina Arbutina, u *Novosti*, br. 541, 30. IV. 2010., 18-19.
- Matković, Damir (1995). *Televizija: igračka našeg stoljeća*. Zagreb: AGM.
- Matković, Hrvoje (2003.). *Povijest Jugoslavije*. Zagreb: Naklada P. I. P. Pavičić.
- Mihanović, Nedjeljko (1978.). „Grigor Vitez“, u *Umjetnost i dijete*, br. 54-55, Zagreb, str. 33-40.
- Mišić, Zoran (1946). „Stripliteratura na tržištu“, u *Mladost*, januar-februar, god. 2., br. 1.-2., Beograd, str. 84-86.
- Mladost* (1961). Zagreb: Mladost.
- Narančić Kovač, Smiljana (2011). *Jedna priča i dva pripovjedača: pripovjedne perspektive u dvojnome diskursu suvremene slikovnice*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Paraščić, Ivan (2007). *Cenzura u Jugoslaviji*, diplomski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Pašagić, Blanka (1998). *Tipologija hrvatske dječje proze u časopisima za djecu od 1864. do 1950. godine*, doktorski rad, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Pavletić, Vlatko (1951). „Opasna razonoda“, u *Omladinski borac*, 15. X. 1951., god. 10., br. 33. (365.), Zagreb, str. 2-3.
- Peakić, Marija, ur. (1977.). *20 godina Mladosti*. Zagreb: Mladost.
- Penić, Goran (2010). „U Kuglijevoj knjižari uskoro ćete kupovati Zarinu odjeću“, u *Jutarnji list*, 26. X. 2010., 42-43.
- Petrač, Božidar, ur. (2010). *Spomenica Društva hrvatskih književnika 1900. – 2000.- 2010.* Zagreb: Društvo hrvatskih književnika.
- Petrović, Bernardina i Vignjević, Jelena (2013). „Jezičnometodički prinos Grigora Viteza“, u *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 127-139.

- Pokorn, Nike K. (2012). *Post-Socialist Translation Practices: Ideological struggle in children's literature*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pražić, Milan (1968). „Igra djetinjstva se nastavlja“, u *Izraz*, XII, knj. XXIII, 5, Sarajevo, 431-436.
- Protrka, Marina (2008). *Stvaranje književne nacije. Oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet.
- Protrka Štimec, Marina, Diana Zalar i Dubravka Zima, ur. (2013). *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Radelić, Zdenko (2006). *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991.: od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Školska knjiga.
- S. B. (1957). „Grigor Vitez: Prepelica“, *Oslobođenje*, 13. III. 1957., Sarajevo, str. 4.
- Skok, Joža (1972). *Antologijski portret Grigora Viteza*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza društva „Naša djeca“.
- Skok, Joža (1987). „Grigor Vitez – samostalno i autohtono poglavlje hrvatskog dječjeg pjesništva“, u *Umjetnost i dijete* (tematski broj), vol. XIX, broj 1–2 (108/109). Zagreb: IKRO Mladost, Savez društva „Naša djeca“ SR Hrvatske, OOUR Pedagogijskih znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 7-14.
- Skok, Joža (1979 i 1990). *Sunčeva livada djetinjstva: antologijska čitanka hrvatskoga dječjeg pjesništva*. Zagreb: Naša djeca.
- Šarić, Tatjana (2010). „Djelovanje Agitpropa prema književnom radu i izdavaštvu u NRH, 1945-1952.“, u: *Radovi – zavod za hrvatsku povijest*, vol. 42, str. 387-424.
- Šicel, Miroslav (1966.). *Pregled novije hrvatske književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska, str. 237.
- Težak, Dubravka (2006). „Vitez i Kušan – začetnici moderne hrvatske dječje književnosti“, u *Metodika*, god. 7, br. 13 (2), str. 279–288.
- Težak, Dubravka (2008). *Portreti i eseji o dječjim piscima*. Zagreb: Tipex.
- Težak, Dubravka (2013). „Vitezovo stvaralaštvo za djecu u ogledalu književne kritike“, u *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 161-171.
- T. I. (1963). „Grigoru Vitezu predana nagrada 'Mlado pokoljenje'“, u *Večernji list*, god. V, Br. 1355, 23. XI. 1963, Zagreb, str. 11.
- Turčinec, Zdenka (2000). „Izdavači/nakladnici u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj“, u *Časopis za suvremenu povijest*, god. 32., br. 1, Zagreb, 51-71.

- Vešović, Marko (1990). „Predgovor“, u: Cankar, Ivan, *Crtice iz moje mladosti*. Sarajevo: Veselin Masleša, str. 5-8.
- Vitez, Grigor (1952a). „Neki problemi naše savremene književnosti za djecu“, u *Pedagoški rad*, god. 7, br. 7, Zagreb, str. 257-267.
- Vitez, Grigor (1952b). „O nekim pitanjima književnosti za djecu“, u *Narodni list*, 30. V. 1952., Zagreb, str. 3.
- Vitez, Grigor (1958). „Literatura za djecu“, u: *Prvi festival djeteta*. Zagreb: „Univerzum“, str. 18-19.
- Vitez, Grigor (1976). *Hvatajte lopova*. Sarajevo: Veselin Masleša.
- Vitez, Grigor (2011). „Bibliografija. Bibliografski i drugi podatci“, u: *Oči traže svjetlost*, izabrana djela (knjiga druga, prir. Nikola Vujčić). Zagreb: SKD Prosvjeta, str. 257-366.
- Vitez, Grigor (2011). *Povjerenje životu*, izabrana djela (knjiga prva, prir. Nikola Vujčić). Zagreb: SKD Prosvjeta.
- Vitez, Grigor (2011). *Oči traže svjetlost*, izabrana djela (knjiga druga, prir. Nikola Vujčić). Zagreb: SKD Prosvjeta.
- Vitez-Babić, Olga (2008.). „Kronologija života i rada Grigora Viteza“, u Vitez, Grigor, *Kad bi drveće hodalo i druge pjesma; Plava boja snijega; Rajvil i druga proza*. Zagreb: Školska knjiga, str. 334-366.
- Vitez-Babić, Olga (2011). „Biografija Grigora Viteza“, u *Oči traže svjetlost*, izabrana djela, prir. Nikola Vujčić, Novi Sad, SKD Prosvjeta, 2011., str. 376-379.
- Vjesnik Narodnog fronta Hrvatske* (1951. – 26. II. 1953.), Zagreb.
- Vjesnik Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske* (27. II. 1953.- 31. XII. 1966.). Zagreb.
- Vladanović, Matko (2009). „Strip kao subverzija komunizma“, u *Kvadrat*, god. 14., br. 20., Bizovac, str. 35-42.
- Vrgoč, Hrvoje (1996). *Sto dvadeset pet godina Hrvatskog pedagoško-književnog zbora: 1871-1996*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Vučetić, Radina (2013). „Kauboji u NOB-u: Partizanski vestern i strip u socijalističkoj Jugoslaviji“, u *Socijalizam na klupi. Jugoslavensko društvo očima nove postjugoslavenske humanistike*. Pula – Zagreb: Srednja Europa, 217-250.
- Vujčić, Nikola, prir. (2011). „Apoteoza djetinjstva“, u Vitez, Grigor, *Oči traže svjetlost*, izabrana djela (knjiga druga). Zagreb: SKD Prosvjeta, str. 371-374.

- Yeomans, Rory (2013). „Od drugova do potrošača. Odmor, slobodno vrijeme i ideologija u komunističkoj Jugoslaviji“, u *Sunčana strana Jugoslavije. Povijest turizma u socijalizmu*. Zagreb: Srednja Europa, 89-123.
- Zalar, Diana (2013a). „Koncentrični semantički krugovi književnog djelovanja Grigora Viteza“, u *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 3-47.
- Zalar, Diana (2013b). „Slikovnica u Hrvatskoj: kratki presjek razvoja i suvremeno stanje“, u *Hrvatska revija*, 3/2013, str. 31-35.
- Zalar, Ivo (1978). *Dječji roman u hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Zalar, Ivo, prir. (1991a). *Hrvatski dječji pisci*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 181/III, Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 87-194.
- Zalar, Ivo (1991b). „Originalno i maštovito Vitezovo viđenje dječjeg svijeta“, u *Pregled hrvatske dječje poezije*. Zagreb: Školska knjiga, str. 45-81.
- Zalar, Ivo / Diklić, Zvonimir i Car-Matutinović (1993). „Dječja poezija Grigora Viteza. / Poezija i proza Zvonimira Baloga / Miševi i mačke naglavačke i Priče iz male sobe“. Zagreb: Školska knjiga, str. 7-51.
- Zima, Dubravka (2001). „Hrvatska dječja književnost o ratu“, u *Polemos*, sv. 4, br. 2 (8), Zagreb, str. 81-122.
- Zima, Dubravka (2011). *Kraći ljudi: povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga
- Zupan, Zdravko (2010). „66 plodnih godina – skica za povijest stripa u Jugoslaviji“, u *Strip revija*, srpanj, god. 2., br. 4., Zagreb, str. 147-158.

Internetske stranice

- Knjižnice grada Zagreba / Nagrada Grigor Vitez <http://www.kgz.hr/default.aspx?id=2033> , preuzeto 20. II. 2013.
- Leksikografski zavod Miroslav Krleža / Hrvatska enciklopedija <http://www.enciklopedija.hr/> , preuzeto 10. IX. 2013.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske / Nastavni plan i program za osnovnu školu <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=12662> , preuzeto 1. IX. 2014.
- Stripovi.com <http://www.stripovi.com/enciklopedija/autori/walter-neugebauer/471/> , preuzeto 4. X. 2013.

9. PRILOZI

9. 1. Bibliografija nakladničkih nizova

Pri rekonstrukciji bibliografije nakladničkih nizova kojima je Vitez bio (su)urednik koristila sam se digitalnim (*online*) te kartičnim predmetnim i stručnim katalogom knjiga do 1975. NSK, digitalnim (*online*) katalogom KGZ ili, ako je postojao, popisom dosad objavljenih knjiga koji se nalazio unutar pojedinoga sveska određenoga nakladničkoga niza, a koji je bio otisnut na kraju knjižnoga bloka ili na stražnjoj strani korica. U svrhu sastavljanja bibliografije koristila sam se i Bibliografijom Jugoslavije (1951. – 1966.), *Biltenom udruženja izdavačkih djelatnosti poduzeća Narodne Republike Hrvatske* (1951. – 1954.) i *Izdavačkim novostima: udruženje izdavačkih poduzeća NRH* (1955. - 1961.).

Bibliografija svakog pojedinog nakladničkog niza završava s prestankom Vitezove uredničke funkcije, odnosno s godinom Vitezove smrti (1966.). Drugim riječima, bibliografija nakladničkih nizova u ovome radu nije kod svakog niza potpuna. Potpuna je samo kod onih nizova koji su prestali s izlaženjem dok je Vitez još bio živ. Razlog takvoj nepotpunoj bibliografiji kod pojedinih nizova (Biblioteka *Vjeverica*, Biblioteka *Jelen*, Biblioteka *Vesela družba*) leži u tome što su pojedini nizovi izlazili i po nekoliko desetljeća nakon što je Vitez prestao biti njihov urednik. S obzirom da je središnji interes ovoga rada Vitezov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, rekonstruiranje potpune bibliografije svih trinaest nizova koje je Vitez sâm ili u suuredništvu uređivao, premašila bi tematski okvir ovoga rada. Neki su nizovi izlazili još kratko nakon što ih je Vitez prestao uređivati (*Iz priče u priču*), ali ni kod tih nizova nije napisana njihova potpuna bibliografija jer se težilo da svaka bibliografija bude sastavljena prema istim okvirima. U skladu s time, bibliografija nakladničkih nizova kojima je Vitez bio urednik ide od prvoga do zadnjega sveska kojega je Vitez uredio. On je kod čak jedanaest nizova bio urednik već od prvoga sveska. Iznimka je jedino bila *Pionirska knjižnica/biblioteka* koju Vitez nije uređivao od prvog broja iz razloga jer u vrijeme njenoga osnutka nije ni bio zaposlen u nakladničkom poduzeću *Novo pokoljenje*, odnosno *Mladosti*, ali je ubrzo, po zaposlenju, preuzeo uredništvo nad tim nizom. U toj bibliografiji navedeni su i svesci koji su bili objavljeni prije dolaska Viteza na mjesto urednika jer se uvidom u bibliografiju tih književnih djela željelo vidjeti što je Vitez, dolaskom na mjesto urednika, promijenio u odnosu na svoje prethodnike. Kako su pojedini svesci u Biblioteci *Vjeverica* i Biblioteci *Jelen* za vrijeme Vitezove uredničke funkcije imali dva ili više izdanja, njihov je broj naveden u posebnoj rubrici *Broj izdanja i godina*.

Kod onih nakladničkih nizova kod kojih je postojao paralelni ćirilčki niz, u posebnoj je tablici napisana i njegova bibliografija. Kod onih svezaka čiji su pojedini, izabrani naslovi osim latinicom bili tiskani i na ćirilici, a kod kojih nije bila riječ o paralelnome ćirilčkome nizu, u tabličnome popisu bibliografije uz naslov sveska navedena je sljedeća napomena: [ćir.].

Referentan naslov knjige jest onaj koji se nalazi na unutarnjoj stranici knjižnoga bloka, pa sam se time rukovala u pisanju naslova svezaka.

Ponekad je ime prevoditelja ili autora pogovora/predgovora odnosno bilješke o piscu/djelu pojedinoga sveska bilo navedeno u inicijalima. Tamo gdje je to bilo moguće, navela sam njihovo puno ime, ali tamo gdje uz sva nastojanja to nije bilo moguće, navela sam, kako je to bilo u svesku i zapisano, samo inicijale.

Sve oznake formata (dimenzije) svezaka zabilježene su u centimetrima, visina x širina.

Prilog 1
Mala knjižnica (1951. – 1952.)

BROJ SVESKA	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA PRIREDIO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Tri priče	РАССКАЗЫ И СКАЗКИ	Maksim Gorki	Malik Mulić i G. Vitez	Mira Čehova (s ruskog)	Dalibor Parać	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	14x10	priče	NSK
2 ¹	Čarobni konj: bajka iz Tisuću i jedne noći	/	/	Stjepan Krešić	Alija Bejtić (s arapskog)	Cvijeta Job	1951. ²	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	bajka	NSK
3	Bajka o sestri Kobiljki i druge priče	/	Branko Ćopić	G. Vitez	/	Branko Ružić	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	bajka i četiri priče	NSK
4	Bajke	Pohádky ³	Jiří Wolker	G. Vitez	Ljudevit Jonke (s češkog)		1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	bajke	NSK
5	Kanjoš Macedonovič: priča paštrovska iz petnaestoga vijeka	/	Stjepan Mitrov Ljubiša	G. Vitez	/	Albert Kinert	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	priča	NSK
6	Ašik-Kerib	/	Mihail Jurjevič Ljermontov	G. Vitez	G. Vitez	Cvijeta Job	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	bajka	NSK
7	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

8	Kaštanka	/	Anton Pavlovič Čehov	G. Vitez	G. Vitez	Svetozar Domić	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	14x10	pripovijetka	NSK
---	----------	---	----------------------	----------	----------	----------------	-------	-----------------	------------------------------	-------	--------------	-----

Napomene uz tablicu

¹ Na svesku je otisnuto Svezak 1, ali je riječ bila o 2. svesku niza.

² U svesku je tiskarskom greškom bila otisnuta 1951. taj je svezak inače bio objavljen 1952. godine.

³ Praha 1947., 13. izdanje.

Prilog 2

Biblioteka Moja knjiga (1951. – 1955.)

BROJ SVESKA.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR /ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	ILUSTIRAO	GOD. IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
n. n. (nije numeriran)	Stablo Tik-tak	/	Claude Aveline	G. Vitez i Radovan Ivšić	Iva Adum	Jacqueline Duhem ¹	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	23,5x19,7	umjetnička priča	NSK
n. n.	Priče u pjesmi	/	Bogumil Toni	G. Vitez	/	Ljubo Ivančić (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Baba-Dijen i Kocka-Šećera	Baba Dièn et Morceau-De- Sucre ²	C. Aveline	G. Vitez i R. Ivšić	R. Ivšić	Jean Bruller (ilustracije iz originala); Edo Kovačević (omot)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21,5x16,7	roman	NSK
n. n.	Mali konjovodac i druge priče	/	Anđelka Martić	G. Vitez	/	Slavko Marić (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	23x16	umjetnička priča	NSK

n. n.	Kotarica stihova	/	Drago Ivanišević	G. Vitez	/	Stevo Binički (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko- nakladni zavod, Zagreb	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Pionirsko proleće	/	Mira Alečković	G. Vitez	/	Nadina Cossetto Vatovec	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko- nakladni zavod, Zagreb	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Po sunčanim stazama	/	Zlata Kolarić Kišur	G. Vitez	/	Stevo Binički (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	/	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Za našu djecu	/	Ivan Goran Kovačić	G. Vitez	/	Fedor Vaić (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko- nakladni zavod, Zagreb	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Priče kraj logorske vatre	/	Danko Oblak	G. Vitez	/	Slavko Marić (omot i ilustracije)	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko- nakladni zavod, Zagreb	23,7x17	umjetnička priča	NSK

n. n.	Sjenica	/	Mladen Bjažić	G. Vitez	/	Slavko Marić	1951. ³	Mladost, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	pjesme i priče	NSK
n. n.	Knjiga o životinjama koje zovemo zvijeri	Le livre des bêtes qu'on appelle sauvages ⁴	André Demaison	Josip Tabak	Rudolf Sremec i Emilija Marinović-Uzelac (preveli s francuskog)	Maurice Delavier (drvorezi u boji) ⁵ ; Ljubo Ivančić (omot)	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	20,7x17	umjetnička priča	NSK
n. n.	Neprijatelj br. 1	/	Mato Lovrak	G. Vitez	/	Albert Kinert	1952.	Mladost, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	20,8x16,7	roman	NSK
n. n.	Baš-Čelik	/	Božo Milačić po narodnoj priči	G. Vitez ⁶	/	Ljubo Ivančić (omot i ilustracije)	1952.	Mladost, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	poema-bajka	NSK
n. n.	Mladom čitaocu	/	August Šenoa	G. Vitez	/	Slavko Šohaj	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	20,8x16,7	epske pjesme (povjestice)	NSK

n. n.	Zlatna grana	/	Nikola Milićević	G. Vitez	/	Zdenko Svirčić	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	pjesme	KGZ
n. n.	Od kuće do šume	/	Momčilo Tešić	G. Vitez	/	Ljubo Ivančić	1953.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	pjesme	NSK
n. n.	Priče o slonu, o mački, o ribi, o ptici i... O čemu još?	Histoires de l'éléphant, du chat, du poisson, de l'oiseau et... De quoi encore?	C. Aveline	/	Aleksandar Vučo (s francuskog)	Françoise Estachy	1954.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	22,8x16,5	umjetničke priče	NSK
n. n.	Žar ptica i druge priče	/	Aleksej Nikolajevič Tolstoj	/	G. Vitez (s ruskog)	Stevo Binički	1955.	Mladost, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	umjetničke priče	NSK

Napomene uz tablicu

¹ Ilustracije preuzete iz originala.

² Gallimard, Paris, 1937.

³ U svesku je tiskarskom greškom otisnuta 1951. godina, jer je svezak objavljen 1952.

⁴ Ferenci & fils, Paris, 1931. (prvi put izašlo 1929.).

⁵ Preuzeti iz originala.

⁶ Vitezovo je ime u ovome svesku zapisano kao *Gligor*.

Prilog 3

Pionirska knjižnica/biblioteka (1947. – 1957.)

Ova nakladnička cjelina utemeljena je 1947., a Vitez ju je počeo uređivati 1953. godine.

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR /ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA	NAZIV NAKLADNIČKOG NIZA
n. n.	Priče iz škole i žunina gaja [ćir.]	/	Arsen Diklić	Jure Kaštelan	/	Sava Nikolić	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,5x20,5	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Vratlomne priče [ćir.]	/	Branko Čopić	/	/	Ivo Kušanić	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28,5x20,5	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Šumske novine za svaku godinu [ćir.]	ЛЕЧНА ЯГАЗЕТА	Vitalij Bijanki	/	Vladimir Martino	/	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	28,5x20	priče/ članci	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Priče	ПАССКАЗЫ	Evgenij Čarušin	Malik Mulić	Aleksandra Zarahović (sruskog)	Mirko Ostoja (naslovnica)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28x20	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Sunčana republika [ćir.]	/	Branko Ćopić	Jure Kaštelan	/	Novica Đukić; Miranda Morić (naslovnica)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	28,5x20,5	pjesme	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Ježeva kuća	/	Branko Ćopić	/	/	Aljoša Josić	1949.	Novo pokoljenje, Zagreb - Beograd	Štamparija Blasnik u Ljubljani	28x20,5	stihovi	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Ježeva kuća	/	Branko Ćopić	/	/	Aljoša Josić	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28x20,5	stihovi	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Lalaj Bao kolonijalna balada	/	Branko Ćopić	/	/	Dalibor Parać	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28x20,5	stihovi	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Našoj deci	/	Jovan Jovanović-Zmaj	Ivan Krolo	/	Mirko Ostoja	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,5x20	pjesme	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Našoj deci	/	Branko Radičević	Ivan Krolo	/	Albert Kinert	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,2x20,7	pjesme	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Zlatni ključić [ćir.]	ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ БУРАТИНО	Aleksej Tolstoj	/	Nikola Nikolić (s ruskog)	A. Konevski (ilustracije iz originala)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Tiskara Rožankovski u Zagrebu	26,5x20,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Gradić u tabakeri	ГОРОДОК В ТАБАКЕРКЕ	Vladimir Odojevski	Malik Mulić	Ruža Boglić (s ruskog)	M. Goršman (ilustracije iz originala)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Š.Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	27,5x20	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Vinipeški vuk [ćir.]	ВИНИПЕГСКИЙ ВОЛК	Ernest Thompson Seton	/	S. Frantov	Aljoša Josić	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	27,3x19,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Bugarske narodne priče	НАРОДНИ ПРИКАЗКИ ЗА ДЕЦА И ЮНОШИ	Marko Marčevski	Jure Kaštelan	L. Držić	Marko Behar	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28,5x20	narodne priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Družina Sinjega galeba [ćir.]	/	Tone Seliškar	Živko Jeličić	Tone Peruško (sa sloven.)	Antun Zupa	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd		27,5x20,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Priče za djecu	РАССКАЗЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ	Mihail Mihajlovič Prišvin	/	Ljubomir Jesih (s ruskog)	S. Marić	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	29x20,5x	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Onih dana	В ТЕ ДНИ ЛЕНИНГРАДСКИЙ АЛЬБОМ	Nikolaj Tihonov	Malik Mulić	A. Zarahović (s ruskog)	A. Pahomova (crteži iz originala); Dalibor Parać (naslovnica)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	28x20	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Priče i legende [ćir.]	РАССКАЗЫ И СКАЗКИ	Maksim Gorki	/	Mira Čehova	Nik. Kustov (crteži iz originala); D. Parać (naslovnica)	1948.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	27,3x19,5	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Martin Krpan	Martin Krpan z vrha ¹	Fran Levstik	Leonardo Horvat	Hijacint Petris	Bruno Bulić	1949.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	27,3x19,5	pripovijetka	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Tonček	Tonček, Povest ²	France Bevk	Leonardo Horvat	Ćiro Čulić	Mirko Ostoja	1949.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,5x20	pripovijetka	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Mazge	Mule ³	Tone Seliškar	Leonardo Horvat	Hijacint Petris	Oto Postružnik	1949.	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	27x20	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Raspjevan a slova	РАСПЕВАНИ БУКВИ ⁴	Slavko Janevski	Leonardo Horvat	Đorđe Šaula	Slavko Marić	1949. ⁵	Novo pokoljenje, Zagreb-Beograd	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	28x19	pjesme	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Mali buntovnik	Mali upornik	France Bevk	G. Vitez	Andelka Martić (sa slovenskog)	Dalibor Parać	1953.	Mladost, Zagreb	Š.Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	21x16,5	roman	NSK	Pionirska knjižnica

n. n.	Robinson Crusoe	/	Daniel Defoe	/	Berislav Grgić	Dalibor Parać	1953. 6	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	21x17	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Emil i detekti	Emil und die Detektive	Erich Kästner	/	Gustav Krklec	W. Trier (ilustracije iz originala); Stevo Binički (naslovnica)	1954.	Mladost, Zagreb	Tisak Grafičkog zavoda Hrvatske, Zagreb	21x16,5	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Vlak u snijegu	/	Mato Lovrak	/	/	Marjan Detoni	1954. 7	Mladost, Zagreb	Tisak Grafičkog zavoda Hrvatske, Zagreb	20,5x16,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Patuljkova kapica i druge bajke	Märchen	Ludwig Bechstein	Oto Šolc	Josip Tabak (s njemačkog)	Marta Ehrlich	1955.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	21,7x16,7	bajke	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Mali pirat	/	Anto Staničić	G. Vitez	/	Raul Goldoni	1956.	Mladost, Zagreb	Hrvatska seljačka tiskara	21x16,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Veliki doživljaj	/	Zlata Perlić	G. Vitez	/	Stevo Binički	1956.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	21x16,5	pripovijetke	NSK	Pionirska knjižnica

n. n.	Đurđice	Solzice ⁸	Prežihov Voranc ⁹	Ivan Krolo	Hijacint Petris	France Mihelič (ilustracije) ; Antun Zupa (naslovnica)	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	27x20	autobio grafske crtice	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Priče iz davnine	/	Ivana Brlić-Mažuranić	Ivan Krolo	/	Albert Kinert	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	29x20,5	umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Fizika razbibriga	Fun with science ¹⁰	Mae i Ira Freeman	Stjepan Krešić	Stanko Hondl	/	1950. ¹¹	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28x20,3	znanstv eno-popular ni tekstovi	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Kemija razbibriga	Fun with chemistry ¹²	Mae i Ira Freeman	Stjepan Krešić	Stanko Hondl	/	1952.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	27,7x20	znanstv eno-popular ni tekstovi	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Alisa u zemlji čudesa	Alice's adventures in Wonderland ¹³	Lewis Carroll	Stjepan Krešić	Mira Jurkić-Šunjić (s engleskog); Mirko Jurkić (stihovi)	John Tenniel (ilustracije iz originala); Raul Goldoni (ovitak i omot)	1952.	Mladost, Zagreb	"Tipografija" Grafičko-nakladni zavod u Zagrebu	19,8x14,5	pripovij etka	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Pirgo	/	Andelka Martić	G. Vitez	/	Slavko Marić	1953.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	20,8x16,5	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Bajke	Sämtliche Märchen ¹⁴	Wilhelm Hauff	G. Vitez	Oto Šolc	Fedor Vaić	1956.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	20,3x16,5	bajke	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Vuk na Voćinskoj cesti	/	Andelka Martić	G. Vitez	/	Raul Goldoni	1956.	Mladost, Zagreb	Hrvatska seljačka tikara	21x16,8	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Doktor Jobjoli ¹⁵	ДОКТОР АЙБОЛИТ	Kornej Čukovski	/	G. Vitez	/	1956.	Mladost, Zagreb	Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, Tiskara Zagreb	20x16,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Ukrajinske narodne bajke	УКРАИНСКЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ	/	Malik Mulić	Vladimir Babić (s ruskog)	E. Račev (ilustracije iz originala)	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,3x20,3	narodne bajke	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Četiri priče	ВОЛК И ЛИСА СЕРЕБСЯНО Е КОПЫТЦЕ ФИЛИПОК БЕЛОЛОБЫЙ	L. N. Tolstoj, A. P. Čehov, P. Bažov, A. Tolstoj	Malik Mulić	/	/	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,3x20	narodne i umjetn. priče	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	Ruske narodne bajke	РУССКИЕ НАРОДНЫЕ СКАЗКИ	/	Malik Mulić	Kiril Svinarski (s ruskog)	Ferdo Kulmer	1951.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28x20	bajke	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Kiša	/	Arsen Diklić	G. Vitez	/	Rudolf Sabljic	1953.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	20,5x17	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Na leđima delfina	/	Slavko Kolar	G. Vitez	/	Ivo Režek	1953.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	20,7x16,5	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Da vam pričam	/	Verka Škurla Ilijić	G. Vitez	/	Marijan Jevšovar	1953.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	21x16,5	umjetn. priče	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Kekec nad samotnim ponorom	Kekec nad samotnim brezdom	Josip Vandot	G. Vitez	Andelka Martić (sa slovenskog)	Dalibor Parać	1953.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	21x16,5	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Tonček i Točkica	Pünktchen und Anton	Erich Kästner	G. Vitez	Tomislav Prpić	Raul Goldoni (naslovnica)	1956.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	21x16,5	roman	NSK	Pionirska biblioteka

n. n.	35. maj	Der 35. Mai oder Konrad reitet in die Südsee	Erich Kästner	G. Vitez	M. N.	W. Trier (ilustracije iz originala); Stevo Binički (naslovnica)	1954. 16	Mladost, Zagreb	Tisak Grafickog zavoda Hrvatske, Zagreb	21x16,5	pripovij etka	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Münchhausen	Des Freih. V. Münchhausen wunderbare reisen und abentauer zu Wasser und zu Lande wie er dieselben bei einer Flasche im Zirkel seiner Freunde zu erzählen pflegte	Erich Rudolf Raspe i Gottfried August Bürger	G. Vitez	Franjo Cipra	Raul Goldoni	1956.	Mladost, Zagreb	Tisak "Tipografije", Zagreb	21x16,7	roman	NSK	Pionirska knjižnica
n. n.	Dani djetinjstva	Otroška leta	France Bevk	G. Vitez	Tone Potokar	Raul Goldoni	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" u Zagrebu	20,8x16,8	autobio grafske priče	NSK	Pionirska biblioteka
n. n.	Frunze [ćir.]	РАССКАЗЫ О ФРУНЗЕ	V. Lebedjev	Živko Jeličić	D. Stankov ić	R. Frenc (ilustracije iz originala)	1947.	Novo pokoljenje, Zagreb	Štamparija Rožankovski u Zagrebu	28,8x20	umjetn. priče	NSK	Pionirska knjižnica

n. n.	Basne	БАСНИ	I. A. Krilov	Malik Mulić	Gustav Krklec i Dobriša Cesarić (s ruskog)	Mirko Ostoja (naslovnica); ilustracije u tekstu iz originala	1950.	Novo pokoljenje, Zagreb	Tisak "Tipografije" Grafičko-nakladnog zavoda u Zagrebu	28,5x20	basne	NSK	Pionirska biblioteka
-------	-------	-------	--------------	-------------	--	--	-------	-------------------------	---	---------	-------	-----	----------------------

Napomene uz tablicu

¹ S napomenom: Iz knjige F. Levstika *Zbrano delo (Pripovedni spisi)*, Ljubljana, 1931.

² S napomenom: Mladinska knjiga, Ljubljana, 1948.

³ S napomenom: Mladinska knjiga, Ljubljana, 1948.

⁴ S napomenom: Državno knjigoizdatelstvo na Makedonija, Skopje, 1946.

⁵ Svezak je izašao 1950. , a ne 1949. kako je otisnuto na njemu.

⁶ Svezak je izašao 1954., a ne 1953. kako je otisnuto na njemu.

⁷ Svezak je izašao 1955. a ne 1954. kako je otisnuto na njemu.

⁸ S napomenom: Mladinska knjiga, Ljubljana, 1949.

⁹ Prežihov Voranc je pseudonim slovenskoga književnika i političara Lovre Kuhara (1893. – 1950.).

¹⁰ Random house inc., 1943.

¹¹ Svezak je izašao 1951. a ne 1950. kako je otisnuto na njemu.

¹² Random house inc., 1944.

¹³ Prvi put objavljeno 1865.

¹⁴ Beč, 1950. (peto izdanje).

¹⁵ Po motivima H. Loftinga.

¹⁶ Svezak je izašao 1955. a ne 1954. kako je otisnuto na njemu.

Prilog 4

Palčićeve knjižnica (1955. – 1962.)

Od prvog do šezdeset prvog sveska Knjižnice Čebelica, Vitez je za *Palčićeve knjižnicu* odabrao naslove koji su navedeni u bibliografiji koja slijedi. Od tog šezdeset jednog sveska nije odabrao sljedeće naslove: *Rdeča kapica*, *Polpetelniček*, *Pravljica o šljivi in škarjicah*, *Slavec*, *Ujka*, *Trnuljčica*, *Pravljica o vetru*, *Mojca Pokrajculja*, *Kdo je napravil Vidku srajčico*, *Lonček*, *kuhaj!*, *Eskimček*, *Prelepa Vasiljica*, *Mali Smolček*, *Pošteni novčić*, *Nebo nad nami*, *Konjički iz krompirja*, *Pravljica o Marjetici*, *Zakleti grad*, *Miška siizbira ženina*, *Zlata vrtnica*, *O fantu, ki je znal žvižgati*, *Peter Klepec*, *Pepelke*, *Trije medvedi*, *Novoletna gozdba*, *Kako žive vulkani*, *Okameneli cigani*, *V obroču*, *Hankina igla*, *Skavt Peter*, *Branko, morje in še kaj*, *Mojca Pokrajculja*, *Rumeni žerjav*, *Pod zemljo*, *Kdo bo zatožil*.

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV IZ KNJIŽNICE ČEBELICA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA PRIREDIO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Kajsijin sin	Mareličin sin, sv. 11, 1955.	japanska bajka	/ (za izdavača G. Vitez)	G. Vitez (sa slovenskog)	Maksim Sedej (originalna ručna litografija)	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	bajka	NSK
2	Zečićevo zvonce	Zajčkov zvonček, sv. 10, 1955.	mađarska narodna priča	/ (za izdavača G. Vitez)	G. Vitez (sa slovenskog)	Nikolaj Omersa (originalna ručna litografija)	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
3	Kako je nastala naša Zemlja	Kako je nastala naša zemlja, sv. 12, 1955.	Anton Polenec ¹	/	G. Vitez	Jože Ciuha	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
4	Ptice i grm	Ptice in grm, sv. 13, 1955.	Vida Brest	/	G. Vitez ²	Melita Vovkova	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK

5	Moj kišobran može biti balon	Moj dežnik je lahko balon, sv. 15, 1955.	Ela Peroci	/	G. Vitez	Leo Koporc	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
6	Vodenjak	Povodni mož, sv. 16, 1955.	slovenska narodna priča	/	G. Vitez ³	Maksim Gaspari	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
7	Čuvaj glavu - glava nije lopta!	Pazi na glavo – glava ni žoga, sv. 18, 1955	France Bevk	/	G. Vitez	Dušan Petrič	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
8	Partizančić	Partizanček, sv. 19, 1956.	Stanko Semič-Daki	/	G. Vitez	France Slana	1955.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
9	U laži su kratke noge	Laž ima kratke noge, sv. 21, 1956.	narodna priča	/	G. Vitez	Miha Maleš	1956.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
10	Bjelko	Belko, sv. 22, 1956.	Anđelka Martić	/	/	Vesna Borčić	1956.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
11 ⁴	Snjeguljica	Snjeguljčica, sv. 24, 1956.	braća Grimm	/	Viktor Kralj	Marlenka Stupica	1956.	Mladost, Zagreb	Tiskarna Ljudske pravice, Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
12	Zlatna kruška	Zlata hruška, sv. 27, 1957.	Fran Milčinski	/	G. Vitez	France Podrekar	1957.	Mladost, Zagreb	/	19x17	umjetn. priča	NSK
13	Lastavice	Lastovice, sv. 33, 1957.	Mira Alečković	/	/	Sava Nikolić	1957.	Mladost, Zagreb	/	19x17	umjetn. priča	NSK
14	Dječak iz Narve	Deček iz narvske stražnice, sv. 31, 1957.	M. Boljšincov	/	G. Vitez	N. Kočergina (po originalu)	1957.	Mladost, Zagreb	/	19x17	umjetn. priča	NSK
15 ⁵	Kruška	Hruška, sv. 39, 1958.	Janez Vipotnik	G. Vitez	G. Vitez	Karel Zelenko	1958.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske	19x17	umjetn. priča	NSK

									pravice", Ljubljana			
16	Tko je najjači	Kdo je najmočnejši, sv. 40., 1958.	France Slokan	G. Vitez	G. Vitez	Stane Kumar	1958.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske pravice", Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK
17	Stavorenska gospoda	Stavorenska gospa, sv. 42., 1959.	nizozemska priča	G. Vitez	G. Vitez (po slovenskom prijevodu)	Toon Wegner	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske pravice", Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
18	Bajka o Katarini	Pravljica o Katarini, sv. 45, 1959.	talijanska narodna priča sa Sicilije	G. Vitez	G. Vitez (priredio po slovenskom prijevodu)	Mara Kralj	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske pravice", Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
19	Dječak Jarbol	Dečak Jarbol, sv. 48	Beno Zupančič	G. Vitez	G. Vitez	J. Ciuha	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija Umetniški zavod za litografiju v Ljubljani	19x17	umjetn. priča	KGZ
20	Dečaci, devojčice i ljudi	Dečki, deklice in odrasli, sv. 57	Dragan Lukić	/	/	/	1959.	Mladost, Zagreb	/	/	umjetn. priča	popis djela iz sv. 26
21	Tri diva	Trije velikani, sv. 50., 1960.	Josip Kenda (zapisao); tolminska priča ⁶	G. Vitez	G. Vitez	Marij Pregeli	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske pravice", Ljubljana	19x17	narodna priča	NSK
22	Mjesec	Luna, sv. 52	France Bevk	G. Vitez	G. Vitez	Mirko Lebez	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija Umetniški zavod za litografiju v Ljubljani	19x17	umjetn. priča	KGZ

23	Gdje su stazice	Kje so stezice, sv. 55, 1960.	Ela Peroci	G. Vitez	G. Vitez	Ančka Gošnik-Godec	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija Umetniški zavod za litografiju v Ljubljani	19x17	umjetn. priča	popis djela iz sv.26
24	Topli potok	Topli potok, sv. 56	Erna Starovasnik	G. Vitez	G. Vitez	Ive Šubic	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija Umetniški zavod za litografiju v Ljubljani	19x17	umjetn. priča	HŠM
25	Min-Čang-Lin <i>Put nekog malog Kitajca oko zemlje</i>	Kitajčkovo popotovanje okoli zemlje, sv. 61, 1961.	Vladimir Nazor	G. Vitez	/	Vesna Borčić	1961.	Mladost, Zagreb	/	19x17	umjetn. priča	KGZ
26	Snjeguljica ⁸	Sneguljičica, sv. 24, 1956.	braća Grimm	G. Vitez	V. Kralj	Marlenka Stupica	1962.	Mladost, Zagreb	Štamparna ČZP "Ljudske pravice", Ljubljana	19x17	umjetn. priča	NSK

Napomene uz tablicu

1 Polenec nije bio književnik već slovenski zoolog pa samo uvjetno pripada slovenskoj književnosti. Tako je razvrstan radi lakše analize.

2 U svesku, zbog tiskarske greške, kojih je bilo i na drugim mjestima u ovome nizu, piše Grigor Viter.

3 Isto, samo što je ovaj put Vitezovo ime otisnuto kao Grigor Voter.

4 U svesku je otisnuto 10. svezak što je također tiskarska greška.

5 Tek je u 15. sv. bilo zapisano ime urednika.

6 Tolmin je središnji grad istoimene općine u zapadnoj Sloveniji.

7 S napomenom da je svezakizašao u suradnji sa izdavačkim poduzećem Mladinska knjiga, Ljubljana.

8 Ovo je drugo izdanje Snjeguljice u Palčićevoj knjižnici, iako je na stražnjoj strani korica (u popisu objavljenih izdanja) na prvom izdanju Snjeguljice bilo zapisano da je riječ o drugom izdanju; na drugoj unutarnjoj stranici ovoga sveska točno je otisnut podatak da je riječ o drugom izdanju Snjeguljice u Palčićevoj knjižnici.

Prilog 5

Biblioteka Vjeverica (1957. – 1966.) [lat.]

Biblioteka *Vjeverica* izlazila je od 1957. do 1998. godine. S obzirom da je tema ovoga rada Vitezov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, ovdje je prikazana samo bibliografija *Vjeverice* od 1957. do 1966., odnosno od prvog do zadnjeg sveska kojega je Vitez uredio. Nakon njegove smrti (1966.), a time i prestanka njegova urednikovanja nad nizom, bibliografija se više ne navodi, iako je u *Vjeverici* (uz različito uredništvo) do 1998. godine bilo objavljeno još mnogo svezaka.

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR /ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	ILUSTRAO/LA	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZ.	VRSTA DJELA	BR. IZDANJA I GODINA	IZVOR PODAT AKA
1	Dječak s dva imena <i>Omladinska pripovijest</i>	Dečak z dvema imenoma	Anton Ingolič	G. Vitez	Tone Potokar	Zdenko Kalina	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1957.); 2. (1963.)	NSK
2	Pirgo	/	Andelka Martić	G. Vitez	/	Slavko Marić (ilustracije); Raul Goldoni (naslovnica)	1957.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1. i 2. (1957.); 3. (1961.); 4. (1963.)	NSK
3	Šta pričaju Petrovi prijatelji	Was Peterchens Freunde erzählen	Hermynia zur Mühlen	G. Vitez / O. Šolc ¹	D. i E. G.	Raul Goldoni	1957.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
4	Najdihojca	/	Fran Levstik	G. Vitez	Grigor Vitez	Fedor Vaić (ilustracije); Raul Goldoni (naslovnica)	1957.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	zbirka poezije (izbor)	1.	NSK
5	Voloda Uljanov	ВОЛОДЯ УЛЬЯНОВ	N. Veretennikov	G. Vitez	Grigir Vitez	A. Davidov (ilustracije iz originala); Raul Goldoni (naslovnica)	1957.	Mladost, Zagreb	Izdavački zavod Jugoslavenske akademije - Tiskara, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

6	Heidi	Heidi	Johanna Spyri	G. Vitez	Živojin Vukadinović	Raul Goldoni (naslovnica)	1957.	Mladost, Zagreb	Tisak Grafičkog zavoda Hrvatske u Zagrebu	21x17	roman	1. (1957.); 2. (1961.); 3. (1964.)	NSK
7	U svijetu priča <i>Izabrane priče</i>	ПРИКАЗЕН СВЯТ	Angel Karalijčev	G. Vitez	L. Držić (izabrao i s bug. preveo)	Frano Šimunović	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča (izbor)	1.	NSK
8	Život i djela oštromnog viteza Don Quichotte	Leben und Taten des scharfsinnigen Ritters Don Quichotte	Erich Kästner (prepričao)	G. Vitez	E. G.	Horst Lemke (ilustracije iz originala)	1958.	Mladost, Zagreb	Tisak Grafičke škole u Zagrebu	21x17	pripovijetka	1.	NSK
9	Čudesna knjiga	A Wonder Book	Nathaniel Hawthorne	G. Vitez	Branko Busar	Ivo Šebalj	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
10	Doktor Jojbolli	ДОКТОР АЙБОЛИТ	Kornej Čukovski	G. Vitez	G. Vitez	ilustracije iz originala; Slavko Barlović (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1958.); 2. (1961.); 3. (1964.)	HŠM
11	Bajke	Basme	Vladimir Colin	G. Vitez	M. N.	Ivo Šebalj	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka bajki	1.	NSK
12	Bajke	СКАЗКИ	Kornej Čukovski	G. Vitez	Grigor Vitez	K. Rošov (ilustracije); Ivo Šebalj (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	zbirka bajki u stihu (bajke-poeme)	1.	NSK
13	Robinzonka	Robinzonka	Marija Majerova	G. Vitez	Zora Simić	Fedor Vaić	1958.	Mladost, Zagreb	Tisak Grafičkog zavoda Hrvatske u Zagrebu	21x17	roman	1.	NSK
14	Makedonski pisci djeci ²	/	/	G. Vitez / Vasil Kunovski i Danko Oblak ³	/	Frano Šimunović	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	zbirka priča i poezije	1.	NSK

15	Kekec nad samotnim ponorom	Kekec nad samotnim brezdom	Josip Vandot	G. Vitez	Anđelka Martić (sa slovenskog)	Dalibor Parać	1958.	Mladost, Zagreb	Pomurska tiskarna, Murska Sobota	21x17	roman	1. (1958.); 2. (1963.)	NSK
16	Bajke	Fables	Charles Perrault	G. Vitez	Dunja Robić	Zlatko Prica (linorezi naslovnice i ilustracije)	1958.	Mladost, Zagreb	Tiskara izdavačkog zavoda Jugoslavenske akademije	21x17	zbirka bajki (izbor)	1. (1958.); 2. (1964.)	NSK
17	Devetorica hrabrih	/	Mato Lovrak	G. Vitez	/	Sava Nikolić (ilustracije); Ivo Šebalj (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1. (1958.); 2. (1963.)	NSK
	Preokrenuto drvo	ПЕРЕВЕРНУТОЕ ДЕРЕВО	Križan Čandar	G. Vitez	Maja Mulić (s ruskog)	Albert Kinert	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
19	Priče za djecu	РАССАЗЫ ДЛЯ ДЕТЕЙ	Mihail Zoščenko	G. Vitez	Grigor Vitez	Stevo Binički	1958.	Mladost, Zagreb	Grafičko poduzeće "Štampa", Osijek	21x17	zbirka priča (izbor)	1.	NSK
20	Tata, ti si lud	Papa You're Crazy	William Saroyan	G. Vitez / O. Šolc ⁴	Ljerka Radović	Edo Murtić	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1.	KGZ
21	Mama, volim te	Mama I Love You	William Saroyan	G. Vitez / O. Šolc ⁵	Ljerka Radović (s engleskog.)	Edo Murtić	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
22	Perzijske bajke	ПЕРСИДСКІЕ СКАЗКИ	/	G. Vitez	Jakša Kušan (s ruskog)	Raul Goldoni	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka narodnih bajki (izbor)	1.	NSK
23	Bajke	Deutsche Kinder und Hausmärchen	braća Grimm	G. Vitez	Viktor Kralj (s njem.) za tisak priredio Stanislav Šimić	Frano Šimunović	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	bajke (izbor)	1. (1958.); 2. (1961.); 3. (1964.)	NSK

24	Čarobni ključić	Zgode in nezgode kraljevskega dvora	Milan Šega	G. Vitez	Anđelka Martić	Melita Vovk (ilustracije iz originala); Frano Šimunović (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
25	Tuga i radost šume	/	Vesna Parun	G. Vitez	/	Vesna Borčić	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka poezije	1.	NSK
26	Knjiga radosti [I]	/	/	G. Vitez	/	Fedor Vaić i Stevo Binički	1958.	Mladost, Zagreb	Izdavački zavod Jugoslavenske akademije - Tiskara, Zagreb	21x17	zbornik raznih priča, pjesama i drugih znanstvenopopularnih tekstova za djecu	1.	NSK
27	Modri prozori	/	Danko Oblak	G. Vitez	/	Albert Kinert	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1. (1958.); 2. (1963.)	NSK
28	Kekec na vučjem tragu	Kekec na volčji sledi	Josip Vandot	G. Vitez	Anđelka Martić	Stevo Binički	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
29	Emil i detekтиви	Emil und die Detektive	Erich Kästner	G. Vitez	Gustav Krklec	W. Trier (ilustracije); S. Binički (naslovnica)	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1959.); 2. (?); 3. (1962.); 4. (1964.)	NSK

30	Alica u zemlji čudesa	Alice's Adventures In Wonderland	Lewis Carroll	G. Vitez	Mira Jurkić-Šunjić (s engleskog) Mirko Jurkić (preveo stihove)	Raul Goldoni (ilustracije); Edo Murtić (naslovnica)	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	pripovijetka	1. (1959.); 2. (1964.)	NSK
31	Kurir sa Psunja	/	Gabro Vidović	G. Vitez	/	Stevo Binički	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1959.); 2. (1966.)	KGZ
32	Priče iz prirode <i>Knjiga jednog prirodnjaka</i>	/	Miroslav Hirtz	G. Vitez	/	Frano Šimunović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Gospić	21x17	zbirka priča	1.	NSK
33	Psiću a kako je tebi ime	/	Vojin Jelić	G. Vitez	/	Slavko Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
34	Kad bi drveće hodalo	/	Grigor Vitez	G. Vitez	/	Ivo Šebalj	1959.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", Grafičko-nakladni zavod, Zagreb	21x17	zbirka poezije	1. (1959.); 2. (1964.)	NSK
35	Tonček i Tončica <i>Omladinski roman</i>	Pünktchen und Anton	Erich Kästner	G. Vitez	Tomislav Prpić	Stevo Binički	1959.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	21x17		1. (1959.); 2. (1963.)	NSK
36	Priče iz davnine	/	Ivana Brlić-Mažuranić	G. Vitez	/	Albert Kinert	1959.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	21x17	zbirka priča	1. (1959.); 2. (1961.); 3. (1964.)	NSK
37	Čipolino	Cipolino	Gianni Rodari	G. Vitez	Ratko Zvrko (s	Fedor Kulmer	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

					talijanskog.)								
38	Dječak i šuma	/	Anđelka Martić	G. Vitez	/	Slavko Šohaj	1960.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1. (1960.); 2. (1966.)	KGZ
39	Knjiga radosti II	/	/	G. Vitez	/	Fedor Vaić i Stevo Binički	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbornik raznih priča, pjesama i drugih znanstvenopopularnih tekstova za djecu	1.	NSK
40	Čudnovate zgode šegrta Hlapića	/	Ivana Brlić-Mažuranić	G. Vitez	/	Ferdo Kulmer	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1961.); 2. (1964.)	NSK
41	Razmo u skitnji	Rasmus på luffen	Astrid Lindgren	G. Vitez	Josip Tabak (sa švedskog)	Ivo Šebalj	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
42	Tiki traži Neznanca	/	Milivoj Matošec	G. Vitez	/	Ivo Šebalj	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
43	Putovanje plave strijele	Il viaggio della freccia azzura	Gianni Rodari	G. Vitez	Slobodan Lazić; Mirjana Vaniček (redakcija prijevoda)	Ivo Šebalj	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
44	Zeleni otok <i>Pedeset osam slika</i>	/	Mato Lovrak	G. Vitez	/	Ivo Šebalj	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

	<i>marine</i>												
45	Žuna na telefonu	/	Vjekoslav Majer	G. Vitez	/	Ivan Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka pjesama	1.	NSK
46	Mrav i aždaja	/	Nusret Idrizović	G. Vitez	/	Rudolf Donassy	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
47	Mali buntovnik	Mali upornik	France Bevk	G. Vitez	Anđelka Martić	Dalibor Parać (ilustracije); Ivan Švertasek (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17		1.	NSK
48	Priče	Deutsche Kinder und Hausmärchen	braća Grimm	G. Vitez	Viktor Kralj (s njemačkog); Stanislav Šimić (redakcija prijevoda)	Ferdo Kulmer	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča (izbor)	1. (1962.); 2. (?); 3. (1964.)	NSK
49	Bambi <i>Jedan život u šumi</i>	Bambi Eine Lebensgeschichte aus dem Walde	Felix Salten	G. Vitez	Dragitin Perković	Fedor Vaić (ilustracije); Slavko Barlović (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1962.); 2. (?); 3. (1964.)	NSK
50	Priče	Eventyr og historier	Hans Christian Andersen	G. Vitez	Josip Tabak (s danskog)	Michieli Ž. Katarina	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka priča (izbor)	1. (1962.); 2. (1964.)	NSK
51	Bajke	Eventyr og historier	Hans Christian Andersen	G. Vitez	Josip Tabak (s danskog)	Michieli Ž. Katarina	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka bajki (izbor)	1. (1962.); 2. (1964.)	NSK
52	Alica s onu stranu ogledala	Through The Looking – Glass And What Alice Found There	Lewis Carroll	G. Vitez	Mira Buljan; Ivan V. Lalić (preveo	Goranka Vrus Murtić	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

					stihove)								
53	Robin Hud	Robin Hood og de Fredløse	Jens Sigsgaard	G. Vitez	Ljerka Linić (s njemačkog)	Raul Goldoni	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1962.); 2. (1965.)	NSK
54	Kurir Loda / Veli Jože	/	Vladimir Nazor	G. Vitez	/	Stevo Binički (ilustracije); Raul Goldoni (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman; pripovij etka	1. (1962.); 2. (1964.)	NSK
55	Junaci Pavlove ulice <i>Roman za djecu</i>	A Pál-utcai fiúk	Ferenc Molnár	G. Vitez	L. Matijević (s mađarskog)	Ismet Voljevica	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1. (1962.); 2. (1964.)	NSK
56	Nebeski mornar	/	Stevan Bulajić	G. Vitez	/	Slavko Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	
57	Priče o malim borcima		Aleksa Mikić	G. Vitez		Stevo Binički	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča	1. (1962.); 2. (1966.)	NSK
58	Ciciban i druge pjesme za djecu	Ciciban	Oton Župančić	G. Vitez	Gustav Krklec i Grigor Vitez	Ferdinand Kulmer	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka poezije	1. (1962.); 2. (1966.)	NSK
59	Tvrdoglave priče	/	Aleksandar Popović	G. Vitez	/	Stevo Binički	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
60	Vlak u snijegu	/	Mato Lovrak	G. Vitez	/	Stevo Binički (naslovnica); Marijan Detoni (ilustracije)	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

61	Basne <i>Izbor</i>	ΑΙΣΩΠΕΙΩΝ ΜΘΩΝ ΣΝΑΓΩΓΗ	Ezop	G. Vitez	Milivoj Sironić	Ferdinand Kulmer (naslovnica); Boninus de Boninus de Ragusio (Dobruško Dobričević Dubrovčanin) – ilustracije	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	zbirka basni	1.	NSK
62	Bajke	Pohádki; Devatero Pohádek	Karel Čapek	G. Vitez	Mirko Jirsag (sa češkog)	Gita Rosenzweig-Trkulja	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka bajki	1.	NSK
63	Kućica kraj mora	Hižica ob morju Okoli in okoli Lizike za vse	Branka Jurca	G. Vitez	Anđelka Martić	Fedor Vaić	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
64	Trojica iz male ulica	/	Gabro Vidović	G. Vitez	/	Gita Rosenzweig-Trkulja	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
65	Priče mačke na grani	Les contes du chat perché	Marcel Aymé	G. Vitez	Vladan Desnica	Tomislav Hruškovec	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
66	Kameni cvijet i druge priče	МАЛАХИТО БАЯ ШКАТУЛКА	Pavel Bažov	G. Vitez	Ljubomir Jesih (s ruskog)	Stevo Binički	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
67	Timur i njegova četa / Komandant snježne tvrđave	ТИМУР ЕГО КОМАНДА; КАМЕНДАН Т СНЕЖНОЙ КРЕПОСТИ	Arkadij Gajdar	G. Vitez	Dragi Stanković	Josip Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman / scenarij i za film	1.	NSK
68	Admiralov otok		Milivoj Matošec	G. Vitez		Stevo Binički	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
69	Pinokio <i>Čudnovati doživljaji jednoga</i>	Le avventure di Pinocchio	Carlo Collodi	G. Vitez	Vjekoslav Kaleb	Gita Rosenzweig	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	pripovijetka	1.	NSK

	<i>lutka</i>												
70	Đelsomino u zemlji lažljivaca	Gelsomino nel paese di bugiardi	Gianni Rodari	G. Vitez	Nikola Babić	Ordan Petlevski	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
71	Čarobnjak iz Oza ili Čarobnjak Smaragdnog grada	/	A. Volkov (obradio)	G. Vitez	Slobodan Glumac (s ruskog)	Ferdinand Kulmer	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	ronam	1.	NSK
72	Na leđima delfina	/	Slavko Kolar	G. Vitez	/	Ivan Švertasek	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
73	Ruža i prsten <i>Pripovijest o kraljeviću Ljilju i kraljeviću Bubrini Igra za veliku i malu djecu</i>	The Rose And The Ring or the history of Prince Giglio and Prince Bulbo A fire-side pantomime foer great and small children	W. M. Thackeray	G. Vitez	Mira Šunjić (sa engleskog)	Gita Rosenzweig (naslovnica) ilustracije iz originala	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
74	Ptice na česmi	/	Desanka Maksimović	G. Vitez	/	Ivan Kožarić	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	zbirka poezije	1.	NSK
75	Crna braća / Učiteljica Breda	Črni bratje; Učiteljica Breda	France Bevk	G. Vitez	Anđelka Martić (sa slovenskog)	Ismet Voljevica	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	pripovijetka / pripovijetka	1.	NSK
76	Velika, veća i najveća	Wielka większa i największa	Jerzy Broszkiewicz	G. Vitez	Zdravko Malić (s poljskog)	Ordan Petlevski	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
77	Djetinjstvo vjetra kapetana i	/	Palma Katalinić	G. Vitez	/	Danica Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman / priče	1.	NSK

	druge priče												
78	Lavine bjesne	Lawines razen	A. Rutgers van der Loeff-Basenau	G. Vitez	Josip Tabak (s nizozemskog)	Rudolf Sablić	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
79	Zlatni ključić	ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ БУРАТИНО	Aleksej Tolstoj	G. Vitez	Nikola Nikolić (s ruskog)	Ferdinand Kulmer	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
80	Zatočenici pernatog otoka	/	Gabro Vidović	G. Vitez	/	Stevo Binički	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
81	35. maj / Dva su učenika nestala	Der 35. Mai / Zwei Schü sind verschwunden ; Zwei Schü sind verschwunden	Erich Kästner	G. Vitez	M. N. (prevela 35. maj) Mirko Cerovac (preveo Dva su učenika nestala)	Tonka Petrić	1964.	Mladost, Zagreb	/	21x17	roman / priča	1.	NSK
82	Družina Sinjeg galeba	Bratovščina sinjega galeba	Tone Seliškar	G. Vitez	Tone Peruško	Julije Knifer	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
83	Pjesme za djecu / Martin Krpan	/	Fran Levstik	G. Vitez	G. Vitez	Fedor Vaić	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka pjesama / pripovijetka	1.	NSK
84	Vinipeški vuk i druge pripovijetke	Wild Animals At Home	Ernest Thompson Seton	G. Vitez	Vlatko Šarić (s engleskog)	Frano Šimunović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka pripovijedaka	1.	NSK

85	Moj život	Moje življenje	Ivan Cankar	G. Vitez	Tone Potokar (odabrao i preveo sa slovenskog)	Diana Kosec	1965.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka priča i crtica	1.	NSK
86	Gdje priče rastu	/	Grigir Vitez	A. Kulušić	/	Ordan Petlevski	1965.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	zbirka poezije	1.	NSK
87	Sin brkate čete i druge priče	/	Branko Čopić	G. Vitez	/	Virgilije Nevistić	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
88	Hrabriji nego igračka	/	Vojin Jelić	G. Vitez	/	Slavko Šohaj	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka priča / pripovijetka	1.	NSK
89	Domaća zadaća	/	Ivan Kušan	G. Vitez	/	Julije Knifer.	1965	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
90	Druge priče mačke na grani	Autres contes du chat perché	Marcel Aymé	G. Vitez	Vladan Desnica	Nives Kavurić-Kurtović	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka priča	1.	NSK
91	Uzbuna na zelenom vrhu	/	Ivan Kušan	G. Vitez	/	Ordan Petlevski	1966.	Mladost, Zagreb	Štamparija „Vjesnik“, Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
92	Majmun i naočale ⁶	/	Gustav Krklec	G. Vitez	/	Nives Kavurić-Kurtović	1967.	Mladost, Zagreb	Tisak štamparije "Vjesnik", Zagreb	21x17	zbirka priča i pjesama	1.	NSK

Napomene uz tablicu

¹ U knjizi *Makedonski pisci djeci* objavljen je izbor iz proze i poezije suvremenih makedonskih pisaca (Slavko Janevski, Boris Bojadžinski, Vančo Nikoleski, Jordan Leov, Gligor Popovski, Cane Andreevski, Genadi Bolinovski, Nedzati Zekerija, Ivan Ivanovski, Vidoje Podgorec) koji su svoj rad ili bar jedan njegov dio posvetili najmlađima. Ta je knjiga, kako je to u njenom pogovoru bilo istaknuto, objavljena sa željom da se mladi čitatelji upoznaju sa makedonskom dječjom književnosti.

² Na ovom je svesku na prvim stranicama knjižnoga bloka bilo zapisano da je Vitez urednik, ali je također na zadnjoj stranici bilo zapisano i ime O. Šolca kao urednika.

³ Ovaj svezak su uredili Vasil Kunovski i Danko Oblak. Taj je podatak bio zapisan za zadnjoj stranici knjižnoga bloka iako je na prvoj Vitez bio potpisan kao urednik.

⁴ Na zadnjoj stranici knjižnoga bloka i ovoga sveska bilo je zapisano da je urednik O. Šolc iako je na prvoj pisalo Vitezovo ime kao ime urednika cijele Biblioteke.

⁵ Isto.

⁶ U zbirci priča i pjesama G. Krkleca *Majmun i naočale* objavljen je presjek njegova dotadašnjeg stvaralaštva za djecu.

Prilog 6

Biblioteka Veverica (1964. – 1965.) [ćir.]

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	BROJ IZDANJA I GODINA	IZVOR PODATAKA
1	Pirgo	/	Anđelka Martić	G. Vitez	/	Slavko Martić (ilustracije); Raul Goldoni (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
2	Bambi <i>Jedan život u šumi</i>	Bambi <i>Eine Lebensgeschichte aus dem Walde</i> ¹	Felix Salten [ФЕЛИКС САЛТЕН]	G. Vitez	Dragutin Perković (preveo); Vera Lebović (priredila izdanje ćirilicom)	Slavko Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
3	Emil i detektivi	Emil und die Detektive	Erich Kästner [ЕРИХ КЕСТНЕР]	G. Vitez	Gustav Krklec (preveo); Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	W. Trier (ilustracije); Raul Goldoni (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
4	Kad bi drveće hodalo	/	G. Vitez	A. Kulušić	/	Ivo Šebalj	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	poezija	1.	NSK
5	Bajke	Deutsche Kinder und Hausmärchen ²	braća Grimm [БРАТЛА ГРИМ]	G. Vitez	Viktor Kralj (preveo s njemačkog); Tatjana Jeremić (pripremila izdanje ćirilicom)	Ferdo Kulmer	1964.	Mladost, Zagreb	Vojno štamparsko preduzeće - Beograd	21x17	bajke	1.	NSK
6	Hajdi	Heidi	Johanna Spyri [ЈОХАНА ШПИРИ]	G. Vitez	Živojin Vukadinović	Raul Goldoni	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK

7	Bajke	Eventyr og historier ³	Hans Christian Andersen [X. K. АНДЕРСЕН]	G. Vitez	Josip Tabak (preveo s danskog); Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	Gita Rozenzweig [Gita Rozencvajt]	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	bajke	1.	NSK
8	Priče	Deutsche Kinder und Hausmärchen ⁴	Braća Grimm [БРАТЯ ГРИМ]	G. Vitez	Viktor Kralj (preveo s njemačkog); Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	Ferdo Kulmer	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	priče	1.	NSK
9	Kameni cvijet i druge priče	МАЛАХИТОВАЯ ШКАТУЛКА	Pavel Bažov [ПАВЕЛ БАЖОВ]	G. Vitez	Ljubomir Jesih (preveo s njemačkog); Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	Stevo Binički	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	priče	1.	NSK
10	Doktor Jojboli	ДОКТОР АЙБОЛИТ	Kornej Čukovski	G. Vitez	G. Vitez	ilustracije iz originala; Slavko Barlović (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
11	Bajke	Pohádki Karla Čapka ⁵ ; Devatero pohádek ⁶	Karel Čapek	G. Vitez	Mirko Jirsak (preveo sa češkog); Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	Gita Rozenzweig [Gita Rozencvajt]	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	21x17	bajke	1.	NSK

12	Družba "Sinji galeb"	/	Tone Seliškar	G. Vitez	Milan Č. Jovanović (priređio)	Julije Knifer	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
13	Alisa u zemlji čuda	Alice's adventures in Wonderland ⁷	Lewis Carroll [ЛИУИС КАРОЛ]	G. Vitez	Mira Jurkić-Šunjić (prevela s engleskog); Dragiša P. Stefanović (priređio izdanje ćirilicom)	Tomo Gusić (ilustracije); Rudolf Sablić (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
14	Zlatni ključić	ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК ИЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ БУРАТИНО	Aleksej Tolstoj [АЛЕКСЕЈ ТОЛСТОЈ]	G. Vitez	Nikola Nikolić (preveo s ruskog)	Ferdinand Kulmer	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	roman	1.	NSK
15	Bajke	Contes de Perrault suivis de la belle et la bête	Charles Perrault	G. Vitez	Mira Dupelj (prevela); Dragiša P. Stefanović (priređio izdanje ćirilicom)	Diana Kosec	1965.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21x17	bajke	1.	NSK
16	Vinipeški vuk i druge pripovetke	Wild animals at home ⁸	Ernest Thompson Seton	G. Vitez	Vlatko Šarić (preveo); Dragiša P. Stefanović (priređio izdanje ćirilicom)	Frano Šimunović	1965.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb /	21x17	pripovijetke	1.	NSK

Napomene uz tablicu

¹ Copyright 1964. Albert Müller Verlag, A. G., Rüschlikon – Zürich.

² Napomena: *Delo je prvi put objavljeno god. 1812. u Kaselu.*

³ Napomena: *Prva sveska izašla u Kopenhagenu 1835. pod naslovom Eventyr – fortalte for børn (Bajke kazivene deci).*

⁴Napomena: *Delo je prvi put objavljeno 1812. u Kaselu.*

⁵Prag 1957.

⁶Prag 1932. Copyright 1964. by dr Karel Scheinpflug, Praha.

⁷Napomena: *Prvi puta objavljeno 1865.*

⁸Copyright 1964. by Anya Chase.

Prilog 7

Biblioteka Jelen (1957. – 1966.)

Biblioteka *Jelen* izlazila je od 1957. do 1989. godine. S obzirom da je tema ovoga rada Vitezov urednički rad na nakladničkim nizovima za djecu i mladež, ovdje je prikazana bibliografija *Jelena* od 1957. do 1966., odnosno od prvog do zadnjeg sveska kojega je Vitez uredio. Nakon njegove smrti (1966.), a time i prestanka njegova urednikovanja nad nizom, bibliografija se više ne navodi, iako je u *Jelenu* (uz različito uredništvo) do 1989. godine bilo objavljeno još mnogo svezaka.

BR. SV	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR /ICA	UREDNIK	PREVEO /LA	ILUSTIRAO	GOD. IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	BROJ IZDANJA I GODINA	IZVOR PODATAKA
1	Čiča Tomina koliba	Uncle Tom's cabin Or Life among the lowly	Harriet Beecher-Stowe	G. Vitez	Zorislav Dukat	Dalibor Parać (ilustracije i omot)	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14,3	roman	1. (1957.); 2. (1963.)	NSK
2	Avanture Ben Gunna	The adventures of Ben Gunn	R. F. Delderfield	G. Vitez	Leo Držić	William Stobbs (ilustracije iz originala); Zlatko Prica (ovitak i omot)	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
3	Sunce u dimu	/	Vladimir Čerkez	G. Vitez	/	Marijan Detoni (omot i ilustracije)	1958.	Mladost, Zagreb	Grafičko poduzeće "Štampa", Osijek	19,7x14	roman	1.	NSK

4	Začudeni svatovi	/	Evgenij Kumičić	G. Vitez i O. Šolc	/	Dalibor Parać (1. i 2. izdanje) /Josip Vaništa (3. i 4. izdanje)	1958.	Mladost, Zagreb	Grafičko poduzeće "Štampa", Osijek	19,7x14	roman	1. (1958.); 2. (1961.); 3. (1963.); 4. (1966.)	NSK
5	Veliki poglavica Tatanka- Yotanka, roman o Sjedećem Biku poglavici Sioux	Tatanka Yotanka	Rudolf Daumann	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc	ilustracije iz originala; Dalibor Parać (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1. (1958.); 2. (1963.)	NSK
6	U pustinji i prašumi	W pustyni i w puszczy	Henryk Sienkiewicz	G. Vitez i O. Šolc	Iso Velikanović	Dalibor Parać	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1. (1958.); 2. (1960.); 3. (1961.)	NSK
7	Plava ptica	Blauvogel, Wahlsohn der Irokesen	Anna Jürgen	G. Vitez i O. Šolc	Ljerka Linić	Kurt Zimmermann (ilustracije iz originala); Zlatko Prica (omot i ovitak)	1958.	Mladost, Zagreb	Pomurska tiskarna, Murska Sobota	19,7x14	roman	1.	NSK

8	Yankee na dvoru kralja Arthura	A connecticut yankee in king Arthur's court ¹	Mark Twain	G. Vitez i O. Šolc	Leo Držić (s engleskog)	Edo Murtić (naslovnica)	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
9	Bambusov štap	/	Anto Staničić	G. Vitez i O. Šolc	/	Dalibor Parać (ilustracije i omot)	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14,3	roman	1.	NSK
10	Blago u srebrnom jezeru	Der Schatz im Silbersee	Karl May	G. Vitez i O. Šolc	M. N.	J. Vaništa (naslovnica)	1959.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon Seljačka tiskara, Zagreb	19x14	roman	1. (1959.); 2. (1961.); 3. (1964.)	NSK
11	Petnaestogo dišnji kapetan	Un capitaine de quinze ans	Jules Verne	G. Vitez i O. Šolc	Dušan Milačić	J. Vaništa (naslovnica)	1959.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon Seljačka tiskara, Zagreb	19,5x14	roman	1. (1959.); 2. (1963.)	NSK
12	Pupoljci i mraz	/	Berislav Kosier	G. Vitez i O. Šolc	/	Dalibor Parać (ovitak i ilustracije)	1959.	Mladost, Zagreb	"Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
13	Krista	Christa	Jurij Brèzan	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Grafički zavod Hrvatske	19,7x14	roman	1.	NSK

14	Tito Dorčić	/	Vjenceslav Novak	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1. (1960.); 2. (1963.)	NSK
15	Betty Zane	Betty Zane	Zane Grey	G. Vitez i O. Šolc	Vlatko Šarić (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14,7	roman	1. (1960.); 2. (1963.)	NSK
16	Opasnost je moja sudbina	Danger is my destiny ²	Dod Orsborne	G. Vitez i O. Šolc	Jovo Mladenović	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,5x14	roman	1.	NSK
17	Propast Dakota Indijanaca	Der Untergang der Dakota ³	Rudolf Daumann	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	/	19,7x14	roman	1. (1960.); 2. (1963.)	NSK
18	Bijeli kondor, Pustolovine Vasca de Balboa	Der weisse Kondor, Die abentauer des Vasco de Balboa ⁴	Kurt Lütgen	G. Vitez i O. Šolc	Dragica Višegrad	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tisak: "Vjesnik", pogon III	19,7x14	roman	1.	NSK

19	Grmljavina stada	The thundering herd	Zane Grey	G. Vitez i O. Šolc	Vlatko Šarić (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19,5x14	roman	1. (1960.); 2. (1963.)	NSK
20	Od Jadrana do Tihoog oceana	/	Danko Angjelinović	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tisak: "Vjesnik", pogon "Tipografija"	19,5x14,2	putopis	1.	NSK
21	U registraturi	/	Ante Kovačić	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19x14	roman	1. (1960.); 2. (1963.)	NSK
22	Knjiga o džungli		Rudyard Kipling	G. Vitez i O. Šolc		J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19x14	roman	1.	NSK
23	Seljačka buna	/	August Šenoa	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1960.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19,5x14	roman	1. (1960.); 2. (1962.); 3. (1963.)	NSK

24	Djeca kapetana Granta	Les enfants du capitaine Grant ⁵	Jules Verne	G. Vitez i O. Šolc	Petar Mardešić (s francuskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Pogon "Tipografija"	19,5x14	roman	1. (1961.); 2. (1964.)	NSK
25	Put oko svijet u osamdeset dana	Le tour du monde en quatre-vingts jours	Jules Verne	G. Vitez i O. Šolc	Petar Mardešić	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik" - pogon "Tipografija", Zagreb	19,7x14	roman	1. (1961.); 2. 1963.)	NSK
26	Divljačar ili Prvi ratni pohod	The Deerslayer or The First War-Path ⁶	James Fenimore Cooper	G. Vitez i O. Šolc	Zorislav Dukat (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Tisak: Novinsko poduzeće "Narodni list" Zadar	19,7x14	roman	1. (1961.); 2. (1964.)	NSK
27	Zlatni faraon	Der goldene Pharao ⁷	Karl Bruckner	G. Vitez i O. Šolc	Mirko Cerovac (s njemačkog)	J. Vaništa (naslovnica); ilustracije iz originala	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14,3	roman	1.	NSK
28	Mrtvi kapitali	/	Josip Kozarac	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Tiskara "Vjesnik", pogon II, Zagreb	19,7x14	roman	1. (1961.); 2. (1963.)	NSK

29	Zlatarovo zlato	/	August Šenoa	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman	1. (1961.); 2. (1963.); 3. (1966.)	NSK
30	Priče iz Shakespeara	Tales from Shakespeare	Charles i Mary Lamb	G. Vitez i O. Šolc	Julije Benešić	J. Vaništa (naslovnica)	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Pogon "Tipografija"	19,3x14	priče	1. (1961.); 2. (1965.)	NSK
31	Dolina divljeg potoka	Das tal des zornigen baches ⁸	Benno Voelkner	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc	J. Vaništa (naslovnica); ilustracije iz originala	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14,3	roman	1.	NSK
32	Najljepše priče klasične starine	/	Gustav Schwab	/	/	/	1961.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,5x13,7	priče	1. (1961.); 2. (1965.)	NSK

33	Put u središte Zemlje	Voyage au centre de la terre	Jules Verne	G. Vitez i O. Šolc	Vanda Krstić (s francuskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1. (1961.); 2. (1964.)	NSK
34	Robinson Crusoe	Robinson Crusoe	Daniel Defoe	G. Vitez i O. Šolc	Berislav Grgić	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik"	19,7x14	roman	1. (1962.); 2. (1963.)	NSK
35	Sin lovca na medvjede	Der Sohn des Bärenjägers	Karl May	G. Vitez i O. Šolc	M. N.	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
36	Crna strijela	The black arrow	Robert Louis Stevenson	G. Vitez i O. Šolc	Leposava Ž. Simić (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1. (1962.); 2. (1965.)	NSK
37	Kraljević i prosjak		Mark Twain			J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb			roman	1. (1962.); 2. (1964.)	

38	Old Surehand (prva knjiga)	Old Surehand ⁹	Karl May	G. Vitez i O. Šolc	M. N.	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,5x14	roman	1. (1962.); 2. (1964.)	NSK
39	Old Surehand (druga knjiga)	Old Surehand	Karl May	G. Vitez i O. Šolc	M. N.	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,5x14	roman	/	NSK
40	Carev glasnik	Michell Strogoff	Jules Verne	G. Vitez i O. Šolc	Darinka Marodić i Ružica Dimitrijević	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
41	Jedra na kraju svijeta	Jadra na robu sveta	Tone Seliškar	G. Vitez i O. Šolc	Ćiro Čulić	J. Vaništa (naslovnica)	1962.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
42	Sablast Llana Estacada	Der Geist des Llano Estacado	Karl May	G. Vitez i O. Šolc	M. N.	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Vjesnik, Zagreb	20x14	roman	1.	NSK
43	Na posljednjim tračnicama	/	August Cesarec	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	20x14	roman	1.	NSK
44	Pustolovine Toma Sawyera	The adventures of Tom Sawyer	Mark Twain	G. Vitez i O. Šolc	Tatajana Blažeković	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	20x14	roman	1.	NSK
45	Sadako hoće živjeti	Sadako will leben! ¹⁰	Karl Bruckner	G. Vitez i O. Šolc	Mirko Cerovac	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	20x14	roman	1.	NSK

46	Arkansaški regulatori	Die Regulatoren in Arkansas, Für die Jugend neu bearbeitet von Carl Peter Rauhof ¹¹	Friedrich Gerstäcker	G. Vitez i O. Šolc	Leo Držić	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	20x14	roman	1.	NSK
47	Četiri strijele	Die vier Pfeile der Cheyenne	Rudolf Daumann	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc	J. Vaništa (naslovnica)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14,2	roman	1.	NSK
48	Zmijski otok, Pustolovine među zmijama, ajkulamai ljudima prašume	Hadi ostrov, Dobrodružstvi s hady, žraleky a lidmi pralesa ¹²	Alberto Vojtjeh Frič	G. Vitez i O. Šolc	Mirko Jirsak	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
49	Branka; Karanfil s pjesnikova groba	/	August Šenoa	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" Zagreb	19,7x14	roman / novela	1.	NSK
50	Kći snijega	A daughter of the snows	Jack London	G. Vitez i O. Šolc	Franjo Brössler	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	20x14	roman	1.	NSK

51	Ratni brod Velika Sultanija; Tamo gdje se talasi razbijaju	/	Anto Staničić	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	20x14	roman / pripovijetka	1.	NSK
52	Vučko	White fang	Jack London	G. Vitez i O. Šolc	Fedor Hanžeković	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
53	Otok s blagom	Treasure island	Robert Louis Stevenson	G. Vitez i O. Šolc	Leo Držić (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
54	Pripovijetke	/	Dinko Šimunović	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
55	Sve će to narod pozlatiti i druge pripovijetke	/	Laza Lazarević	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	pripovijetke	1.	NSK
56	Čuvaj se senjske ruke; Ilijina oporuka	/	August Šenoa	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman / novela	1.	NSK
57	Taras Buljba i druge pripovijetke	ПОБЕДИ	Nikolaj Vasiljevič Gogolj	G. Vitez i O. Šolc	Roman Šovary	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	pripovijetke	1.	NSK

58	Timm Thaler ili prodani smijeh	Timm Thaler oder Das verkaufte Lachen; Roman, hauptsächlich für junge Leser ¹³	James Krüss	G. Vitez i O. Šolc	Kalman Vajs	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
59	Posljednji Mohikanac	The last of the Mohicans, A Narrative of 1757. ¹⁴	James Fenimore Cooper	G. Vitez i O. Šolc	Zorislav Dukat (s engleskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
60	Kon-Tiki, Na splavi preko Tihog oceana	Kon-Tiki ekspedisjonen ¹⁵	Thor Heyerdahl	G. Vitez i O. Šolc	Petar Mardešić	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
61	Surovo nalazište	/	Ivan Enc	G. Vitez i O. Šolc	/	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
62	Magellan	Magellan ¹⁶	Stefan Zweig	G. Vitez i O. Šolc	Vlatko Šarić	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
63	Indijanac	Der Indianer ¹⁷	Eduard Klein	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK
64	"Drugi" kod gusara	"L'autre" chez les corsaires ¹⁸	Simone Martin-Chauffier	G. Vitez i O. Šolc	Traute Šegedin	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	1.	NSK

65	Na kraj svijeta	Le bout du monde ¹⁹	Paul Berna	G. Vitez i O. Šolc		J. Vaništa (naslovnica)	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,8x14	roman	1.	NSK
66	Miška, Serjoga i ja	МИШКА, СЕРЮГА И Я	N. Zeleranski i Boris Larin	G. Vitez i O. Šolc	Tomislav Prpić	J. Vaništa (naslovnica)	1966.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,8x14	roman	1.	NSK

Napomene uz tablicu

¹Izdanje: Pocket Books, Inc., New York, 1953). Djelo je prvi put objavljeno god. 1889.

² U svesku je pod *Naslovom originala zapisano* da je knjigu napisao *Captain Dod Orsborne with Merle Severy, Copyright 1960 by Prentice-Hall, Inc.*

³Copyright 1960, Verlag Neues Leben, Berlin

⁴Copyright 1960 Georg Westermann Verlag

⁵Djelo je prvi put izašlo god. 1867-68.

⁶Djelo je prvi put izašlo 1841.

⁷Copyright 1961.

⁸Copyright 1961, Neues Leben, Berlin

⁹Joachim Schmid Verlag Bamberg, 1962.

¹⁰Copyright 1963 Verlag für JUGEND UND Volk, G. m. b. H. Wien I.

¹¹Copyright 1963, by Verlag, Stuttgart

¹²Copyright 1964 by Státní nakladatelství dětské knihy

¹³Copyright 1964 by James Krüss.

¹⁴Djelo je prvi put izašlo 1826.

¹⁵Copyright 1965. by Gyldendal Norsk Forlag.

¹⁶Copyright 1965. by Aritum Verlag, Zürich.

¹⁷Copyright 1965 by Verlag Neues Leben Berlin.

¹⁸Copyright 1965 by Librairie Armand Collin, Paris.

¹⁹Copyright 1965 by Société Nouvelle des Editions G. P. – Bibliothèque Rouge & Or-Paris.

Prilog 8

Biblioteka Jelen (1964. – 1965.) [ćir.]

Prije same bibliografije valja naglasiti kako su svi naslovi ovoga niza bili tiskani na ćiriličkom pismu i na ekavici, a imena autora kao i naslovi svezaka bili su zapisani fonetski. Zbog praktičnih razloga bibliografiju donosim na latinici s time da uz podatak o imenima autora u uglatim zagradama donosim njihove originalne zapise iz svezaka.

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	GOD. IZDANJA U BIBLIOTECI JELEN [lat.]	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Sin lovca na medvede	Der Sohn des Bärenjägers	Karl May [КАРЛ МАЈ]	G. Vitez i O. Šolc	M. N. ; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x13,8	roman	NSK
2	Petnaestog odišnji kapetan	Un capitaine de quinze ans	Jules Verne [ЖИЛ ВЕРН]	G. Vitez i O. Šolc	Dušan Milačić (s francuskog)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
3	Old Šjurhend (prva knjiga)	Old Surehand	Karl May [КАРЛ МАЈ]	G. Vitez i O. Šolc	M. N.; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1962.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
4	Old Šjurhend (druga knjiga)	Old Surehand	Karl May [КАРЛ МАЈ]	G. Vitez i O. Šolc	M. N.; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1962.	Mladost, Zagreb	Tisak "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
5	Blago u srebrnom jezeru	Der Schatz im Silbersee	Karl May [КАРЛ МАЈ]	G. Vitez i O. Šolc	M. N.; Živojin Jeremić (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1959.	Mladost, Zagreb	Tisak štamparije "Vjesnik", Zagreb	19,7x14,2	roman	NSK

6	Četiri strele	Die vier Pfeile der Cheyenne ¹	Rudolf Daumann [РУДОЛФ ДАУМАН]	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1964.	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
7	Propast Dakota indijanaca	Der Untergang der Dakota ²	Rudolf Daumann [РУДОЛФ ДАУМАН]	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
8	Veliki poglavica Tatanka-Yotanka, roman o "Biku Koji Sedi" poglavici Sijuksa	Tatanka Yotanka ³	Rudolf Daumann [РУДОЛФ ДАУМАН]	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	1958.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK
9	Ostrvo s blagom	Treasure island	Robert Louis Stevenson [РОБЕРТ ЛУЖ СТИВНСОН]	G. Vitez i O. Šolc	Leo Držić (s engleskog); Miljenko Popović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,8x13,8	roman	NSK
10	Indijanac	Der Indianer ⁴	Eduard Klein [ЕДУАРД КЛИАЈН]	G. Vitez i O. Šolc	O. Šolc; Dragiša P. Stefanović (priredio izdanje ćirilicom)	J. Vaništa (naslovnica)	1965.	1965.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	19,7x14	roman	NSK

Napomene uz tablicu

¹ Copyright 1964, by Neues Leben, Berlin.

² Copyright 1964 by Verlag Neues Leben, Berlin.

³ Copyright 1964, Verlag Neues Leben, Berlin.

⁴ Copyright 1965 by Verlag Neues Leben Berlin.

Prilog 9

Biblioteka Zmaj (1957. – 1958.)

BR. SV.	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA PRIREDIO/LA	ILUSTRIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNI K	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Trini	Trini, Die Geschichte eines Indianerjungen	Ludwig Renn	G. Vitez	Branko Poljungan	Franz Kerka (ilustracije iz originala); Raul Goldoni (omot)	1957.	Mladost, Zagreb	Grafički zavod Hrvatske, Zagreb	20,8x16,8	roman	NSK
2	Kolumbov sin	Der Sohn des Columbus	Hans Baumann	G. Vitez	Oto Šolc	Karl Friedrich Brust (ilustracije iz originala); Raul Goldoni (omot)	1957.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	20,8x16,8	zbirka priča	NSK
3	Vrzino kolo	/	Josip Pupačić	G. Vitez	/	Miljenko Stančić (omot i ilustracije)	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Karlovac	20,8x16,8	roman	NSK
4	Edgarovo putovanje	Voyage d' Edgar	Eduard Peisson	G. Vitez	Mirko Mirković	Zlatko Prica (omot i ilustracije)	1957. ¹	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	20,8x16,8	roman	NSK
5	Mjesečeva djeca	/	Predrag Jirsak	G. Vitez	/	Boris Dogan (ovitak i omot)	1958.	Mladost, Zagreb	Izdavački zavod Jugoslavenske akademije, Tiskara, Zagreb	20,8x16,8	roman	NSK
6	Robinson Crusoe	Robinson Crusoe	Daniel Defoe	G. Vitez	Berislav Grgić	Dalibor Parać	1958.	Mladost, Zagreb	Pomurska tiskarna, Murska Sobota	20,8x16,8	roman	NSK
7	Ova zima nije za vukove	Kein Winter für Wölfe ²	Kurt Lütgen	G. Vitez	Oto Šolc	K. J. Blisch (ilustracije iz originala); Zlatko Prica (ovitak i omot)	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	20,8x16,8	roman	NSK

Napomene uz tablicu

¹ U svesku je godina krivo otisnuta. Umjesto 1957. trebalo je pisati 1958.

² Copyright 1955 by Georg Westermann.

Prilog 10

Biblioteka Orion (1957. - 1958.; 1963. - 1964.; 1967.)

Orion	NASLOV SVESKA	NASLOV ORIGINALA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
n. n.	Poezija	Paroles; Spectacle; Grand bal du printemps; La pluie et le beau temps; Lumières d'homme	Jacques Prévert	O. Šolc i G. Vitez	Saša Čičin-Šain (izbor i prijevod)	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	17,8x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	Die Dichtungen ¹	Georg Trakl	O. Šolc i G. Vitez	O. Šolc	1958.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	17,8x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Henri Michaux	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Zvonimir Mrkonjić (izbor i prijevod)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	René Char	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Zvonimir Mrkonjić (izbor i prijevod)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Evgenij Jevtušenko	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Izet Sarajlić i Božo Bulatović (izbor i prijevod)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Gabriela Mistral	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Nikola Milićević (izbor i prijevod)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Else Lasker-Schüler	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	O. Šolc (s njemačkog)	1963.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK

n. n.	Poezija	/	Wyston Hugh Auden	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Tomislav Sabljak	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Boris Pasternak	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	G. Vitez	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	André Frénaud	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Zvonimir Mrkonjić	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Giorgos Seferis	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Ton Smerdel (s novohelenskog)	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Dylan Thomas	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Nikica Petrak	1964.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Aimé Césaire	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Božo Kukolja	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Stephen Spender	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Tomislav Sabljak	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Yves Bonnefoy	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Igor Mandić	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Erza Pound	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Antun Šoljan	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Antonio Machado	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Nikola Milićević	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Poezija	/	Cesare Pavese	P. Šegedin, O. Šolc i G. Vitez	Mladen Machiendo	1967.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik", Zagreb	17x12	poezija	NSK
n. n.	Vladimir Iljič	ВЛАДИМІР ІЛІЙЧ ЛЕНИН	Vladimir V. Majakovski	G. Vitez	Josip Sever	1957.	Mladost, Zagreb	Izdavački zavod Jugoslavenske	17,8x12	poema	NSK

	Lenjin							akademije - Tiskara, Zagreb			
--	--------	--	--	--	--	--	--	--------------------------------	--	--	--

Napomene uz tablicu

¹ Oto Müller Verlag, Salzburg, 1949.

Prilog 11

Iz priče u priču (1958. – 1966.)

BR. SV.	NASLOV SVESKA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO/LA PRIREDIO/LA	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1.	Zečičevo zvonce	mađarska narodna priča	G. Vitez	Grigor Vitez (preveo)	Slavko Barlović	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
2.	Ižo Mižo	Angel Karalijčev	G. Vitez	/	S. Barlović	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
3.	Snadi se, djede!	Mato Lovrak	G. Vitez	/	S. Barlović	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
4.	Bobilj i Družić: priča posvećena sestri Katjuši	Sergej Jesenjin	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
5.	Ptica sa slapova	Blaise Cendrars (prepričao) ¹	G. Vitez	G. Vitez (preveo s francuskog)	S. Barlović	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
6.	Jarac živoderac / Kako su postali crnci, bijelci i crvenokošci	nije naveden / indijanska legenda	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	? ²	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / legenda	NSK
7.	Djevojčica sa žigicama	Hans Christian Andersen	G. Vitez	Josip Tabak	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
8.	Vrapčić	Maksim Gorki	G. Vitez	Mira Čehova (prevela)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
9.	Nahod-ptica	braća Grimm	G. Vitez	Viktor Kralj (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
10.	Trnoružica	braća Grimm	G. Vitez	Viktor Kralj (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NŠM

11.	Majmun, tigar i careva kći	po motivu litvanske priče	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
12.	Vuk i žetelac / Našto je nalik slon	litvanska priča / po motivu indijske bajke	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / bajka	HŠM
13.	Veliki i mali drug	Josip Pavičić	G. Vitez	/	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
14.	Životinje u ogledalu	Mark Twain	G. Vitez	Vojislav Stanojčić (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
15.	Tri zagonetke	slovenska narodna priča	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
16.	Plašljivac	bugarska narodna priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
17.	Medvjed i lisica	narodna priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
18.	Mali Filip / Koštica	Lav Nikolajevič Tolstoj	G. Vitez	G. V. (preveo) [Grigor Vitez]	S. Barlović	1959.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	NSK
19.	Bijeli medvjed i ptičica ³ / Kako je lisica nadmudrila tigra	laponska priča / kineska priča	G. Vitez	G. Vitez (priredio)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	NSK
20.	Punija i morski psi	havajska priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (priredio)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
21.	Plamena ptica / Šljive za đubre	indijanska priča / narodna priča	G. Vitez	Mira Udbinac (priredila)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	HŠM
22.	Bobovo zrnce / Pjetlić i kokica	ruska priča / ruska priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	HŠM
23.	Otkuda leteće ribe	kambodžanska priča	G. Vitez	Dragutin Horkić	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK

				(priredio)							
24.	Afrička priča	Danko Oblak	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
25.	Tko zna bolje	bajka iz zapadne Afrike	G. Vitez	Dragutin Horkić (priredio)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
26.	Tkalac Saharadata	indijska priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
27.	Hvalisavi bambus	indijska priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
28.	Čiji je san bolji	kazahstanska narodna priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (priredio)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
29.	Pionirka iz Vranjica	Aleksa Mikić	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
30.	Pijetlova suzica / Poremećena priča	G. Vitez	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
31.	Dvanaest mjeseci / Čarobni lonac	grčka bajka / naša narodna priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	bajka / narodna priča	NSK
32.	Braća Liu	kineska priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo s ruskog)	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
33.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
34.	Nadlagivanje / Čobanče i starina Novak	naša narodna priča / naša narodna priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1960.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	HŠM
35.	Zašto deca čačkaju nos / Kako je kit postao domaća životinja	Dušan Radović	G. Vitez	/	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM

36.	Svirale	Branko Ćopić	G. Vitez	/	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
37.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
38.	Susret / Rasprodane novine	Anđelka Martić	G. Vitez	/	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	/9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
39.	Prsten na morskome dnu	Desanka Maksimović	G. Vitez	/	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
40.	Priča o dečaku i mesecu	Branko V. Radičević	G. Vitez	/	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
41.	Gljive / Mačak Vaska	Aleksej Nikolajevič Tolstoj	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
42.	Bambi za mamu / Dugačka tajna	Kristina Brenkova	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
43.	Tvrđoglave ljenčine	indijska priča	G. Vitez	Davor Hlap (preveo s ruskog)	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
44.	Težak zadatak / Pjetlići / Tako je...	Boris Bojadžinski	G. Vitez	G. Vitez (preveo)	S. Barlović	1961.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
45.	Tisućputlijepa	Ela Peroci	G. Vitez	/	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
46.	Jasna i profesor / Rođendan Jasnine lutke	Dragan Lukić	G. Vitez	/	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
47.	Plamena	Ahmet Hromadžić	G. Vitez	/	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK

48.	Mrile kod mjesečevog kralja	crnačka priča	G. Vitez	Mira Kovačić (prevele)	S. Barlović	1962	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
49.	Vatra, voda i čast	talijanska narodna priča	G. Vitez	Ada Horkić (prevela)	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	KGZ
50.	U svim duginim bojama	Evgenije Permjak	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
51.	Naša prva vožnja	Nikolaj Nosov	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
52.	Neposlušni medvedić	Nikolaj Slatkov	G. Vitez	/	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	NSK
53.	Čiji dar je bolji	korejska narodna priča	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo s ruskog)	S. Barlović	1962.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
54.	Tikava sa zlatnicima / Mačji skok	Monteiru Lobatu [Montiero Lobato]	G. Vitez	Ada Horkić (prevela)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
55.	Kako je pas postao čovjekov prijatelj / Učenik mrav	finska priča	G. Vitez	Prevela K. K.	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
56.	Umišljeni suncokret	Sunčana Škrinjarić	G. Vitez	/	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
57.	Muzikant / Muzikalni kanarinac	Vitalij Bianki	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
58.	Prvi glupan u državi	narodna priča iz srednje Azije	G. Vitez	Dragutin Horkić (preveo)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
59.	Bježi, tata	Gabro Vidović	G. Vitez	/	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
60.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
61.	Lažitorba	Angel Karalijčev	G. Vitez	Leo Držić	S. Barlović	1963.	Mladost,	Š. Z. „Ognjen	9x6	umjetnička	HŠM

	Lažitorba			(preveo s bugarskog)			Zagreb	Prica“		priča po motivima narodne priče m	
62.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
63.	Deset čajnika vina	kineska priča	G. Vitez	D. H. (preveo s ruskog) [Dragutin Horkić]	S. Barlović	1963..	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
64.	Kako je Joca ovenčan zvezdama	Aleksandar Popović	G. Vitez	/	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
65.	Žena iz ždralovog gnijezda	japanska bajka	G. Vitez	Ljiljana Mihajlović (prevela s ruskog)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
66.	Nasredin hodža	osetinska priča	G. Vitez	Stjepan Kranjčević (preveo s ruskog)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
67.	Konjska pamet	Slavko Kolar	G. Vitez	/	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča po motivima narodne priče	HŠM
68.	/	/		/		/		/	/	/	/
69.	Uobraženi pauk / Kukavica	nigerijska priča / kineska priča	G. Vitez	Nada Prodanović-Ćurčija (prevela s engleskog)	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	HŠM
70.	Žena i njeno prase	engleska priča	G. Vitez	D. H. (preveo) [Dragutin Horkić]	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM
71.	Til Ojlenšpigel i erfurtski magarac	priča iz Holandije i Belgije	G. Vitez	Nada Prodanović-Ćurčija	S. Barlović	1963.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	HŠM

				(prevela s engleskog)							
72.	Zekina kuća	G. Vitez	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
73.	U mraku	M. Lovrak	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
74.	Carstvo žderonja / Bim, bam, bum!	Gianni Rodari	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	HŠM
75.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
76.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
77.	Crvena jabuka	Palma Katalinić	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
78.	Ledene ruže	Vjekoslav Majer	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
79.	Ježek na moru	Danko Oblak	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
80.	Tenkisti	Đorđe Radišić	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
81.	Dva dječaka	Anđelka Martić	G. Vitez	/	S. Barlović	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	HŠM
82.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
83.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
84.	Dječak Bebel	izraelska bajka	G. Vitez	Miodrag B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	bajka	KGZ
85.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
86.	Tvrđoglavi slonić	gvinejska priča	G. Vitez	Miodrag B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna prča	KGZ
87.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
88.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
89.	Zašto papagaj ima kukast kljun	nigerijska priča	G. Vitez	M. B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna prča	KGZ

90.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
91.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
92.	Zlatna ptica	tuvinska priča	G. Vitez	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	KGZ
93.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
94.	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
95.	Sjekira / Bajka o hrabrom ježiću	A. N. Tolstoj	G. Vitez	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Bijeli konj	mađarska priča	G. Vitez	M. B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča	NSK
n. n.	Car i zeba / Pijetao i sokol	gruzijska bajka / sirijska priča	G. Vitez	M. B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	bajka / narodna priča	NSK
n. n.	Kako su sove naučile pjevati / Dva putnika	estonska bajka / pakistanska priča	G. Vitez	M. B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	bajka / narodna priča	NSK
n. n.	Čovjek i kornjača / Najveće bogatstvo	priča iz Konga / iračka priča	G. Vitez	M. B. Šijaković (preveo)	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	narodna priča / narodna priča	NSK
n. n.	Tri želje / Nasredin hodža i magare	bajka engleskih doseljenika u Americi / tuska priča	G. Vitez	/	S. Barlović	1966.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	bajka / narodna priča	NSK
n. n.	Sendvič po voznom redu / Mišina životna radost	Dragutin Horkić	Ana Kulušić	/	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Velika tajna / Leonardo da Vinči [Leonardo da Vinci]: Mrav i zrno prosa	Lily Duplaix / Leonardo da Vinci	A. Kulušić	N. O. (prevela); D. Horkić	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ

n. n.	Mačak koji je išao u kino	Sergej Torževski	A. Kulušić	D. Horkić (preveo s ruskog)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Medvjed i vjetar / E. Šim: Pilence	Mihajlo Granovski / Eduard Šim	A. Kulušić	M. E. M. (prevela)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Kos bos / I ja sam kao moj tata	Ran Bosilek	A. Kulušić	/ (nije zapisano)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Morski kokot	Svjatoslav Vladimirovič Saharnov	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Događaj u tramvaju	Milivoj Matošec	A. Kulušić	/	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Palača od sladoleda / Alisa je pala u more	Gianni Rodari	A. Kulušić	Duška Orlandi (prevela)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	O teti Karolini ⁴ / Vrpca je kriva za sve	Maria Kownacka / Viktor Goljavkin	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Kućica od kocaka	Ela Peroci	A. Kulušić	/ (nije zapisano)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb t	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Događaj na stepenicama / Jež	N.ikolaj Nosov / V. Goljavkin	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Kako su djeca pronašla put	Vladimir Dimitrijevič Berestov	A. Kulušić	M. E. M. (prevela)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Joža higijeničar / Lukijan	Danko Oblak / V. Goljavkin	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ

n. n.	Ja i Adam Mickjević	Hana Ožogovska	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Pet jelki / E. Šim: Koliko je kunića	V. Goljavkin / E. Šim	A. Kulušić	D. Horkić (preveo)	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča / umjetnička priča	KGZ
n. n.	Tri jabuke s bakinog ormara	Sunčana Škrinjarić	A. Kulušić	/	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ
n. n.	Sutra	Palma Katalinić	A. Kulušić	/	S. Barlović	1967.	Mladost, Zagreb	Š. Z. „Ognjen Prica“	9x6	umjetnička priča	KGZ

Napomene uz tablicu:

¹ Crnačka priča prema B. Cendrarsu.

² Na ovome je sveščiću tiskarskom greškom otisnuta godina 1960. Sveščić je tiskan ili 1958. ili 1959. godine, što se ne može sa sigurnošću ustvrditi jer je sljedeći, sedmi svezak, tiskan 1959. godine.

³ Naslov unutar sveščića: Veliki bijeli medvjed i mala smeđa ptičica.

⁴ Naslov unutar sveščića: O teti Karolini i čaplji iz crvene kutijice.

Prilog 12
Mala plava knjiga (1959. – 1961.)

BR. SV.	NASLOV SVESKA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Priče o majci	Ivan Cankar	G. Vitez	Hijacint Petris	Ivan Švertasek	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	umjetničke priče	NSK
2	Konferencija životinja	Erich Kästner	G. Vitez	Stanislav Šimić	I. Švertasek	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetka	NSK
3	Čika s bradom i druge dunavske balade	Arsen Diklić	G. Vitez	/	I. Švertasek	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	balade	NSK
4	Turci idu	August Šenoa	G. Vitez	/	I. Švertasek	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetka	NSK
5	Prvi put s ocem na jutrenje; Sve će to narod pozlatiti	Laza Lazarević	G. Vitez	/	I. Švertasek	1959.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetke	NSK
6	Aska i vuk; Knjiga	Ivo Andrić	G. Vitez	/	I. Švertasek	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetke	NSK
7	Tri pripovijetke ¹	Milovan Glišić	G. Vitez	/	I. Švertasek	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetke	NSK
8	Kriv je mačak	Dragan Kulidžan	G. Vitez	/	I. Švertasek	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik"	20x14	kratke priče	NSK

								- pogon Tipografija"			
9	Krokodil: starinska bajka; Ukradeno sunce	Kornej Čukovski	G. Vitez	G. Vitez	I. Švertasek	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	bajke u stihu (bajke- poeme)	NSK
10	Breza	Slavko Kolar	G. Vitez	/	I. Švertasek	1960.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	novela	NSK
11	Priče o bezimenima	Ivan Dončević	G. Vitez	/	I. Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	umjetničke priče	NSK
12	Kroz mećavu ²	Petar Kočić	G. Vitez	/	I. Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetke	NSK
13	Male priče	Lav Tolstoj	G. Vitez	G. Vitez	I. Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	kratke priče	NSK
14	Nezasitnost i bijeda; Otac i sin	Vjenceslav Novak	G. Vitez	/	I. Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	pripovijetke	NSK
15	Crveni balon	Vojislav Stanojčić	G. Vitez	/	I. Švertasek	1961.	Mladost, Zagreb	Štamparija "Vjesnik - pogon Tipografija"	20x14	kratke priče	NSK

Napomene uz tablicu:

¹ Naslov na ćirilici: *Tri pripovetke*. I na latiničkome i na ćirilčkome izdanju naslov na prvoj unutarnjoj stranici: *Prva brazda; Redak zver; Drumska mehana*.

² Naslov na prvoj unutarnjoj stranici: *Pripovijetke*.

Prilog 13

Sabrana djela Mate Lovraka (1964.)

BR. SV.	NASLOV SVESKA	AUTOR/ICA	UREDNIK	ILUSTIRAO/LA	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZLJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Družba Pere Kvržice [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	Danica Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
2	Devetorica hrabrih [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
3	Vlak u snijegu [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
4	Zeleni otok [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
5	Neprijatelj broj 1 [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
6	Dječak konzul; Doka Bedaković [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
7	Iskrica [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK

8	Tri dana života [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
9	Prozor do vrta; Sretna zemlja [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	pripovijetka /pripovijetka	NSK
10	Naši dječaci i druge priče [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	umjetničke priče	NSK
11	Prijatelji [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
12	Anka Brazilijanka; Francek Drugi Hrabri [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	pripovijetka /pripovijetka	NSK
13	Divlji dječak [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	roman	NSK
14	Micek, Mucek i Dedek; Slatki potok [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	pripovijetka /pripovijetka	NSK
15	Dobra oluja i druge priče [ćir.]	M. Lovrak	G. Vitez i A. Kulušić	D. Rusjan	1964.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica" [lat.] / Vojno štamparsko preduzeće - Beograd, Mije Kovačevića 5 [ćir.]	21x17	umjetničke priče	NSK

Prilog 14

Neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga

Važno je naglasiti da popis slikovnica kojima je Vitez bio urednik nije konačan jer je Izdavačko-knjižarsko poduzeće *Mladost* izdavalo jako velik broj slikovnica do čijih sve naslova često nije bilo moguće doći. Također, na slikovnicama često nije bio zapisan podatak tko ih je uredio iako je prevoditelj gotovo redovito bio upravo Vitez (*Zamazanko i zamazanka*, 1957.; E. Peroci: *Maca papučarica*, 1957.; Ljudmila Prunkova: *Što je vidio Mižek Figa?*, 1957.; Tone Pavček: *Jure Mure u Africi*, 1958.; Matija Valjavec i Cene Vipotnik: *Pastir* (izdanje na latinici i ćirilici), 1958.; Samuil Maršak, *Bajka o glupom mišiću*, 1963. itd.). Zbog svega navedenoga donosim samo djelomičnu bibliografiju slikovnica kojima je Vitez bio urednik. I takva, nepotpuna, bibliografija bit će dobar prilog boljem poznavanju i razumijevanju Viteza kao urednika nakladničkih nizova za djecu i mladež.

BR. SV.	NASLOV SVESKA	AUTOR/ICA	UREDNIK	PREVEO	ILUSTIRAO	GODINA IZDANJA	NAKLADNIK	TISKARA	DIMENZIJE	VRSTA DJELA	IZVOR PODATAKA
1	Dvanaestoro braće [ćir.]	/	G. Vitez	/	Ivan Švertasek	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	19x16	priča	NSK
2	Pošla koka na pazar	/	G. Vitez	/	Ema Bursać	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	19,7x14	narodna priča u stihovima	NSK
3	Životinje spavaju	G. Vitez	G. Vitez	/	Cvijeta Job	1958.	Mladost, Zagreb	Grafička škola Zagreb	17x15	dječje pjesme	HŠM
4	Djevojčica i zmija	Lojze Zupanc	G. Vitez	G. Vitez	Jože Ciuha	/	Mladost, Zagreb	Štamparija ČZP "Ljudska pravica" u Ljubljani	16,5x15,5	slovenska narodna priča	HŠM
5	Na kopnu i na vodi [ćir.]	Tihomir T. Prodnović	G. Vitez	/	Vladimir Filakovac	1957. ¹	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	29x21	umjetnička priča	NSK
6	Pješčano more	Tihomir T. Prodnović	G. Vitez	/	Dalibor Parač	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	28,5x20,3	stihovi	NSK

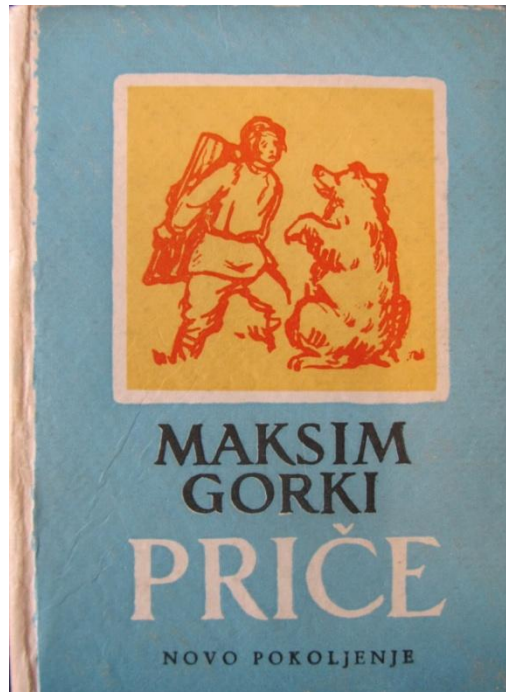
7	Jaje harambaša [ćir.]	Dubravko Ivančan	G. Vitez	/	Vilko Selan-Gliha	1958.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	21,4x16,5	stihovi	NSK
8	Morski čovjek	Petar Mardešić	G. Vitez	/	A. Kinert	1952.	Mladost, Zagreb	Grafički zavod Hrvatske, Zagreb	21,3x16,9	umjetnička priča	NSK
9	Regoč [ćir.]	Ivana Brlić-Mažuranić	G. Vitez	/	Albert Kinert	1957.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	24,5x20	umjetnička priča	NSK
10	Compare sole e comarina candida	Ivana Brlić-Mažuranić	G. Vitez i Eros Segui	Erio Franchi	Albert Kinert	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	24,5x20	umjetnička priča	NSK
11	Sunce djever i Neva Nevičica	Ivana Brlić-Mažuranić	G. Vitez	/	Albert Kinert	1952.	Mladost, Zagreb	Š. Z. "Ognjen Prica", Zagreb	24,5x20	umjetnička priča	NSK
12	Tvrđoglavo mače	Ivan Bjelišev	G. Vitez	G. Vitez	Slobodan Gavrilović	1952.	Mladost, Zagreb	"Tipografija", grafičko-nakladni zavod, Zagreb	23,3x16,2	umjetnička priča	NSK

Napomene uz tablicu:

¹ Slikovnica je izašla 1958., a ne 1957. godine kako je otisnuto na svesku.

9. 2. Slike naslovnica i ilustracije

Mala knjižnica (1951. – 1952.)

Slika 1.

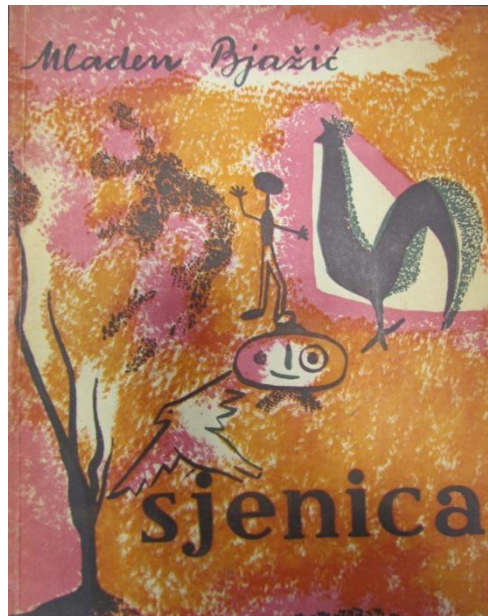
Maksim Gorki, Tri priče, Novo pokoljenje, Zagreb, 1951., ilustrirao Dalibor Parać

Slika 2.

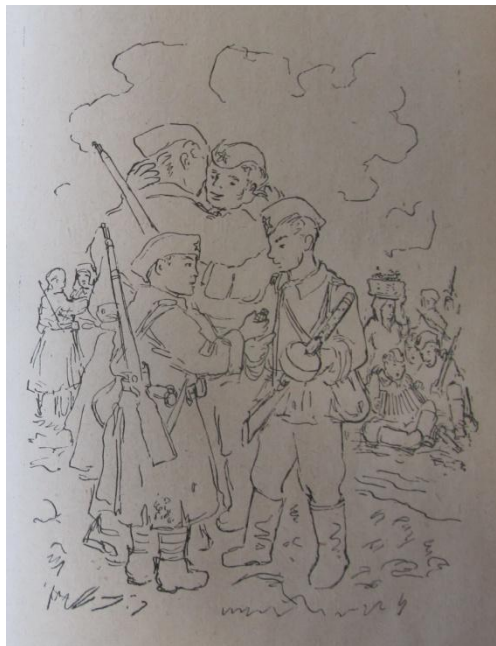
Stjepan Mitrov Ljubiša, Kanjoš Macedonović: priča paštrovska iz petnaestoga vijeka, Mladost, Zagreb, 1952., str. 19., ilustrirao Albert Kinert

Biblioteka *Moja knjiga* (1951. – 1955.)

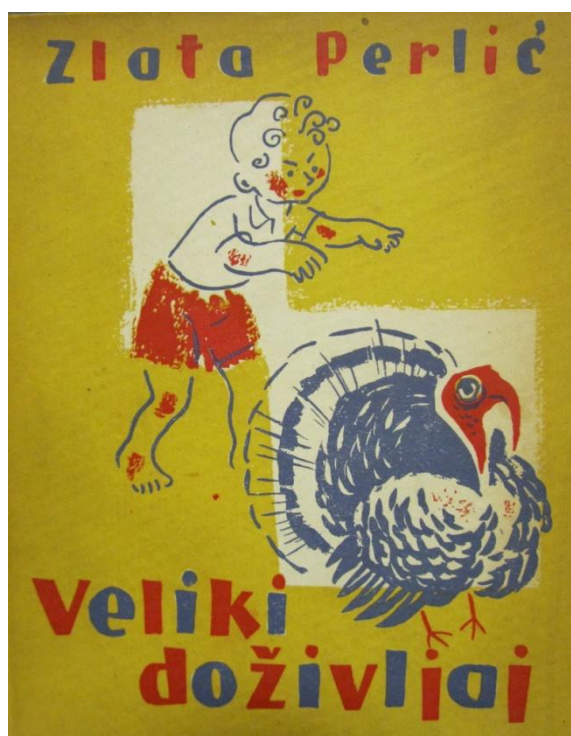
Slika 3.

Mladen Bjažić, *Sjenica*, Mladost, Zagreb, 1951., ilustrirao Slavko Marić

Slika 4.

Anđelka Martić, *Mali konjovodac i druge priče*, Novo pokoljenje, Zagreb, 1951., str. 27., ilustrirao Slavko Marić

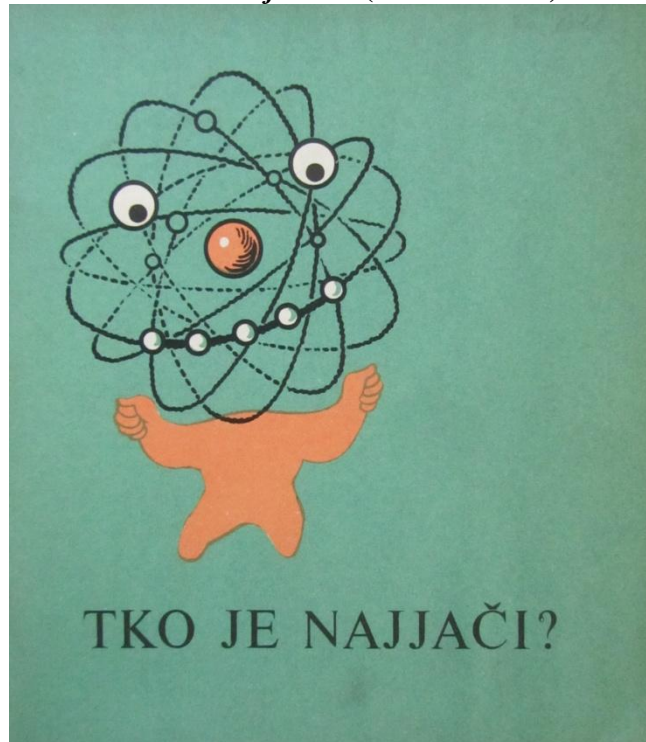
Slika 5.

Zlata Perlić, *Veliki doživljaj*, Mladost, Zagreb, 1956. , ilustrirao Stevo Binički.

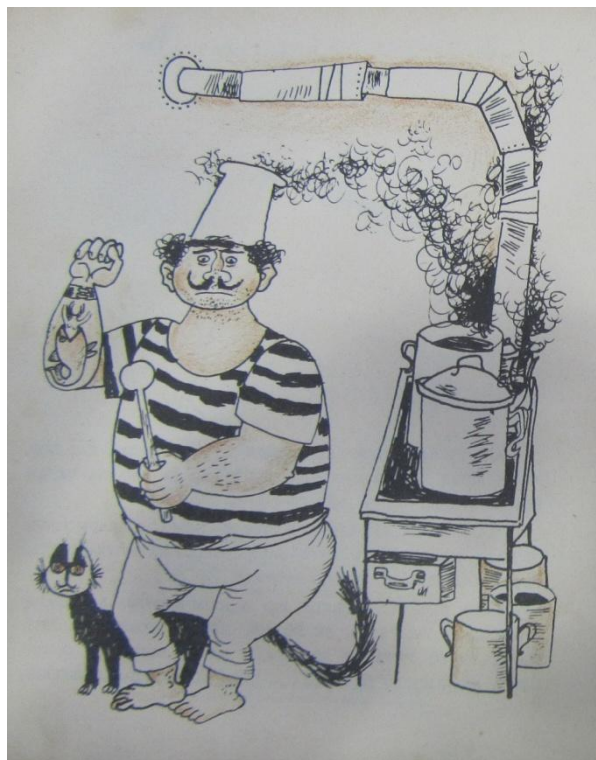
Slika 6.

Arsen Diklić, *Kiša*, Mladost, Zagreb, 1953., str. 51., ilustrirao Rudolf Sabljčić

Slika 7.

France Slokan, Tko je najjači?, Mladost, Zagreb, 1958., ilustrirao Stane Kumar

Slika 8.

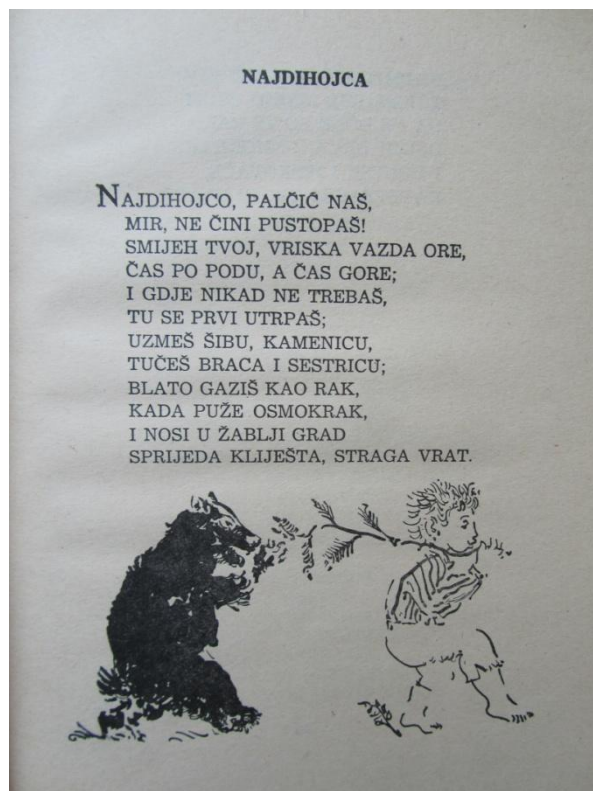
Beno Zupančić, Dječak Jarbol, Mladost, Zagreb, 1959., bez paginacije, ilustrirao Jože Ciuha

Biblioteka Vjeverica (1957. – 1966.)

Slika 9.

Anton Ingolič, Dječak sa dva imena, Mladost, Zagreb, 1957., ilustrirao Zdenko Kalina

Slika 10.

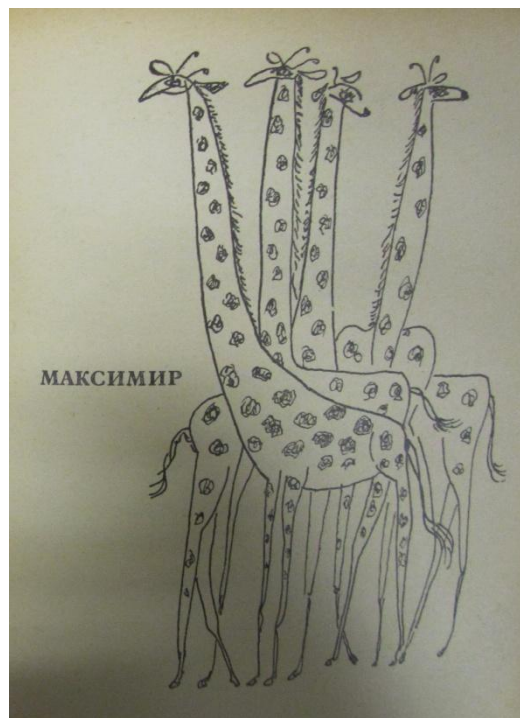
Fran Levstik, Pjesme za djecu/Martin Krpan, Mladost, Zagreb, 1964., str. 13., ilustrirao Fedor Vaić

Biblioteka Veverica (1964. – 1965.)

Slika 11.

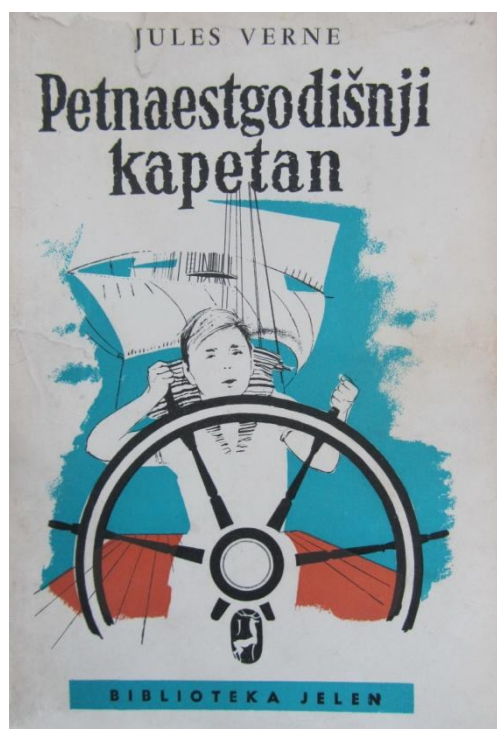
Tone Seliškar, Družina „Sinji galeb“, Mladost, Zagreb, 1964., ilustrirao Julije Knifer

Slika 12.

Grigor Vitez, Kad bi drveće hodalo, Mladost, Zagreb, 1964., str. 69., ilustrirao Ivo Šebalj

Biblioteka Jelen (1957. – 1966.) [ćir.]

Slika 13.

Jules Verne, Petnaestogodišnji kapetan, Mladost, Zagreb, 1959. , ilustrirao Josip Vaništa

Slika 14.

Henrik Sienkiewicz, U pustinji i prašumi, Mladost, Zagreb, 1958., ilustrirao Dalibor Parać

Biblioteka Jelen (1964. – 1965.) [ćir.]

Slika 15.

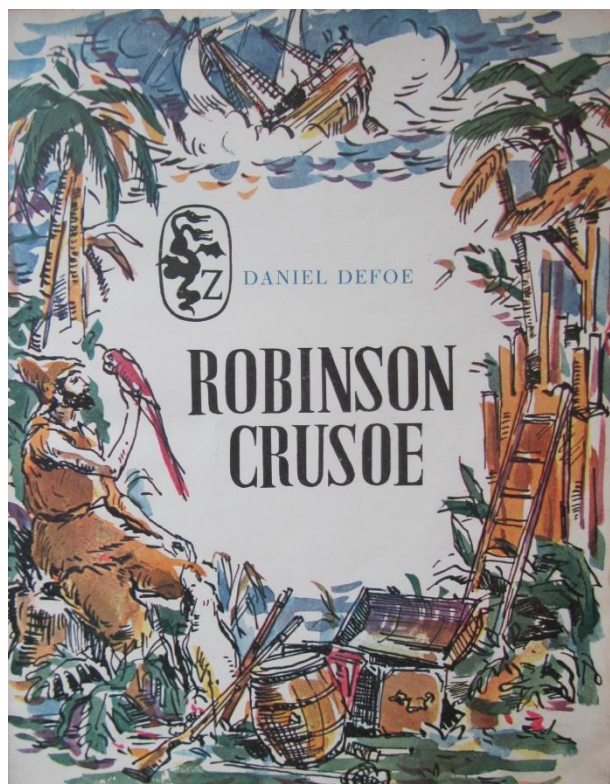
Rudolf Daumann, Veliki poglavica Tatanka-Yotanka, roman o "Biku Koji Sedi" poglavici Sijuksa, Mladost, Zagreb, 1965., ilustrirao Josip Vaništa

Slika 16.

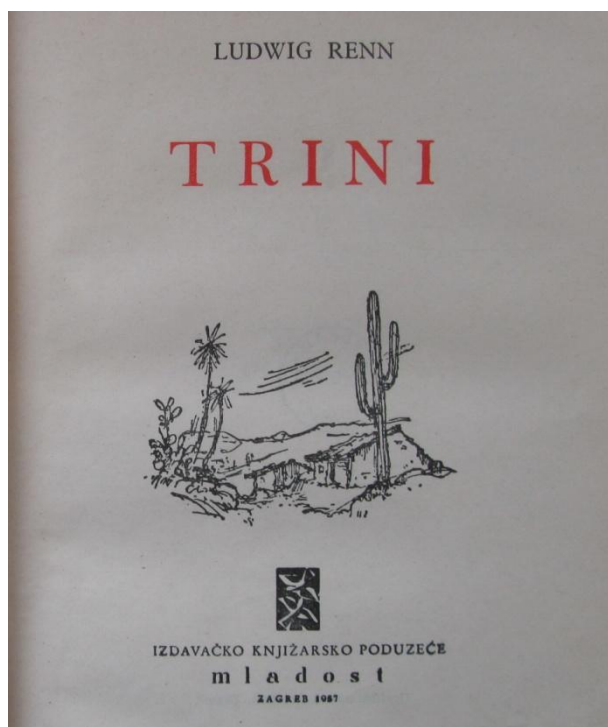
Karl May, Sin lovca na medvede, Mladost, Zagreb, 1964., ilustrirao Josip Vaništa

Biblioteka Zmaj (1957. – 1958.)

Slika 17.

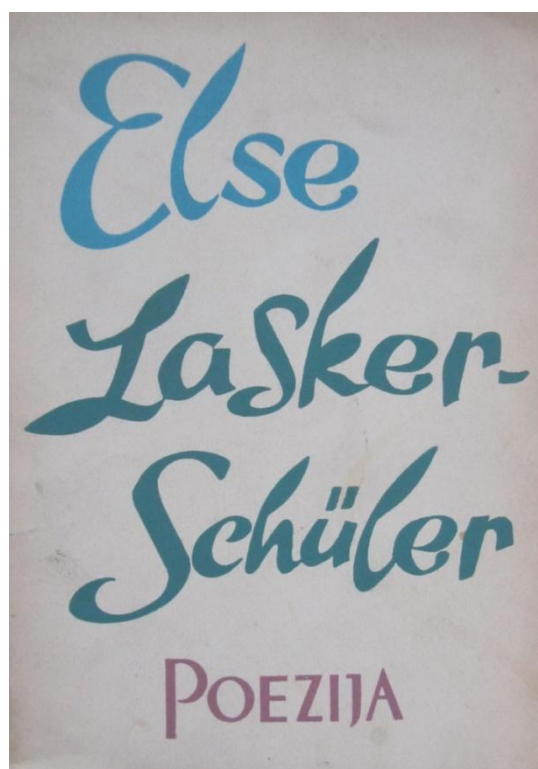
Daniel Defoe, Robinson Crusoe, Mladost, Zagreb, 1958., ilustrirao Dalibor Parać

Slika 18.

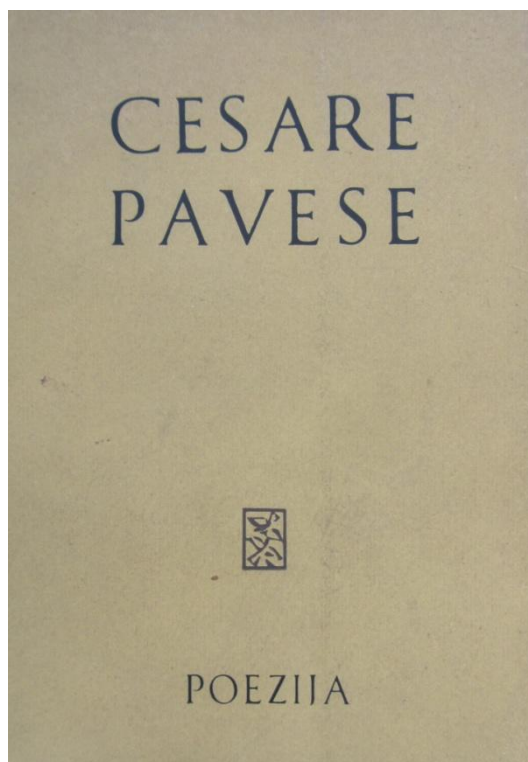
Ludwig Renn, Trini, Mladost, Zagreb, 1957., ilustrirao Raul Goldoni

Biblioteka Orion (1957. - 1958.; 1963. - 1964.; 1967.)

Slika 19.

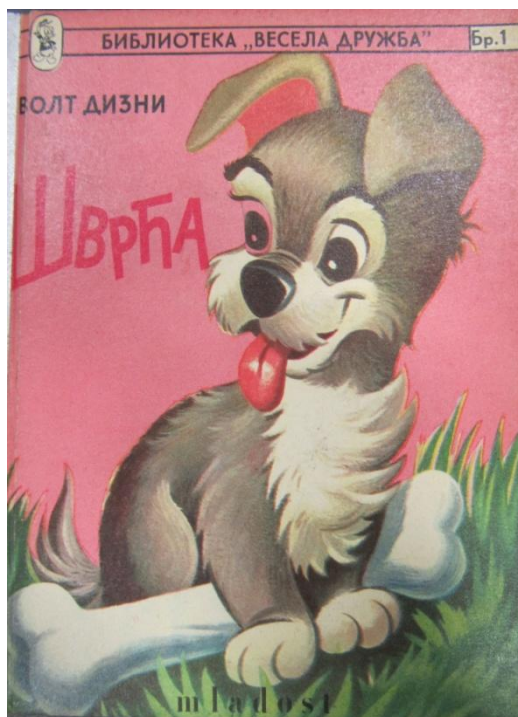
Else Lasker-Schüler, Poezija, Mladost, Zagreb, 1963., oprema knjige Irislav Meštrović

Slika 20.

Cesare Pavese, Poezija, Mladost, Zagreb, 1967.

Biblioteka *Vesela družba* (1958.)

Slika 21.
Walt Disney, Švrća, Mladost, Zagreb, 1958.

Slika 22.
Ilustracija iz slikovnice Hijavata mali indijanac, Mladost, Zagreb, 1960.

Iz priče u priču (1958. – 1966.)

Slika 23.

Mađarska narodna priča, Zečićovo zvonce, Mladost, Zagreb, 1958., ilustrirao Slavko Barlović

Slika 24.

Aleksandar Popović, Kako je Joca ovenčan zvezdama, Mladost, Zagreb, 1963., str. 11., ilustrirao Slavko Barlović

Mala plava knjiga (1959. – 1961.)

Slika 25.

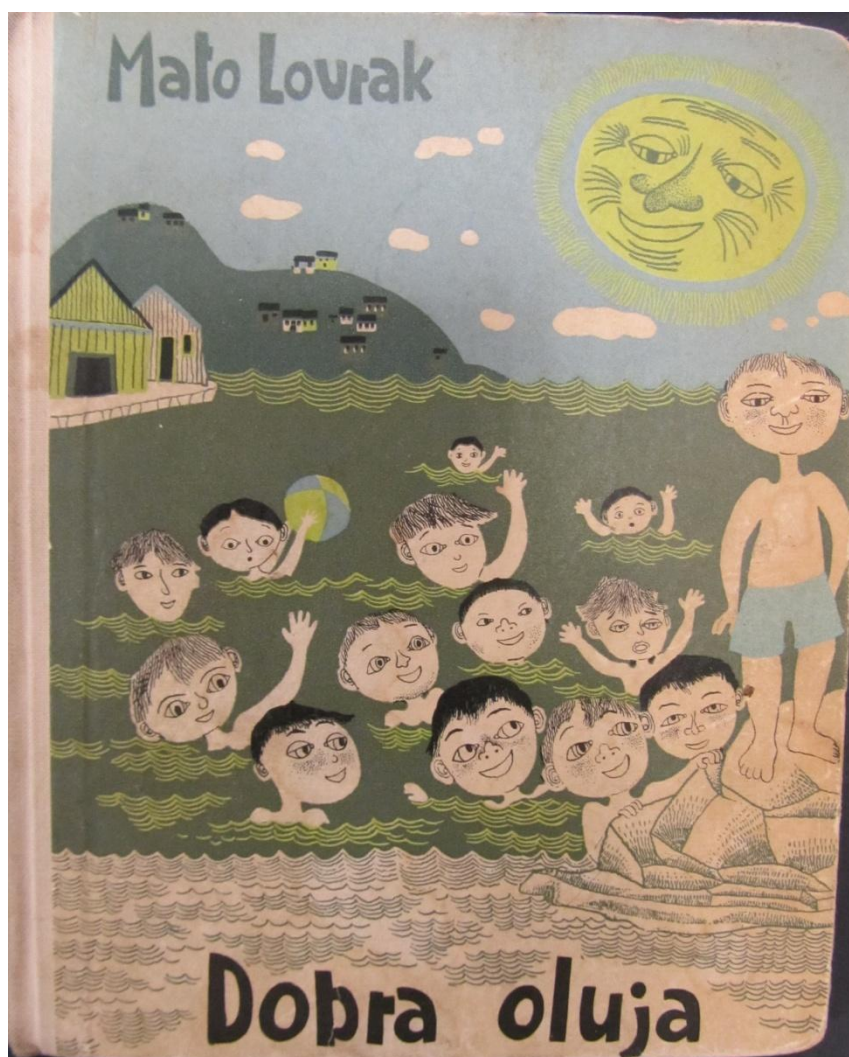
Dragan Kulidžan, Kriv je mačak, Mladost, Zagreb, 1960., ilustrirao Ivan Švertasek

Slika 26.

Milovan Glišić, Tri pripovetke, Mladost, Zagreb, 1960., ilustrirao Ivan Švertasek

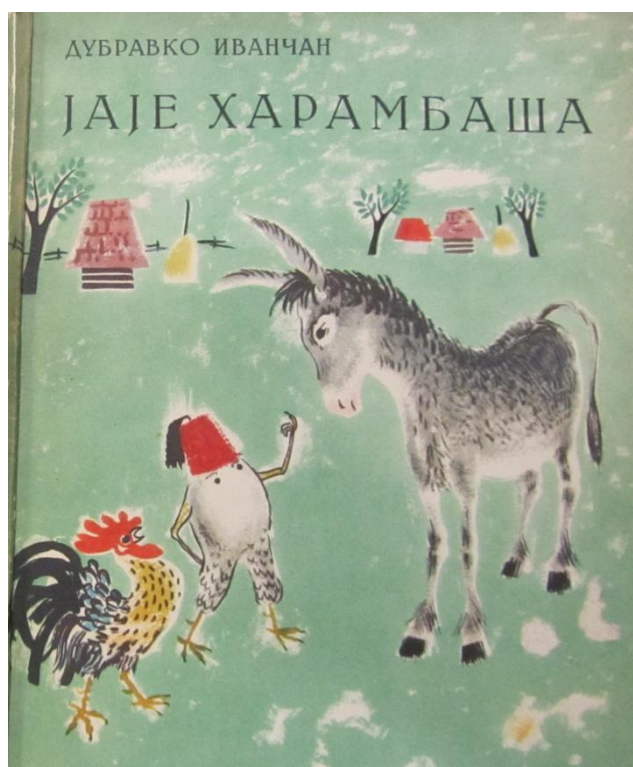
Sabrana djela Mate Lovraka (1964.)

Slika 27.

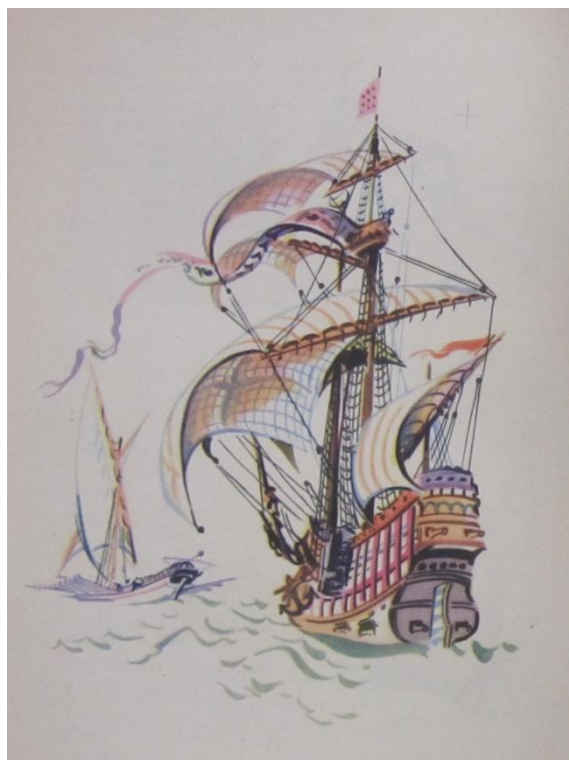
Mato Lovrak, Dobra oluja i druge priče, Mladost, Zagreb, 1964., ilustrirala Danica Rusjan

Neimenovani niz slikovnica i ilustriranih knjiga

Slika 28.

Dubravko Ivančan, Jaje harambaša, Mladost, Zagreb, 1958., ilustrirao Vilko Selan-Gliha

Slika 29.

Petar Mardešić, Morski čovjek, Mladost, Zagreb, 1952., str. 18., ilustrirao Albert Kinert

9. 3. Plan rada Grigora Viteza u Ministarstvu prosvjete NRH (1947. – 1949.)

PLAN RADA G. Viteza u MPRO NHR	ZADACI planski – redovni/predviđeni	ZADACI vanredni/nepredviđeni	Izvršenje	Objašnjenje za neizvršene zadatke
Odjel za osnovne škole				
19. – 23. XI. 1947.	1. završiti referat o udžbenicima za Komitet; 2. izraditi s NOH plan poslova; 3. pregledati nacrt Pravilnika za pionirske domove	rad u komisiji za pregled slika iz prir. nauka; rad u konferenciji za pravilnik o honorarima u sred. nastavi	1. nije završio; 2. dogovoreno, no još nije; ostalo završeno	
24. – 30. XI. 1947.	1. izrada prijedloga za konkurs udžbenika; 2. završiti referat o udžbenicima za Komitet; 3. završiti plan poslova i poslati N. O. H. –e		Završio referat o udžbenicima za Komitet. Radi na izradi plana poslova. Prijedlog za NOH	
1. – 7. XII. 1947.	1. pravila za učenike ponovo urediti; 2. plan za izdavanje udžbenika u 1948.; 3. rad na sastavljanju Petogodišnjeg plana	1. dovršio program pionirskih proslava; 2. priredio nacrt pravilnika domova pionira; 3. rad na planu za distribuciju školskih knjiga	1. i 2. dovršeno; 3. nije	
8. – 14. XII. 1947.	1. rad na izradi Petogodišnjeg plana; 2. dovršiti pravila za učenike	Rad na budžetu odjela	1. dovršio; 2. nije	
15. - 21. XII. 1947.	1. dovršiti nacrt za konkurs udžbenika; 2. provesti definitivnu redakciju đачkih pravila	Narudžbenica knjiga za sve školske knjižnice.	1. dovršeno; 2. nije svršio	
22. - 28. XII. 1947.	Rad u komisiji po pitanju osnovne nastave u Komitetu za škole i nauku u Beogradu	Vratio se 26. XII. 1947. Izradio referat za učiteljski kurs.		

29. XII.1947. – 4. I. 1948.	1. jedan dio udžbenika dati u štampu; 2. dati u izradu školske pisanke i crtanke; 3. izraditi teze za diskusiju zakona o osnovnim školama u Komitetu	Izradio obrazac za Petogodišnji plan kotareva	1. i 2. izvršeno; 3. u radu	
5. – 11. I. 1948.	1. dovršiti teze za diskusiju o Nacrtu zakona o osnovnim školama u Komitetu; 2. Predkonferencijau Odjelu prije odlaska u Beograd; 3. sudjelovanje na konferenciji u Beogradu	Otputovao u Beograd 9. u 12h	izvršeno	
12. - 18. I. 1948.	u Beogradu (vratio se 16. I.)	s NZH riješiti pitanje konkursa		
19. - 25. I. 1948.	1. razraditi plan školskih knjiga i bilježnica za 1948. 2. suradnja na izradi projekta nastavnog plana i programa		1. izvršio; 2. u radu; izradio prijedlog koji će komisiji izraditi školske udžbenike	
26. I. - 1. II. 1948.	1. organizirati rad komisije za izradu školskih udžbenika; 2. suradnja na izradi nastavnog plana i programa (predviđeni) – djelomično dovršio	Nacrt tema za sve čitanke osnovnih škola (nepredviđeni) – nije dovršeno		Rad će se produljiti do izdavanja udžbenika
31. I. - 5. II. 1948.	Obilazak i upoznavanje s radom pionirskog kazališta, obilazak gradske muzičke škole u Zagrebu (prevideni)			
2. – 8. II. 1948.	Nacrt tema za sve čitanke osnovnih škola.	Dva dana u Ljubljani.	Izvršeno	
9. - 15. II.	Sudjelovanje na			

1948.	konferenciji u Komitetu za škole i nauku u Beogradu			
16. - 22. II. 1948.	Na konferenciji u Komitetu za škole i nauku u Beogradu			
23. – 29. II. 1948.	U Beogradu na konferenciji za štampanje.			
1. - 7. III. 1948.	Izrada nastavnog plana i programa za osnovne škole u NRH prema nacrtu Komiteta	1. Tekući poslovi u vezi sa štampanjem udžbenika - izvršeno; 2. Rad u vezi s Pravilnikom za pionirske domove - izvršeno	Ne	Nije stigao nacrt od Komiteta.
8. – 14. III. 1948.	Izrada plana i programa za kurs pionirskih rukovodilaca.	Razrada nastavnog plana i programa za osnovne škole	U radu	
15. - 21. III. 1948.	1. razrada nastavnog plana i programa za osnovne škole; 2. izrada nastavnog plana i programa za konkurs pionirskih rukovodilaca	Nadopune i izmjene nacrtu uredbe o sedmogodišnjoj školi	1. u radu; 2. u radu	
22. – 29. III. 1948.	1. nastavak razrade nastavnog plana i programa za osnovne škole; 2. nastavak izrade nastavnog plana i programa za konkurs pionirskih rukovodilaca	Sastanak s NOPK- om ³⁰⁸ za dječju literaturu		
29. III. – 5. IV. 1948.	1. izrada nastavnog plana i programa; 2. kurs za pionirske rukovodioce	Konkurs tema za čitanke	1. da; 2. da	
12. – 19. IV. 1948.	1. rad na planu i programu; 2. organizacija suradnje na konkursu za čitanke; 3.	1. upute i rješenje za izdavanje omladinske i dječje literature; 2. pravilnik o polaganju (?) ispita (nepredviđeni)		

³⁰⁸ Izdavačko poduzeće Novo pokoljenje.

	rješavanje pitanja proizvodnje i prodaje dječjih igračaka (predviđeni) – u radu			
19. - 26. IV. 1948.	1. izrada nacrt tiskanica za osnovne škole; 2. organizacija suradnje na konkursu za čitanke – u radu	Prisustvovao konferenciji direktora srednjih škola i konferenciji Odjela (nepredviđeni)		
21. – 28. IV. 1948.	1. uputstva za upotrebu školskih bilježnica; 2. redovita pošta; 3. zamjena načelnika			
5. - 12. IV. 1948.	Izrada nastavnog plana i programa.	1. organizacija kursa za pionirske rukovodioce, 2. izrada uputa za izdavanje dječje književnosti, 3. plan i program za tal. škole	U radu	
26. IV. - 3. V. 1948.	1. izrada nacrt tiskanica za osnovne škole; 2. organizacija suradnje na konkursu za čitanke (predviđeni) – oba zadatka izvršena			
3. - 10. V. 1948.	Radi na sastavu izvještaja za sabor			
10. – 17. V. 1948.	1. rad na ekspozu; 2. rad u komisiji za izložbu i istorijat školstva; 3. rad oko kataloga i plana distribucije		1. izvršeno; 2. u radu; 3. izvršeno	
17. – 24. V. 1948.	1. rad oko štampanja narudžbenica za školske knjige;- da (izvršeno) 2. upute za upotrebu bilježnica u osnovnoj školi - ne; 3. rad oko nastavnog plana i			2. Radi na sabiranju štampe udžbenika i dječje literature za izložbu u Budimpešti

	programa - da			
24. – 31. V. 1948.	1. sabiranje štampe i dječje literature za izložbu u Budimpešti; 2. upute za upotrebu bilježnica u osnovnoj školi			
31. V. – 7. VI. 1948.	Nastavni plan i program – nadopune i dati u štampu – djelomično gotovo			
7. – 14. VI. 1948.	1. put na teren; 2. nastavni plan i program jezično dotjerati i dati u štampu		1. da; 2. da	
14. – 21. VI. 1948.	1. program iz zemljopisa za više razrede osnovne škole; 2. redoviti poslovi i zamjena načelnika – izvršeno			
21. – 28. VI. 1948.	1. upute za upotrebu školskih bilježnica; redovita pošta; 3. zamjena načelnika	Korektura i revizija nastavnog plana i programa za osnovne škole	1. da; 2. da; 3. da	
28. VI. – 5. VII. 1948.	1. održati sastanke s Komisijama za udžbenike; 2. razrađivanje programa za više razrede osnovne škole po uputama Komiteta			
12. – 19. VII. 1948.	Na terenu po upisu (?) Nar. zajma		da	
19. – 26. VII. 1948.	Plan i program za više razrede osnovnih škola	Sastanak u NZH i različiti manji tekući poslovi	da	
26. VII. – 2. VIII. 1948.	1. upute o organizaciji i otvaranju viših razreda osnovne škole	4 sastanka, čitanje referata, izbor prosvjetnih radnika za nagradu	da	
2. – 7. VIII. 1948.	Sređivanje referata za konferenciju za štampu			

9. – 15. VIII. 1948. (nastavni odsjek)	Sastaviti referat za konferenciju upravitelja sedmogodišnjih škola	Prisustvovao konferenciji instruktora i povjerenika; redovita pošta	da	
16. – 21. VIII. 1948.	1. održati referat na konferenciji upravljanja sedmoljetki i prisustvovati; 2. nepredviđeni zadaci; 3. priređivati materijal s konferencije za štampu		1. da; 2. da; 3. da	
23. – 29. VIII. 1948.	1. priređivanje materijala s konferencije za štampu; 2. godišnji odmor		Djelomično (otišao 27. VIII.)	
30. VIII. – 5. XI. 1948.				na godišnjem odmoru
6. – 12. IX. 1948.				na godišnjem odmoru
25. – 30. X. 1948.	1. izvještaj za komitet; 2. pomoć oko izložbe i ostali zadaci		izvršeno	
7. – 14. XI. 1948.				Službeno odsutan
29. XI. – 5. XII. 1948.	1. obilazak pionirskog kazališta, koncertne poslovnice i Konzervatorija; 2. tekući poslovi zamjene načelnika		U toku	
Odjel za umjetnost i kulturu				
1. – 5. XI. 1948.			izvršeno	Put u Beograd 10 dana.
7. – 14. XI. 1948.				službeno odsutan
14. – 21. XI. 1948.	Pripreme za sastavljanje budžeta Odjela i ustanova	Usklađenje izdavačkih planova nakladničkih poduzeća.	završeno	
21. – 28. XI. 1948.	Obilazak pionirskog kazališta, koncertne		izvršeno	

	poslovnice i Konzervatorija			
5. – 11. XII. 1948.	Obilazak pionirskog kazališta koncertne poslovnice i Konzervatorija- u toku			
13. – 18. XII. 1948.	Obilazak pionirskog kazališta koncertne poslovnice i Konzervatorija – u toku	Put u Varaždin i Maribor		
21. – 28. XII. 1948.	Formiranje Odsjeka za umjetničko školstvo - izvršeno	Kazališna konferencija	izvršeno	
27. – 31. XII. 1948.	1. prisustvovanje konferenciji muzealaca; 2. razrada petogodišnje plana – u toku			
23. – 29. I. 1949. ³⁰⁹				Službeno odsutan

Napomene uz tablicu

1. Vitez je bio u Odjel za osnovne škole, i to u nastavnome odsjeku, sve dok nije prešao u inspektore za osnovne škole. Nakon Odjela za osnovne škole prelazi u Odjel za umjetnost i kulturu.
2. Svi su podaci preuzeti iz kutije 12 i 13 (sign. HR HDA 291 MPRO NHR, kut. 12, 2.2.16 Kabinet pomoćnika ministra; kut. 13., 2.2. 16. Kabinet pomoćnika ministra). Sve navedene podatke u tablici prenosim u onom obliku kako su bili zapisani u originalnim dokumentima.
3. Ponekad je Vitezovo ime u dokumentima bilo napisano *Grigor*, a ponekad *Gligor*.

³⁰⁹ U tom dokumentu piše godina 1948. iako je, zapravo, riječ o 1949. godini. To se može zaključiti prema planovima rada drugih odsjeka, na kojim je ručno ispravljena 1948. u 1949. godinu. Naime, ostao je višak praznih listova u koje se upisivao plan rada, a na koje je već otprije bila otisnuta 1948. godina. Da papir ne propadne, za novu, 1949. godinu, MPRO NHR koristilo je stare prazne planove rada kod kojih je trebalo, kod upisivanja novih podataka, ručno prepraviti godinu u odgovarajuću – u 1949. U skladu s time, Vignjević i Petrović (2013) u svome članku *Jezičnometodički prinos Grigora Viteza* (2013: 130) navode krivo da je Vitez od siječnja 1948. bio zaposlen u Odsjeku za kulturu i umjetnost.

ŽIVOTOPIS AUTORICE S POPISOM OBJAVLJENIH RADOVA

Ivana Kukić Rukavina (djevojački Rukavina) rođena je 24. lipnja 1982. godine u Zagrebu. Osnovnu školu i Gornjogradsku (opću) gimnaziju završila je također u rodnome gradu. Diplomirala je u srpnju 2006. godine na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (smjer: razredna nastava s pojačanim programom iz nastavnoga predmeta *Hrvatski jezik*) među 10% najbolje diplomiranih studenata na godini. Za diplomski rad odabrala je temu *Govoreni i pisani jezik u mlađim razredima osnovne škole* te je obranila s odličnim uspjehom, pod mentorstvom prof. dr. sc. Dunje Pavličević-Franić. Tijekom svih godina studija primala je državnu stipendiju za nadarene studente. U rujnu 2006. godine upisala je *Poslijediplomski doktorski studij kroatistike* (smjer: književnost) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Od 2006. do 2010. godine s prekidima je radila na zamjeni kao učiteljica razredne nastave na nekoliko osnovnih škola u Zagrebu (OŠ Nikole Tesle, OŠ Dragutina Domjanića, OŠ Otona Ivekovića).

Od 2009. godine radi honorarno, kao vanjski suradnik, na projektu *Leksikon hrvatskoga iseljenništva i manjina* Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar i Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža.

Od listopada 2014. zaposlena je u OŠ Alojzija Stepinca u Zagrebu.

Objavila je više znanstvenih i drugih radova iz područja hrvatske dječje književnosti te povijesti i teorije hrvatskoga stripa.

Izlagala je na više međunarodnih i domaćih znanstvenih skupova.

Od svibnja 2010. godine članica je Hrvatske udruge istraživača dječje književnosti.

Govori engleski i talijanski jezik, a njemačkim jezikom služi se pasivno.

Bibliografija:

- Rukavina, Ivana (2009). „Mitologemska izvorišta u *Pričama iz davnine* Ivane Brlić – Mažuranić“, u *Riječ, časopis za slavensku filologiju*, god. 15, sv. 4, Rijeka, str. 251-263. (pregledni rad);
- Rukavina, Ivana i Kukić, Boris (2011). „Književni rad Višnje Stahuljak na stranicama dječjih časopisa“, u *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa Zlatni danci 12 – Život i djelo(vanje) Višnje Stahuljak*, Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 193–216. (izvorni znanstveni rad);
- Kukić Rukavina, Ivana (2011). „*Najstripičniji* roman u hrvatskoj književnosti“, u Jurij Pavlović Lobačev, *Čuvaj se senjske ruke*, Vedis, Senj: Matica hrvatska, Ogranak, str. 39–52. (pogovor);

- Kukić Rukavina, Ivana (2011). „Od knjige do stripa: od *The Lost World* Conana Doylea do *Izgubljenog svijeta* Marcela Čuklija i Borde Dovnikovića“, u Marcel Čukli, Borivoj Dovniković, Mladen Bjažić, *Izgubljeni svijet*, Zagreb: ART 9 Udruga za popularizaciju hrvatskog stripa, str. 43–51. (pogovor);
- Kukić Rukavina, Ivana i Kukić, Boris (2012). „Projekt *Hrvatski velikani* – pokušaj edukacije stripom u hrvatskim osnovnim školama“, u Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa *Zlatni danci 13 – Suvremena dječja književnost*, Osijek: Filozofski fakultet Osijek, str. 293–332. (izvorni znanstveni rad);
- Kukić Rukavina, Ivana i Bađari, Josipa (2012). „Recepcija stripa među osnovnoškolskim učenicima“, u *Književnost i dijete*, Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, God. 1., br. 1-2, str. 72–89. (izvorni znanstveni rad);
- Kukić Rukavina, Ivana i Kukić, Boris (2013). „Odnos književnosti i stripa – primjer medijske rekontekstualizacije dječje književnosti“, u *Veliki vidar – stoljeće Grigora Viteza*, str. 341–356. (pregledni rad);
- Kukić Rukavina, Ivana i Kukić Boris (2013). „Zaboravljeni dio opusa Višnje Stahuljak“, u *Književnost i dijete*, God. 2, br. 1-2, str. 99–114. (izvorni znanstveni rad);
- Kukić Rukavina Ivana (2014). „Mladen Bjažić - nepatvoreno bogatstvo djetinjstva“, u *Libri & Liberi*, God. 3, br. 1, 97-124. (intervju);
- Kukić Rukavina Ivana i Zalar, Diana (2014). „Urednička suradnja Grigora Viteza i Kristine Brenkove i zaboravljeni nakladnički niz“, u Zborniku radova 6. hrvatskog slavističkog kongresa (rad prihvaćen za objavljivanje).
- Kukić Rukavina Ivana (2015). „Vitezov nakladnički niz *Iz priče u priču*“, u *O pričama i pričanju danas*, ur. Jelena Marković i Ljiljana Marks, Biblioteka Nova etnografija, Zagreb, str. 343-364.

Izlaganja na znanstvenim skupovima:

- 14. međunarodni skup Slavista, Opatija, 22. – 25. lipnja 2009. (tema izlaganja: *Mitologemska izvorišta u Pričama iz davnine Ivane Brlić – Mažuranić*)
- 1. međunarodna kroatološka konferencija, Zagreb, 1. – 3. listopada 2009. (tema izlaganja: *Strip – roba ili književna činjenica?*)
- Međunarodni znanstveni skup *Zlatni danci 12 – Život i djelo(vanje) Višnje Stahuljak*, Osijek, 8. - 9. travnja 2010. (tema izlaganja: *Književni rad Višnje Stahuljak na stranicama dječjih časopisa*)
- Međunarodni znanstveni skup *Zlatni danci 13 – Suvremena dječja književnost*, Osijek, 7. – 8. travnja 2011. (tema izlaganja: *Projekt Hrvatski velikani – pokušaj edukacije stripom u osnovnim školama Republike Hrvatske 2007. - 2008. godine*)
- Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *Veliki Vidar – stoljeće Grigora Viteza*, Zagreb, 24. – 25. studenoga 2011. (tema izlaganja: *Odnos književnosti i stripa – primjer medijske rekontekstualizacije dječje književnosti*)
- 4. kongres hrvatskih povjesničara, Zagreb, 1. - 5. listopada 2012. (tema izlaganja: „Ja sam bio već u endehazijskim zatvorima, a ni partizanija nije bila nimalo slobodnija“: *ratni put (1941. – 1945.) „oca hrvatskog stripa“ Andrije Maurovića*)
- Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem *O pričama i pričanju danas*, Zagreb, 14. – 16. 11. 2013. (tema izlaganja: *Vitezov nakladnički niz Iz priče u priču*)

- 6. hrvatski slavistički kongres, Vinkovci – Vukovar, 10. – 13. rujna 2014. (tema izlaganja: *Urednička suradnja Grigora Viteza i Kristine Brenkove i zaboravljeni nakladnički niz*)
- Međunarodni znanstveni skup 3. *Međimurski filološki dani*, Čakovec, 12. – 13. ožujka 2015. (tema izlaganja: *Biblioteka Vjeverica kroz urednički rad Grigora Viteza (1957. – 1967.)*)